

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ
НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ**

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**Рогуля А.О., Яковчук Р.С., Лоїк В.Б.,
Гаврись А.П., Карабин В.В.**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

**ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ НА ТЕРИТОРІЇ ОБ'ЄДНАНИХ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

**Львів
Растр-7
2025**

УДК 351.862:614.8(072)

Р 59

Рекомендований до друку рішенням Вченої ради
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
(протокол №10 від «04» червня 2025 р.)

Рецензенти:

Туз І.Я., директор департаменту з питань цивільного захисту
Львівської обласної військової адміністрації;

Стародуб Ю.П., професор кафедри фізики та хімії горіння
ЛДУ БЖД, д.ф.-м.н., професор.

**Рогуля А.О., Яковчук Р.С., Лоїк В.Б., Гаврись А.П.,
Карабин В.В.**

**Р 59 Цивільний захист на території об'єднаних територіальних
громад: навчальний посібник.** Львів : Видавництво “Растр-7”,
2025. 296 с.

ISBN 978-617-8590-65-9

Розкрито конституційно-правові засади місцевого самоврядування, компетенції та повноваження органів місцевого самоврядування щодо організації заходів цивільного захисту територіальних громад України, місцеві ланки територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту, основні заходи органів місцевого самоврядування щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, основи управління та планування заходів цивільного захисту на місцевому рівні, організацію нагляду і контролю за діяльністю територіальної підсистеми цивільного захисту органів місцевого самоврядування.

Посібник призначений для здобувачів закладів вищої освіти за спеціальністю 263 “Цивільна безпека”. Також може бути корисним для практичних працівників Державної служби України з питань надзвичайних ситуацій.

УДК 351.862:614.8(072)

ISBN 978-617-8590-65-9

© Рогуля А.О., Яковчук Р.С., Лоїк
В.Б., Гаврись А.П., Карабин В.В.,
2025

© Видавництво “Растр-7”, 2025

З М І С Т

	Стор.
Вступ	8
Розділ 1. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування	9
1.1. Поняття про місцеве самоврядування в Україні	9
1.2. Принципи місцевого самоврядування	13
1.3. Структура та основні функції органів місцевого самоврядування	20
1.4. Гарантії місцевого самоврядування в Україні	27
Розділ 2. Компетенції та повноваження органів місцевого самоврядування щодо організації заходів цивільного захисту територіальних громад України	34
2.1. Виключна компетенція сільських, селищних та міських рад	35
2.2. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад	42
2.3. Повноваження сільських, селищних і міських голів та старост	46
2.4. Повноваження місцевих органів виконавчої влади у сфері ЦЗ	49
Розділ 3. Субланка територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту	56
3.1. Організаційно-структурна побудова ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та її основні завдання	57
3.2. Організаційно-структурна побудова субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та її основні завдання	65
3.3. Місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій як координаційні органи управління на місцевому рівні, їх функції, структура та завдання, організація діяльності	71
Розділ 4. Основні заходи органів місцевого самоврядування із захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій	80
4.1. Організація оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій. Інформування у сфері цивільного захисту	80
4.2. Укриття населення у фонді захисних споруд	

цивільного захисту	88
4.3. Основні положення щодо евакуації населення (працівників)	92
4.4. Організація радіаційного, хімічного, медичного та біологічного захисту населення	104
4.5. Організація підготовки з питань надзвичайних ситуацій	109
Розділ 5. Основи управління та планування заходів цивільного захисту на місцевому рівні	115
5.1. Сутність, завдання і принципи управління заходами і діями сил цивільного захисту	115
5.2. Система управління цивільного захисту та пункти управління	118
5.3. Особливості організації управління у режимі надзвичайної ситуації	125
5.4. Планування заходів та основні плани реалізації заходів цивільного захисту	137
Розділ 6. Сили і засоби цивільного захисту територіальних громад	146
6.1. Організація діяльності аварійно-рятувальних служб місцевого рівня	148
6.2. Територіальні спеціалізовані служби цивільного захисту місцевого рівня	152
6.3. Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення місцевої та добровільної пожежної охорони	159
6.4. Формування цивільного захисту місцевого рівня, їх основні функції та завдання, структура і діяльність формувань	170
Розділ 7. Підготовка органів управління та сил цивільного захисту місцевого рівня	180
7.1. Організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації в сфері цивільного захисту керівного складу та фахівців місцевого рівня	180
7.2. Організація підготовки органів управління та сил цивільного захисту	182
7.2.1. Підготовка та проведення командно-штабних навчань	183
7.2.2. Підготовка та проведення штабних тренувань	199
7.2.3. Підготовка та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту	213

Розділ 8. Організація нагляду і контролю за діяльністю територіальної підсистеми цивільного захисту органів місцевого самоврядування	228
8.1. Порядок організації та здійснення контролю за виконанням органами державної влади та органами місцевого самоврядування вимог законодавства у сфері цивільного захисту.	228
8.2. Оцінювання результатів перевірки	234
Додаток 1. Структура ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	235
Додаток 2. Структура субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	236
Додаток 3. Періодичність та тривалість проведення заходів з підготовки органів управління та сил цивільного захисту	237
Додаток 4. Система управління ТП ЄДСЦЗ	239
Додаток 5. Перелік категорій осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, та періодичність проходження функціонального навчання	240
Додаток 6. Періодичність та тривалість проведення заходів з підготовки органів управління та сил цивільного захисту і склад таких органів та сил	242
Додаток 7. Перелік питань для перевірки виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту центральними органами виконавчої влади та іншими органами державної влади (у межах їх повноважень)	248
Додаток 8. Перелік питань для перевірки виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту Радою міністрів Автономної Республіки Крим, Київською міською та іншими місцевими держадміністраціями (військовими адміністраціями) (у межах їх повноважень)	259
Додаток 9. Перелік питань для перевірки виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту Радою міністрів Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування (у межах їх повноважень)	275
Література	290

СКОРОЧЕННЯ

АРС – аварійно-рятувальні служба;
АРІНР – аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи;
ВНП – вибухо-небезпечні предмети;
ВРУ – Верховна Рада України;
ДСНС – Державна служба України з надзвичайних ситуацій;
ДССТ – Державна спеціальна служба транспорту;
ДССЗЗІУ – Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України;
ДПСУ – Державна прикордонна служба України;
ЄДСЦЗ – Єдина державна система цивільного захисту;
ЗЗПУ – заміські запасні пункти управління;
ЗІЗОД – засоби індивідуального захисту органів дихання;
КМУ – Кабінет Міністрів України;
КХ – короткі хвили;
КШН – командно-штабні навчання;
МВС – Міністерство внутрішніх справ;
МОВВ – місцеві органи виконавчої влади;
МОН – Міністерство охорони здоров'я;
НМЦ ЦЗ та БЖД – Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності;
НС – надзвичайна ситуація;
НХР – небезпечні хімічні речовини;
ОВВ – Органи виконавчої влади;
ОДА – обласна державна адміністрація;
ОКІ – об'єкти критичної інфраструктури;
ОМС – органи місцевого самоврядування;
ОПН – об'єкти потенційної небезпеки;
ОРС ЦЗ – Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту;
ОТГ – об'єднані територіальні громади;
ОУ ДСНС – органи управління ДСНС;
ПАТ – приватне акціонерне товариство;
ППУ – пересувні пункти управління;
РДА – районна державна адміністрація;
РХБЗ – радіаційний, хімічний та біологічний захист;
РХЗ – радіаційний та хімічний захист;
СБУ – Служба безпеки України;
СЗРУ – Служба зовнішньої розвідки України;

Комісія з питань ТЕБ та НС – Комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;
УКХ – ультракороткі хвилі;
ЦЗ – цивільний захист;
ЦОВВ – центральні органи виконавчої влади;
ХНО – хімічно небезпечні об'єкти;
ШТ – штабні тренування.

ВСТУП

Цивільний захист є однією з ключових складових системи національної безпеки України, що має на меті захист населення, територій, матеріальних та культурних цінностей від наслідків надзвичайних ситуацій. В умовах децентралізації та розширення повноважень об'єднаних територіальних громад (далі - ОТГ) особливого значення набуває їхня здатність оперативно реагувати на виклики, що постають перед громадою в умовах кризових ситуацій.

Цей навчальний посібник розроблено з метою підвищення рівня підготовки здобувачів освіти, працівників органів місцевого самоврядування та інших осіб, залучених до системи цивільного захисту на території ОТГ. Він містить основні поняття, методики та інструменти для організації заходів цивільного захисту, розробки планів дій в умовах надзвичайних ситуацій та їх подолання.

Увага до ролі об'єднаних територіальних громад в цивільному захисті зростає в контексті сучасних викликів, таких як природні катастрофи, техногенні аварії, а також можливі загрози військового характеру. Саме тому цей посібник акцентує увагу на важливості комплексного підходу до захисту населення та інфраструктури, надає рекомендації щодо проведення навчань, інструктажів, а також взаємодії з іншими органами та службами.

Матеріали цього посібника допоможуть кожному читачеві краще зрозуміти принципи, структуру та основні функції органів місцевого самоврядування, а також основи управління та планування заходів цивільного захисту на місцевому рівні.

Розбудова сильної та ефективної системи цивільного захисту в ОТГ є спільним завданням кожного громадянина, і ми впевнені, що разом ми зможемо створити надійний захист для наших громад та нашої країни.

РОЗДІЛ 1

Конституційно-правові засади місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування як право територіальної громади здійснювати управління своєю територією, закріплене та гарантоване Конституцією та законами країни є безумовною ознакою дійсної демократії в такій країні.

Україна визнає та гарантує місцеве самоврядування, а отже буде громадянське суспільство, демократичну правову державу з верховенством права, пріоритетом прав людини, розподілом влад.

Наука конституційного права, в свою чергу, покликана вивчати та досліджувати місцеве самоврядування як конституційно правовий інститут, систему місцевого самоврядування, гарантії та механізм реалізації місцевого самоврядування, для пошуку шляхів удосконалення механізмів реалізації та забезпечення цього права територіальної громади, для удосконалення управління територіями та розвитку їх і всієї країни загалом.

1.1. Поняття про місцеве самоврядування в Україні

Люди завжди селилися компактно, це було зумовлено економічними, політичними та географічними умовами. Виникали «населені пункти», що спричиняло виникнення проблем, пов'язаних з регулюванням різних інтересів жителів: необхідність благоустрою населеного пункту; потреба погодження інтересів різних власників і проживаючого населення, з метою поліпшення життя.

Для вирішення цих проблем постало питання створення місцевої влади з усіма атрибутами – компетенцією, правами, обов'язками, самостійним бюджетом і майном. Тобто, потрібна була влада, здатна вирішувати більшість питань, що виникають на місці, не звертаючись за допомогою до центру. Під час історичної еволюції різних країн і народів така влада сформувалася. Це – місцеве самоврядування.

У кожній державі залежно від особливостей її політико-територіального та адміністративно-територіального устрою, форми державного правління та політичного режиму,

історичних, національних, географічних та інших особливостей місцевого самоврядування має специфічну форму та назву.

В різних країнах для передачі змісту такого соціально-політичного явища як місцевого самоврядування використовуються й інші терміни: «муніципальне управління», «місцева автономія», «територіальна децентралізація», «комунальне управління» тощо.

В основу місцевого самоврядування кожної країни світу покладені національні теорії місцевого самоврядування, оскільки становлення цього конституційно-правового інституту в кожній країні, а іноді і в кожній адміністративно-територіальній одиниці, відбувається по-різному, в юридичній науці було сформульовано ряд теоретичних узагальнень, щодо поняття місцевого самоврядування.

Можна говорити про державницьку, громадівську та змішану теорії.

За основу «державницької теорії» прийнято брати визначення місцевого самоврядування, яке надав Георг Еллінек, – «державне управління через посередництво осіб, що не є професійними державними посадовими особами, яке, на противагу державно-бюрократичному, є управлінням через посередництво самих зацікавлених осіб». Науковці, що є прихильниками цієї концепції, зокрема, Корнієнко М.І., Борденюк В.І. та ін., розглядають місцевого самоврядування виключно як складову державного управління, як свідчення децентралізації державної влади. Повноваження органів місцевого самоврядування, якими вони наділені територіальною громадою, ці вчені вважають похідними від держави. Вони виділяють ряд ознак, які поєднують владу місцевого самоврядування з державною, та посиляються на роботи зарубіжних авторів, які вважають ступінь самостійності місцевих органів влади недостатнім.

Ця теорія визначає, що характерною особливістю влади, яка здійснюється в процесі самоврядування, є те, що її джерелом є відповідний колектив людей, який здійснює її безпосередньо або через відповідні органи, а це означає, що за умов місцевого самоврядування джерело владного управлінського впливу має знаходитися всередині територіальної громади як соціальної системи, а не поза її межами. За змістом ч. 2 ст. 5 Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні

визнано народ, який здійснює її безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. У такий спосіб Конституція України як акт установчої влади народу встановила, що органи місцевого самоврядування мають здійснювати єдину владу, джерелом якої є весь народ, а не окремі територіальні громади [1].

«Громадівська теорія» в основі своїй має ідею природного права територіальної громади на місцеве самоврядування. Територіальна громада, на думку її прихильників, зокрема, Делії Ю.В., Погорілка В.Ф. та ін., є незалежною від держави органічною корпорацією, що склалася природнім шляхом. А отже, влада органів місцевого самоврядування є автономною від державної влади і належить виключно територіальній громаді.

Більшість сучасних вітчизняних авторів (Авер'янов В.Б., Коваленко А.А., Кравченко В.В., Орзіх М.Ф., Пітцик М.В., Сербогін В.О., Телешун С.О., Шаповал В.М., Ярмиш О.Н. та ін.) обстоюють ідеї «теорії муніципального дуалізму». Вони визнають владу місцевого самоврядування частиною системи публічного управління, а органи місцевого самоврядування – частиною системи органів публічної влади, на які можуть покладатися деякі державні функції. На їх думку саме ця теорія покладена в основу конституційно-правового інституту місцевого самоврядування в Україні.

Так, ст. 6 Конституції України встановлює, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Поряд з цим, відповідно до ст. 7 Основного Закону країни, в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування, але при цьому, на підставі ч. 2 ст. 19 Конституції України, встановлено єдиний як для органів державної влади, так і для органів місцевого самоврядування принцип, що лежить в основі їх діяльності – обов'язок діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Більше того, норми Конституції України, так само як і Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закону України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації», містять положення щодо можливості делегування повноважень місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування [2, 3].

В свою чергу, найбільшого поширення у світі набула громадівська теорія, сприйнята більшістю держав Європи. В основі громадівської концепції місцевого самоврядування лежить ідея природних прав територіальної громади, її своєрідного «суверенітету» стосовно держави, яка лише визнає та гарантує природні права територіальної громади. Прихильники цієї концепції розглядають громаду як самостійне джерело такої публічної влади, яка не належить державі, а є самостійною публічною владою, так звану «муніципальною».

Водночас, на базі громадівської теорії місцевого самоврядування сформувалося дві моделі місцевого самоврядування – англосаксонська (Австралія, Канада, США та ін.) і континентального права (Італія, Франція та ін.). Англосаксонська модель передбачає здійснення місцевого самоврядування виключно органами самоорганізації населення на місцях, без будь-якого втручання в цю сферу, а континентальна (романо-германська) – здійснення місцевого самоврядування як суб'єктами місцевого самоврядування, так і органами державної виконавчої влади на місцях, з мінімальним втручанням останніх у справи місцевого самоврядування.

Зокрема, «громадівське» розуміння місцевого самоврядування знайшло своє втілення в Європейській Хартії місцевого самоврядування, згода на обов'язковість якої надана Верховною Радою України, що означає необхідність забезпечення реалізації в Україні місцевого самоврядування як природного права територіальної громади [4, 5].

Відповідно до ст. 140 Конституції України, місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Частина 1 стаття 2 Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» розширює та уточнює зазначене визначення, і встановлює, що місцеве самоврядування – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати

питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування також визначають і як вид публічної влади, одну з основ конституційного ладу і форму народовладдя, як провідний інститут громадянського суспільства, що займає окреме місце у системі сучасного конституціоналізму в Україні та виконує власну роль у модернізації вітчизняної державності.

Для розуміння сутності поняття місцевого самоврядування виділяють такі його ознаки:

1. Місцеве самоврядування займає особливе місце в механізмі управління суспільством і державою, виступаючи специфічною формою публічної влади, яка не є за правовою природою складовою частиною механізму державної влади.

2. Об'єктом управління такого виду публічної влади як влади місцевого самоврядування є своєрідне коло питань – питання місцевого значення – предмети відання, перелік яких закріплюється законодавством.

3. Одним із специфічних суб'єктів місцевого самоврядування є територіальна громада. І специфіка полягає в тому, що на місцевому рівні можна розглядати перетворення територіальної громади з учасника управління в його первинного суб'єкта. Як відомо, під управлінням розуміють будь-який цілеспрямований вплив суб'єкта управління на об'єкт управління. Але в умовах самоврядування очевидно сильнішим є вплив управлінської системи самої на себе. Таким чином, є не дві системи – управлінська і та, якою управляють, а одна – самоуправлінська.

4. Організаційна, матеріально-фінансова самостійність місцевого самоврядування, яка гарантована Конституцією та законами України.

1.2. Принципи місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування, як один з основоположних інститутів конституційного ладу, у свою чергу, має власну систему принципів, через призму яких ще повніше розкривається зміст цього важливого соціально-політичного явища, його місце і роль у суспільстві та державі. Найважливішими з них є

принципи правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності місцевого самоврядування та його органів.

Закріплення принципів місцевого самоврядування в праві нашої країни є суттєвим кроком на шляху розбудови її як цивілізованої, демократичної, правової, соціальної держави.

Подальший розвиток місцевого самоврядування в Україні неможливо здійснити без розуміння конституційних принципів місцевого самоврядування як принципів права, їх місця у системі і структурі права, бо їх внутрішньоправова функція, як принципів права, полягає в тому, щоб вносити одноманітність у всю систему юридичних норм і забезпечувати єдність правового регулювання суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування, зміцнювати усі компоненти юридичної надбудови.

Слід також підкреслити, що термін «принцип» походить від латинського слова «*princīpium*», яке означає основні, найзагальніші, вихідні положення, засоби, правила, що визначають природу і соціальну сутність явища, його спрямованість і найсуттєвіші властивості.

В теорії права існує два терміни: «правові принципи» і «принципи права». Вони різняться між собою тим, що правові принципи виникають, як правило, до виникнення системи права і законодавства. Правові принципи, які закріплені в системі права і законодавства, переходять в принципи права. Правові принципи – це головні ідеї, які виражають основні вимоги до системи права тієї чи іншої держави.

Принципи місцевого самоврядування перш за все відбулися як правові принципи, як категорії суспільної правосвідомості і спочатку вони не завжди відображалися в системі права і правових нормах. Але їх можна назвати головними засадами, на базі яких будується місцеве самоврядування як інститут права. Ігнорування їх у процесі правотворчості може призвести до суперечностей у системі самоврядування, що негативно впливатиме на його функціонування.

На думку теоретиків права, до найбільш суттєвих ознак принципів права треба віднести, насамперед, їх регулятивний характер. Загальновідомо, що регулювання суспільних відносин є головною функцією права. Таке регулювання здійснюється за допомогою механізму правового регулювання, під яким розуміють цілісне, результативне упорядкування і організацію

суспільних відносин за допомогою системи правових засобів, у відповідності з вимогами соціально-економічного і політичного рівня розвитку суспільства.

Нормативно-регулятивний характер принципів права вбачається у тому, що принципи, зафіксовані у праві, набувають значення загальних правил поведінки, які мають загальнообов'язковий державновладний характер, що стає притаманним як безпосередньо нормам-принципам, так і принципам, які виводяться із змісту норм. З вищезазначеного випливає, що конституційні принципи місцевого самоврядування регулюють усі сфери діяльності місцевого самоврядування та його органів.

Аналіз виникнення і розвитку конституційних принципів місцевого самоврядування свідчить, що спочатку зміст цих принципів визначався суспільними потребами, потім простежується у суспільних соціальних відносинах, які мають певну історію і складаються у реальному житті, і лише згодом отримує регламентацію і захист з боку держави.

Виникнення принципів місцевого самоврядування спочатку у вигляді правових принципів як загальносоціальних, що свідчить про їх актуальність для суспільства і потребу юридичного оформлення, обумовило необхідність подальшого їх закріплення у вигляді принципів права. Отже, з самого початку свого виникнення принципи місцевого самоврядування існують, як модифіковані та пристосовані до політичного, економічного, морального, ідеологічного, соціального стану розвитку громад в межах певної території, а з часом і держав.

Не менш важливою ознакою принципів місцевого самоврядування як принципів права є їх об'єктивна обумовленість, тобто їх відповідність характеру суспільних відносин, економічних, політичних, ідеологічних процесів, що відбуваються у суспільстві. Принципи місцевого самоврядування, як і взагалі принципи права, є категорією ідеологічною, а це означає, що вони, як право загалом, є формою суспільної свідомості, що здійснює ідейний, інформаційно-виховний вплив загального характеру, тобто виконують функцію загального закріплення суспільних відносин, а це дає можливість розглядати їх з позиції певних ідей, керівних основ.

Принципи місцевого самоврядування, як принципи права, закладені в Конституції України і знайшли своє текстуальне

закріплення в ст. 4 Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні», це, зокрема, принципи: народовладдя; законності, гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених згаданим та іншими законами; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування.

Отже, можна зробити висновок, що в процесі свого становлення і розвитку конституційні принципи місцевого самоврядування після їх закріплення в законодавстві набули всіх властивостей і функцій принципів права, а саме:

- вони нормативно-регулятивні, загальні, обов'язкові, об'єктивно обумовлені, історичні та ідейно-політичні категорії;
- їх соціальною функцією є регулювання суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування.

Найбільш сучасну класифікацію принципів права дає П.М. Рабінович. Він диференціює їх на: а) загальнолюдські (цивілізаційні); б) типологічні; в) конкретно-історичні; г) галузеві; д) міжгалузеві принципи об'єктивного юридичного права.

Виходячи з системного підходу до дослідження принципів права, можна стверджувати, що принципи права – це головні, такі, що визначають найважливіші, структурні зв'язки у предметі, методі, механізмі правового регулювання всередині правової системи і поза нею (зв'язки з соціальним середовищем), які отримують офіційне, і навіть неофіційне відображення в загальносоціальному і юридичному (публічному й приватному, охоронному і регулятивному, матеріальному й процесуальному, об'єктивному і суб'єктивному) праві.

Так, у своєму погляді на класифікацію принципів і саму систему права А.М. Колодій виходить з того, що існують загальносоціальні та юридичні, публічні і приватні, охоронні і регулятивні, матеріальні і процесуальні, об'єктивні і суб'єктивні принципи, а відповідно до цього – і структури права. При цьому під загальносоціальним правом розуміють сукупність найбільш зрозумілих принципів, що формуються громадянським суспільством, виникають стихійно на засадах безпосередньої

взаємодії суб'єктів у межах правотворення. Похідним від нього є право юридичне, яке розглядається як сукупність загальнообов'язкових, формально визначених норм і принципів, що дістають матеріальний вияв у нормативно-правових актах. Саме юридичне право може бути диференційоване на публічні й приватні, охоронні й регулятивні, матеріальні й процесуальні галузі права, а отже і законодавства.

Загальносоціальні, політико-правові принципи мають забезпечувати стабільну демократичну та політичну систему, яка була б гарантом політичної стабільності і безконфліктності, ліберальності суспільства та його інституцій.

Отже, до принципів інституту права можна віднести такі принципи місцевого самоврядування: поєднання місцевих і державних інтересів; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених законами України; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів і посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування.

Розглядаючи питання віднесення конституційних принципів місцевого самоврядування до публічного права, треба зауважити, що публічне і приватне право – структурні елементи юридичного права, а отже через останнє опосередковують свої принципи. До публічного права відносять ті галузі й інститути, які регламентують статус і порядок діяльності органів держави і відносини індивіда з владою, а до приватного права – галузі та інститути, що регулюють відносини індивідів між собою, тобто відносини між владою і підлеглими їй утвореннями та фізичними особами, висувають свої, притаманні тільки їм, проблеми і потребують іншої регламентації, ніж відносини між приватними особами. Галузі та інститути публічного права побудовані на принципах: влади і підкорення; субординації; ієрархії; правового захисту загальносоціального інтересу тощо. Враховуючи зазначене, можна дійти висновку, що конституційні принципи місцевого самоврядування мають ознаки публічного права, а інститут місцевого самоврядування належить до структури публічного права.

Регулятивне і охоронне право – складові структурні частини юридичного права, а тому їм також притаманні принципи загальносоціального і власне юридичного права. Під

регулятивним правом розуміють певну комплексну сукупність галузевих норм і принципів, які встановлюють юридичні права і обов'язки учасників суспільних відносин, розрахованих на правомірну поведінку і, як правило, не містять у собі санкцій; тобто регулятивне право – це певна структурно-функціональна організація норм і принципів права, які належать до різних галузей права, але всі спрямовані на впорядкування суспільних відносин шляхом встановлення певних правил поведінки. Найголовніше значення у цій галузі регулятивних принципів мають основні засади закріплення права власності, політичних, економічних, соціальних, культурних прав і свобод громадян, видів і форм діяльності тощо. До того ж принципи регулятивного права впливають на суспільні відносини шляхом їх прогнозування, передбачення майбутніх варіантів поведінки тощо.

Особливість конституційних принципів місцевого самоврядування, як принципів регулятивного права, полягає у встановленні позитивних правил поведінки, у правовій організації суспільних відносин і забезпеченні координації суспільних зв'язків стосовно місцевого самоврядування. Їхня дія простежується у впливі права на суспільні відносини шляхом їх закріплення у вигляді правового інституту місцевого самоврядування. В цьому випадку регулятивне право юридично закріплює, переводить до числа чітко врегульованих суспільні відносини, які є основою нормального стабільного існування суспільства, відповідають інтересам його більшості і виражають загальну волю. Отже, можна зробити висновок, що конституційні принципи місцевого самоврядування мають ознаки принципів регулятивного права.

Продовжуючи дослідження класифікації принципів місцевого самоврядування, їх можна віднести за наявними ознаками до принципів матеріального права, оскільки під матеріальним правом розуміють сукупність норм і принципів, за допомогою яких здійснюється вплив на суспільні відносини шляхом прямого і безпосереднього закріплення форм власності, визначення порядку утворення та структури державних органів, встановлення статусу суб'єктів тощо.

Конституційним принципам місцевого самоврядування властиві також ознаки принципів об'єктивного права, бо під об'єктивним правом, як пише С. Алексєєв, «розуміють

нормативний регулятор, який є системою загальнообов'язкових, формально визначених принципів і норм, які служать критерієм правомірності чи не правомірності поведінки суб'єктів – учасників правовідносин і існують незалежно від індивідуальної свідомості, оскільки виникають і діють поза нею».

У конституційних принципах місцевого самоврядування знаходять своє відображення вимоги об'єктивної закономірності та тенденції розвитку місцевої влади. Вони мають ряд ознак:

по-перше, конституційні принципи місцевого самоврядування передбачають побудову та функціонування влади місцевого самоврядування;

по-друге, конституційні принципи місцевого самоврядування виступають в якості критерію оцінки діючої системи місцевого самоврядування, наскільки вона відповідає засадам та ідеям, вираженим у принципах місцевого самоврядування;

по-третє, конституційні принципи місцевого самоврядування, відображаючи суть та основні риси місцевого самоврядування, сприяють збереженню правонаступності та розвитку інститутів місцевого самоврядування;

по-четверте, конституційні принципи місцевого самоврядування, в основному, відповідають принципам, закріпленим в Європейській хартії місцевого самоврядування, яка виступає правовою базою для муніципального законодавства країн - членів Ради Європи.

Враховуючи вищезазвані ознаки, розуміємо під конституційними принципами місцевого самоврядування – обумовлену природою місцевого самоврядування систему основоположних витоків та ідей, які закріплені чи впливають зі змісту Конституції та законів України і визначають організацію та діяльність громади, органів, що формуються громадянами та самостійно управляють місцевими справами в інтересах місцевого населення [6-8].

1.3. Структура та основні функції органів місцевого самоврядування

Про те, що місцеве самоврядування має системний характер свідчить те, що відповідно до ст. 5 Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні»,

система місцевого самоврядування включає: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; старосту; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення. У містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради відповідно до цього Закону можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є і головою її виконавчого комітету.

Всі зазначені законодавцем елементи цієї системи пов'язані між собою, територіальна громада шляхом голосування на місцевих виборах обирає сільського, селищного, міського голову та депутатів місцевих рад, тобто формує представницькі органи місцевого самоврядування, формування виконавчих органів відповідних рад, здійснюється представницькими органами, а органи самоорганізації населення можуть бути створені саме рішенням місцевих рад, які в тому числі забезпечують останніх матеріальною та фінансовою основою.

Отже, всі елементи системи місцевого самоврядування взаємопов'язані і відсутність одного з елементів призведе до порушення цілісності всієї системи, нормативно-закріплені основи цього інституту конституційного ладу містить всі ознаки системи.

Конституція України встановлює, що місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.

Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради. Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна (ст. 140).

Система місцевого самоврядування України – це, визначене Конституцією та Законами України коло суб'єктів, які є в межах

Конституції та Законів України, здійснюють основні функції місцевого самоврядування, реалізують муніципальну владу.

Зазначене визначення стосується розуміння системи місцевого самоврядування взагалі. Але систему місцевого самоврядування в юридичній науці розглядають, і у вузькому розумінні, як систему місцевого самоврядування конкретного села, селища, міста.

Так, під системою місцевого самоврядування розуміють організаційно-правовий механізм здійснення місцевого самоврядування в межах окремої самоврядної адміністративно-територіальної одиниці – села, селища, міста – територіальні громади яких виступають самостійними суб'єктами місцевого самоврядування.

Система місцевого самоврядування має свою внутрішню побудову – структуру місцевого самоврядування. Ця структура є складною і різнорівневою за своїм характером. Вона представлена сільськими, селищними, міськими, районними у містах, обласними та Київською і Севастопольською міськими радами та їх посадовими і службовими особами; сільськими, селищними, міськими головами; органи самоорганізації населення на місцях (будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації).

Система місцевого самоврядування на рівні села, селища, міста відзначається як єдністю так і її диференціацією. Так територіальна громада відповідно до ч. 1, ч. 3 ст. 140 Конституції України, а також Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування» (ч. 1 ст. 6) є первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень.

Добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст відповідно до ст. 4 Закону України від 05 лютого 2015 р. № 157-VIII «Про добровільне об'єднання територіальних громад» здійснюється з дотриманням таких умов [9]:

- у складі об'єднаної територіальної громади не може існувати іншої територіальної громади, яка має свій представницький орган місцевого самоврядування;
- територія об'єднаної територіальної громади має бути нерозривною, межі об'єднаної територіальної громади визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися;

- об'єднана територіальна громада має бути розташована в межах території Автономної Республіки Крим, однієї області;
- при прийнятті рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади;
- якість та доступність публічних послуг, що надаються в об'єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання

Адміністративним центром об'єднаної територіальної громади визначається населений пункт (село, селище, місто), який має розвинуту інфраструктуру і, як правило, розташований найближче до географічного центру території об'єднаної територіальної громади. Добровільне об'єднання територіальних громад не призводить до зміни статусу населених пунктів сільської чи міської місцевості.

Ініціаторами добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст можуть бути: сільський, селищний, міський голова; не менш як третина депутатів від загального складу сільської, селищної, міської ради; члени територіальної громади в порядку місцевої ініціативи; органи самоорганізації населення відповідної території (за умови представлення ними інтересів не менш як третини членів відповідної територіальної громади).

Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста.

Територіальні громади в порядку, встановленому законом, можуть об'єднуватися в одну сільську, селищну, міську територіальну громаду, утворювати єдині органи місцевого самоврядування та обирати відповідно сільського, селищного, міського голову. Територіальні громади села, селища, міста, що добровільно об'єдналися в одну територіальну громаду, можуть вийти із складу об'єднаної територіальної громади в порядку, визначеному законом.

Сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами.

Обласні та районні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України, цим та іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами.

Сільські, селищні, міські ради, районні у містах (у разі їх створення) ради створюють їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші виконавчі органи.

Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад є підконтрольними і підзвітними відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади – також підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

У сільських радах, що представляють територіальні громади, які налічують до 500 жителів, за рішенням відповідної територіальної громади або сільської ради виконавчий орган ради може не створюватися. У цьому випадку функції виконавчого органу ради (крім розпорядження земельними та природними ресурсами) здійснює сільський голова одноособово.

Сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста. Сільський, селищний, міський голова обирається відповідною територіальною громадою на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі. Строк повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на чергових місцевих виборах, визначається Конституцією України.

Сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради, головує на її засіданнях. Сільський, селищний, міський голова не може бути депутатом будь-якої ради, суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, в тому числі на громадських засадах, займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю.

У селах, селищах, визначених за рішенням місцевої ради об'єднаної територіальної громади, утвореної відповідно до

Закону України від 05 лютого 2015 р. № 157-VIII «Про добровільне об'єднання територіальних громад», за винятком її адміністративного центру, обирається староста на строк повноважень місцевої ради.

Староста є посадовою особою місцевого самоврядування, на нього покладені такі завдання:

- представлення інтересів жителів села, селища у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради;
- сприяння жителям села, селища у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування;
- участь у підготовці проекту бюджету територіальної громади в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного села, селища;
- внесення пропозицій до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради з питань діяльності на території відповідного села, селища виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної форми власності та їх посадових осіб;
- здійснення інших обов'язків, визначені Положенням про старосту.

Староста є членом виконавчого комітету ради об'єднаної територіальної громади за посадою.

Суттєвою особливістю місцевого самоврядування є те, що в його системі не діє принцип поділу влади, властивий механізму держави. Натомість, існує єдність представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування на рівні територіальних громад сіл, селищ, міст має функціонувати як так звана «працююча корпорація», яка самостійно приймає відповідні рішення і самостійно виконує ці рішення.

Однією з характерних особливостей системи місцевого самоврядування, здійснюваного на рівні територіальних громад сіл, селищ, міст, є те, що вона має своє продовження як на регіональному рівні, в особі районних, обласних рад – органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, так і на мікрорівні (будинків, вулиць, кварталів, мікрорайонів, окремих сіл, які об'єднані з іншими населеними пунктами в одну адміністративно-територіальну одиницю – сільраду), в особі так званих органів самоорганізації населення – будинкових,

вуличних, квартальних, сільських комітетів, комітетів мікрорайонів тощо. Перелічені органи також визначаються як самостійні елементи системи місцевого самоврядування, свого роду її «мікроструктура» (ч. 1 ст. 5 Закону).

Органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації та інші форми добровільних об'єднань, які підлягають реєстрації відповідно до законодавства в органах Міністерства юстиції України.

Органи місцевого самоврядування та їх асоціації можуть входити до відповідних міжнародних асоціацій, інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування.

Асоціаціям та іншим добровільним об'єднанням органів місцевого самоврядування не можуть передаватися повноваження органів місцевого самоврядування.

Система місцевого самоврядування, у першу чергу, визначається його основними функціями. Ці категорії є взаємопов'язаними: система визначає організаційну структуру місцевого самоврядування, а функції – основні напрямки і види діяльності місцевого самоврядування.

Отже, функції місцевого самоврядування – це визначені Конституцією і законами України основні напрямки діяльності територіальних громад, органів місцевого самоврядування з вирішення завдань місцевого самоврядування.

Функції місцевого самоврядування є багатоманітними і різняться за своїм призначенням і юридичними властивостями.

У першу чергу, функції місцевого самоврядування поділяються за об'єктами – політичні, економічні, соціальні, культурні (духовні) та інші.

Політичні функції місцевого самоврядування, як правило, пов'язані з реалізацією форм безпосередньої демократії на місцях та здійсненням регіональної політики відповідно до Конституції та законів України.

Зокрема, політичні функції місцевого самоврядування передбачають: здійснення регіональної політики в межах Конституції та законів України; забезпечення проведення місцевих референдумів та реалізація їх результатів; забезпечення проведення місцевих виборів та інших форм безпосередньої

демократії на місцях; об'єднання в асоціації місцевого самоврядування тощо.

Економічні функції місцевого самоврядування передбачають управління майном, що є у комунальній власності; утворення, реорганізація та ліквідація комунальних підприємств, організацій і установ, а також здійснення контролю за їх діяльністю; затвердження бюджетів відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контроль за їх виконанням; встановлення місцевих податків і зборів відповідно до закону; утворення позабюджетних цільових коштів; регулювання земельних відносин; вирішення питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів та ін.

Важливе значення мають соціальні функції місцевого самоврядування. Це, перш за все, затвердження програм соціально-економічного розвитку відповідних областей і районів та контроль за їх виконанням; затвердження містобудівних програм; управління закладами охорони здоров'я, які належать територіальним громадам; подання соціальної допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих військовослужбовців, а також військовослужбовцям, звільненим у запас або відставку, інвалідам з дитинства, багатодітним сім'ям; вирішення у встановленому законом порядку питань опіки й піклування; здійснення контролю за забезпеченням соціального захисту працівників, зайнятих на роботах із шкідливими умовами праці та ін.

Наступним видом об'єктних функцій місцевого самоврядування є його культурні функції, реалізація яких передбачає: затвердження програм культурного розвитку відповідних областей і районів та контроль за їх виконанням; управління закладами освіти і культури, які належать територіальним громадам; заснування місцевих засобів масової інформації (ЗМІ) відповідних місцевих рад; оголошення об'єктів, що мають історичну, культурну або наукову цінність пам'ятками історії або культури; вирішення питань про робочу мову ради відповідно до законодавства про мови; відродження осередків традиційної народної творчості та ін.

Здійснення суб'єктами місцевого самоврядування такої діяльності, як організація територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення; оголошення природних об'єктів, що мають екологічну цінність пам'ятками природи

тощо, дає підстави виділити такий вид їх об'єктних функцій, як екологічні функції місцевого самоврядування. Утім, правова природа екологічних функцій місцевого самоврядування потребує додаткового обґрунтування.

Функції місцевого самоврядування також можуть бути класифіковані за суб'єктами місцевого самоврядування, що дає підстави виділити функції територіальних громад; місцевих рад; сільських, селищних і міських голів; функції органів самоорганізації населення тощо.

Напрямки і види діяльності місцевого самоврядування також можуть бути класифіковані за способами і засобами їх здійснення (правозастосовна; нормотворча; організаційна, виховна, прогностична та ін.); умовами здійснення – час (постійні, тимчасові) і територією здійснення (відповідно до системи адміністративно-територіального устрою України) тощо.

1.4. Гарантії місцевого самоврядування в Україні

Щодо самого поняття «гарантія», що в перекладі з французької (*garantie*) означає забезпечення, запоруку.

Таким чином гарантія – насамперед, явище, що забезпечує досягнення визначеного результату.

Державні гарантії – це встановлені законом засоби забезпечення, дотримання, виконання, застосування і використання конституційних та інших норм права органами державної влади, місцевого самоврядування, іншими посадовими особами. В юридичній науці виділяють два види гарантій: нормативно-правові та організаційно-правові. В свою чергу, нормативно-правові гарантії поділяються на матеріальні і процесуальні. Дія державних гарантій спрямована передусім на збереження конституційного ладу, верховенства права, конституції і закону, охорону прав та свобод людини і громадянина, здійснення прямого народовладдя, державної влади і місцевого самоврядування.

Гарантії місцевого самоврядування – економічні, політичні, правові та інші умови та засоби, що забезпечують повну й ефективну реалізацію прав місцевого самоврядування та їх надійний захист.

Існує думка, що гарантії місцевого самоврядування – це комплекс заходів, за допомогою яких забезпечується реальне здійснення місцевого самоврядування територіальними громадами та органами місцевого самоврядування, а також захист права на місцеве самоврядування.

Фрицький О.Ф. визначає гарантії місцевого самоврядування, як конституційно-правові засоби забезпечення організації і діяльності місцевого самоврядування та найважливіша умова повного й ефективного здійснення органами місцевого самоврядування визначених законом їх завдань, функцій і повноважень.

Механізм гарантій місцевого самоврядування поділяють на державні – комплекс правових норм, закріплених у Конституції та інших законодавчих актах, та локальні, що створюються самим місцевим самоврядуванням, яке діє лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Саме діяльність у межах Конституції та інших законів і дозволяє створювати певні гарантії на місцевому рівні. Особливість місцевих (локальних) гарантій, полягає в тому, що вони передбачаються як на рівні нормативно-правового закріплення, так і на рівні їх практичної реалізації. Автор пропонує закріпити локальні гарантії як обов'язкову вимогу для статутів територіальних громад. Державні гарантії підтримуються державним примусом. Локальні гарантії забезпечуються повсякденною діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування над створенням належних політичних, матеріально-технічних, соціальних умов реалізації права на участь населення у місцевому самоврядуванні.

Батанов О.В. у своєму дослідженні, присвяченому муніципальній владі в Україні, розглядає гарантії муніципальної влади та муніципальних прав особи. Так, серед ознак поняття гарантій муніципальної влади та муніципальних прав особи він виділяє такі:

- наявність конкретної мети (об'єктної визначеності) – забезпечення механізму визнання, набуття, володіння, користування, розпорядження та захисту муніципальних прав особи, а також реальну здатність територіальних громад вирішувати справи місцевого значення;

- мають переважно державний характер, хоча муніципальна влада є самостійним видом публічної влади, що зумовлює

дуалізм місцевого самоврядування (громадівську та публічно-владну сутність);

- мають певні визначені у законодавстві параметри (дія у часі, просторі та за колом суб'єктів);

- мають матеріалізований характер (конкретне середовище реалізації та нормативну оформленість);

- наявність процесуальної визначеності (мають динамічний характер) – гарантії зумовлюються реальною діяльністю відповідних суб'єктів щодо вирішення питань місцевого значення;

- мають казуальний характер (певну причину, мотивацію, наявність попередніх підстав встановлення).

Під гарантіями муніципальної влади та муніципальних прав особи при цьому розуміється необхідне для набуття, володіння, користування та розпорядження муніципальними правами та свободами політико-правове і соціально-економічне оточення і спеціальний механізм, що забезпечують та захищають діяльність територіальних громад та інших суб'єктів муніципальної влади щодо вирішення питань місцевого значення.

Говорячи про гарантії місцевого самоврядування суттєвим є те, що саме місцеве самоврядування являє собою право територіальних громад – жителів певних територій, а отже загальні гарантії прав, свобод та обов'язків людини справедливі і стосовно гарантування місцевого самоврядування.

До таких гарантій відносять:

- економічні – єдність економічного простору, вільне переміщення товарів, послуг, фінансів, свобода економічної діяльності; визнання і рівний захист усіх форм власності; соціальне партнерство між людиною і державою, робітником і роботодавцем, захист конкуренції в підприємницькій діяльності; високий рівень продуктивності праці;

- соціальні – соціальна захищеність людини; реалізація її права на певний рівень добробуту, соціальне партнерство між людиною і державою, між працівником і працедавцем, гарантований рівень заробітної плати, одержання пенсії по досягненню пенсійного віку, допомоги – у разі тимчасової непрацездатності чи інвалідності; організація заходів щодо трудової зайнятості населення та ін;

- політичні – функціонування всієї політичної організації суспільства, провідну роль у якій грає держава; легітимність політико-правового режиму; реалізація принципу поділу влади як по вертикалі, так і по горизонталі; наявність розвиненої системи народовладдя, реальної можливості особи брати участь в управлінні державою безпосередньо або через представницькі органи; політичний плюралізм і багатопартійність; наявність незалежної конструктивної опозиції; поділ публічної влади; широке використання інститутів демократії (виборів, референдуму тощо); участь у розробленні та обговоренні законопроектів;

- ідеологічні (духовні) – ідеологічна багатоманітність; розуміння верховенства права як заперечення будь-якого прояву свавілля щодо людини з боку влади чи іншої людини; визнання людини найвищою цінністю, повага до її гідності; відсутність релігійної, расової ворожнечі; демократична суспільна думка; необхідний освітній рівень (загальнодоступність і безплатність середньої освіти); вільний доступ до інформації та ін.

Гарантії, які забезпечують реалізацію права на місцеве самоврядування і ефективну діяльність виборних та виконавчих органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади створюють певну систему, тобто кожен елемент сукупності гарантій взаємозв'язаний з іншими своєю метою, призначенням. Відсутність чи невиконання певної гарантії спричиняє порушення права на місцеве управління і при цьому ні мети, ні комплексу гарантій місцевого управління не буде досягнуто.

Так, відповідно до ст. 7 Конституції України, в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування, отже забезпечення реалізації права територіальних громад самостійно здійснювати управління місцевими справами є завданням держави, в особі її органів створити умови функціонування інституцій влади місцевого самоврядування, як складової місцевої публічної влади.

Слід також зауважити, що гарантії місцевого самоврядування нерозривно пов'язані з суспільством, та й обумовлені вони закономірностями суспільного розвитку. Отже, гарантії місцевого самоврядування – це обумовлена закономірностями суспільного розвитку система умов і засобів,

що забезпечує процес реалізації права на місцеве самоврядування територіальним громадам та органам місцевого самоврядування, а також захист права на місцеве самоврядування.

Аналізуючи вітчизняні та зарубіжні науково-теоретичні джерела, можна дійти висновку, що серед науковців не існує єдиної класифікації гарантій місцевої публічної влади, зокрема місцевого самоврядування.

Певною мірою класифікація гарантій має умовний характер. Проте, вся система державних гарантій мусить бути вмонтована в конструкцію, яка: по-перше, унеможливила б втручання центру у вирішення місцевих справ; по-друге, сприяла б органам місцевого самоврядування запровадити такий правовий механізм, який дозволяв би самостійно, оперативно і кваліфіковано вирішувати всі місцеві питання. При цьому нерозв'язаним залишається один важливий аспект цієї проблеми – відповідальність. Вона має бути диференційованою на кожному рівні самоврядування, у кожної посадової особи, яка забезпечує певну ділянку роботи.

Важливе місце в системі юридичних гарантій місцевого самоврядування посідають судові гарантії захисту. Гарантії реалізації принципу судового захисту прав місцевого самоврядування закріплені в ст. 145 Конституції України і в ст. 4 Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» та деталізовані в ч. 4 ст. 71 вказаного Закону, де передбачено право звернення до суду органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо визнання незаконними актів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад, повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Виходячи з вищевикладеного можна говорити про те, що гарантії місцевого самоврядування являють собою систему, під якою ми розуміємо сукупність умов та засобів, які забезпечують дієву і ефективну реалізацію закріплених за місцевим самоврядуванням Конституцією та законами України прав та належне виконання покладених обов'язків. Цільове призначення державних гарантій здійснення конституційних принципів місцевого самоврядування полягає в забезпеченні організаційної та матеріально-фінансової самостійності органів місцевого

самоврядування при розв'язанні питань місцевого значення; в захисті прав місцевого самоврядування та створенні сприятливих умов для їх повнішої реалізації.

Фундаментальне значення для гарантованості місцевого самоврядування мають матеріальні норми права, які регулюють важливі питання ринкової економіки, будівництва, транспорту, охорони навколишнього середовища, охорони культурної спадщини, житлового господарства тощо. В усіх перелічених питаннях уряд окреслює межі регулювання та умови діяльності, і органи місцевого самоврядування повинні до них пристосовуватися. Державна влада повинна чітко засвоїти, що відносини уряду і місцевого самоврядування – це відносини рівноправних, незалежних суб'єктів публічного права, кожен з яких має свої, чітко окреслені, повноваження та сфери діяльності.

Україна тримає курс на побудову суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, становлення громадянського суспільства. Для досягнення поставленої мети необхідне комплексне вирішення політичних, соціальних, правових, ідеологічних, економічних питань і системне реформування всіх сфер суспільного життя.

Одним з важливих елементів життєдіяльності та розвитку держави і суспільства є місцеве самоврядування, а реалізація на практиці конституційних принципів місцевого самоврядування – вагомий крок до становлення і розбудови правової держави і громадянського суспільства.

Місцеве самоврядування – це визначене Конституцією та законами України право територіальної громади самостійно, під свою відповідальність, безпосередньо або через утворювані громадою органи вирішувати питання місцевого значення. Принципи, система, компетенція та гарантії місцевого самоврядування визначені в Конституції та законах України.

З моменту нормативного закріплення права на місцеве самоврядування в Україні майже одразу виникла необхідність відповідних реформ, для забезпечення його реалізації. На сьогодні все одно зустрічають випадки порушення права на місцеве самоврядування, зокрема, в столиці України, де політичні інтереси та прогалини в законодавстві дозволяють порушувати права киян щодо управління питаннями місцевого значення.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення терміну «Місцеве самоврядування».
2. Принципи місцевого самоврядування.
3. Ким здійснюється місцеве самоврядування?
4. Система місцевого законодавства України.
5. Структура місцевого самоврядування.
6. За яких умов здійснюється добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст?
7. Адміністративний центр об'єднаної територіальної громади.
8. Хто може бути ініціатором добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст?
9. Дайте коротку характеристику сільському, селищному, міському голові.
10. Перечисліть покладені завдання на Старосту села, селища.
11. Для чого органи місцевого самоврядування можуть об'єднуватись в асоціації?
12. Економічні функції місцевого самоврядування.
13. Що таке державні гарантії?
14. Як поділяють механізм гарантій місцевого самоврядування?
15. Що відносять до гарантій місцевого самоврядування?

РОЗДІЛ 2

Компетенції та повноваження органів місцевого самоврядування щодо організації заходів цивільного захисту територіальних громад України

Цивільний захист – комплекс заходів, які реалізуються на території України в мирний час та в особливий період і спрямовані на захист населення, територій, навколишнього природного середовища, майна, матеріальних і культурних цінностей від надзвичайних ситуацій та інших небезпечних подій, запобігання виникненню таких ситуацій та подій, ліквідацію їх наслідків, надання допомоги постраждалим, здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки.

Цивільний захист забезпечується з урахуванням особливостей, визначених Законом України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII «Про національну безпеку України», суб'єктами, уповноваженими захищати населення, території, навколишнє природне середовище і майно, згідно з вимогами Кодексу цивільного захисту від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI – у мирний час, а також в особливий період – у межах реалізації заходів держави щодо оборони України [10-11].

З часу повномасштабного вторгнення, з лютого 2022 року, питання безпеки громадян України, у тому числі і цивільного захисту, стали одним із перших пріоритетних завдань держави.

Координацію діяльності органів виконавчої влади у сфері цивільного захисту у межах своїх повноважень здійснюють:

- 1) Рада національної безпеки і оборони України;
- 2) Кабінет Міністрів України.

Суб'єктами забезпечення цивільного захисту є центральні органи виконавчої влади, інші державні органи, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання, громадські організації.

Особливо важливе місце у складі ЦЗ займають органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи. Саме на рівні міських, селищних та сільських територіальних громад мають організовуватись та реалізуються основні першочергові заходи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Тому кожна територіальна громада повинна ґрунтовно планувати та

організовувати свою безпеку, захист населення і територій від ймовірних надзвичайних ситуацій притаманних цій території.

Успішне виконання ними завдань залежить від умінь успішно управляти усіма заходами і діями у сфері цивільного захисту.

Основні засади організації, діяльності та відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування визначає Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні».

2.1. Виключна компетенція сільських, селищних та міських рад

Виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються такі питання:

- 1) затвердження регламенту ради;
- 2) утворення і ліквідація постійних та інших комісій ради, затвердження та зміна їх складу, обрання голів комісій;
- 3) створення виконавчого комітету ради, визначення його чисельності, затвердження персонального складу; внесення змін до складу виконавчого комітету та його розпуск;
- 4) обрання на посаду та звільнення з посади секретаря ради у порядку, передбаченому цим Законом;
- 5) затвердження за пропозицією сільського, селищного, міського голови структури виконавчих органів ради, загальної чисельності апарату ради та її виконавчих органів відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, витрат на їх утримання;
- 6) створення за поданням сільського, селищного, міського голови інших виконавчих органів ради;
- 6-1) створення старостинських округів, затвердження Положення про старосту, затвердження на посаду та звільнення з посади старости, відповідно до закону;
- 7) затвердження плану роботи ради та заслуховування звіту про його виконання з урахуванням вимог статті 32 Закону України від 11 вересня 2003 р. №1160-IV «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [12];
- 8) заснування місцевих публічних аудіовізуальних медіа у порядку, визначеному Законом України від 13 грудня 2022 р. №2849-IX «Про медіа» [13];

9) заслуховування звіту сільського, селищного, міського голови про діяльність виконавчих органів ради, у тому числі щорічного звіту про здійснення державної регуляторної політики виконавчими органами відповідної ради;

10) прийняття рішення про недовіру сільському, селищному, міському голові;

11) заслуховування звітів постійних комісій, керівників виконавчих органів ради та посадових осіб, яких вона призначає або затверджує;

12) заслуховування повідомлень депутатів про роботу в раді, виконання ними доручень ради;

13) розгляд запитів депутатів, прийняття рішень по запитах;

14) прийняття рішень щодо дострокового припинення повноважень депутата ради в порядку, встановленому законом;

15) скасування актів виконавчих органів ради, які не відповідають Конституції чи законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень;

16) прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови у випадках, передбачених цим Законом;

18) прийняття рішення про проведення місцевого референдуму;

19) прийняття відповідно до законодавства рішень щодо організації проведення референдумів та виборів органів державної влади, місцевого самоврядування та сільського, селищного, міського голови;

20) прийняття рішень про наділення органів самоорганізації населення окремими власними повноваженнями органів місцевого самоврядування, а також про передачу коштів, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення;

21) прийняття рішень про об'єднання в асоціації або вступ до асоціацій, інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування та про вихід з них;

21-1) схвалення угод про об'єднання єврорегіонального співробітництва, прийняття рішень про утворення об'єднання єврорегіонального співробітництва, про приєднання до такого об'єднання або про вихід з нього, затвердження статуту

об'єднання євро регіонального співробітництва та внесення до нього змін;

21-2) прийняття рішень про вступ до європейського об'єднання територіального співробітництва та про вихід з такого об'єднання;

22) затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування;

23) розгляд прогнозу місцевого бюджету, затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього; затвердження звіту про виконання відповідного бюджету;

24) встановлення місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України від 02 жовтня 2012 р. №2755-VI [14];

25) утворення цільових фондів, затвердження положень про ці фонди;

25-1) утворення місцевих фондів фінансової підтримки кінематографії, у тому числі програм грантової, конкурсної або позаконкурсної підтримки кінематографії, визначення умов та порядку використання цих фондів;

26) прийняття рішень щодо здійснення місцевих запозичень;

27) прийняття рішень щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету;

28) прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах, а також земельному податку;

28-1) прийняття рішень про укладення спеціальних інвестиційних договорів відповідно до Закону України від 17 грудня 2020 р. №1116-IX «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями» [15];

29) встановлення для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету;

30) прийняття рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна; затвердження місцевих програм приватизації, а також переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; визначення доцільності, порядку та умов приватизації об'єктів права комунальної власності;

вирішення питань про придбання в установленому законом порядку приватизованого майна, про включення до об'єктів комунальної власності майна, відчуженого у процесі приватизації, договір купівлі-продажу якого в установленому порядку розірвано або визнано недійсним, прийняття рішення про здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів комунальної власності, у тому числі на умовах концесії, про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади.

Реорганізація або ліквідація навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється за рішенням місцевої ради;

30-1) прийняття рішень про визначення критеріїв, відповідно до яких утворення наглядової ради є обов'язковим у комунальних унітарних підприємствах та у господарських товариствах, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді; про затвердження порядку утворення наглядової ради, порядку призначення членів наглядової ради комунального унітарного підприємства; про визначення кола питань, що належать до виключної компетенції наглядової ради комунального унітарного підприємства; про встановлення вимог до незалежних членів наглядової ради комунальних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді;

30-2) визначення критеріїв відбору незалежного аудитора та критеріїв віднесення комунальних унітарних підприємств і господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать територіальній громаді, до таких, фінансова звітність яких (у тому числі консолідована) підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором, та затвердження порядку такої перевірки і порядку залучення незалежного аудитора;

31) прийняття рішень про передачу іншим органам окремих повноважень щодо управління майном, яке належить до комунальної власності відповідної територіальної громади, визначення меж цих повноважень та умов їх здійснення;

32) створення у разі необхідності органів і служб для забезпечення здійснення з іншими суб'єктами комунальної

власності спільних проєктів або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій, визначення повноважень цих органів (служб);

33) вирішення відповідно до законодавства питань про створення підприємствами комунальної власності спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями;

33-1) прийняття рішень щодо надання згоди на організацію співробітництва територіальних громад, суб'єктом якого є територіальна громада села, селища, міста, у формах, визначених статтею 4 Закону України від 17 червня 2014 р. № 1508-VII «Про співробітництво територіальних громад», щодо схвалення проєкту договору про співробітництво та інших рішень, пов'язаних із здійсненням відповідно до зазначеного Закону співробітництва територіальних громад [16];

33-2) заслуховування звітів, пов'язаних із здійсненням відповідно до Закону України від 17 червня 2014 р. № 1508-VII «Про співробітництво територіальних громад» співробітництва територіальних громад, суб'єктом якого є територіальна громада села, селища, міста;

34) вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;

34-1) прийняття рішень щодо здійснення виконавчим органом сільської, селищної, міської ради державного контролю за використанням та охороною земель;

35) затвердження ставок земельного податку відповідно до Податкового кодексу України 02 жовтня 2012 р. №2755-VI;

36) вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення, а також про скасування такого дозволу;

37) прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом, прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами «сезону тиші» з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу;

37-1) прийняття рішень про утворення кінокомісії, організацію територій та об'єктів як привабливих локацій для кінозйомок, а також ефективне використання потенціалу української сервісної індустрії в галузі кінематографії, формування бази даних відповідних об'єктів, визначення умов їх використання;

37-2) прийняття рішень про організацію та здійснення заходів щодо захисту тварин від жорстокого поводження;

37-3) вжиття заходів та забезпечення дотримання заборони провадження діяльності пересувних звіринців, пересувних зоопарків, пересувних виставок диких тварин та іншої забороненої Законом України від 21 лютого 2006 р. №3447-IV «Про захист тварин від жорстокого поводження» діяльності в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці [17];

38) надання відповідно до законодавства згоди на розміщення на території села, селища, міста нових об'єктів, у тому числі місць чи об'єктів для управління відходами, сфера екологічного впливу діяльності яких згідно з діючими нормативами включає відповідну територію;

39-1) прийняття рішення про створення відповідно до закону за рахунок коштів місцевого бюджету спеціалізованих установ з надання безоплатної первинної правничої допомоги, призначення і звільнення керівників цих установ, залучення в установленому законом порядку юридичних осіб приватного права, адвокатів та інших фахівців у відповідній галузі права до надання безоплатної первинної правничої допомоги;

40) заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадської безпеки і порядку та результати діяльності на відповідній території;

41) прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в межах і порядку, визначених цим та іншими законами;

42) затвердження в установленому порядку місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови відповідних населених пунктів, іншої містобудівної документації;

43) затвердження договорів, укладених сільським, селищним, міським головою від імені ради, з питань, віднесених до її виключної компетенції;

44) встановлення, відповідно до законодавства, правил з питань благоустрою території населеного пункту, забезпечення в ньому чистоти і порядку, торгівлі на ринках, додержання тиші в громадських місцях, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;

44-1) встановлення заборони продажу пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв, вин столових суб'єктами господарювання (крім закладів ресторанного господарства) у визначений час доби в межах території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

45) прийняття у межах, визначених законом, рішень з питань боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;

45-1) визначення територій, на яких можуть проводитися потенційно небезпечні заходи в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки;

46) прийняття рішень, пов'язаних із створенням спеціальних вільних та інших зон, змінами в статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань; надання згоди на створення таких зон за ініціативою Президента України або Кабінету Міністрів України;

47) прийняття рішення про дострокове припинення повноважень органів територіальної самоорганізації населення у випадках, передбачених цим Законом;

48) затвердження статуту територіальної громади;

49) затвердження відповідно до Закону [2] Положення про зміст, опис та порядок використання символіки територіальної громади;

50) прийняття рішень щодо виконання положень статей 7, 11, 12, 20, 24 Закону України від 03 липня 2012 р. №5029-VI «Про засади державної мовної політики» [18];

51) надання згоди на передачу об'єктів з державної у комунальну власність та прийняття рішень про передачу об'єктів з комунальної у державну власність, а також щодо придбання об'єктів державної власності;

52) створення відповідно до законодавства комунальної аварійно-рятувальної служби, а також пожежно-рятувальних

підрозділів для забезпечення місцевої та/або добровільної пожежної охорони;

53) затвердження відповідно до Закону [2] Положення про помічника-консультанта депутата ради та опису посвідчення помічника-консультанта депутата ради;

54) вирішення питань управління небезпечними відходами у складі побутових відходів, відповідно до законодавства;

54-1) затвердження місцевих планів управління відходами;

56) визначення шляхів стимулювання користування електромобілями та іншими екологічними видами транспорту;

56-1) затвердження вимог до облаштування майданчиків для паркування транспортних засобів з урахуванням норм, нормативів, стандартів у сфері благоустрою населених пунктів, державних будівельних норм, технічних умов, Правил дорожнього руху та інших нормативних документів;

57) встановлення плати за доступ до об'єкта будівництва, транспорту, енергетики, кабельної каналізації електрозв'язку, будинкової розподільної мережі комунальної власності відповідно до Закону України від 07 лютого 2017 р. №1834-VIII «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку електронних комунікаційних мереж» [19];

58) прийняття рішення про запровадження системи енергетичного менеджменту, затвердження положення про систему енергетичного менеджменту.

2.2. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад

Зазначеним Законом також визначені повноваження виконавчих органів сільських, селищних та міських рад:

- у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку;

- в галузі бюджету, фінансів і цін;

- щодо управління комунальною власністю;

- в галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку;

- у галузі будівництва;

- у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, молодіжної політики, фізкультури і спорту, утвердження української національної та громадянської ідентичності;
- у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища;
- у сфері соціального захисту населення;
- в галузі зовнішньоекономічної діяльності;
- в галузі оборонної роботи;
- щодо вирішення питань адміністративно-територіального устрою;
- у сфері реєстрації місця проживання фізичних осіб
- щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;
- у сфері надання безоплатної первинної правничої допомоги.

Більш детально зупинимось на повноваженнях виконавчих органів сільських, селищних та міських рад щодо організації та забезпечення цивільного захисту

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні повноваження:

1) підготовка, подання на затвердження, організація виконання та реалізація місцевих програм у сфері цивільного захисту;

2) здійснення заходів щодо забезпечення діяльності створених відповідно до законодавства комунальної аварійно-рятувальної служби, формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту, а також пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої та/або добровільної пожежної охорони;

3) створення та використання відповідно до законодавства матеріальних резервів для запобігання і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, гасіння пожеж на відповідній території;

4) організація та забезпечення відповідно до законодавства підготовки працівників пожежно-рятувальних підрозділів, а також комунальних аварійно-рятувальних служб та членів добровільної пожежної охорони – у разі їх утворення на відповідній території;

5) утворення місцевих комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій для координації

діяльності, пов'язаної із забезпеченням захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і реагування на них;

6) утворення (за потреби) спеціальної комісії з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та призначення керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на відповідній території;

7) утворення органів з евакуації, планування, підготовки та проведення на відповідній території у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, пожежі, іншої небезпечної події евакуації населення, культурних і матеріальних цінностей, їх розміщення та життєзабезпечення населення;

8) забезпечення складення довідок про визнання особи постраждалою внаслідок надзвичайної ситуації, списків (реєстрів) постраждалих осіб, а також формування списків загблих осіб на підставі їх ідентифікації;

9) забезпечення оповіщення та інформування населення, яке проживає на відповідній території, про виникнення або загрозу виникнення надзвичайної ситуації, у тому числі у доступній для осіб з вадами зору та слуху формі;

10) виконання вимог законодавства щодо визначення потреби, створення, використання, утримання, реконструкції та ведення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту територіальної громади, здійснення контролю за станом утримання таких споруд та готовності їх до використання за призначенням та підтримкою в належному технічному стані;

11) розроблення та здійснення заходів із забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, в умовах надзвичайних ситуацій та в особливий період;

12) забезпечення завчасного накопичення і підтримання у постійній готовності засобів індивідуального захисту для населення та формувань цивільного захисту, а також приладів дозиметричного і хімічного контролю та розвідки;

13) організація та забезпечення життєдіяльності постраждалих від наслідків надзвичайних ситуацій, а також під час ведення воєнних (бойових) дій або внаслідок таких дій;

14) організація на відповідній території робіт із ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, гасіння пожеж та забезпечення

проведення відновлювальних робіт, залучення в установленому законом порядку до таких робіт суб'єктів господарювання, сил цивільного захисту, волонтерів та населення;

б) делеговані повноваження:

1) забезпечення виконання передбачених законодавством вимог щодо пожежної та техногенної безпеки на відповідних територіях;

2) розроблення, забезпечення та виконання визначених законодавством планів у сфері цивільного захисту;

3) утворення субланок ланок територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту, затвердження положення про них, керівництво їх діяльністю та забезпечення виконання ними завдань у сфері цивільного захисту;

4) виконання на відповідній території передбачених законодавством заходів щодо радіаційного, хімічного, біологічного, медичного захисту населення та інженерного захисту територій від наслідків надзвичайних ситуацій;

5) підготовка відповідно до вимог законодавства пропозицій щодо віднесення територій і населених пунктів до груп із цивільного захисту та суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, – до категорій із цивільного захисту та подання таких пропозицій на розгляд Ради міністрів Автономної Республіки Крим, відповідних місцевих державних адміністрацій;

6) створення за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, та підтримання у постійній готовності місцевої автоматизованої системи централізованого оповіщення про виникнення або загрозу виникнення надзвичайної ситуації, здійснення її модернізації та забезпечення функціонування;

7) забезпечення, відповідно до вимог законодавства, навчання з питань цивільного захисту посадових осіб, працівників органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання комунальної форми власності з числа керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів цивільного захисту; організація навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, формування планів проведення і облік проведених спеціальних об'єктових навчань та тренувань з питань цивільного захисту на відповідній території;

8) здійснення у межах, визначених законом, інших повноважень у сфері цивільного захисту на відповідній території.

2.3. Повноваження сільських, селищних і міських голів та старост

Загальні повноваження сільських, селищних, міських голів:

1) забезпечує здійснення у межах наданих законом повноважень органів виконавчої влади на відповідній території, додержання Конституції та законів України, виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади;

2) організує в межах, визначених цим Законом, роботу відповідної ради та її виконавчого комітету;

3) підписує рішення ради та її виконавчого комітету;

4) вносить на розгляд ради пропозицію щодо кандидатури на посаду секретаря ради;

5) вносить на розгляд ради пропозиції про кількісний і персональний склад виконавчого комітету відповідної ради;

6) вносить на розгляд ради пропозиції щодо структури виконавчих органів ради, апарату ради та її виконавчого комітету, їх штатів, встановлених відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України;

7) здійснює керівництво апаратом ради та її виконавчого комітету;

8) скликає сесії ради, вносить пропозиції та формує порядок денний сесій ради і головує на пленарних засіданнях ради;

9) забезпечує підготовку на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань самоврядування, місцевого бюджету та звіту про його виконання, рішень ради з інших питань, що належать до її відання; оприлюднює затверджені радою програми, бюджет та звіти про їх виконання;

10) призначає на посади та звільняє з посад керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, крім випадків, передбачених частиною другою статті 21 Закону України від 14 грудня 2012 р. № 2778-VI «Про культуру» [20];

11) скликає загальні збори громадян за місцем проживання;

11-1) вносить на розгляд ради пропозиції про утворення спеціалізованої установи з надання безоплатної первинної правничої допомоги;

11-2) вносить на розгляд ради пропозиції щодо кандидатури на посаду керівника спеціалізованої установи з надання безоплатної первинної правничої допомоги;

12) забезпечує виконання рішень місцевого референдуму, відповідної ради, її виконавчого комітету;

13) є розпорядником бюджетних коштів, використовує їх лише за призначенням, визначеним радою;

14) представляє територіальну громаду, раду та її виконавчий комітет у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, громадянами, а також у міжнародних відносинах відповідно до законодавства;

15) звертається до суду щодо визнання незаконними актів інших органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права та інтереси територіальної громади, а також повноваження ради та її органів;

16) укладає від імені територіальної громади, ради та її виконавчого комітету договори відповідно до законодавства, а з питань, віднесених до виключної компетенції ради, подає їх на затвердження відповідної ради;

17) веде особистий прийом громадян;

18) забезпечує на відповідній території додержання законодавства щодо розгляду звернень громадян та їх об'єднань;

18-1) бере участь у здійсненні державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності в межах та у спосіб, встановлені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»;

19) здійснює інші повноваження місцевого самоврядування, визначені цим та іншими законами, якщо вони не віднесені до виключних повноважень ради або не віднесені радою до відання її виконавчих органів;

20) видає розпорядження у межах своїх повноважень.

Повноваження старости:

1) уповноважений сільською, селищною, міською радою, яка його затвердила, діяти в інтересах жителів відповідного

старостинського округу у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради;

2) бере участь у пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради та засіданнях її постійних комісій з правом дорадчого голосу. Бере участь у засіданнях виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради;

3) має право на гарантований виступ на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради, засіданнях її постійних комісій та виконавчого комітету з питань, що стосуються інтересів жителів відповідного старостинського округу;

4) сприяє жителям відповідного старостинського округу у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, а також у поданні відповідних документів до зазначених органів. За рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради надає адміністративні послуги та/або виконує окремі завдання адміністратора центру надання адміністративних послуг (у разі утворення такого центру);

5) бере участь в організації виконання рішень сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, розпоряджень сільського, селищного, міського голови на території відповідного старостинського округу та у здійсненні контролю за їх виконанням;

6) бере участь у підготовці пропозицій до проекту місцевого бюджету в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного старостинського округу;

7) вносить пропозиції до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради з питань діяльності на території відповідного старостинського округу виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб;

8) бере участь у підготовці проектів рішень сільської, селищної, міської ради, що стосуються майна територіальної громади, розташованого на території відповідного старостинського округу;

9) бере участь у здійсненні контролю за використанням об'єктів комунальної власності, розташованих на території відповідного старостинського округу;

10) бере участь у здійсненні контролю за станом благоустрою відповідного старостинського округу та інформує сільського, селищного, міського голову, виконавчі органи сільської, селищної, міської ради про результати такого контролю;

11) отримує від виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб інформацію, документи і матеріали, необхідні для здійснення наданих йому повноважень;

12) сприяє утворенню та діяльності органів самоорганізації населення, організації та проведенню загальних зборів, громадських слухань та інших форм безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення у відповідному старостинському окрузі;

13) здійснює інші повноваження, визначені цим Законом та іншими законами України.

2.4. Повноваження місцевих органів виконавчої влади у сфері ЦЗ

До повноважень місцевих державних адміністрацій у сфері ЦЗ належить:

1) забезпечення ЦЗ на відповідній території;

2) забезпечення виконання завдань створеними ними територіальними підсистемами та їх ланками;

3) забезпечення реалізації вимог техногенної безпеки на потенційно небезпечних об'єктах та інших суб'єктах господарювання, які можуть створити реальну загрозу виникнення аварії, що належать до сфери їх управління;

4) розроблення та забезпечення реалізації регіональних, місцевих програм та планів заходів у сфері ЦЗ, зокрема спрямованих на захист населення і територій від НС та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки;

5) керівництво створеними ними аварійно-рятувальними службами, формуваннями та спеціалізованими службами ЦЗ, місцевою та добровільною пожежною охороною, забезпечення їх діяльності та здійснення контролю за готовністю до дій за призначенням;

6) створення за погодженням з центральним органом

виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, та підтримання у постійній готовності територіальної системи централізованого оповіщення, здійснення її модернізації та забезпечення функціонування;

7) забезпечення оповіщення та інформування населення про загрозу і виникнення НС, у тому числі в доступній для осіб з вадами зору та слуху формі;

8) організація аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків НС на відповідній території, а також радіаційного, хімічного, біологічного, медичного захисту населення та інженерного захисту територій від наслідків таких ситуацій;

9) організація та керівництво проведенням відновлювальних робіт з ліквідації наслідків НС;

10) організація та здійснення евакуації населення, майна у безпечні райони, їх розміщення, створення служб медицини катастроф, необхідних для надання екстреної медичної допомоги та життєзабезпечення населення;

11) контроль за станом навколишнього природного середовища, санітарно-гігієнічною та епідемічною ситуацією, за місцями захоронення біологічних матеріалів, заражених активними формами бактерій;

12) розроблення та здійснення на відповідній території заходів, спрямованих на забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, в особливий період;

13) підготовка пропозицій щодо віднесення міст до груп ЦЗ та подання їх центральному органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ;

14) віднесення відповідно до основних показників суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, до категорії ЦЗ та затвердження їх переліку у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України;

15) створення і використання матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків НС;

16) завчасне накопичення і підтримання у постійній готовності засобів індивідуального захисту для населення, яке проживає у прогнозованих зонах хімічного забруднення і зонах

спостереження суб'єктів господарювання радіаційної небезпеки І і ІІ категорій, та формувань ЦЗ, а також приладів дозиметричного і хімічного контролю та розвідки;

17) взаємодія з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, щодо виконання завдань ЦЗ;

18) організація та забезпечення життєдіяльності постраждалих від НС, а також під час ведення воєнних (бойових) дій або внаслідок таких дій;

19) забезпечення соціального захисту постраждалих внаслідок ЦЗ, зокрема виплати матеріальної допомоги;

20) створення на регіональному та місцевому рівнях комісій з питань техногенно-екологічної безпеки і НС, а в разі виникнення НС - спеціальних комісій з їх ліквідації (за потреби), забезпечення їх функціонування;

21) забезпечення навчання з питань ЦЗ, техногенної та пожежної безпеки посадових осіб місцевих державних адміністрацій, суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, керівників та їх заступників, здійснення підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях;

22) організація виконання вимог законодавства щодо створення, використання, утримання та реконструкції фонду захисних споруд ЦЗ;

23) визначення потреби фонду захисних споруд ЦЗ;

24) планування та організація роботи з дообладнання або спорудження в особливий період підвальних та інших заглиблених приміщень для укриття населення;

25) прийняття рішень про подальше використання захисних споруд ЦЗ державної та комунальної власності;

26) організація обліку фонду захисних споруд ЦЗ;

27) здійснення контролю за утриманням та станом готовності захисних споруд ЦЗ;

28) організація проведення технічної інвентаризації захисних споруд ЦЗ, виключення їх за погодженням з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, з фонду таких споруд;

29) розроблення та здійснення комплексу заходів, спрямованих на поліпшення пожежної безпеки суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління;

30) здійснення інших повноважень у сфері ЦЗ, передбачених цим Кодексом та іншими законодавчими актами.

До повноважень органів місцевого самоврядування у сфері ЦЗ належить:

1) забезпечення ЦЗ на відповідній території;

2) забезпечення виконання завдань створеними ними ланками територіальних підсистем;

3) забезпечення реалізації вимог техногенної та пожежної безпеки на суб'єктах господарювання, що належать до сфери їх управління, які можуть створити реальну загрозу виникнення аварії;

4) розроблення та забезпечення реалізації програм та планів заходів у сфері ЦЗ, зокрема спрямованих на захист населення і територій від НС та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки;

5) керівництво створеними ними аварійно-рятувальними службами, формуваннями та спеціалізованими службами ЦЗ, місцевою та добровільною пожежною охороною, забезпечення їх діяльності та здійснення контролю за готовністю до дій за призначенням;

6) створення за погодженням з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, та підтримання у постійній готовності місцевої системи централізованого оповіщення про загрозу або виникнення НС, здійснення її модернізації та забезпечення функціонування;

7) забезпечення оповіщення та інформування населення про загрозу і виникнення НС, у тому числі в доступній для осіб з вадами зору та слуху формі;

8) організація робіт з ліквідації наслідків НС на відповідній території міст, селищ та сіл, а також радіаційного, хімічного, біологічного, медичного захисту населення та інженерного захисту територій від наслідків таких ситуацій;

9) організація та керівництво проведенням відновлювальних робіт з ліквідації наслідків НС;

10) організація та здійснення евакуації населення, майна у безпечні райони, їх розміщення та життєзабезпечення населення;

11) контроль за станом навколишнього природного середовища, санітарно-гігієнічною та епідемічною ситуацією;

12) розроблення та здійснення заходів, спрямованих на

забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання в особливий період, що належать до сфери їх управління;

13) підготовка пропозицій щодо віднесення міст до груп ЦЗ та подання їх Раді міністрів Автономної Республіки Крим, відповідним обласним державним адміністраціям;

14) віднесення суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, до категорій ЦЗ відповідно до основних показників та затвердження їх переліку;

15) створення і використання матеріальних резервів для запобігання та ліквідації наслідків НС;

16) завчасне накопичення і підтримання у постійній готовності засобів індивідуального захисту для населення, яке проживає у прогнозованих зонах хімічного забруднення і зонах спостереження суб'єктів господарювання радіаційної небезпеки І і II категорій, та формувань ЦЗ, а також приладів дозиметричного і хімічного контролю та розвідки;

17) взаємодія з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, щодо виконання завдань ЦЗ;

18) організація та забезпечення життєдіяльності постраждалих від НС, а також під час ведення воєнних (бойових) дій або внаслідок таких дій;

19) забезпечення складення довідок про визнання особи постраждалою внаслідок ЦЗ, списків (реєстрів) постраждалих внаслідок ЦЗ, відповідно до яких надається матеріальна допомога, списків загиблих осіб на підставі їх ідентифікації;

20) забезпечення соціального захисту постраждалих внаслідок ЦЗ, зокрема виплати матеріальної допомоги;

21) створення у містах комісій з питань техногенно-екологічної безпеки і НС, а в разі виникнення НС – спеціальних комісій з їх ліквідації (за потреби), забезпечення їх функціонування;

22) забезпечення навчання з питань ЦЗ посадових осіб органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання комунальної власності, здійснення підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях;

23) організація виконання вимог законодавства щодо створення, використання, утримання та реконструкції фонду захисних споруд ЦЗ;

24) визначення потреби фонду захисних споруд ЦЗ;

25) планування та організація роботи з дообладнання або спорудження в особливий період підвальних та інших заглиблених приміщень для укриття населення;

26) прийняття рішень про подальше використання захисних споруд ЦЗ державної та комунальної власності у разі банкрутства (ліквідації) суб'єкта господарювання, на балансі якого вона перебуває, та безхазяйних захисних споруд;

27) організація обліку фонду захисних споруд ЦЗ;

28) здійснення контролю за утриманням та станом готовності захисних споруд ЦЗ;

29) організація проведення технічної інвентаризації захисних споруд ЦЗ, виключення їх за погодженням з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, з фонду захисних споруд ЦЗ;

30) реалізація заходів, спрямованих на поліпшення пожежної безпеки суб'єктів господарювання комунальної форми власності;

31) здійснення інших повноважень у сфері ЦЗ, передбачених цим Кодексом та іншими законодавчими актами.

Після проведення в Україні реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади, відбулась передача більших повноважень і ресурсів територіальним громадам у тому числі і гарантування належного рівня безпеки життєдіяльності громадян.

Сталий соціально-економічний розвиток територіальних громад та зростання добробуту їх населення безпосередньо залежить від вирішення питань безпеки і кожна територіальна громада, яка на найближчому до громадян базовому рівні влади (рівень територіальної громади) у взаємодії з відповідними державними структурами, має забезпечити безпеку життя і здоров'я кожної людини, її захист від пожеж та ймовірних надзвичайних ситуацій, спільно забезпечувати громадську безпеку [21].

Контрольні запитання

1. Дайте визначення терміну «Цивільний захист».
2. Хто здійснює координацію діяльності органів виконавчої влади у сфері цивільного захисту у межах своїх повноважень?

3. Суб'єкти забезпечення цивільного захисту.
4. Які питання вирішуються виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради?
5. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних та міських рад.
6. Які власні повноваження належать до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад?
7. Які делеговані повноваження належать до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад?
8. Повноваження сільських, селищних, міських голів.
9. Повноваження Старости.
10. Що належить до повноважень місцевих державних адміністрацій у сфері ЦЗ?
11. Що належить до повноважень органів місцевого самоврядування у сфері ЦЗ?
12. Хто скликає сесії ради, вносить пропозиції та формує порядок денний сесій ради і головує на пленарних засіданнях ради?
13. В чії обов'язки входить брати участь у підготовці пропозицій до проекту місцевого бюджету в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного старостинського округу?
14. На кого покладається організація та керівництво проведенням відновлювальних робіт з ліквідації наслідків НС?
15. Хто забезпечує оповіщення та інформування населення про загрозу і виникнення НС, у тому числі в доступній для осіб з вадами зору та слуху формі?

РОЗДІЛ 3

Субланка територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту

В Україні відбулося реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади, що передбачало передачу більшості повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад. Відповідно до вимог чинного законодавства побудована проста і логічна система місцевого самоврядування, здатна забезпечити комфортне та безпечне життя громадян.

Саме тому одним із основних заходів реформування адміністративно-територіального устрою країни є побудова такої системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, яка спроможна гарантувати безпеку людини. Важливою складовою реалізації зазначеної мети є створення місцевої системи цивільного захисту (село, селище, місто), як субланка ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, керівником якої є голова громади.

Відповідно до ст. 6 Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування України» первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста.

В ст. 36-1 Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування України» йдеться про повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад щодо організації та забезпечення цивільного захисту на відповідній території.

Забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту на території об'єднаних територіальних громад здійснюється єдиною державною системою цивільного захисту, яка складається з функціональних і територіальних підсистем, їх ланок та субланок.

Ланки та субланки територіальної підсистеми є складовою частиною територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту.

3.1. Організаційно-структурна побудова ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та її основні завдання

Законодавство України з питань ЦЗ є дієвим гарантом забезпечення безпеки громадян від НС і спеціальною частиною законодавства, якій притаманна окрема ознака, що характеризує повноваження суб'єктів забезпечення реалізації державної політики, взаємодію органів влади у цій сфері і її вплив на фундаментальні права та конституційні свободи громадян.

Конституційні можливості широкого розвитку місцевого самоврядування в Україні як одного з дуже важливих і необхідних елементів демократичної держави визнаються і гарантуються головним Законом України – Конституцією України (ст.7), зокрема, розділ XI Конституції присвячено конституційним основам самоврядування.

Забезпечення реалізації державної політики у сфері ЦЗ на місцевому рівні згідно з Кодексом цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI здійснюється постійно діючими ланками та субланками територіальних підсистем ЄДСЦЗ, які формуються місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на відповідних територіях, а саме:

Ланки територіальних підсистем створюються:

- 1) Радою міністрів Автономної Республіки Крим – у районах Автономної Республіки Крим;
- 2) районними, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями – у районах, районах у містах Києві та Севастополі.

Субланки ланок територіальних підсистем створюються виконавчими органами сільських, селищних, міських рад.

Положення про ланку територіальної підсистеми та її субланку затверджується органом, що її створив.

Відповідно до Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування» представницькі органи (ради) делегують свої повноваження і функції місцевим органам виконавчої влади та виконавчим органам місцевого самоврядування щодо вжиття необхідних заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, інформування про них населення, залучення в установленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ та організацій, а також населення.

Ланки та субланки територіальної підсистеми, як складові територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, створюються з метою забезпечення реалізації державної політики у сфері ЦЗ за розпорядженнями керівників місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на підпорядкованих територіях в мирний час та особливий період. Основними функціями ланки, субланки є організація і реалізація заходів запобігання та реагування на НС, захисту населення та територій, ліквідації наслідків НС на території району, села, селища, міста. У своїй діяльності ланки та субланки керуються Конституцією України, актами Президента України та Верховної Ради України, Кодексом цивільного захисту України, законами України, актами Кабінету Міністрів України, Положенням про територіальну підсистему ЄДСЦЗ, ланку та субланку, іншими нормативно-правовими актами з питань ЦЗ [22].

Наразі, в Україні на місцевому рівні існують три рівні влади на трьох рівнях адміністративно-територіального устрою:

первинний рівень – рівень населених пунктів (сіл, селищ і міст), де місцева влада представлена органами місцевого самоврядування, які формуються територіальною громадою і є автономними від державної виконавчої влади під час здійснення власних повноважень;

другий рівень – рівень районів та областей, на якому реальна місцева влада представлена районними та обласними державними адміністраціями. Поряд з державною виконавчою владою на цьому рівні існують обласні, районні ради, які не мають власних виконавчих органів, і вирішують координаційні, представницькі та соціально-економічні і бюджетні функції;

третій рівень – це загальноукраїнський владний рівень управління з системою органів державної влади: законодавчої, виконавчої та судової.

Найбільш проблемним з точки зору організації та забезпечення у сфері запобігання та ліквідації наслідків НС є первинний владний рівень в населених пунктах (сіл, селищ і міст), де місцева влада представлена органами місцевого самоврядування. Про це свідчать: організаційна структура органів місцевого самоврядування та їх органів виконавчих рад; можливості їх фінансових та матеріальних ресурсів; наявність відповідних сил та засобів.

У складі єдиної державної системи цивільного захисту функціонують постійні органи управління цивільного захисту, координаційні органи, сили цивільного захисту функціональних і територіальних підсистем.

Постійними органами управління цивільного захисту, до повноважень яких належать питання організації та здійснення заходів цивільного захисту, є:

- на державному рівні – Кабінет Міністрів України, ДСНС, а також центральні органи виконавчої влади, що створюють функціональні підсистеми, та підрозділи з питань цивільного захисту у складі їх апаратів;

- на регіональному рівні – Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації, підрозділи з питань цивільного захисту, які утворюються у їх складі, територіальні органи ДСНС;

- на місцевому рівні – районні, районні у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчі органи міських, селищних, сільських рад, підрозділи з питань цивільного захисту, які утворюються в їх складі, підрозділи територіальних органів ДСНС;

- на об'єктовому рівні – керівні органи підприємств, установ та організацій, а також підрозділи (посадові особи) з питань цивільного захисту, які утворюються (призначаються) такими органами відповідно до законодавства.

Координаційними органами є:

- на загальнодержавному рівні – Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;

- на регіональному рівні – регіональні комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій АР Крим, областей, м. Києва та Севастополя;

- на місцевому рівні – місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій районів, районів у містах (у разі їх утворення), територій міських, селищних, сільських територіальних громад;

- на об'єктовому рівні – комісії з питань надзвичайних ситуацій підприємств, установ та організацій.

Діяльність зазначених комісій провадиться відповідно до положень про них.

Для координації робіт з ліквідації наслідків конкретної надзвичайної ситуації на державному, регіональному, місцевому

та об'єктовому рівнях у разі потреби створюються спеціальні комісії з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, діяльність яких провадиться відповідно до положень про такі комісії.

Для забезпечення управління у режимі повсякденного функціонування органами управління та силами цивільного захисту, координації їх дій, здійснення цілодобового чергування та забезпечення функціонування системи збору, оброблення, узагальнення та аналізу інформації про обстановку в районах виникнення надзвичайних ситуацій функціонують:

1) на державному рівні:

оперативно-чергова служба державного центру управління в надзвичайних ситуаціях ДСНС;

оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби центральних органів виконавчої влади (у разі їх утворення).

2) на регіональному рівні:

оперативно-чергові служби пунктів управління Ради міністрів АР Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій;

оперативно-чергові служби центрів управління в надзвичайних ситуаціях територіальних органів ДСНС;

оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби територіальних органів центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення).

3) на місцевому рівні:

чергові служби райдержадміністрацій та виконавчих органів міських, селищних, сільських рад;

оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби територіальних органів центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення).

4) на об'єктовому рівні – чергові (диспетчерські) служби підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення).

У разі виникнення надзвичайних ситуацій до роботи центрів управління в надзвичайних ситуаціях залучаються представники заінтересованих органів державної влади.

Для забезпечення сталого управління суб'єктами забезпечення цивільного захисту та виконання функцій, передбачених на особливий період, використовується відповідно до статті 72 Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI державна система пунктів управління.

Для управління єдиною державною системою цивільного захисту використовується електронна комунікаційна мережа загального користування, електронна комунікаційна мережа спеціального призначення та державна система урядового зв'язку.

До складу сил цивільного захисту єдиної державної системи цивільного захисту входять:

- Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту;
- аварійно-рятувальні служби;
- формування цивільного захисту;
- спеціалізовані служби цивільного захисту;
- пожежно-рятувальні підрозділи (частини);
- добровільні формування цивільного захисту.

Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту функціонує в системі ДСНС.

Для забезпечення доступності для населення послуг у сфері захисту від пожеж та надзвичайних ситуацій, громадської безпеки, екстреної медичної допомоги органи місцевого самоврядування можуть утворювати центри безпеки, в яких можуть розміщуватися пожежно-рятувальні підрозділи, підрозділи Національної поліції та бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги.

Критерії утворення в населених пунктах центрів безпеки визначаються Мінінфраструктури разом з МВС та МОЗ.

Облік сил цивільного захисту на державному рівні ведеться ДСНС, а регіональному рівні – її територіальними органами.

Залежно від масштабу і особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла, в Україні або в межах конкретної її території встановлюється один із таких режимів функціонування єдиної державної системи цивільного захисту:

- повсякденного функціонування;
- підвищеної готовності;
- надзвичайної ситуації;
- надзвичайного стану.

В умовах нормальної виробничо-промислової, радіаційної, хімічної, сейсмічної, гідрогеологічної, гідрометеорологічної, техногенної та пожежної обстановки та за відсутності епідемій, епізоотій, епіфітотій єдина державна система цивільного захисту функціонує в повсякденному режимі функціонування.

Підставами для тимчасового встановлення для єдиної державної системи цивільного захисту в повному обсязі або частково для окремих її складових режиму підвищеної готовності є:

- на державному рівні – загроза виникнення надзвичайної ситуації державного рівня;

- на регіональному рівні – загроза виникнення надзвичайної ситуації регіонального рівня;

- на місцевому рівні – загроза виникнення надзвичайної ситуації місцевого рівня;

- для функціональної підсистеми – загроза виникнення надзвичайної ситуації на об'єктах відповідної функціональної підсистеми.

Підставами для тимчасового встановлення для єдиної державної системи цивільного захисту в повному обсязі або частково для окремих її складових режиму надзвичайної ситуації є:

- на державному рівні – виникнення надзвичайної ситуації, що класифікується як ситуація державного рівня;

- на регіональному рівні – виникнення надзвичайної ситуації, що класифікується як ситуація регіонального рівня;

- на місцевому рівні – виникнення надзвичайної ситуації, що класифікується як ситуація місцевого рівня;

- для функціональної підсистеми – виникнення надзвичайної ситуації на об'єктах відповідної функціональної підсистеми.

Ланка територіальної підсистеми ЄДСЦЗ. Керівництво ланкою територіальної підсистеми покладається на посадових осіб, що створюють таку ланку і які очолюють територіальні органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, тобто на голів районних державних адміністрацій та керівників міських виконавчих рад обласних центрів.

Організація та порядок діяльності, завдання, склад сил і засобів ланки територіальної підсистеми визначається Положенням про ланку територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, затвердженим у відповідному порядку, згідно з законодавством.

Керівництво службами та формуваннями здійснюють керівники структурних підрозділів та комунальних підприємств державних адміністрацій, структурних підрозділів центральних органів виконавчої влади, суб'єктів господарювання, які їх створили.

Організаційна-структурна побудова органів управління та сил ЦЗ ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ представлена в Додатку 1.

Основними завданнями ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ в сфері ЦЗ є:

- забезпечення готовності, підпорядкованих їм сил і засобів до дій у НС;

- забезпечення реалізації заходів у сфері ЦЗ;

- організація та здійснення заходів із запобігання виникненню НС, координація діяльності структурних підрозділів центральних органів виконавчої влади та комунальних підприємств, суб'єктів господарювання з цих питань на підпорядкованій території;

- навчання населення щодо поведінки та дій у разі виникнення НС;

- створення, раціональне збереження і використання матеріальних та фінансових резервів для запобігання і реагування на НС, ліквідації їх наслідків;

- оповіщення та інформування населення про загрозу та виникнення НС;

- захист населення у разі виникнення НС;

- організація та забезпечення життєдіяльності постраждалого населення від НС техногенного, природного характеру та в особливий період;

- здійснення планування заходів ЦЗ;

- організація моніторингу і прогнозування виникнення НС та їх масштабів;

- оцінка соціально-економічних наслідків НС та визначення необхідної кількості сил та засобів, матеріальних і фінансових ресурсів для їх подолання;

- організація та проведення підготовки керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань ЦЗ;

- організація та проведення командно-штабних навчань та штабних тренувань з органами управління та підрозділами управління ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ;

- ліквідація медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій та епідемій, надання екстреної медичної допомоги постраждалим у зоні надзвичайної ситуації, проведення заходів з медичного забезпечення;

- проведення АРІНР, ліквідація наслідків НС, організація життєзабезпечення постраждалого населення;
- здійснення заходів щодо використання наявного фонду захисних споруд ЦЗ для укриття населення;
- організація та проведення моніторингу і прогнозування виникнення НС та їх масштабів;
- створення, раціональне збереження і використання резерву матеріальних ресурсів, необхідних для запобігання і реагування на НС;
- участь у реалізації місцевих програм, спрямованих на захист населення і територій від НС, та запобігання їм;
- забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання за умов НС та в особливий період;
- здійснення заходів щодо соціального захисту постраждалого населення.

До складу ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ входять постійнодіючі та координаційні органи управління (місцевий рівень) і підпорядковані їм сили ЦЗ, а також відповідні органи управління ЦЗ суб'єктів господарювання, які належать до її сфери управління.

Постійними органами управління цивільного захисту ланки територіальної підсистеми є районні, районні у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчі органи міських рад (міста обласних центрів), підрозділи з питань цивільного захисту, які створюються в їх складі, підрозділи територіальних органів ДСНС.

Координаційними органами є місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій районів, районів у містах (у разі їх створення), міських територіальних громад (обласних центрів).

Для координації робіт з ліквідації наслідків конкретної надзвичайної ситуації на місцевому рівні у разі потреби створюються спеціальні комісії з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, діяльність яких провадиться відповідно до положень про такі комісії.

Для забезпечення управління у режимі повсякденного функціонування органами управління та силами цивільного захисту, координації їх дій, здійснення цілодобового чергування та забезпечення функціонування системи збору, оброблення, узагальнення та аналізу інформації про обстановку в районах

виникнення надзвичайних ситуацій функціонують на місцевому рівні чергові служби райдержадміністрацій та виконавчих органів міських рад (обласних центрів) та оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби територіальних органів центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (у разі їх створення).

До складу сил цивільного захисту ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ входять:

- підрозділи (частини) Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту;

- регіональні, комунальні, об'єктові аварійно-рятувальні служби та аварійно-рятувальні служби громадських організацій;

- об'єктові та територіальні формування цивільного захисту;

- територіальні та об'єктові спеціалізовані служби цивільного захисту;

- добровільні формування цивільного захисту;

- спеціалізовані служби ЦЗ, АРС, територіальні та об'єктові формування ЦЗ комунальних підприємств, суб'єктів господарювання та добровільних організацій [23].

3.2. Організаційно-структурна побудова субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та її основні завдання

Субланка ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ

Організація та порядок діяльності, завдання, склад сил і засобів субланки ланки територіальної підсистеми практично не відрізняється від ланки територіальної підсистеми і визначається Положенням про субланку територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, яке затверджується у відповідному порядку згідно з законодавством.

Керівництво субланкою здійснюють голови міських, селищних та сільських рад.

Організаційно-структурна побудова органів управління та сил ЦЗ субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ представлена в Додатку 2.

Основні завдання субланки територіальної підсистеми впливають із визначених повноважень виконавчих органів міських, селищних та сільських рад у сфері ЦЗ. Такими завданнями є:

забезпечення готовності, підпорядкованих їм сил і засобів до дій у НС;

забезпечення реалізації заходів у сфері ЦЗ;

організація та здійснення заходів із запобігання виникненню НС, координація діяльності структурних підрозділів центральних органів виконавчої влади та комунальних підприємств, суб'єктів господарювання з цих питань на підпорядкованій території;

навчання населення щодо поведінки та дій у разі виникнення НС;

створення, раціональне збереження і використання матеріальних та фінансових резервів для запобігання і реагування на НС, ліквідації їх наслідків;

оповіщення та інформування населення про загрозу та виникнення НС;

захист населення у разі виникнення НС;

організація та забезпечення життєдіяльності постраждалого населення від НС техногенного, природного характеру та в особливий період;

здійснення планування заходів ЦЗ;

організація моніторингу і прогнозування виникнення НС та їх масштабів;

оцінка соціально-економічних наслідків НС та визначення необхідної кількості сил та засобів, матеріальних і фінансових ресурсах для їх подолання;

організація та проведення підготовки керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань ЦЗ;

організація та проведення командно-штабних навчань та штабних тренувань з органами управління та підрозділами управління ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ;

ліквідація медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій та епідемій, надання екстреної медичної допомоги постраждалим у зоні надзвичайної ситуації, проведення заходів з медичного забезпечення;

проведення АРІНР, ліквідація наслідків НС, організація життєзабезпечення постраждалого населення;

здійснення заходів щодо використання наявного фонду захисних споруд ЦЗ для укриття населення;

участь у реалізації місцевих програм, спрямованих на захист населення і територій від НС та запобігання їм;
забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання за умов НС та в особливий період;
здійснення заходів щодо соціального захисту постраждалого населення.

Основні функції та завдання з організації діяльності керівників ланки субланки, територіальної підсистеми

Місцеві державні адміністрації очолюють голови відповідних місцевих адміністрацій, які призначаються на посаду Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України на строк повноважень Президента України. (частина друга статті 8 в редакції Закону України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації»). Кандидатури на посади голів районної державної адміністрації вносяться Кабінету Міністрів України головами відповідних державних адміністрацій регіонів.

Голови обласних, місцевих, районних селищних рад обираються відповідною радою на строк її повноважень з числа депутатів цієї ради шляхом таємного голосування і здійснюють свої повноваження до обрання голови ради нового скликання, окрім випадків дострокового припинення депутатських повноважень або повноважень голови.

Правовою основою діяльності керівників місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері ЦЗ є Конституція України, акти Президента та Верховної Ради України, Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації», Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні», Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI, інші закони України, акти Кабінету Міністрів України, рішення регіональних, обласних та міських рад та розпорядження їх виконавчих органів.

Функціональні обов'язки та повноваження цих керівників у сфері ЦЗ реалізуються відповідно до їх розподілу між керівним складом місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, затвердженого окремими нормативно-правовими актами згідно із законодавством, а саме: статтею 19 Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI, статтями та 5, 8, 10, 13 Закону України від 9 квітня

1999 р. № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації», статтею 26 Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування».

Зокрема, їх повноваження щодо забезпечення реалізації державної політики у сфері ЦЗ є однією з складових повноважень з основної адміністративної та управлінської діяльності, і відповідно мають спрямуватися на виконання завдань щодо запобігання та реагування на НС, ліквідацію їх наслідків, забезпечення життєдіяльності постраждалого населення.

Основними завданнями, які покладаються на керівника ланки, субланки згідно з типовими положеннями є:

- забезпечення реалізації вимог Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI;

- здійснення керівництва ланкою (субланкою) у сфері ЦЗ;

- керівництво організацією формування річного плану заходів ЦЗ ланки (субланки) та контролю його виконання;

- забезпечення ЦЗ на підпорядкованій території та готовності органів управління, сил та засобів ЦЗ до дій у НС;

- організація та контроль з навчання керівного складу органів управління та фахівців з функціональної підготовки у сфері ЦЗ за цільовим призначенням.

Керівник ланки (субланки) несе персональну відповідальність за:

- організацію планування і здійснення заходів із запобігання та реагування на НС, ліквідації їх наслідків;

- організацію діяльності комісії з питань ТЕБ та НС;

- організацію роботи органів з питань евакуації;

- постійну готовність підпорядкованих органів управління та сил ЦЗ до дій у НС;

- підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації керівного складу та фахівців у сфері ЦЗ.

У сфері управління ЦЗ на місцевому рівні керівники місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування:

- очолюють та здійснюють безпосереднє керівництво ланкою (субланкою) територіальної підсистеми;

- несуть персональну відповідальність за здійснення повноважень та виконання покладених завдань;

- визначають та затверджують розподіл обов'язків та повноважень між своїми заступниками та керівниками апарату,

порядок делегування своїх повноважень на час своєї відсутності першому заступнику, заступнику, керівнику апарату;

спрямовують та координують діяльність заступників, керівників апарату, керівників управлінь, відділів, секторів, служб місцевих органів виконавчої влади та посадових осіб органів місцевого самоврядування;

затверджують розпорядчі, керівні, організаційні, планові документи;

у межах своїх повноважень видають розпорядження щодо оголошення режиму НС на підпорядкованій території у разі загрози або виникнення стихійного лиха, аварії, катастрофи, епідемії, епізоотії, пожежі та ін.;

приймають рішення щодо:

проведення евакуації із зони НС на підпорядкованих територій;

залучення сил та засобів для реагування на НС, зокрема, спеціалізованих служб ЦЗ, формувань ЦЗ та місцевого матеріального резерву;

призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС місцевого рівня;

організації навчання працюючого та непрацюючого населення діям у НС;

організації та проведення командно-штабних навчань та штабних тренувань з органами управління ЦЗ ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ.

здійснюють інші функції в сфері ЦЗ, передбачені законодавством України.

У відповідності до введених режимів функціонування ЄДСЦЗ керівники місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування реалізують свою діяльність в режимі повсякденної діяльності, режимі підвищеної готовності, надзвичайної ситуації та надзвичайного стану, а саме:

- в режимі повсякденної діяльності виконують свої обов'язки згідно з календарним планом основних заходів та покладених функцій у сфері ЦЗ;

- в режимах підвищеної готовності здійснюють організацію заходів з підвищення готовності до дій у НС органів управління, сил та засобів, постійного моніторингу і прогнозування розвитку подій;

- у разі виникнення НС організує та очолює роботу з виконання плану дій, реагування на НС, взаємодії під час ліквідації наслідків НС та заходів щодо забезпечення проведення АРІНР.

Згідно з отриманою інформацією про загрозу або виникнення НС, послідовність роботи керівника ланки здійснюється таким чином:

з'ясовує ситуацію або інформацію, пов'язану з загрозою виникнення НС, а саме: її характер, масштаб, наявність жертв та постраждалих, можливий характер розвитку ситуації та майбутніх дій;

визначає основні заходи, які необхідно провести невідкладно;

віддає попередні розпорядження на підготовку до дій та залучення, залежно від характеру НС, відповідних сил ЦЗ;

призначає керівника робіт з ліквідації наслідків НС;

орієнтує відповідних посадових осіб про майбутні дії;

з отриманням уточненої інформації від керівника АРС або від оперативного чергового, старшого оперативної групи про характер, масштаби НС, наявність жертв та постраждалих приймає рішення щодо:

- підготовки та здійснення доповіді про НС керівництву вищого рівня;

- особистого виїзду в зону НС (рішення про виїзд та час виїзду в зону НС керівник може прийняти також на підставі попередньо отриманої інформації та з'ясування обстановки, що склалася в районі НС);

- заслуховування безпосередньо в зоні НС керівника робіт з ліквідації наслідків НС про ситуацію, що склалася, та вжиті заходи;

- створення спеціальної комісії з ліквідації наслідків НС (за необхідності) або покладення функції координації дій з ліквідації цієї НС на комісію з питань ТЕБ та НС;

- визначає час та місце її проведення, свою участь у засіданні комісій;

- віддає розпорядження, які стосуються суто його компетенції щодо ліквідації наслідків НС;

- в режимах надзвичайного стану здійснює управлінську та організаційну діяльність на підпорядкованих територіях

згідно з законом України від 16 березня 2000 р. № 1550-III «Про правовий режим надзвичайного стану» [24, 25].

3.3. Місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій як координаційні органи управління на місцевому рівні, їх функції, структура та завдання, організація діяльності

З метою координації діяльності органів управління, сил і засобів ланки (субланки) територіальної підсистеми ЄДСЦЗ (місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та територіальних підрозділів центрального органу виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері ЦЗ) з питань запобігання виникненню НС, реагування на НС або їх загрозу, організації першочергових заходів з ліквідації наслідків НС місцевого рівня на територіях відповідних адміністративно-територіальних одиниць місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування створюються координаційні органи – місцеві комісії з питань ТЕБ та НС.

У своїй діяльності місцеві комісії керуються Конституцією України, Кодексом цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI, законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, постановою Кабінету Міністрів України від 26 січня 2015 р. № 18 «Про державну Комісію з питань ТЕБ та НС», рішеннями Державної комісії з питань ТЕБ та НС та регіональної комісії, положенням, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 409 «Про затвердження Типового положення про регіональну та місцеву комісію з питань ТЕБ та НС», та іншими законодавчими актами [26, 27].

Основні завдання місцевих комісій:

1) координація діяльності райдержадміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, пов'язаної:

функціонуванням ланки (субланки) територіальної підсистеми єдиної системи цивільного захисту;

здійсненням оповіщення органів управління та сил цивільного захисту, а також населення про виникнення

надзвичайної ситуації та інформування його про дії в умовах такої ситуації;

залученням сил цивільного захисту до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, надання гуманітарної допомоги;

забезпеченням реалізації вимог техногенної та пожежної безпеки;

навчанням населення діям у надзвичайній ситуації;

визначенням меж зони надзвичайної ситуації;

здійсненням постійного прогнозування зони можливого поширення надзвичайної ситуації та масштабів можливих наслідків;

організацією робіт із локалізації і ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, залучення для цього необхідних сил і засобів;

організацією та здійсненням:

заходів щодо життєзабезпечення населення, що постраждало внаслідок виникнення надзвичайної ситуації;

заходів з евакуації (у разі потреби);

радіаційного, хімічного, біологічного, інженерного та медичного захисту населення і територій від наслідків надзвичайної ситуації;

вжиттям заходів до забезпечення готовності ланки (субланки) територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту до дій в умовах надзвичайної ситуації та в особливий період;

здійсненням безперервного контролю за розвитком надзвичайної ситуації та обстановкою на аварійних об'єктах і прилеглих до них територіях;

інформуванням органів управління цивільного захисту та населення про розвиток надзвичайної ситуації та заходи, що здійснюються;

забезпеченням:

живучості об'єктів національної економіки та державного управління під час реагування на надзвичайну ситуацію;

стабільного функціонування об'єктів паливно-енергетичного комплексу під час виникнення надзвичайної ситуації, злагодженої роботи підприємств, установ та організацій для забезпечення сталої і безперебійної роботи об'єктів Єдиної газотранспортної та об'єднаної енергетичної систем України;

безпеки та сталої роботи транспортної інфраструктури, послуг поштового зв'язку та всіх видів електричного зв'язку;
санітарного та епідемічного благополуччя населення;
організацією та керівництвом роботами з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій регіонального і місцевого рівня;

встановленням кількісних та якісних показників виведення з ладу транспортних засобів, промислових, громадських і житлових будинків та споруд, комунальних і енергетичних мереж, засобів зв'язку, магістральних газо-, нафто- або інших трубопроводів, залізничних вузлів, портів, мостів, шляхопроводів тощо;

2) визначення шляхів та способів вирішення проблемних питань, що виникають під час:

функціонування ланки (субланки) територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту;

здійснення заходів щодо:

соціального захисту населення, що постраждало внаслідок виникнення надзвичайної ситуації;

медичного та біологічного захисту населення у разі виникнення надзвичайної ситуації;

порушення умов належного функціонування об'єктів інфраструктури та безпеки життєдіяльності населення, зокрема у сферах національної безпеки і оборони, енергетики, фінансів, соціального захисту, охорони здоров'я та навколишнього природного середовища;

3) погодження положень про місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;

4) підвищення ефективності діяльності райдержадміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій під час реагування на надзвичайну ситуацію.

Місцева комісія відповідно до покладених на неї завдань у режимі повсякденного функціонування:

здійснює координацію діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування із розроблення і виконання цільових і науково-технічних програм, здійснення заходів у сфері цивільного захисту та техногенно-екологічної безпеки;

здійснює заходи із забезпечення захисту населення, сталого функціонування господарських об'єктів, зменшення можливих

матеріальних втрат та збереження національної культурної спадщини у разі виникнення надзвичайної ситуації;

бере участь у розгляді питань стосовно утворення або припинення діяльності підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, що використовують небезпечні технології (хімічні, радіаційні тощо);

сприяє проведенню гідрометеорологічних спостережень і прогнозів, розвитку державної системи моніторингу навколишнього природного середовища, системи цивільного захисту, форм контролю за функціонуванням потенційно небезпечних об'єктів;

координує здійснення заходів щодо профілактики та локалізації інфекційних захворювань, а також запобігання виникненню випадків масових харчових отруєнь населення;

у режимі підвищеної готовності:

здійснює заходи для активізації роботи з проведення спостереження та контролю за станом навколишнього природного середовища, перебігом епідемій і спалахами інфекційних захворювань, масовими харчовими отруєннями населення, обстановкою на потенційно небезпечних об'єктах і прилеглих до них територіях, прогнозування можливості виникнення надзвичайної ситуації та її масштабів;

організовує розроблення плану комплексних заходів із захисту населення і територій у разі виникнення надзвичайної ситуації, забезпечення сталого функціонування господарських об'єктів;

забезпечує координацію заходів із запобігання виникненню надзвичайної ситуації місцевого рівня;

готує пропозиції щодо визначення джерел і порядку фінансування заходів реагування на надзвичайну ситуацію;

координує заходи щодо створення резерву засобів індивідуального захисту та матеріальних резервів для запобігання виникненню надзвичайної ситуації та ліквідації її наслідків, визначає обсяги і порядок використання таких резервів;

забезпечує стабільне виробництво, передачу, постачання і використання енергоносіїв під час виникнення надзвичайної ситуації підприємствами, установами та організаціями паливно-енергетичного комплексу;

у режимі надзвичайної ситуації:

забезпечує координацію, організацію робіт та взаємодію органів управління, сил та засобів ланки (субланки) територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту, а також громадських організацій щодо надання допомоги населенню, що постраждало внаслідок виникнення надзвичайної ситуації;

організовує роботу з локалізації або ліквідації надзвичайної ситуації місцевого рівня;

залучає до виконання робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації необхідні рятувальні, транспортні, будівельні, медичні та інші формування з використанням наявних матеріально-технічних, продовольчих та інших ресурсів і запасів;

вживає заходів, необхідних для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у небезпечних районах;

забезпечує здійснення заходів щодо соціального захисту населення, що постраждало внаслідок виникнення надзвичайної ситуації;

встановлює межі зони, на якій виникла надзвичайна ситуація, та організовує визначення розміру шкоди, заподіяної суб'єктам господарювання і населенню внаслідок виникнення надзвичайної ситуації місцевого рівня;

організовує здійснення постійного контролю за станом навколишнього природного середовища на території, що зазнала впливу надзвичайної ситуації, обстановкою на аварійних об'єктах і прилеглих до них територіях;

приймає рішення щодо попередньої класифікації надзвичайної ситуації за видом, класифікаційними ознаками та рівнем, забезпечує своєчасне подання до ДСНС зазначених матеріалів;

вивчає обставини, що склалися, та подає органів, який її створив, інформацію про вжиті заходи, причини виникнення та результати ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, а також пропозиції щодо подальших дій із запобігання її розвитку;

у режимі надзвичайного стану:

забезпечує координацію, організацію робіт та взаємодію органів управління та сил ланки (субланки) територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту з урахуванням особливостей, що визначаються згідно з вимогами

Закону України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» та Закону України від 16 березня 2000 р. № 1550-III «Про правовий режим надзвичайного стану», а також інших нормативно-правових актів [28];

здійснює заходи, необхідні для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, забезпечення функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

проводить моніторинг стану виконання райдержадміністраціями та органами місцевого самоврядування покладених на них завдань;

здійснює взаємодію з регіональним штабом з питань, пов'язаних із соціальним забезпеченням громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції.

Комісія має право:

залучати у разі потреби в установленому законодавством порядку до ліквідації наслідків надзвичайної ситуації місцевого рівня сили і засоби ланки (субланки) територіальної підсистеми єдиної системи цивільного захисту;

заслуховувати інформацію керівників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, розташованих на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, з питань, що належать до їх компетенції, і давати їм відповідні доручення;

одержувати від місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, розташованих на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, матеріали і документи, необхідні для вирішення питань, що належать до її компетенції;

залучати до участі у своїй роботі представників територіальних органів центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, розташованих на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (за погодженням з їх керівниками);

розглядати матеріали розслідувань про причини і наслідки виникнення надзвичайної ситуації та вносити пропозиції щодо притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності посадових осіб, винних у її виникненні.

Організаційна структура комісії. Типова організаційна структура місцевої комісії будується за територіально-функціональним принципом на базі керівного складу районних управлінь, структурних підрозділів виконавчих органів місцевого самоврядування та організацій, на які покладено відповідні функції забезпечення основних сфер діяльності району (адміністративної, юридичної, виробничої, комунальної, правоохоронної, освітянської, охорони здоров'я, інформаційної та інших сфер життєдіяльності населення.

Головою комісії є керівник органу, який її створив. Роботою комісії керує її голова, а за відсутності голови, за його дорученням – перший заступник та за відсутності першого заступника – заступник голови.

Персональний склад комісії затверджується головою комісії.

Засідання комісії веде голова, а за його відсутності – перший заступник голови. Голова комісії організовує її роботу за допомогою секретаріату.

Посадовий склад комісії затверджується органом, який її створив, на основі пропозицій територіальних органів центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання, розташованих на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Персональний склад комісії затверджується головою комісії.

До складу комісії входять:

Голова Комісії – голова районної державної адміністрації (голова міської, селищної, сільської ради);

перший заступник голови Комісії – перший заступник голови районної державної адміністрації (голови міської, селищної, сільської ради);

заступник голови Комісії – начальник структурного підрозділу з питань НС;

секретар Комісії – заступник начальника структурного підрозділу з питань НС (головний фахівець);

члени Комісії:

заступник голови адміністрації;

керівники структурних підрозділів РДА (виконавчого комітету міської, селищної, сільської ради)

представники підрозділів територіальних органів центральних органів виконавчої влади, які дислокуються на відповідній території (ДСНС, МВС, СБУ тощо (за згодою)); керівники комунальних підприємств та інші.

Враховуючи, що на місцевому рівні постійно виникають різного роду небезпеки, пов'язані із стихійними лихами, аваріями, пожежами, які завдають великої матеріальної шкоди та призводить до людських жертв, для їх ефективного та швидкого реагування об'єднаним територіальним громадам, перш за все, рекомендується організувати виконання таких основних завдань, як:

- побудова місцевої ланки субланки територіальної підсистеми та її основні завдання;
- функціонування місцевих комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій як координаційних органів управління на місцевому рівні;
- створення структурного підрозділу з питань цивільного захисту;
- формування переліку сил цивільного захисту на відповідній території.

Контрольні запитання

1. Види підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту.
2. Хто здійснює організацію заходів з питань цивільного захисту на місцевому рівні?
3. Хто створює ланки територіальних підсистем?
4. Ким створюються субланки ланок територіальної підсистеми?
5. Яка мета створення ланки та субланки територіальної підсистеми?
6. Хто здійснює забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту?
7. Режими функціонування єдиної державної системи цивільного захисту.
8. Склад сил цивільного захисту єдиної державної системи цивільного захисту.
9. Постійно діючі органи управління цивільного захисту на державному рівні.

10. Що є правовою основою діяльності керівників місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері ЦЗ?
11. Хто є координаційним органом на регіональному рівні?
12. Основні завдання ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ в сфері ЦЗ.
13. Підстави для тимчасового встановлення для ЄДСЦЗ в повному обсязі або частково для окремих її складових режиму підвищеної готовності?
14. Основні завдання місцевих комісій з ТЕБ та НС?
15. Хто входить до складу Комісії?

РОЗДІЛ 4

Основні заходи органів місцевого самоврядування із захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій

З метою ефективної реалізації завдань цивільного захисту, зменшення матеріальних втрат та недопущення шкоди об'єктам, матеріальним і культурним цінностям та довкіллю в разі виникнення надзвичайних ситуацій центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підпорядковані їм сили і засоби, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, добровільні рятувальні формування здійснюють:

1. оповіщення органів управління, сил цивільного захисту та населення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій;
2. укриття населення в захисних спорудах ЦЗ;
3. евакуацію населення у безпечні райони, їх розміщення;
4. радіаційний, хімічний, біологічний, медичний захист;
5. навчання населення та підготовку органів управління та сил цивільного захисту до дій в надзвичайних ситуаціях.

Забезпечення проведення цих заходів в особливий період однаково важливі із такими заходами, як мобілізація, територіальна оборона, антитерористичні заходи та інші. Більше того, ці заходи виконують разом в комплексі заради безпеки держави.

4.1. Організація оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій. Інформування у сфері цивільного захисту

Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій полягає у своєчасному доведенні такої інформації до органів управління цивільного захисту, сил цивільного захисту, суб'єктів господарювання та населення.

Порядок взаємодії усіх систем оповіщення та інформування в надзвичайних ситуаціях та їх функціонування визначені постановою КМУ від 27 вересня 2017 р. № 733 «Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту» [29].

Оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій організовується з урахуванням структури державного управління в Україні, максимально прогнозованого характеру і рівня надзвичайних ситуацій. Оповіщення може здійснюватися як централізовано, так і децентралізовано.

За рівнями системи оповіщення поділяються на загальнодержавну автоматизовану систему централізованого оповіщення, територіальні автоматизовані системи централізованого оповіщення, місцеві автоматизовані системи централізованого оповіщення, а також спеціальні, локальні та об'єктові системи оповіщення.

Загальнодержавна автоматизована система централізованого оповіщення функціонує на загальнодержавному рівні для оповіщення в автоматизованому режимі центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів управління ДСНС та забезпечує доведення сигналів про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій загальнодержавного рівня та інформації з питань цивільного захисту.

Територіальні автоматизовані системи централізованого оповіщення функціонують в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі для забезпечення прийому сигналів та інформації від загальнодержавної автоматизованої системи централізованого оповіщення, оповіщення осіб керівного складу місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, органів управління та сил цивільного захисту і населення через місцеві автоматизовані системи централізованого оповіщення та інші системи оповіщення у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.

Територіальні автоматизовані системи централізованого оповіщення передбачають взаємодію із загальнодержавною автоматизованою системою централізованого оповіщення, а також місцевими автоматизованими системами централізованого оповіщення, локальними, спеціальними і об'єктовими системами оповіщення та забезпечують централізоване (повне або вибіркове) ввімкнення відповідних місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення.

Місцеві автоматизовані системи централізованого оповіщення функціонують у районах, містах обласного значення

та інших відповідних адміністративно-територіальних одиницях (у тому числі об'єднаних територіальних громадах) для забезпечення прийому сигналів і повідомлень від відповідної територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення та здійснення оповіщення відповідних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, де функціонують спеціальні, локальні або об'єктові системи оповіщення, установ, організацій, місць масового перебування людей, сил цивільного захисту та населення у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.

Проектування та реконструкція місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення здійснюються згідно із законодавством на підставі рішень місцевих органів виконавчої влади (органів місцевого самоврядування) за погодженням з територіальним органом ДСНС.

Утримання, реконструкція та забезпечення постійної готовності до дій за призначенням місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення здійснюються місцевими органами виконавчої влади (органами місцевого самоврядування).

Місцеві автоматизовані системи централізованого оповіщення передбачають взаємодію з відповідною територіальною автоматизованою системою централізованого оповіщення та відповідними локальними, спеціальними і об'єктовими системами оповіщення.

Місцеві органи виконавчої влади (органи місцевого самоврядування) використовують системи автоматизованого виклику для інформування (виклику) осіб керівного складу, координаційних органів територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту, аварійно-рятувальних служб. Системи автоматизованого виклику забезпечують передачу необхідної інформації (мовних або текстових повідомлень).

Локальні системи оповіщення функціонують на об'єктах підвищеної небезпеки, зона ураження від яких у разі виникнення на них надзвичайної ситуації досягає заселених територій або інших підприємств, установ і організацій.

Об'єктові системи оповіщення створюються і функціонують на об'єктах підвищеної небезпеки, об'єктах з масовим перебуванням людей, в інтернатних закладах (для

дітей, осіб з фізичними, психічними, інтелектуальними та сенсорними порушеннями, осіб похилого віку), закладах охорони здоров'я, які мають ліжковий фонд, пенітенціарних установах, на підприємствах, в установах і організаціях УТОСу та УТОГУ, на інших підприємствах, в установах і організаціях, що надають послуги особам з інвалідністю та маломобільним групам населення, визначених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, або за місцем роботи зазначених осіб, на промислових підприємствах, вузлових залізничних станціях, у шахтах, місцях збереження небезпечних речовин, на яких зона можливого ураження у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій не поширюється за їх територію.

Між об'єктами, де функціонують спеціальні, локальні та об'єктові системи оповіщення, та оперативно-черговою (черговою) службою місцевих органів виконавчої влади (органів місцевого самоврядування) керівником об'єкта організовується безпосередній телефонний зв'язок.

Доведення сигналів, повідомлень про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій до населення, а також інформування здійснюється:

- через ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України», державні і публічні телерадіокомпанії, комунальні, громадські та інші телерадіоорганізації незалежно від форми власності з використанням їх телемереж та мереж ефірного радіомовлення (із супроводженням інформації жестовою мовою та/або субтитруванням, якщо вона є голосовою, і аудіокоментуванням, якщо вона є візуальною);

- через операторів телекомунікацій із залученням телекомунікаційних мереж загального користування (телефонний зв'язок, текстові повідомлення);

- через Інтернет-ресурси (сайти, соціальні мережі).

Для передачі сигналів та повідомлень оповіщення використовуються сигнально-гучномовні пристрої, у тому числі встановлені на транспортних засобах, що залучаються для оповіщення, електронні інформаційні табло, електросирени та інші технічні засоби.

Під час оповіщення населення необхідно передбачати обов'язкове доведення сигналів і повідомлень до осіб з фізичними, психічними, інтелектуальними та сенсорними

порушеннями, керівників підприємств, установ і організацій УТОСу та УТОГу, інших підприємств, установ і організацій, що надають послуги особам з інвалідністю та маломобільним групам населення, визначених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, або за місцем роботи зазначених осіб (у доступній для них формі), керівників інтернатних закладів, закладів охорони здоров'я, які мають ліжковий фонд, пенітенціарних установ.

Для привернення уваги перед доведенням інформації до населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації передається попереджувальний сигнал «Увага всім», а саме: уривчасте звучання електросирен, часті гудки транспорту, зокрема у запису мережами радіомовлення та через вуличні гучномовні пристрої.

Тривалість звучання попереджувального сигналу становить три – п'ять хвилин. Після попереджувального сигналу здійснюється трансляція телерадіомережами відповідних повідомлень про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації із супроводженням інформації жестовою мовою та/або субтитруванням, якщо вона є голосовою, і аудіокоментуванням, якщо вона є візуальною.

Повідомлення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій готуються ДСНС, місцевими органами виконавчої влади (органами місцевого самоврядування), керівниками підприємств, установ і організацій, де створено систему оповіщення, державною мовою.

Зазначені повідомлення повинні містити інформацію про характер та місце загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації, можливу зону надзвичайної ситуації, заходи безпеки.

Керівники органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, власники об'єктів з масовим перебуванням людей зобов'язані встановлювати у населених пунктах, на підприємствах, в установах і організаціях, у місцях масового перебування людей сигнально-гучномовні пристрої, електронні інформаційні табло, а також у службових і виробничих приміщеннях (у тому числі в навчальних та інтернатних закладах, закладах охорони здоров'я, пенітенціарних установах, на підприємствах, в установах і організаціях, що надають послуги особам з інвалідністю та

іншим маломобільним групам населення, або за місцем роботи зазначених осіб) – радіотрансляційні точки для передачі інформації з питань цивільного захисту.

Рішення про оповіщення у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації приймають такі посадові особи:

- на загальнодержавному рівні – Прем'єр-міністр України за пропозиціями центральних органів виконавчої влади;

- на територіальному рівні – Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим, голови обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій;

- на місцевому рівні – голови місцевих держадміністрацій або органів місцевого самоврядування;

- на об'єктовому рівні – керівники об'єктів.

Оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій здійснюється:

- на загальнодержавному рівні – оперативно-черговою службою на пункті управління ДСНС;

- на територіальному рівні – оперативно-черговими службами на пунктах управління Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій;

- на місцевому рівні – черговими службами місцевих органів виконавчої влади (органів місцевого самоврядування);

- на об'єктовому рівні – диспетчерськими (черговими) службами об'єктів, на яких створено спеціальні, локальні та об'єктові системи оповіщення.

Інформування у сфері цивільного захисту

Інформацію з питань цивільного захисту становлять відомості про надзвичайні ситуації, що прогнозуються або виникли, з визначенням їх класифікації, меж поширення і наслідків, а також про способи та методи захисту від них.

Органи управління цивільного захисту зобов'язані надавати населенню через засоби масової інформації оперативну та достовірну інформацію, про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, а також про свою діяльність з питань цивільного захисту, у тому числі в доступній для осіб з вадами зору та слуху формі.

Керівники суб'єктів господарювання, що експлуатують потенційно небезпечні об'єкти та об'єкти підвищеної небезпеки,

зобов'язані систематично та оперативно оприлюднювати інформацію про такі об'єкти в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах, інформаційних стендах та в будь-який інший прийнятний спосіб.

Інформація має містити дані про суб'єкт, який її надає, та сферу його діяльності, про природу можливого ризику під час аварій, включаючи вплив на людей та навколишнє природне середовище, про спосіб інформування населення у разі загрози або виникнення аварії та поведінку, якої слід дотримуватися.

Оприлюднення інформації про наслідки надзвичайної ситуації здійснюється відповідно до законодавства про інформацію.

Алгоритм роботи з підготовки та прийняття рішення щодо проведення оповіщення населення для територіальних громад (алгоритм розроблено ДСНС України та рекомендовано територіальним громадам до використання).

При виникненні надзвичайних ситуацій або небезпечних подій:

1). Вивчають отриману інформацію та, у разі необхідності, проводять збір даних про обстановку або уточнення фактичної ситуації з місця події.

2). Проводять оцінку обстановки, що склалася внаслідок небезпечної події або надзвичайної ситуації, зокрема:

а) встановлюють масштаб небезпечної події або надзвичайної ситуації та прогноз їх розвитку;

б) визначають зону ураження та динаміку її зміни;

в) з'ясовують наслідки від небезпечної події або надзвичайної ситуації;

г) визначають зону надзвичайної ситуації;

д) визначають вплив небезпечних факторів, що можуть створити загрозу для населення та системи життєзабезпечення;

е) встановлюють території, перелік і кількість населених пунктів, чисельність населення та об'єкти економіки, що потрапили або можуть потрапити у зону можливого ураження у разі подальшого розповсюдження небезпечних факторів під час розвитку небезпечної події або надзвичайної ситуації.

3). Формують висновки за кожним показником оцінки обстановки та проводять їх порівняння з критеріями визначення рівня надзвичайної ситуації.

4). Визначають рівень загрози для населення, об'єктів економіки та інфраструктури.

5). Визначають конкретні дії для населення у ситуації, що склалася.

6). Визначають з переліку, що заздалегідь було підготовлено, або складають новий текст повідомлення для оголошення його технічними засобами оповіщення.

7). Визначають райони та перелік населених пунктів, що підлягають оповіщенню.

8). Визначають способи та засоби, за яким передбачається доведення повідомлення до населення (проведення оповіщення).

9). Здійснюють постановку завдання суб'єкту забезпечення процесу оповіщення – відповідному черговому оперативно-черговій (черговій) служби з питань цивільного захисту на проведення оповіщення.

10). Здійснюють контроль проведення оповіщення та доведення повідомлення до населення, що оповіщається.

При погіршенні погодних умов (штормове попередження про виникнення стихійних гідрометеорологічних явищ):

1) Вивчають отриману інформацію та, у разі необхідності, проводять збір даних про обстановку або уточнення фактичної ситуації з місця події.

2) Проводять прогнозування ситуації, що може виникнути, та її оцінку, зокрема:

а) розповсюдження та динаміку зміни стихійного гідрометеорологічного явища;

б) масштабів та наслідків від стихійного гідрометеорологічного явища;

в) визначають вплив небезпечних факторів, що можуть створити загрозу для населення та системи життєзабезпечення;

г) визначають перелік та кількість населених пунктів та кількість населення, що може потрапити в зону можливого ураження.

3) Формулюють висновки за кожним показником оцінки обстановки.

4) Визначають, за результатами прогнозування:

а) рівень загрози для населення, об'єктів економіки та інфраструктури;

б) території, населені пункти та об'єкти, які можуть потрапити в зону можливого ураження.

5) Визначають конкретні дії для населення у ситуації, що склалася.

6) Визначають з переліку, який заздалегідь було підготовлено, або складають новий текст повідомлення для оголошення його технічними засобами оповіщення.

7) Визначають райони та перелік населених пунктів, що підлягають оповіщенню.

8) Визначають способи та засоби, за яким передбачається доведення повідомлення до населення (проведення оповіщення).

9) Здійснюють постановку завдання суб'єкту забезпечення процесу оповіщення – відповідному черговому оперативно-черговій (черговій) служби з питань цивільного захисту на проведення оповіщення.

10) Здійснюють контроль за проведенням оповіщення та доведенням повідомлення до населення.

4.2. Укриття населення у фондів захисних споруд цивільного захисту

На сьогодні вимоги щодо створення, утримання, експлуатації та ведення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту встановлено:

- Кодексом цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI;

- Порядком створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, виключення таких споруд із фонду та ведення його обліку затвердженим постановою КМУ від 10 березня 2017 р. № 138 [30];

- Наказом МВС України від 09 липня 2018 р. № 579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту» [31].

Відповідно до вимог зазначених нормативних документів, до захисних споруд цивільного захисту належать:

1) сховище – герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних факторів, які виникають внаслідок надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій та терористичних актів. Типовий план сховища зображений на рисунку 1;

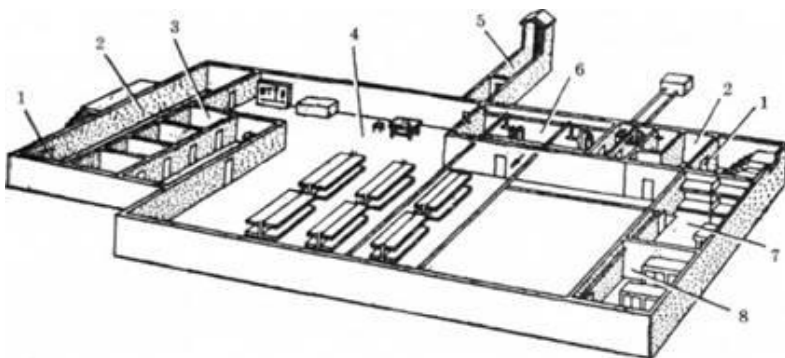

Рисунок 1 – План сховища:

1 — захисні герметичні двері; 2 — шлюзові камери; 3 — санітарно-побутові відсіки; 4 — основні приміщення для розміщення людей; 5 — галерея і оголовок аварійного виходу; 6 — фільтровентиляційна камера; 7 — медична кімната; 8 — комора для продуктів

2) протирадіаційне укриття – негерметична споруда для захисту людей, в якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості та дії звичайних засобів ураження.

Протирадіаційні укриття можуть бути як спеціально побудовані споруди, так і звичайні будівлі господарського призначення, які адаптовані під укриття. Захисні властивості протирадіаційних укриттів залежать від товщини огорожувальних конструкцій, матеріалів, з яких вони виготовлені, і енергії гамма-випромінювання. Типовий план радіаційного укриття зображений на рисунку 2.

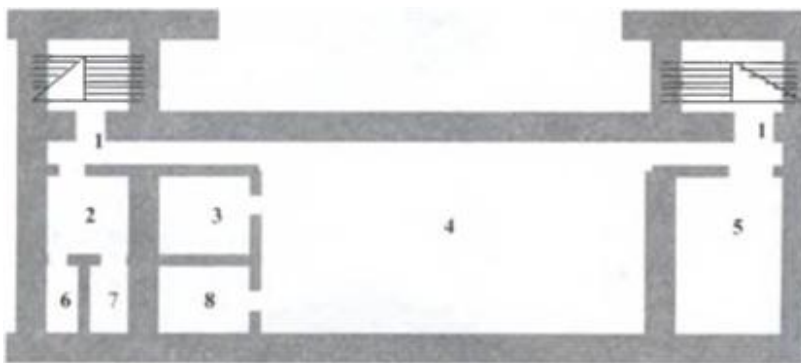

Рисунок 2 – План протирадіаційного укриття:

1 — входи; 2 — умивальник; 3 — приміщення з ємностями для води; 4 — приміщення для людей; 5 — приміщення для сушіння одягу; 6 і 7 — санвузли; 8 — вентиляційна камера і бойлерна

Для укриття населення також використовуються споруди подвійного призначення – наземні або підземні будівлі/споруди чи їх окремі частини, що спроектовані або пристосовані для використання за основним функціональним призначенням, у тому числі для захисту населення, та в яких створені умови для тимчасового перебування людей.

В особливий період нарощування фонду захисних споруд цивільного захисту здійснюється шляхом будівництва швидкоспоруджуваних захисних споруд цивільного захисту та створення найпростіших укриттів.

Швидкоспоруджувана захисна споруда цивільного захисту - це споруда, що зводиться (виготовляється, монтується) за короткий час із спеціальних конструкцій (виробів), вимоги до яких встановлюються будівельними нормами, стандартами та правилами.

Найпростіше укриття – це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, інша споруда підземного простору, в якій можливе тимчасове перебування людей з метою зниження комбінованого ураження від небезпечних чинників, а також від дії засобів ураження в особливий період.

Захисні споруди цивільного захисту, споруди подвійного призначення та найпростіші укриття складають фонд захисних

споруд цивільного захисту і належать до засобів колективного захисту.

Укриттю підлягають:

1) у сховищах:

а) працівники найбільшої працюючої зміни суб'єктів господарювання, віднесених до відповідних категорій цивільного захисту та розташованих у зонах можливих значних руйнувань населених пунктів;

б) працівники найбільшої працюючої зміни атомних електростанцій, інших ядерних установок, працівники суб'єктів господарювання, які забезпечують функціонування таких станцій (установок) та перебувають у зоні можливих значних руйнувань навколо них;

в) працівники найбільшої працюючої зміни суб'єктів господарювання, віднесених до категорії особливої важливості цивільного захисту та розташованих за межами зон можливих значних руйнувань населених пунктів;

г) хворі, медичний та обслуговуючий персонал закладів охорони здоров'я, які не підлягають евакуації в безпечне місце і перебувають у зонах можливих значних руйнувань населених пунктів.

2) у протирадіаційних укриттях – населення, у тому числі працівники суб'єктів господарювання, хворі, медичний та обслуговуючий персонал закладів охорони здоров'я, евакуйоване населення, яке проживає або працює в зонах можливого небезпечного і значного радіоактивного забруднення, крім тих, хто підлягає укриттю у сховищах.

3) у спорудах подвійного призначення – населення, яке підлягає укриттю в захисних спорудах цивільного захисту, крім таких споруд, що мають перебувати в постійній готовності до використання за призначенням.

4) у найпростіших укриттях – населення, яке не підлягає укриттю в захисних спорудах та спорудах подвійного призначення.

Для вирішення питань щодо укриття населення, центральні органи виконавчої влади, інші органи державної влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання завчасно створюють фонд таких споруд.

Утримання захисних споруд цивільного захисту у готовності до використання за призначенням здійснюється їх власниками, користувачами, юридичними особами, на балансі яких вони перебувають (у тому числі споруд, що не увійшли до їх статутних капіталів у процесі приватизації (корпоратизації), за рахунок власних коштів

Захисні споруди цивільного захисту можуть використовуватися у мирний час для господарських, культурних і побутових потреб у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Захисні споруди цивільного захисту державної та комунальної власності не підлягають приватизації (відчуженню).

Захисні споруди у мирний час можуть передаватися в оренду для задоволення господарських, культурних та побутових потреб із збереженням цільового призначення таких споруд, крім тих, що перебувають у постійній готовності до використання за призначенням, а саме:

- 1) в яких розташовані пункти управління;
- 2) призначених для укриття працівників суб'єктів господарювання, що мають об'єкти підвищеної небезпеки;
- 3) розташованих у зонах спостереження атомних електростанцій та призначених для укриття населення під час радіаційних аварій.

Контроль за створенням фонду захисних споруд цивільного захисту, готовністю його об'єктів до використання за призначенням забезпечує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, та його територіальні органи спільно з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом.

4.3. Основні положення щодо евакуації населення (працівників)

В організації захисту населення від надзвичайних ситуацій значна роль відводиться проведенню евакуаційних заходів населення та матеріальних цінностей, які потрапляють в зону підтоплення або катастрофічного затоплення, великих виробничих аварій, катастроф, стихійного лиха, бойових дій.

В умовах неповного забезпечення захисними спорудами в містах та інших населених пунктах евакуація є основним способом захисту населення при загрозі або виникненні надзвичайної ситуації.

Порядок та організація проведення евакуаційних заходів визначається Кодексом цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI та регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 84 «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій» [32].

У разі загрози або виникнення НС місцевого рівня організація проведення евакуації та підготовка районів для розміщення евакуйованого населення, його життєзабезпечення, а також зберігання матеріальних і культурних цінностей покладаються на органи з евакуації місцевих держадміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Евакуація це організоване виведення чи вивезення із зони надзвичайної ситуації або зони можливого ураження населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення.

Евакуація проводиться на державному, регіональному, місцевому або об'єктовому рівні.

Залежно від особливостей надзвичайної ситуації встановлюються такі види евакуації:

- 1) обов'язкова;
- 2) загальна або часткова;
- 3) тимчасова або безповоротна.

Рішення про проведення евакуації приймають:

- 1) на державному рівні – Кабінет Міністрів України;
- 2) на регіональному рівні – Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації;
- 3) на місцевому рівні – районні, районні у містах Києві чи Севастополі державні адміністрації, відповідні органи місцевого самоврядування;
- 4) на об'єктовому рівні – керівники суб'єктів господарювання.

Обов'язкова евакуація населення завчасно планується та проводиться у разі виникнення загрози:

1) аварій з викидом радіоактивних та небезпечних хімічних речовин;

2) катастрофічного затоплення місцевості;

3) масових лісових і торф'яних пожеж, землетрусів, зсувів, інших геологічних та гідрогеологічних явищ і процесів;

4) збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій, які визначаються Генеральним штабом Збройних сил України на особливий період, у безпечні райони);

5) надзвичайних ситуацій на арсеналах, базах (складах) озброєння, ракет, боєприпасів і компонентів ракетного палива, інших вибухопожежонебезпечних об'єктах Збройних сил України та/або військових формувань, створених відповідно до законів України, а також суб'єктів господарювання, які використовують у своїй діяльності вибухопожежонебезпечні об'єкти.

Загальна евакуація проводиться для всіх категорій населення із зон:

1) можливого радіоактивного та хімічного забруднення;

2) катастрофічного затоплення місцевості з чотиригодинним добиганням проривної хвилі при руйнуванні гідротехнічних споруд;

3) можливого ураження в разі виникнення надзвичайних ситуацій на арсеналах, базах (складах) озброєння, ракет, боєприпасів і компонентів ракетного палива, інших вибухопожежонебезпечних об'єктах Збройних сил України та/або військових формувань, створених відповідно до законів України, а також суб'єктів господарювання, які використовують у своїй діяльності вибухопожежонебезпечні об'єкти.

Часткова евакуація проводиться для вивезення категорій населення, які за віком чи станом здоров'я у разі виникнення надзвичайної ситуації не здатні самостійно вжити заходів щодо збереження свого життя або здоров'я, а також осіб, які відповідно до законодавства доглядають (обслуговують) таких осіб. Часткова евакуація може проводитися також для інших категорій населення за рішенням органів і посадових осіб, зазначених у частині четвертій цієї статті.

Проведення евакуації забезпечується шляхом:

1) утворення регіональних, місцевих та об'єктових органів з евакуації;

2) планування евакуації;

3) визначення безпечних районів, придатних для розміщення евакуйованого населення та майна;

4) організації оповіщення керівників суб'єктів господарювання і населення про початок евакуації;

5) організації управління евакуацією;

6) життєзабезпечення евакуйованого населення в місцях їх безпечного розміщення;

7) навчання населення діям під час проведення евакуації.

Для планування, підготовки та проведення евакуації у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих держадміністраціях, органах місцевого самоврядування та на об'єктах господарювання утворюються органи з евакуації [33].

До органів з евакуації належать:

- комісії з питань евакуації;
- збірні пункти евакуації;
- проміжні пункти евакуації;
- приймальні пункти евакуації.

Органи з евакуації створюється за розпорядженням керівників місцевих ОВВ та органів місцевого самоврядування для планування, підготовки та проведення евакуації, приймання і розміщення населення і перебувають у підпорядкуванні цих керівників.

Комісія з питань евакуації місцевого рівня

Комісія з питань евакуації є органом управління, який забезпечує організацію евакуації населення у разі загрози або виникнення НС техногенного і природного характеру та в особливий період. Здійснення евакуації передбачає цілий комплекс заходів, який потребує безперервного управління, починаючи з прийняття рішення про початок евакуації і закінчуючи розміщенням евакуйованого населення і забезпечення його життєдіяльності в місцях розміщення.

Комісія у своїй організаційній діяльності:

1. здійснює планування, підготовку і проведення комплексу заходів щодо організованого вивезення (виведення) населення із зон можливого ураження населення;

2. забезпечує організацію приймання і розміщення евакуйованого населення у безпечних місцях у разі виникнення безпосередньої загрози життю або заподіяння шкоди здоров'ю

людей; а також матеріальних та культурних цінностей у разі виникнення загрози їх пошкодження або знищення;

3. відповідає за підготовку органів з евакуації до виконання завдань та організацію забезпечення евакуаційних заходів.

У своїй діяльності комісія керується вимогами Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI, постановою КМУ від 30 жовтня 2013 р. № 841 «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій», розпорядженнями голів обласної та районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування – керівників ланок та субланок територіальної підсистеми та Положенням про комісію.

Комісія відповідає за безпосереднє планування, підготовку, організацію і здійснення евакуації населення у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій.

Комісія працює згідно з річним планом роботи комісії, який затверджується головою райдержадміністрації, сільської, селищної та міської ради. Контроль за виконанням рішень комісії покладається на секретаря комісії.

Комісія проводить засідання з питань планування, підготовки, організації, проведення та всебічного забезпечення евакуації населення, приймає відповідні рішення, що оформлюються протоколом за підписами голови та секретаря комісії. Засідання комісії проводяться залежно від обстановки, яка склалася, але не рідше одного разу в квартал.

На період підготовки та проведення евакозаходів комісія забезпечується відповідними засобами зв'язку. Організація транспортного, побутового забезпечення членів комісії під час роботи в зоні НС покладається на місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Члени комісії на період проведення евакозаходів, якщо цього вимагають обставини, забезпечуються спеціальним одягом та засобами індивідуального захисту.

За членами комісії на час виконання завдань зберігається заробітна плата за основним місцем роботи.

Типова організаційна структура комісії наведена на рисунку 3.

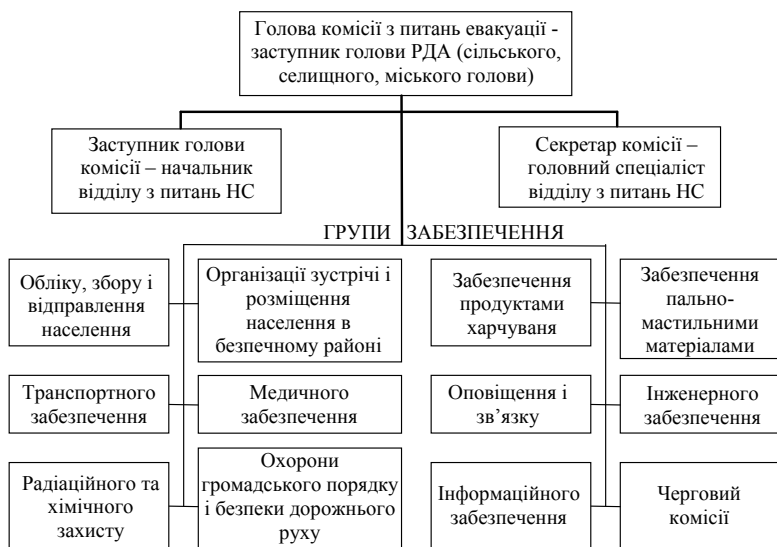

Рисунок 3 – Організаційна структура комісії з питань евакуації

Групи забезпечення евакозаходів формуються відповідними районними спеціалізованими службами ЦЗ у складі керівника групи і фахівців (у територіальній громаді – керівників та фахівців структурних підрозділів відповідного напрямку роботи). Кількість фахівців у групах визначається рішенням керівника ланки (субланки).

Всі місцеві комісії з питань евакуації підпорядковуються безпосередньо відповідним керівникам ланки (субланки) ТП ЄДСЦЗ і працюють у тісній взаємодії з евакокомісіями регіонального рівня.

У безпечних районах комісії з питань евакуації органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання розробляють плани прийому, розміщення і першочергового життєзабезпечення евакуйованого населення, які оформлюються у вигляді розділів планів дій із запобігання і ліквідації НС у мирний час.

Збірні пункти евакуації

Збірні пункти евакуації призначені для збору і реєстрації евакуйованого населення та організації його вивезення (виведення) у безпечні райони і розміщуються поблизу залізничних станцій, морських і річкових портів, пристаней,

маршрутів евакуації, а також на наявних міських площах, у відкритих безпечних місцях або безпечних приміщеннях.

Збірні евакуаційні пункти створюються у районах – рішеннями районних держадміністрацій, у населених пунктах, які розташовані у зонах можливого катастрофічного затоплення, небезпечного радіоактивного забруднення, районах виникнення стихійного лиха – рішеннями органів місцевого самоврядування, на об'єктах господарювання – наказами керівників суб'єктів господарювання.

Основними завдання збірних пунктів евакуації є:

1. підтримання зв'язку з комісією міста (району), суб'єктами господарювання, які закріплені за збірними пунктами евакуації, транспортними органами, вихідними пунктами пішохідних маршрутів, інформування їх про час прибуття населення на збірні пункти евакуації та часу відправлення його в безпечні райони (пункти);

2. ведення обліку еваконаселення, яке вивозиться всіма видами транспортних засобів та виводиться пішим порядком, і в установлені терміни доповідати про це комісії міста (району);

3. надання необхідної медичної допомоги хворим під час знаходження їх на збірних пунктах евакуації;

4. забезпечення дотримання населенням громадського порядку та укриття його у захисних спорудах.

Організаційна структура збірного пункту евакуації представлена на рисунку 4.

Рисунок 4 – Організаційна структура збірного пункту евакуації

До складу адміністрації збірного пункту евакуації входять:

- начальник збірного пункту евакуації;
- заступник начальника збірного пункту евакуації;
- група реєстрації і обліку (4–6 осіб);
- група комплектування колон, ешелонів та їх відправлення (4–6 осіб);
- група охорони громадського порядку;
- медичний пункт (3 особи);
- кімната матері та дитини (2–3 особи);
- комендант.

Начальник збірного пункту евакуації призначається із числа керівного складу суб'єкта господарювання, на базі якого створюється збірний пункт евакуації.

Збірний пункт евакуації безпосередньо підпорядковується місцевій комісії, а по внутрішніх питаннях – керівнику суб'єкта господарювання.

Кількість збірних пунктів евакуації, їх місця розгортання визначаються з урахуванням загальної чисельності еваконаселення міста, району, кількості маршрутів вивезення та виведення людей, станцій (пристаней) посадки.

Збірні пункти евакуації, які призначаються для відправлення людей автомобільним транспортом та пішими колонами, як правило, розгортаються на околиці міст, населених пунктів поблизу маршрутів вивезення (виведення) людей у безпечні райони (місця), решта збірних пунктів евакуації розгортаються поблизу залізничних станцій (пристаней) посадки на транспортні засоби.

Збірні пункти евакуації розгортаються за рішенням місцевих органів виконавчої влади, наказами керівників установ, організацій, суб'єктів господарювання на період проведення евакуації населення. Кожному збірному пункту евакуації присвоюється порядковий номер. Відповідно за ним закріплюються підприємства, установи, організації та комунальні підприємства, населення, евакуація яких буде проводитися через цей збірний пункт евакуації.

Приймальні пункти евакуації

Приймальні пункти евакуації створюються та розгортаються за рішенням голови райдержадміністрації безпечного району в місцях висадки евакуйованого населення (працівників) поблизу залізничної станції, пристані та пункту

висадки з автотранспорту, для зустрічі, приймання евакуйованого населення (працівників) та організації відправлення його в безпечні пункти розміщення.

Основними завданнями приймальних пунктів евакуації є:

1. зустріч транспортних та піших евакоколон;
2. забезпечення організованої висадки та розміщення евакуйованого населення (працівників);
3. організація відправлення евакуйованого населення (працівників) автомобільним транспортом і пішим порядком у пункти його розміщення;
4. організація надання медичної допомоги евакуйованому населенню (працівникам);
5. забезпечення громадського порядку в пунктах висадки;
6. укриття евакуйованого населення (працівників) за необхідності;
7. доповідь голові комісії безпечного району про час прибуття евакопунктів (працівників), його кількість та відправлення до пунктів (місць) розміщення.

Організаційна структура приймального пункту евакуації показана на рисунку 5.

Рисунок 5 – Організаційна структура приймального пункту евакуації

До складу приймального пункту евакуації входять:

- начальник приймального пункту евакуації;
- заступник начальника;
- група зустрічі, приймання та тимчасового розміщення евакуйованого населення (працівників) (2–3 особи);
- група відправлення та супроводу евакуйованого населення (працівників) до пункту розміщення (3–4 особи);
- група охорони громадського порядку (2–3 особи);
- група забезпечення (2–3 особи);
- медичний пункт (1–2 особи);
- відповідальний кімнати матері та дитини (1 особа);
- відповідальний столу довідок (1 особа).

Начальник приймального пункту евакуації підпорядковується голові комісії безпечного (сільського) району і відповідає за своєчасний та організований прийом еваконаселення, його тимчасове розміщення і відправлення до місць розселення.

Проміжні пункти евакуації

Проміжні пункти евакуації розміщуються на зовнішньому кордоні зони надзвичайної ситуації, пов'язаної з радіоактивним (хімічним) забрудненням, для пересадки населення з транспорту, що працював у зоні надзвичайної ситуації, на дезактивовані транспортні засоби, які здійснюють перевезення на незабруднені (незаражені) території.

Основні завдання проміжних пунктів евакуації:

- облік, реєстрація населення (працівників), яке прибуває із забруднених зон;
- дозиметричний та хімічний контроль;
- проведення санітарної обробки евакуйованого населення (працівників) та за необхідності надання медичної допомоги хворим;
- відправлення евакуйованих до безпечних районів (пунктів) розміщення;
- проведення за необхідності заміни або спеціальної обробки забрудненого одягу та взуття;
- організація пересадки евакуйованих з транспорту, який рухався по забрудненій місцевості, на “чистий” транспорт;
- забезпечення громадського порядку на пункті;
- доповідь голові евакуаційної комісії області про час прибуття, кількість населення (працівників), яке прибуло на

проміжний пункт евакуації та відправлення його в безпечні райони.

Організаційна структура проміжного пункту евакуації представлена на рисунку 6.

Рисунок 6 – Організаційна структура проміжного пункту евакуації

До складу адміністрації проміжного пункту евакуації входять:

- начальник проміжного пункту евакуації;
- заступник начальника;
- комендант;
- група охорони громадського порядку (2–3 особи);
- група регулювання руху (3–4 особи);
- медичний пункт (1–2 особи);
- санітарно-мийний пункт (2–3 особи);
- група реєстрації та обліку (1–2 особи);
- пункт харчування (1–2 особи);
- пункт заправки паливом (1–2 особи);
- пост дозиметричного контролю (1–2 особи).

Евакуація матеріальних і культурних цінностей проводиться у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, які можуть заподіяти їм шкоду, за наявності часу на її проведення.

Перелік, обсяг матеріальних і культурних цінностей та черговість проведення їх евакуації визначаються органами державної влади, суб'єктами господарювання, у віданні або власності яких перебувають зазначені цінності, та враховуються під час планування заходів з евакуації.

Організація евакуації населення, матеріальних і культурних цінностей в особливий період здійснюється з урахуванням положень Закону України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану».

4.4. Організація радіаційного, хімічного, медичного та біологічного захисту населення

Складовою частиною загального комплексу заходів щодо захисту населення від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру є радіаційний та хімічний захист.

Радіаційний та хімічний захист (РХЗ) населення – це комплекс заходів цивільного захисту, спрямованих на запобігання або послаблення дії іонізуючого випромінювання, небезпечних хімічних речовин та бойових отруйних речовин (ст. 35 Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI).

Важливість радіаційних та хімічних заходів для захисту населення зумовлена можливим розташуванням на території ОТГ небезпечних радіаційних та хімічних об'єктів, а також сформованим станом радіаційної та хімічної безпеки.

Радіаційний та хімічний захист населення і територій включає:

1. Виявлення та оцінку радіаційної та хімічної обстановки.

Виконавчі органи міських (сільських, селищних) рад оцінюють вплив радіаційно та хімічно небезпечних об'єктів на безпеку життєдіяльності населення, визначають зони можливого хімічного забруднення та прогнозовані зони хімічного забруднення внаслідок можливих хімічних аварій, проводять розрахунок щодо кількості суб'єктів господарювання та населення, що можуть потрапити в зазначені зони.

На підставі розпоряджень голови обласної державної адміністрації, виконавчих органів міських (сільських, селищних) рад створюють розрахунково-аналітичні групи, зокрема розробляють та затверджують положення про розрахунково-аналітичні групи, у якому визначають завдання, функціональні обов'язки, порядок роботи згідно наказу МНС України від 11 серпня 2010 № 649 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації роботи розрахунково-аналітичної групи та Методичних рекомендацій щодо організації роботи поста радіаційного і хімічного спостереження», укомплектовують їх працівниками, забезпечують оснащенням згідно із затвердженими положеннями про розрахунково-аналітичні групи [34].

2. Організацію та здійснення дозиметричного та хімічного контролю.

Дозиметричний та хімічний контроль включає визначення доз опромінення населення, а також рівня забруднення радіоактивними та небезпечними хімічними речовинами об'єктів навколишнього природного середовища, продуктів харчування, питної води, поверхні транспортних засобів, одягу та майна. Дозиметричний та хімічний контроль здійснюється установами та організаціями, що входять до складу державної системи моніторингу довкілля.

3. Розроблення та впровадження типових режимів радіаційного захисту.

При виникненні радіаційної аварії вводяться такі заходи захисту населення: обмеження перебування населення на відкритому повітрі, укриття у захисних спорудах, евакуація та йодна профілактика, яка здійснюється відповідно до рівнів виправданості та безумовної виправданості (Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97, таблиця Д.7.1 – Найнижчі межі виправданості та рівні безумовної виправданості для невідкладних контрзаходів) [35].

4. Використання засобів колективного захисту (укриття в захисних спорудах цивільного захисту).

5. Використання засобів індивідуального захисту, приладів радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю аварійно-рятувальними службами та формуваннями, які беруть участь у проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, гасінні пожеж в осередках ураження

радіаційно і хімічно небезпечних об'єктів та населення, яке проживає у зонах небезпечного забруднення.

Відповідно до вимог постанови КМУ від 19 серпня 2002 р. №1200 «Про затвердження Порядку забезпечення населення засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю», виконавчі органи міських (сільських, селищних) рад визначають обсяги забезпечення непрацюючого населення, яке проживає у зонах хімічного забруднення, засобами індивідуального захисту органів дихання, а також обсяги забезпечення формувань цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки та дозиметричного і хімічного контролю. Міськими (сільськими, селищними) радами планується виділення коштів за рахунок місцевих бюджетів і коштів хімічно небезпечних об'єктів на закупівлю зазначених засобів для непрацюючого населення, яке проживає у прогнозованих зонах хімічного забруднення, а також за рахунок місцевих бюджетів – засобів індивідуального захисту, приладів радіаційної та хімічної розвідки та дозиметричного і хімічного контролю для формувань цивільного захисту [36].

Міські (сільські, селищні) ради визначають місця для зберігання та пункти видачі засобів індивідуального захисту органів дихання для непрацюючого населення. При загрозі та виникненні НС, пов'язаної із виливом (викидом) у довкілля радіоактивних та небезпечних хімічних речовин, виконавчі органи міських (сільських, селищних) рад організовують своєчасну видачу зазначених засобів непрацюючому населенню.

6. Проведення йодної профілактики рятувальників, які залучаються до ліквідації радіаційної аварії, персоналу радіаційно-небезпечних об'єктів та населення, яке проживає в зонах можливого забруднення, радіоактивними ізотопами йоду з метою запобігання опроміненню щитоподібної залози.

Згідно із законодавством, населення, яке проживає у зонах спостереження атомних електростанцій, забезпечується препаратами стабільного йоду за рахунок державного бюджету.

При виникненні радіаційної аварії на атомній електростанції виконавчі органи міських (сільських, селищних) рад, на підставі рекомендацій МОЗ України стосовно оцінки та прогнозу доз опромінення населення у зонах радіоактивного забруднення, організовують своєчасну видачу зазначених засобів населенню.

7. Надання населенню можливості придбання в особисте користування засобів індивідуального захисту, приладів дозиметричного та хімічного контролю.

8. Проведення санітарної обробки населення та спеціальної обробки одягу, майна і транспорту.

Санітарна обробка населення та спеціальна обробка (дезактивація, дегазація) майна та одягу здійснюється підприємствами комунального призначення (лазні, пральні), завчасно пристосованими для здійснення зазначених заходів.

Спеціальна обробка техніки здійснюється автотранспортними підприємствами, завчасно пристосованих для здійснення таких заходів.

Міськими (сільськими, селищними) радами формується перелік зазначених підприємств та укладаються із ними цивільно-правові угоди щодо проведення санітарної обробки людей та спеціальної обробки транспорту, майна та одягу.

9. Розроблення загальних критеріїв, методів та методик спостережень щодо оцінки радіаційної та хімічної обстановки.

Радіаційне та хімічне спостереження здійснюється з метою своєчасного отримання органами управління єдиної державної системи цивільного захисту та їх структурними підрозділами інформації про забруднення довкілля небезпечними хімічними та радіоактивними речовинами, аналізу та розроблення практичних рекомендацій щодо прийняття рішень про реагування на впровадження заходів захисту населення.

10. Інші заходи радіаційного і хімічного захисту залежно від ситуації, що склалася.

Медичний захист населення включає:

1. Надання медичної допомоги постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій, рятувальникам та іншим особам, які залучалися до виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, гасіння пожеж, проведення їх медико-психологічної реабілітації. Медична допомога населенню забезпечується службою медицини катастроф, керівництво якою здійснює МОЗ України, при цьому залучаються медичні заклади комунальної, державної та приватної форм власності;

2. Планування і використання сил та засобів закладів охорони здоров'я незалежно від форми власності.

3. Своєчасне застосування профілактичних медичних препаратів та своєчасне проведення санітарно-протиепідемічних заходів.

4. Контроль за якістю та безпекою харчових продуктів і продовольчої сировини, питної води та джерелами водопостачання.

5. Завчасне створення і підготовку спеціальних медичних формувань.

6. Утворення в умовах надзвичайних ситуацій необхідної кількості додаткових тимчасових мобільних медичних підрозділів або залучення додаткових закладів охорони здоров'я.

7. Накопичення медичного та спеціального майна і техніки.

8. Підготовку та перепідготовку медичних працівників з надання екстреної медичної допомоги.

9. Навчання населення способам надання домедичної допомоги та правилам дотримання особистої гігієни.

10. Здійснення заходів з метою недопущення негативного впливу на здоров'я населення шкідливих факторів навколишнього природного середовища та наслідків надзвичайних ситуацій, а також умов для виникнення і поширення інфекційних захворювань.

11. Проведення моніторингу стану навколишнього природного середовища, санітарно-гігієнічної та епідемічної ситуації;

12. Санітарну охорону територій та суб'єктів господарювання в зоні надзвичайної ситуації;

13. Здійснення інших заходів, пов'язаних з медичним захистом населення, залежно від ситуації, що склалася.

Здійснення заходів медичного захисту населення покладається на суб'єктів забезпечення цивільного захисту.

Біологічний захист населення, тварин і рослин включає:

1. Своєчасне виявлення чинників та осередку біологічного зараження, його локалізацію і ліквідацію;

2. Прогнозування масштабів і наслідків біологічного зараження, розроблення та запровадження своєчасних протиепідемічних, профілактичних, протиєпізоотичних, протиєпіфитотичних і лікувальних заходів;

3. Проведення екстреної неспецифічної та специфічної профілактики біологічного зараження населення;

4. Свочасне застосування засобів індивідуального та колективного захисту;

5. Запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів, обсервації та карантину;

6. Здійснення дезінфекційних заходів в осередку зараження, знезараження суб'єктів господарювання, тварин та санітарної обробки населення;

7. Надання екстреної медичної допомоги ураженим біологічними патогенними агентами;

8. Інші заходи біологічного захисту залежно від ситуації, що склалася.

Біологічний захист населення, тварин і рослин додатково включає встановлення протиепідемічного, протиепізоотичного та протиепіфітотичного режимів та їх дотримання суб'єктами господарювання, закладами охорони здоров'я та населенням.

Здійснення заходів біологічного захисту покладається на суб'єктів забезпечення цивільного захисту.

Організація радіаційного, хімічного, медичного та біологічного захисту населення на території громад здійснюється органами управління, силами та засобами цивільного захисту, які належать органам місцевого самоврядування у тісній співпраці з відповідними органами управління та спеціальними територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади.

4.5. Організація підготовки з питань надзвичайних ситуацій

1) Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях

Організація навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється відповідно до ст. 39 Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI та постанови КМУ від 26 червня 2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання діям у надзвичайних ситуаціях» [37].

Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється:

- за місцем роботи – працюючого населення;
- за місцем навчання – здобувачів освіти;
- за місцем проживання – непрацюючого населення.

Організація навчання діям у надзвичайних ситуаціях покладається:

- працюючого та непрацюючого населення – на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, які розробляють і затверджують відповідні організаційно-методичні вказівки та програми з підготовки населення до таких дій;

- здобувачів освіти – на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, який розробляє та затверджує навчальні програми з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями, з надання домедичної допомоги за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, та на заклади освіти, що забезпечують здобуття освіти відповідного рівня.

Громадські організації та заклади позашкільної освіти здійснюють навчання діям у надзвичайних ситуаціях відповідно до своїх статутів.

Навчання працюючого населення

Навчання працюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях є обов'язковим і здійснюється в робочий час за рахунок коштів роботодавця за програмами підготовки населення діям у надзвичайних ситуаціях, а також під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

Навчання працівників центральних органів виконавчої влади, інших органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання із числа керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, організовується роботодавцем відповідно до порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Навчання осіб керівного складу та фахівців органів місцевого самоврядування, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту,

здійснюється відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 р. № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту», шляхом проведення функціонального навчання та практичної підготовки [38].

Функціональне навчання (набуття та систематичне оновлення спеціальних знань, умінь і навичок з питань цивільного захисту) проходять посадові особи органів місцевого самоврядування, визначені додатком 1 зазначеної постанови КМУ на базі навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту.

Практична підготовка – це закріплення керівним складом і фахівцями теоретичних знань з питань цивільного захисту та набуття ними навичок і досвіду виконання завдань та функцій під час командно-штабних, штабних та спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

Для отримання працівниками відомостей про конкретні дії у надзвичайних ситуаціях з урахуванням особливостей виробничої діяльності суб'єкта господарювання у кожному суб'єкті господарювання обладнується інформаційно-довідковий куточок з питань цивільного захисту.

Особи керівного складу та фахівці органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, у перший рік призначення на посаду і періодично один раз на три - п'ять років зобов'язані проходити навчання з питань цивільного захисту.

Навчання проводиться відповідно до державного замовлення за рахунок коштів Державного бюджету України, передбачених для фінансування ДСНС України, а також за контрактом за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб. Відповідні записи про навчання заносяться у трудову книжку.

Місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування визначають щорічну потребу в навчанні керівного складу та фахівців, забезпечують періодичність його проведення та закріплюють на правах оперативного управління або передають у власність навчально-методичним центрам сфери цивільного захисту підприємства, установи та організації,

приміщення, споруди та інше майно, необхідне для забезпечення їх діяльності.

ДСНС України здійснює державний нагляд (контроль) за дотриманням періодичності навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, та вживає заходів для усунення виявлених недоліків.

Навчання здобувачів освіти

Навчання здобувачів освіти діям у надзвичайних ситуаціях та правилам пожежної безпеки є обов'язковим і здійснюється під час освітнього процесу дітей старшого дошкільного віку за навчальними планами і програмами розвитку дітей, учнів – за навчальними планами і програмами з навчальних предметів, студентів на кожному рівні вищої освіти – за програмами навчальних дисциплін та планами об'єктових тренувань з питань цивільного захисту за рахунок коштів, передбачених на фінансування закладів освіти, що забезпечують здобуття освіти відповідного рівня.

Для підвищення якості освітнього процесу з дітьми та учнями з питань захисту життя, формування культури безпеки і норм поведінки у надзвичайних ситуаціях у закладах дошкільної освіти щороку проводяться Тижні безпеки дитини, у закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти – Дні цивільного захисту.

Навчання непрацюючого населення

Непрацююче населення самостійно вивчає пам'ятки та інший інформаційно-довідковий матеріал з питань цивільного захисту, правила пожежної безпеки у побуті та громадських місцях та має право отримувати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, через медіа іншу наочну продукцію, відомості про надзвичайні ситуації, у зоні яких або у зоні можливого ураження від яких може опинитися місце проживання непрацюючих громадян, а також про способи захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних такими надзвичайними ситуаціями.

Для надання населенню за місцем проживання інформації з питань цивільного захисту органами місцевого самоврядування створюються консультаційні пункти та призначаються особи, відповідальні за організацію їх роботи.

Створення та функціонування консультаційних пунктів забезпечується відповідно до методики, затвердженій центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері цивільного захисту.

2) Підготовка органів управління та сил цивільного захисту

Підготовка органів управління та сил цивільного захисту з питань надзвичайних ситуацій здійснюється відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443 «Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту», наказу МВС України від 28 листопада 2019 р. № 991 «Про затвердження Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту», наказу ДСНС України від 29 січня 2014 р. № 44 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки та проведення командно-штабних навчань» та наказу ДСНС України від 29 вересня 2022 р. № 552 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки та проведення штабних тренувань з органами управління цивільного захисту» [39-43].

Організація підготовки сил цивільного захисту здійснюється органами управління державних органів виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування а також органами управління суб'єктів господарювання, у складі яких вони перебувають.

Порядок підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту здійснюється відповідно до плану основних заходів цивільного захисту України на відповідний рік, річних планів основних заходів цивільного захисту функціональних і територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту їх ланок та субланок. Таблиця періодичності та тривалості проведення заходів з підготовки органів управління та сил цивільного захисту і представлена в Додатку 3.

Органи місцевого самоврядування щороку затверджують графіки проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту, підготовлені керівниками підприємств, установ, організацій.

Завдання цивільного захисту є важливим аспектом забезпечення безпеки населення та ліквідації наслідків

надзвичайних ситуацій. Цивільний захист охоплює широкий спектр заходів та дій, спрямованих на запобігання надзвичайним ситуаціям, організацію евакуації та рятувальних робіт, захист населення від наслідків надзвичайних ситуацій, надання допомоги потерпілим, ефективне використання ресурсів та проведення навчання. Захист населення та територій від наслідків надзвичайних ситуацій, аварій, катастроф чи інших небезпечних подій в мирний час та особливий період в першу чергу буде залежати від можливості та готовності територіальних громад забезпечити виконання основних заходів цивільного захисту на відповідних територіях.

Контрольні запитання

1. Головні завдання консультаційних пунктів
2. Яким документом визначається порядок проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту?
3. Яким документом затверджено порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях?
4. Які споруди становлять фонд захисних споруд цивільного захисту?
5. Хто приймає рішення на проведення заходів з евакуації на місцевому рівні?
6. Яким документом визначено порядок створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, виключення таких споруд із фонду та ведення його обліку?
7. Який попереджувальний уривчастий звуковий сигнал подається для привернення уваги перед доведенням інформації про загрозу виникнення надзвичайної ситуації?
8. Основні заходи радіаційного захисту для населення при виникненні радіаційної аварії.
9. Забезпечення проведення евакуації.
10. В якому випадку проводиться евакуація матеріальних та культурних цінностей?
11. Як здійснюється навчання непрацюючого населення?

12. Як забезпечується оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій?
13. Яку інформацію повинні містити повідомлення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації?
14. Навчання працюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях.
15. Що таке сховище?

РОЗДІЛ 5

Основи управління та планування заходів цивільного захисту на місцевому рівні

Актуальність проблеми забезпечення природно-техногенної безпеки населення і територій зумовлена тенденціями зростання втрат людей і шкоди територіям, що спричиняються небезпечними природними явищами, промисловими аваріями і катастрофами. Ризики надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру невинно зростають.

Захист населення і територій є системою загальнодержавних заходів, які реалізуються центральними і місцевими органами виконавчої влади, виконавчими органами рад, органами управління з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту, підпорядкованими їм силами та засобами підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, добровільними формуваннями, що забезпечують виконання організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших заходів у сфері запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Рівень національної безпеки не може бути достатнім, якщо в загальнодержавному масштабі не буде вирішено завдання захисту населення, об'єктів економіки, національного надбання від надзвичайних ситуацій техногенного, природного або іншого характеру. Але основним і першочерговим завданням забезпечення безпеки громадян був і залишається рівень територіальних громад.

5.1. Сутність, завдання і принципи управління заходами і діями сил цивільного захисту

Сутність управління цивільним захистом полягає в постійній цілеспрямованій організуючій діяльності органів управління, служб ЦЗ, спрямованій на всебічну підготовку і своєчасне здійснення заходів із захисту населення, об'єктів господарської діяльності, територій, регіонів і в цілому держави при загрозі і виникненні НС, на підтримку високої готовності органів управління і сил ЦЗ до роботи і дій у будь-яких складних умовах обстановки й успішне проведення рятувальних і інших

невідкладних робіт із локалізації і ліквідації НС.

Таким чином, управління цивільною обороною є дуже об'ємним поняттям. Воно охоплює всі сторони діяльності начальників і органів управління ЦЗ при повсякденній діяльності та виникненні НС у мирний і воєнний час.

Основними принципами управління є:

- єдиноначальність;
- централізація управління з наданням підлеглим ініціативи у визначенні засобів виконання покладених на них завдань;
- твердість і наполегливість у проведенні прийнятих рішень і планів;
- оперативне і гнучке реагування на зміни в обстановці;
- особиста відповідальність начальників ЦЗ всіх ланок за прийняті рішення, використання підпорядкованих сил і результати виконання покладених на них завдань.

Принцип єдиноначальності управління цивільним захистом виявляється в тому, що начальники ЦЗ всіх рівнів мають необхідні повноваження і несуть персональну відповідальність за стан цивільного захисту на відповідних територіях, у підвідомчих галузях і об'єктах економіки, її готовність до рішення задач із запобігання, локалізації і ліквідації НС, практичне їх виконання в умовах будь-якої обстановки, а їхнє рішення на проведення заходів і дій сил ЦЗ є основою управління цивільним захистом.

Найбільшою мірою роль єдиноначальності виявляється при здійсненні начальниками ЦЗ розпорядницьких функцій у період виконання заходів цивільного захисту, особливо під час управління силами ЦЗ при проведенні АРІНР, тобто в умовах, коли незмірно підвищується значення оперативності управління.

Єдиноначальність здійснюється в поєднанні з колегіальністю під час обговорення й ухвалення рішень стосовно організації захисту населення і територій в умовах НС.

Принцип централізації управління полягає в тому, що начальники та інші органи управління ЦЗ наділені владою, що дозволяє їм відповідно до обставин, які склалися, зосереджувати у своїх руках керівництво всім комплексом заходів діями сил ЦЗ, не залежно від їхньої відомчої

належності, і спрямовувати їхні зусилля згідно з єдиним задумом відповідно до прийнятого рішення. Дотримання цього принципу дозволяє найбільш доцільно і ефективно використовувати сили і засоби ЦЗ, за необхідності маневрувати ними з метою перенесення головних зусиль з одного напрямку на інший або надання допомоги тій чи іншій ланці ЦЗ.

Водночас варто підкреслити, що застосування принципу централізації в управлінні цивільним захистом жодною мірою не повинно стримувати проявів ініціативи, творчого підходу при рішенні покладених і особливо раптово виникаючих завдань. Більш того, тверде дотримання централізації в кожній ланці ЄДСЦЗ буде сприяти підвищенню готовності органів управління ЦЗ до автономних дій з локалізації і ліквідації НС.

Твердість і наполегливість у виконанні прийнятих рішень і розроблених планів – є одним із найважливіших умов забезпечення готовності органів управління до виконання завдань із захисту населення і територій у зонах НС. Дотримання цього принципу припускає здійснення жорсткого контролю і перевірки виконання прийнятих рішень і планів, високу вимогливість до підпорядкованих органів управління, а також надання їм необхідної практичної допомоги в рішенні покладених на них завдань.

Принцип оперативного і гнучкого реагування на зміни в обстановці потребує від керівного складу ЦЗ постійного глибокого знання обстановки, уміння своєчасно реагувати на усі її зміни шляхом швидкого прийняття доцільних і правильних рішень та негайного доведення їх до виконавців.

Оперативність управління досягається підвищенням рівня підготовки керівного складу й органів управління ЦЗ, застосуванням найбільш сучасних методів роботи органів управління, здійсненням тісної взаємодії і взаємної інформації між ними, а також впровадженням у процеси управління персональних комп'ютерів та інших технічних засобів.

Принцип особистої відповідальності начальників ЦЗ всіх рівнів за прийняті рішення, використання підпорядкованих сил і результати виконання покладених на них завдань припускає: тверде знання ними основ і організації цивільного захисту,

специфіки його організації на підвідомчій території; особиста участь у роботі з відпрацювання рішень і розробці планів та доведення їх до виконавців; організацію контролю і перевірки виконання; високу вимогливість до начальників і органів управління ЦЗ всіх рівнів.

Розглянуті принципи управління цивільного захисту нерозривно пов'язані з вимогами, запропонованими до системи управління.

5.2. Система управління цивільного захисту та пункти управління

Система управління цивільним захистом на всіх рівнях повинна забезпечувати стійкість, безупинність та оперативність управління.

Це досягається:

- глибоким знанням фактичного стану цивільного захисту і реально сформованої обстановки;
- правильним з'ясуванням завдань, поставлених вищими органами управління;
- своєчасним прийняттям рішень у будь-яких умовах обстановки;
- чіткою постановкою задач підпорядкованим органам управління і силам;
- постійною високою готовністю систем управління і сил до рішення завдань із захисту населення і територій в умовах НС;
- завчасним створенням, устаткуванням і своєчасним приведенням у готовність органів управління;
- створенням і своєчасним нарощуванням системи зв'язку й оповіщення, забезпеченням надійної їх роботи;
- чіткою організацією збору, опрацювання і доведення інформації про обстановку;
- комплексним використанням усіх технічних засобів управління зв'язку й оповіщення.

Система управління ТП ЄДСЦЗ представлена в Додатку 4.

Управління включає:

- забезпечення постійної готовності органів управління ЦЗ;

- завчасну розробку і коригування оперативних документів органів управління і забезпечення їх виконання;
- підготовка особового складу та органів управління до дій за призначенням в умовах НС мирного і воєнного часу;
- забезпечення заходів щодо підвищення стійкості функціонування органів управління;
- безупинне добування, вивчення, аналіз інформації, прогнозування обстановки;
- своєчасне й обґрунтоване прийняття рішення і доведення його до виконавців;
- організація і ведення безупинної взаємодії;
- підготовка і проведення заходів щодо всебічного забезпечення населення і сил у районах НС при проведенні заходів, локалізації і ліквідації НС;
- постійний контроль за реалізацією рішень, планів, розпоряджень.

Управління повинно забезпечувати:

- високу оперативність роботи;
- приведення в готовність органів управління і сил у стислий термін при загрозі виникнення НС;
- своєчасне здійснення заходів щодо захисту населення і територій при виникненні стихійних лих аварій та катастроф і військових конфліктів;
- ефективне застосування всіх сил і засобів для швидкої локалізації і ліквідації наслідків НС.

Матеріальною основою управління є система управління.

Для забезпечення управління цивільним захистом створюються відповідні системи управління, що включають органи та пункти управління, системи оповіщення і зв'язку, а також системи і засоби автоматизації й інформаційні системи по лінії урядової інформаційно-аналітичної системи з НС, також інформаційних систем міністерств, інших центральних органів виконавчої влади і вертикалі оперативного чергування ДСНС України.

Підтримка в постійній готовності системи управління – першочергова задача начальників ЦЗ всіх рівнів, а також ДСНС і його органів управління на місцях. Це досягається:

завчасним створенням і підготовкою такої системи управління, що без істотного нарощування може бути використана при будь-яких НС мирного часу і воєнного стану;

своєчасною і повною укомплектованістю об'єктів управління особового складу і технічними засобами управління, високої його підготовки, злагодженістю в роботі й ефективним використанням засобів автоматизації управління;

забезпечення гнучкості і живучості систем зв'язку;

спроможністю швидко відновити порушене управління.

Для того щоб органи управління змогли негайно приступити до виконання своїх завдань, організовується цілодобове чергування; особовий склад органів управління завчасно розподіляється по пунктах управління, установлюється посилення органів управління – дублерів, розробляються календарні плани основних заходів, особисті плани-графіки роботи за періодами готовності, проекти наказів, розпоряджень і інші довідкові документи.

Методи роботи територіальних органів управління ДСНС, служб і центральних органів виконавчої влади залежать від рівня їх підготовки, характеру виконуваних завдань, умов обстановки, наявності часу.

При підготовці до виконання поставлених завдань, у ході їх виконання можуть застосовуватися методи послідовної, паралельної або змішаної роботи.

Метод послідовної роботи застосовується при тривалих термінах підготовки до виконання поставлених завдань. При цьому кожна інстанція включається в роботу після ухвалення рішення. При організації робіт та виникненні НС мирного часу в умовах обмеженого часу застосовується метод паралельної роботи начальників ЦЗ всіх ступенів, органів управління служб, регіонів і територій по ухваленню рішення і постановці завдань у всіх ланках одночасно від держави до об'єкта господарювання. Вся робота при цьому здійснюється відповідно до планів реагування при погрозі і виникненні НС природного і техногенного характеру.

Змішаний метод роботи включає елементи послідовного та паралельного методу роботи.

Для надійного і сталого управління процесами захисту населення у надзвичайних ситуаціях і виконання інших функцій,

передбачених планами на воєнний час, використовується державна система пунктів управління:

на державному рівні – пункт, який має бути захищений, обладнаний засобами зв'язку і життєзабезпечення, з цілодобовим чергуванням, розташований безпосередньо в місці дислокації Адміністрації Президента та Кабінету Міністрів України, що утримується за рахунок державного бюджету. Режим роботи, а також чисельність особового складу, який має працювати на зазначеному пункті управління, а також на запасному пункті управління в позаміській зоні, визначаються у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України;

на рівні міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади – запасні пункти управління в позаміській зоні, які утримуються за рахунок коштів, що виділяються на утримання міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади;

на обласному рівні та в Республіці Крим – по два запасних пункти: один – в місті, де розташовано орган, що здійснює керівництво цивільним захистом на даному рівні, і один у позаміській зоні. Ці пункти повинні мати захисні споруди, бути обладнаними засобами зв'язку і оповіщення, системами життєзабезпечення. Утримуються вони на балансі відповідного органу державної виконавчої влади.

На інших адміністративних рівнях пункти управління створюються за місцем дислокації органу, що здійснює керівництво цивільним захистом на даному рівні, в одному з сховищ об'єкта народного господарства.

При загрозі та виникненні НС мирного часу управління заходами щодо локалізації та ліквідації НС може здійснюватися (у регіоні, місті, районі) будь-яких із місць постійного розташування органів управління ДСНС, так із запасних пунктів управління (заміських, міських, пересувних), що створюються завчасно.

Для управління силами ЦЗ розгортаються пересувні пункти управління (ППУ).

ППУ створюються на базі територіальних органів та аварійно-рятувальних формувань центрального підпорядкування ДСНС і розгортаються в зоні НС.

На ППУ розміщуються і працюють органи управління – члени спеціальної комісії з ліквідації наслідків НС, Керівник

робіт із НС, начальник Штабу з ліквідації НС та робочі групи Штабу з ліквідації НС.

Переміщення ППУ здійснюється за рішенням Керівника робіт із НС, у разі раптового ускладнення обстановки – за рішенням керівника органу управління (підрозділу) ОРС ЦЗ, у підпорядкуванні якого знаходиться ППУ, з наступною доповіддю Керівнику робіт із НС.

Роботу на ППУ визначає начальник Штабу з ліквідації НС. У місці розгортання ППУ встановлюється особливий режим пересування і допуску.

ППУ розгортається і функціонує за своєю схемою та оперативним складом і повинен забезпечити стійкість, надійність і безперервність управління силами та засобами в цілодобовому режимі.

З метою забезпечення безперервності управління на ППУ організовується цілодобове чергування.

Територія для розгортання ППУ розмежовується на зони: адміністративну, господарську, автостоянки та контрольно-пропускного пункту.

Основні робочі приміщення пункту управління обладнуються засобами зв'язку, передачі інформації, оргтехнікою, технічними засобами управління, меблями, електроосвітленням.

На пересувному вузлі зв'язку розгортаються технічні засоби для забезпечення радіо-, супутникового, мобільного, а за потреби дротового телефонного та факсимільного зв'язку і передачі даних з використанням мережі Інтернет. Для організації зв'язку в зоні НС пересувний вузол зв'язку комплектується переносними радіостанціями.

Зв'язок є основним процесом, що забезпечує безперервне управління підрозділами під час ліквідації наслідків НС. Система зв'язку має забезпечувати надійне та своєчасне передавання наказів, розпоряджень, команд, сигналів та донесень на всіх етапах дій органів управління та підрозділів ОРС ЦЗ.

Основним видом зв'язку на період проведення АРІНР є радіозв'язок. Радіозв'язок організовується засобами, які знаходяться на оснащенні підрозділів ОРС ЦЗ. Під час ліквідації наслідків НС організовується УКХ, КХ та супутниковий радіозв'язок.

Під час визначення масштабів НС, за потреби розгортання ППУ з метою забезпечення ефективного управління силами та засобами, залученими до ліквідації наслідків НС, і своєчасного інформування керівництва, залучаються додаткові технічні засоби електронних комунікацій, а саме:

- мережі, радіонапрямки УКХ та КХ радіозв'язку;
- прямі канали електронних комунікацій;
- телефони місцевого (міжміського) зв'язку електронної комунікаційної мережі загального користування;
- польова мережа автоматичного (ручного) зв'язку;
- мережа гучномовного зв'язку;
- мережа передавання даних чи факсимільних повідомлень;
- комплекс супутникового зв'язку.

Надійність та якість зв'язку у НС досягається:

1. завчасним плануванням заходів з організації зв'язку;
2. завчасним обладнанням вузлів зв'язку пунктів управління сучасними технічними засобами електронних комунікацій та утриманням їх у постійній готовності до використання;
3. комплексним використанням різних видів і технічних засобів зв'язку;
4. належною спеціальною підготовкою та постійними тренуваннями фахівців зв'язку;
5. наявністю резерву технічних засобів електронних комунікацій.

Радіозв'язок є найважливішим засобом, який спроможний забезпечити безперервне управління підрозділами ОРЗ ЦЗ.

Дротовий зв'язок використовується для нарощування системи зв'язку під час проведення довготривалих АРІНР.

Мережі операторів рухомого (мобільного) зв'язку застосовуються на постійній основі за умови його наявності.

На місці ліквідації НС організовується зв'язок з державним центром управління у НС, територіальними органами ДСНС, мобільною оперативною групою та оперативно-черговими (диспетчерськими) службами центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, спеціалізованими службами цивільного захисту, що беруть участь у ліквідації наслідків НС.

На місці ліквідації НС організовується радіомережа керівника органу управління (підрозділу) ОРС ЦЗ у складі радіостанції керівника органу управління (підрозділу) – головна радіостанція та начальників підпорядкованих, приданих та взаємодіючих підрозділів – кореспонденти радіомережі.

Зв'язок між взаємодіючими підрозділами ОРС ЦЗ організовується технічними засобами електронних комунікацій підрозділів, які беруть участь у ліквідації НС. У разі порушення зв'язку начальники взаємодіючих підрозділів зобов'язані вжити всіх заходів щодо його відновлення.

Заміські запасні пункти управління (ЗЗПУ) областей обладнуються поза зонами можливих руйнувань категоризованих міст та об'єктів особливої важливості, а також поза зонами можливого катастрофічного затоплення, для цього може бути використана замська база існуючих службових приміщень (будинків) будинків відпочинку, санаторіїв, пансіонатів, табори відпочинку для дітей, культурно-побутових закладів та інших суспільних будинків та споруджень. При виборі місця розташування ЗЗПУ враховується можливість використання існуючих, споруджуваних та проєктованих ліній та вузлів зв'язку.

ЗЗПУ включають: захисне робоче приміщення з вузлами зв'язку, автономні джерела електроживлення, водопостачання, теплопостачання та інші системи життєзабезпечення, приміщення для апаратури централізованого оповіщення, захисне приміщення для високочастотного та секретного зв'язку, і пункт прийому та передачі інформації.

До складу ЗЗПУ також входять наземні споруди та будинки для роботи, відпочинку та харчування співробітників і обслуговуючого персоналу, радіоцентр, не ближче за 15 км від ПУ, майданчик посадки для вертольотів 2-3 км від ПУ, стоянка автотранспорту на віддаленні 1-1,5 км, захисні споруди, КПП, пост радіаційно-хімічного спостереження.

На ЗЗПУ передбачається такий ступінь захисту: для особового складу ПУ міст особливої групи по ЦЗ 2-3 кгс/см², областей, АР Крим – 1 кгс/см². Місткість захищених робочих помешкань повинна становити 30-40% від загальної чисельності робітників на замському ЗПУ міста особливої групи по ЦЗ, та до 30% ЗЗПУ області та АР Крим.

ЗЗПУ міст віднесених до груп по ЦЗ, районів цих міст обладнуються в сховищах розташованих поза категоризованими об'єктами та включають робочі приміщення та вузли зв'язку. Ступінь захисту дорівнює ступеню захисту міста. Місткість до 40% співробітників. Інші особи евакууються в замську зону.

На запасних, замських та міських ПУ розміщуються оперативні групи ОУ ДСНС (регіональних, територіальних) та інших органів за рішенням начальника ЦЗ.

Однією із головних вимог до ПУ є постійна готовність до роботи.

5.3. Особливості організації управління у режимі надзвичайної ситуації

Для координації дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування, органів управління та сил цивільного захисту, а також організованого та планового виконання комплексу заходів та робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій:

1) використовуються пункти управління та центри управління в надзвичайних ситуаціях;

2) утворюються спеціальні комісії з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

3) призначаються керівники робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

4) утворюються штаби з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

5) визначається потреба у силах цивільного захисту;

6) залучаються сили цивільного захисту з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

До координуючих органів управління в НС відносяться постійно діюча комісія з питань ТЕБ та НС і спеціальна комісія з ліквідації НС, яка створюється у разі виникнення НС.

Комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (далі – комісія) є постійно діючим органом, який утворюється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською та Севастопольською міською держадміністрацією (далі – регіональна комісія), райдержадміністрацією, виконавчим органом міської, районної в місті (у разі їх створення), селищної та сільської ради (далі –

місцева комісія) для координації діяльності райдержадміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, пов'язаної із забезпеченням техногенно-екологічної безпеки, захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і реагування на них.

Основними завданнями комісії ТЕБ та НС є:

- координація діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, пов'язаної із:

1. функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту;

2. здійсненні оповіщення органів управління та сил цивільного захисту, а також населення про виникнення надзвичайної ситуації та інформування його про дії в умовах такої ситуації;

3. залученням сил цивільного захисту до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, проведення гуманітарних операцій за межами України;

4. забезпеченням реалізації вимог техногенної та пожежної безпеки;

5. навчанням населення діям у надзвичайній ситуації;

6. визначенням меж зони надзвичайної ситуації;

7. здійсненні постійного прогнозування зони можливого поширення надзвичайної ситуації та масштабів можливих наслідків;

8. організацією робіт із локалізації і ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, залучення для цього необхідних сил і засобів;

9. організацією та здійсненні заходів щодо життєзабезпечення постраждалого населення;

10. організацією та здійсненні у разі потреби заходів з евакуації;

11. організацією і здійсненні радіаційного, хімічного, біологічного, інженерного та медичного захисту населення і територій від наслідків надзвичайної ситуації;

12. вжиттям заходів щодо забезпечення готовності єдиної державної системи цивільного захисту до дій в умовах надзвичайної ситуації та в особливий період;

13. здійсненням безперервного контролю за розвитком надзвичайної ситуації та обстановкою на аварійних об'єктах і прилеглих до них територіях;

14. інформуванням органів управління цивільного захисту та населення про розвиток надзвичайної ситуації та заходи, що здійснюються;

15. забезпеченням живучості об'єктів національної економіки та державного управління під час реагування на надзвичайну ситуацію;

16. забезпеченням стабільного функціонування паливно-енергетичного комплексу під час виникнення надзвичайної ситуації, злагодженої роботи підприємств, установ та організацій для забезпечення сталої і безперебійної роботи Єдиної газотранспортної та об'єднаної енергетичної систем України;

17. забезпеченням безпеки та сталої роботи транспортної інфраструктури, послуг поштового зв'язку та всіх видів електричного зв'язку;

18. здійсненням заходів щодо охорони здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення;

19. організацією та керівництвом за проведенням робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій державного і регіонального рівня, у тому числі з транскордонним впливом;

20. встановленням кількісних та якісних показників виведення з ладу транспортних засобів, промислових, громадських і житлових будинків та споруд, комунальних і енергетичних мереж, засобів зв'язку, магістральних газо-, нафто- або інших трубопроводів, залізничних вузлів, портів, мостів, шляхопроводів тощо;

- визначення шляхів та способів вирішення проблемних питань, що виникають під час:

1. функціонування єдиної державної системи цивільного захисту;

2. здійснення заходів щодо соціального захисту постраждалого населення внаслідок виникнення надзвичайної ситуації;

3. здійснення заходів щодо медичного та біологічного захисту населення у разі виникнення надзвичайної ситуації;

4. порушення умов належного функціонування об'єктів інфраструктури та безпеки життєдіяльності населення, зокрема у сферах національної безпеки і оборони, енергетики, фінансів,

соціального захисту, охорони здоров'я та навколишнього природного середовища;

- підвищення ефективності діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади під час реагування на надзвичайну ситуацію.

Спеціальна комісія з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру регіонального, місцевого та об'єктового рівня (далі - комісія) є координаційним органом, який утворюється рішенням місцевого органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування, керівника підприємства, установи та організації у разі виникнення надзвичайної ситуації відповідно регіонального, місцевого або об'єктового рівня

Роботою комісії керує її голова, а у разі відсутності голови – його перший заступник або один із заступників. Голова комісії, його заступники та персональний склад комісії затверджуються рішенням відповідного місцевого органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування, керівника підприємства, установи та організації з урахуванням рівня надзвичайної ситуації.

Основними завданнями комісії є:

- організація виконання плану заходів щодо ліквідації надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру;

- формування плану заходів щодо захисту населення і територій від наслідків надзвичайної ситуації;

- безпосередня організація та координація діяльності структурних підрозділів місцевого органу виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, пов'язаної з виконанням плану заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

- забезпечення життєдіяльності постраждалого населення.

До утворення спеціальної комісії з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій або призначення керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій організацію заходів з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій здійснюють відповідні комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій.

Загальне керівництво організацією та проведенням заходів і робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, відновлювальних робіт здійснює залежно від рівня та характеру походження надзвичайної ситуації Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, центральні органи

виконавчої влади, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання, на адміністративній території або території яких сталася надзвичайна ситуація.

Для ліквідації надзвичайної ситуації залежно від її рівня керівником з ліквідації цієї ситуації призначається:

- Кабінетом Міністрів України у разі виникнення надзвичайної ситуації державного рівня – Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністр чи керівник одного з центральних органів виконавчої влади або його перший заступник;

- Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями у разі виникнення надзвичайної ситуації регіонального рівня – перший заступник або один із заступників Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, голови обласної, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій або керівник відповідного територіального органу з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення;

- районною державною адміністрацією, виконавчим органом міської ради у разі виникнення надзвичайної ситуації місцевого рівня – один із заступників голови районної державної адміністрації, виконавчого органу міської ради або керівник відповідного місцевого органу з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення;

- виконавчим органом сільської, селищної ради або відповідно керівником підприємства, установи, організації у разі виникнення надзвичайної ситуації об'єктового рівня – один із керівників сільської, селищної ради або підприємства, установи та організації відповідно до затвердженого розподілу обов'язків.

Керівник робіт з ліквідації надзвичайної ситуації утворює робочий орган – штаб з ліквідації надзвичайних ситуацій.

Положення про штаб з ліквідації надзвичайної ситуації та Видів оперативно-технічної і звітної документації штабу з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій визначає засади функціонування штабу з ліквідації надзвичайної ситуації затверджено наказом МВС України від 26 грудня 2014 р. № 1406 [44].

Залежно від рівня НС утворюється відповідно:

- штаб з ліквідації НС загальнодержавного рівня;
- штаб з ліквідації НС регіонального рівня;
- штаб з ліквідації НС місцевого рівня;
- штаб з ліквідації НС об'єктового рівня.

До роботи в штабі залежно від рівня НС залучаються керівники аварійно-рятувальних служб та формувань, що беруть участь у ліквідації НС, спеціалісти відповідних центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками).

Персональний склад штабу з ліквідації НС визначає уповноважений керівник з ліквідації НС, який забезпечує його діяльність та встановлює режим роботи.

У своїй діяльності штаб з ліквідації НС залежно від її рівня взаємодіє із спеціальною Урядовою комісією з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру або спеціальною комісією з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру регіонального, місцевого та об'єктового рівня.

Основним завданням штабу з ліквідації НС є безпосередня організація і координація аварійно-рятувальних робіт з ліквідації НС.

Управління силами розпочинається з моменту отримання оперативно-черговою (диспетчерською) службою або керівником органу управління (підрозділу) ОРС ЦЗ інформації про виникнення НС і здійснюється залежно від обставин, що склалися у зоні НС, та включає такі заходи:

1. уточнення та оцінку обстановки в зоні НС, прогнозування масштабів і наслідків НС;
2. визначення першочергових завдань, надання попередніх розпоряджень для приведення в готовність підпорядкованих підрозділів ОРС ЦЗ до проведення АРІНР;
3. подальший аналіз ситуації (збір даних про характер та масштаби НС, уточнення розрахунку сил і засобів тощо), підготовку та прийняття рішення і доведення завдань до підпорядкованих підрозділів ОРС ЦЗ;
4. здійснення постійного моніторингу обстановки, оперативне інформування відповідних органів управління та

населення про розвиток НС та вжиті заходи для ліквідації її наслідків;

5. організацію всебічного забезпечення проведення АРІНР;

6. підготовку пропозицій щодо залучення додаткових підрозділів ОРС ЦЗ з інших регіонів, організацію їх взаємодії, визначення конкретних завдань додатково залученим силам;

7. координацію дій сил і засобів, залучених до проведення АРІНР;

8. організацію повернення залучених сил і засобів до місць постійної дислокації після виконання завдань з ліквідації наслідків НС.

Під час ліквідації наслідків НС Керівник робіт із НС приймає рішення на проведення АРІНР, яке оформлюється розпорядженням та включає такі основні елементи:

- висновки з оцінки обстановки (основні дані про характер і масштаби НС, обсяг робіт, що необхідно виконати, умови їх проведення, наявність та можливості сил і засобів);

- порядок проведення АРІНР та завдання підпорядкованим підрозділам ОРС ЦЗ (район проведення АРІНР, розрахунок сил і засобів, послідовність та строки проведення робіт, об'єкти зосередження основних зусиль, порядок використання технічних засобів);

- організацію взаємодії сил цивільного захисту;

- забезпечення дій підрозділів під час ліквідації наслідків НС;

- дотримання заходів безпеки під час проведення АРІНР;

- організацію управління та зв'язку (визначення складу органу управління, розміщення пункту управління, порядку організації зв'язку).

Рішення приймається після оцінки обстановки в районі НС з використанням даних наземної, повітряної розвідки та інших джерел інформації.

Керівник робіт із НС під час постановки завдань додатково визначає:

авіаційним підрозділам – порядок організації використання авіаційних сил і засобів, аеродроми базування, алгоритм взаємодії з наземними силами;

підрозділам РХБ захисту – шляхи ведення радіаційної хімічної та біологічної розвідки і контролю, ділянки місцевості та об'єкти, що підлягають дезактивації, дегазації або дезінфекції, строки проведення робіт, час і місце розташування пунктів (ділянок) спеціальної та санітарної обробки, район зосередження після виконання завдання;

пожежно-рятувальним підрозділам – ділянки (об'єкти) проведення пожежно-рятувальних робіт, алгоритм дій на маршрутах і в районі НС;

піротехнічним підрозділам – межі ділянок місцевості, що підлягають нетехнічному або технічному обстеженню на наявність ВВП та проведенню гуманітарного розмінування; шляхи підходу до цих ділянок; організацію та порядок виконання робіт, знешкодження виявлених ВВП (із зазначенням місць знищення), отримання, транспортування та зберігання (за потреби) вибухових речовин та засобів підриву;

підрозділам водолазно-рятувальних робіт – ділянки акваторії та об'єкти проведення пошуково-рятувальних робіт;

кінологічним підрозділам – об'єкти та ділянки проведення пошукових робіт з використанням службових собак, місця з найбільшою ймовірністю знаходження постраждалих, найбільш зручні шляхи підходу кінологічних груп та порядок організації взаємодії;

медичним підрозділам – завдання, місце і час розгортання для надання медичної допомоги постраждалим, їх взаємодії з підрозділами ОРС ЦЗ, шляхи евакуації постраждалих з району виникнення НС.

Збирання даних про обстановку в зоні НС, їх аналіз та узагальнення, прогнозування масштабів і наслідків НС здійснює Штаб з ліквідації НС.

Основними джерелами отримання даних про обстановку в зоні НС є інформація, отримана від органів управління та підрозділів ОРС ЦЗ, залучених до проведення АРІНР.

Первинна інформація про загрозу або виникнення НС може містити мінімально необхідні дані про обстановку в зоні НС для прийняття оперативних рішень щодо визначення першочергових завдань залученим підрозділам ОРС ЦЗ та (за потреби) приведення в готовність додаткових сил і засобів, висування їх у зону НС та проведення АРІНР.

Детальна інформація про обстановку в зоні НС надається після проведення розвідки на початковому етапі проведення АРІНР з метою уточнення завдань для додаткових сил та містить дані про час та місце виникнення НС, характер та масштаби, ужиті першочергові заходи, поточну ситуацію в зоні НС, прогноз її розвитку та пропозиції щодо додаткового залучення в разі необхідності до ліквідації наслідків НС підрозділів ОРС ЦЗ.

Інформація про хід та результати виконання АРІНР подається в строки, визначені організаційно-розпорядчими документами, і містить дані про кількість урятованих, здійснені заходи, залучені сили, стан матеріально-технічного забезпечення підрозділів ОРС ЦЗ.

Аналіз обстановки в повному обсязі проводять Керівник робіт із НС, Штаб з ліквідації НС, керівник органу управління (підрозділу) ОРС ЦЗ. Основні елементи аналізу обстановки включають:

- характер і масштаби розвитку НС, кількість постраждалих, ступінь небезпеки для населення, межі небезпечних зон та прогнозування наслідків НС;

- види і обсяги АРІНР та умови, у яких вони проводяться;

- потребу в силах та засобах для проведення робіт у максимально стислі строки;

- кількість, укомплектованість, забезпеченість і готовність до дій сил та засобів, послідовність уведення їх у зону НС для проведення АРІНР.

Під час аналізу обстановки співвідносять потребу в силах та засобах для проведення АРІНР з можливостями залучених підрозділів ОРС ЦЗ, проводять розрахунки з метою їх оптимального застосування [45].

Управління під час проведення АРІНР завершується після виконання всього комплексу завдань та повернення сил і засобів до пунктів постійної дислокації.

Особливості управління антитерористичною операцією.

Правову основу боротьби з тероризмом становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. №2341-III, закони України, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (ETS №90) від 15 травня 2003 р. № 994_331, Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом від 15 грудня 1997 р. № 995_374, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09 грудня

1999 р. № 995_518, інші міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, укази і розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України [46-49].

Для безпосереднього управління конкретною антитерористичною операцією та керівництва силами і засобами, які залучаються до здійснення антитерористичних заходів, утворюється оперативний штаб, очолюваний керівником Антитерористичного центру при Службі безпеки України (координаційної групи відповідного регіонального органу Служби безпеки України) або особою, яка його заміщує.

Порядок діяльності оперативного штабу з управління антитерористичною операцією визначається на основі Положення про нього, яке затверджується Кабінетом Міністрів України.

Керівник оперативного штабу визначає межі району проведення антитерористичної операції, приймає рішення про використання сил і засобів, що залучаються до її проведення, а в разі потреби за наявності передбачених законом підстав вносить на розгляд Ради національної безпеки і оборони України пропозиції щодо введення надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях.

Втручання в оперативне управління антитерористичною операцією будь-яких осіб незалежно від посади не допускається.

Центральні органи виконавчої влади беруть участь у боротьбі з тероризмом у межах своєї компетенції, визначеної законами та виданими на їх основі іншими нормативно-правовими актами.

Суб'єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції, є:

- Служба безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю;
- Суб'єкти боротьби з тероризмом;
- Організація боротьби з тероризмом в Україні та забезпечення її необхідними силами, засобами і ресурсами здійснюються КМУ у межах його компетенції;

- Центральні органи виконавчої влади беруть участь у боротьбі з тероризмом у межах своєї компетенції, визначеної законами та виданими на їх основі іншими нормативно-правовими актами;

- Міністерство внутрішніх справ України;
- Національна поліція;
- Міністерство оборони України;
- центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту;

- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону;

- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань;

- Управління державної охорони України;

- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи.

До участі у здійсненні заходів, пов'язаних із запобіганням, виявленням і припиненням терористичної діяльності, залучаються у разі необхідності також:

- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;

- Служба зовнішньої розвідки України;

- Міністерство закордонних справ України;

- Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України;

- центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я;

- центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику в електроенергетичному, вугільно-промисловому та нафтогазовому комплексах;

- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності;

- центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах транспорту;

- центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну фінансову політику;

- центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища;

- центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну аграрну політику.

У разі реорганізації або перейменування центральних органів виконавчої влади, перелічених у цій статті, їхні функції у сфері боротьби з тероризмом можуть переходити до їх правонаступників, якщо це передбачено відповідними актами Президента України.

До участі в антитерористичних операціях за рішенням керівництва антитерористичної операції можуть бути залучені з дотриманням вимог цього Закону й інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості і форми власності, їх посадові особи, а також громадяни за їх згодою.

Координацію діяльності суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом, здійснює Антитерористичний центр при Службі безпеки України.

Працівники правоохоронних органів, військовослужбовці та інші особи, які залучаються до антитерористичної операції, на час її проведення підпорядковуються керівнику оперативного штабу.

У разі реорганізації або перейменування центральних органів виконавчої влади, перелічених у цій статті, їхні функції у сфері боротьби з тероризмом можуть переходити до їх правонаступників, якщо це передбачено відповідним указом Президента України.

Координацію діяльності суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом, здійснює Антитерористичний центр при Службі безпеки України.

ДСНС, підпорядковані йому органи управління у справах цивільного захисту та спеціалізовані формування, оперативно-рятувальна служба здійснює:

заходи щодо захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з технологічними терористичними проявами та іншими видами терористичної діяльності;

беруть участь у заходах з мінімізації та ліквідації наслідків таких ситуацій під час проведення антитерористичних операцій, а також здійснюють просвітницькі та практично-навчальні заходи з метою підготовки населення до дій в умовах терористичного акту [50].

5.4. Планування заходів та основні плани реалізації заходів цивільного захисту

Головною метою планування заходів та дій сил цивільного захисту є створення умов для організації та своєчасного проведення заходів із запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного і екологічного характеру. Відпрацьовується також переведення об'єктів на роботу в умовах воєнного часу з визначенням відповідальних виконавців, строків проведення, фінансових, матеріальних та інших ресурсів, необхідних для виконання цих заходів.

Згідно з вимогами Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI, КМУ, центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів АР Крим, МДА, ОМС, суб'єктами господарювання розробляються та затверджуються:

- план реагування на надзвичайні ситуації (розробляється у масштабі України, галузі, АР Крим, області, міст Києва та Севастополя, району, територіальної громади, району у місті, суб'єкта господарювання (крім об'єкта підвищеної небезпеки), а суб'єктами господарювання (крім об'єктів підвищеної небезпеки) з чисельністю працюючого персоналу 50 осіб і менше розробляється та затверджується інструкція щодо дій персоналу суб'єкта господарювання у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій;

- план локалізації і ліквідації аварій та їх наслідків на об'єктах підвищеної небезпеки;

- план цивільного захисту на особливий період (розробляється у масштабі України, галузі, АР Крим, області, міст Києва та Севастополя, району, території відповідної територіальної громади, району у місті, а також суб'єкта господарювання, який продовжує роботу у воєнний час та який віднесено до категорії цивільного захисту);

- план основних заходів цивільного захисту України на рік;

- план основних заходів цивільного захисту центрального органу виконавчої влади, місцевого органу виконавчої влади, виконавчого органу міської, районної у містах (у разі її створення), селищної, сільської ради на рік;

- план проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій державного рівня у мирний час або відповідні заходи в мобілізаційних планах щодо проведення такої цільової мобілізації (розробляється на всіх рівнях);

- план реагування на ядерні та радіаційні аварії (розробляється у масштабі України);

- план проведення заходів з евакуації населення (працівників), матеріальних і культурних цінностей у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій (розробляється у масштабі галузі, АР Крим, області, міст Києва та Севастополя, району, територіальної громади, району у місті, суб'єкта господарювання) [51].

Порядок розроблення та затвердження планів діяльності єдиної державної системи цивільного захисту визначено постановою КМУ від 9 серпня 2017 р. № 626 «Про затвердження Порядку розроблення планів діяльності єдиної державної системи цивільного захисту» [52].

Плани реагування на надзвичайні ситуації розробляються з метою упорядкування та координації дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів управління та сил цивільного захисту, суб'єктів господарювання у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій.

Плани реагування на надзвичайні ситуації визначають організацію управління реагуванням на надзвичайні ситуації, порядок дій і взаємодії, а також організацію основних видів забезпечення органів управління та сил цивільного захисту, що залучатимуться до реагування у разі загрози або виникнення

надзвичайних ситуацій, переведення органів управління та сил цивільного захисту у режим підвищеної готовності, режим надзвичайної ситуації.

План реагування на надзвичайні ситуації державного рівня розробляється ДСНС та затверджується КМУ.

План реагування на надзвичайні ситуації міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади розробляється відповідним органом виконавчої влади та затверджується його керівником.

План реагування на надзвичайні ситуації АР Крим, області, мм. Києва та Севастополя розробляється та затверджується Радою міністрів АР Крим, обласною, Київською та Севастопольською міською держадміністрацією, що утворила відповідну територіальну підсистему єдиної державної системи цивільного захисту.

План реагування на надзвичайні ситуації у масштабі району, району в мм. Києві та Севастополі, території територіальної громади розробляється та затверджується районною, районною в мм. Києві та Севастополі держадміністрацією, виконавчим органом міської, селищної, сільської ради, що утворила відповідну ланку територіальної підсистеми, її субланку.

План реагування на надзвичайні ситуації суб'єкта господарювання розробляється відповідним суб'єктом господарювання з чисельністю працюючого персоналу більше 50 осіб та затверджується керівником такого суб'єкта господарювання.

У суб'єктів господарювання з чисельністю працюючого персоналу 50 осіб і менше посадова особа з питань цивільного захисту розробляє інструкцію щодо дії персоналу суб'єкта господарювання у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, яка затверджується керівником такого суб'єкта господарювання.

Плани локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки розробляються з метою упорядкування та координації дій органів управління та сил цивільного захисту підприємства, установи, організації, у власності або користуванні яких перебуває об'єкт підвищеної небезпеки, у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій.

План локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єкті підвищеної небезпеки розробляється та затверджується

юридичною або фізичною особою, у власності або у користуванні якої є хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки, а також підприємством, установою, організацією, які планують експлуатувати або експлуатують хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки.

Плани цивільного захисту на особливий період розробляються з метою визначення обсягів, порядку організації, способів і строків здійснення заходів щодо переведення єдиної державної системи цивільного захисту, її підсистем, ланок, суб'єктів господарювання у визначені ступені готовності, а також виконання завдань, покладених на органи управління та сили цивільного захисту в умовах особливого періоду.

План цивільного захисту України на особливий період розробляється ДСНС та затверджується у порядку, визначеному відповідними актами Президента України.

План цивільного захисту міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади на особливий період розробляється відповідним органом виконавчої влади та затверджується його керівником.

План цивільного захисту АР Крим, області, м. Києва та Севастополя на особливий період розробляється та затверджується Радою міністрів АР Крим, обласною, Київською та Севастопольською міською держадміністрацією.

План цивільного захисту району, району в м. Києві та Севастополі, території відповідної територіальної громади на особливий період розробляється та затверджується відповідним виконавчим органом міської, селищної, сільської ради, держадміністрацією.

План цивільного захисту суб'єкта господарювання на особливий період розробляється та затверджується суб'єктом господарювання, який продовжує роботу у воєнний час та/або який віднесено до категорії цивільного захисту.

Плани основних заходів цивільного захисту на рік розробляються щороку на наступний рік і мають за мету організацію та здійснення заходів, включаючи заходи у відбудовний період після закінчення воєнних дій, спрямованих на забезпечення готовності органів управління, сил та засобів цивільного захисту єдиної державної системи цивільного захисту, її функціональних і територіальних підсистем до виконання завдань за призначенням, підготовку керівного

складу і фахівців органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту, навчання населення діям у разі виникнення надзвичайних ситуацій, визначення обсягу та строків здійснення відновлювальних робіт із ліквідації наслідків воєнних дій під час дії воєнного стану, а також здійснення контролю за станом впровадження заходів цивільного захисту на державному, регіональному та місцевому рівні.

План основних заходів цивільного захисту України на рік розробляється ДСНС та затверджується Кабінетом Міністрів України.

План основних заходів цивільного захисту центрального органу виконавчої влади на рік розробляється міністерством, іншим центральним органом виконавчої влади та затверджується його керівником.

План основних заходів цивільного захисту Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації на рік розробляється та затверджується Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, Київською та Севастопольською міською держадміністрацією.

План основних заходів цивільного захисту районної держадміністрації, виконавчого органу міської, районної в місті (у разі її створення), селищної, сільської ради на рік розробляється та затверджується районною держадміністрацією, виконавчим органом відповідної ради.

Плани основних заходів цивільного захисту центрального органу виконавчої влади, місцевого органу виконавчої влади, виконавчого органу міської, районної в місті (у разі її створення), селищної, сільської ради на рік розробляються у місячний строк після затвердження плану основних заходів ЦЗ України на рік та повинні враховувати заходи, які містяться у зазначеному плані, а також строки їх виконання [53].

План проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій державного рівня у мирний час розробляється на випадок аварії на атомних електростанціях з викидом радіоактивних речовин за межі санітарно-захисної зони таких об'єктів, катастрофічного затоплення місцевості внаслідок руйнування гідротехнічних споруд Дніпровського та

Дністровського каскадів, великомасштабних руйнувань унаслідок землетрусу, ліквідації наслідків воєнних дій у відбудовний період, а також аварії на магістральних аміако-, нафто- та газопроводах та включає організаційні і практичні заходи щодо порядку розгортання органів управління та сил єдиної державної системи цивільного захисту у разі проведення такої мобілізації, строки їх виконання, необхідні для цього людські, фінансові, матеріальні та інші ресурси, а також виконавців.

План проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій державного рівня у мирний час розробляється ДСНС та затверджується КМУ.

В органах виконавчої влади (суб'єктах господарювання) заходи щодо проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій державного рівня у мирний час відображаються в їх мобілізаційних планах окремим додатком.

План реагування на ядерні та радіаційні аварії розробляється Держатомрегулюванням разом з МВС, МОЗ, Міндовкіллям, Міненерго, ДСНС, експлуатуючими організаціями (операторами) ядерних установок, спеціалізованими підприємствами з поводження з радіоактивними відходами та затверджується КМУ.

План реагування на ядерні та радіаційні аварії розробляється з метою впорядкування та координації дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів управління та сил цивільного захисту, суб'єктів господарювання, спрямованих на ліквідацію наслідків та надання допомоги постраждалим, у разі загрози виникнення або виникнення ядерної чи радіаційної аварії.

План проведення заходів з евакуації населення (працівників), матеріальних і культурних цінностей у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій розробляється в масштабі галузі, АР Крим, області, м. Києва та Севастополя, району, територіальної громади, району в місті, суб'єкта господарювання.

План проведення заходів з евакуації населення (працівників), матеріальних і культурних цінностей у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій розробляється з метою своєчасного визначення змісту та обсягу заходів з евакуації населення (працівників), матеріальних і

культурних цінностей, порядку дій органів з евакуації та організації управління евакуацією, безпечних районів, придатних для розміщення евакуйованого населення та майна, а також основних видів забезпечення заходів з евакуації.

План проведення заходів з евакуації населення (працівників), матеріальних і культурних цінностей у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій розробляється відповідною комісією з питань евакуації, підписується її головою, затверджується керівником органу, який утворив таку комісію, та погоджується органом, на території якого планується розміщення евакуйованого населення (працівників), матеріальних і культурних цінностей.

Плани діяльності єдиної державної системи цивільного захисту (крім планів основних заходів цивільного захисту на рік) уточнюються у разі переведення єдиної державної системи цивільного захисту або її складових у вищі ступені готовності, оголошення мобілізації чи введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, але не рідше одного разу на рік до 31 березня станом на 1 січня поточного року.

Планування та методичне забезпечення планування заходів цивільного захисту організовує ДСНС.

Примірний перелік документів з питань цивільного захисту, які розробляються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання визначений наказом ДСНС України від 12 липня 2016 р. № 335 «Про затвердження Примірного переліку документів з питань цивільного захисту, що розробляються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання» [54].

Навколишній світ є надзвичайно складною системою, в якій різноманітні події виникають як результат взаємодії між собою безлічі різноманітних елементів. Впливаючи на хід одних подій, ніколи не можна бути впевненим в тому, що це не приведе до такої реакції всієї системи, яка зведе нанівець всі зусилля по досягненню поставлених цілей. Проте без втручання в зовнішнє оточення взагалі не варто сподіватися, що цілі коли-небудь будуть досягнуті. Тому для збільшення шансів на сприятливий результат необхідна активна дія на хід подій і структуру наших відносин з ними, іншими словами, необхідне управління.

Контрольні запитання

1. Хто координує роботи із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій?
2. Основні принципи управління.
3. Що включає система управління?
4. Як досягається підтримка в постійній готовності системи управління?
5. Для чого використовується державна система пунктів управління?
6. Дайте характеристику державним системам управління на чотирьох рівнях.
7. Які є додаткові технічні засоби електронних комунікацій?
8. Чим досягається надійність та якість зв'язку?
9. Що включають заміські запасні пункти управління?
10. Основні завдання комісії ТЕБ та НС.
11. Хто призначає керівника для ліквідації НС залежно від її рівня?
12. Які основні елементи містяться у рішенні, яке оформляє керівник робіт з НС під час ліквідації НС?
13. Основні елементи аналізу обстановки.
14. Суб'єкти, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції.
15. Хто залучається, у разі необхідності, до участі у здійсненні заходів, пов'язаних із запобіганням, виявленням і припиненням терористичної діяльності?

РОЗДІЛ 6

Сили і засоби цивільного захисту територіальних громад

Сили і засоби ЦЗ створюються та призначаються для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у зонах НС та осередках ураження. Зокрема, для проведення АРІНР, ліквідації наслідків НС техногенного та природного характеру місцевого рівня залучаються територіальні підрозділи державної оперативно-рятувальної та пожежно-рятувальної служби, сили об'єктової та місцевої ланки функціональних та територіальної підсистем ЄДСЦЗ.

До складу сил і засобів місцевої ланки та субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ входять відповідні сили і засоби структурних утворень функціональних та територіальних підсистем, а саме:

- аварійно-рятувальні служби;
- спеціалізовані служби цивільного захисту місцевого рівня (в субланках не створюються);
- пожежно-рятувальні підрозділи місцевої та добровільної пожежної охорони;
- формування цивільного захисту;
- добровільні формування цивільного захисту.

Структура сил ЦЗ місцевого рівня представлена на рисунках 7 та 8.

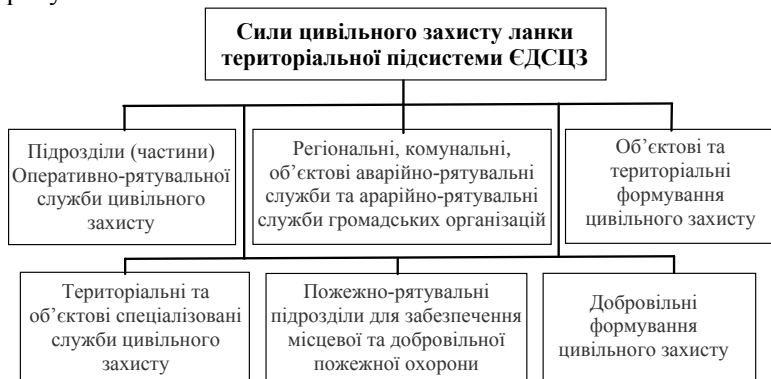

Рисунок 7 – Сили цивільного захисту ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ

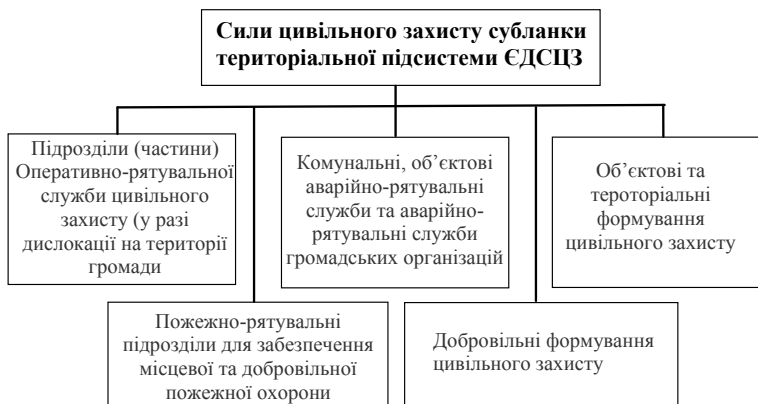

Рисунок 8 – Сили цивільного захисту субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ

Основними завданнями сил ЦЗ ланки та субланки є:

- проведення робіт та вжиття заходів щодо запобігання НС на підпорядкованій території, захист населення і територій від них;
- проведення АРІНР у разі виникнення НС техногенного і природного характеру та в особливий період;
- гасіння пожеж;
- ліквідація наслідків НС за умов екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів, зсувів, підтоплень, радіоактивного, забруднення хімічного та біологічного зараження, інших небезпечних проявів;
- проведення робіт з життєзабезпечення постраждалих;
- надання екстреної медичної допомоги постраждалим у районі НС і транспортування їх до закладів охорони здоров'я;
- проведення аварійно-рятувального обслуговування ОПН та окремих територій, на яких існує небезпека виникнення НС;
- проведення відновлювальних робіт.

6.1. Організація діяльності аварійно-рятувальних служб місцевого рівня

Правові та організаційні засади створення та функціонування АРС визначаються статтями 22 та 23 Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI.

Згідно з цим АРС поділяються на:

- державні, регіональні, комунальні, об'єктові та громадських організацій;
- спеціалізовані та неспеціалізовані;
- професійні та непрофесійні.

АРС утворюються:

державні – центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ, іншими центральними ОВВ;

регіональні – місцевими органами державної влади в областях та місті Києві відповідно;

комунальні – органами місцевого самоврядування у місті, районі міста, селищі, селі;

об'єктові – керівником суб'єкта господарювання, що експлуатує об'єкти підвищеної небезпеки;

АРС громадських організацій – громадською організацією відповідно до закону.

АРС, що створені на професійній основі, є юридичними особами.

Спеціалізовані професійні АРС, діяльність яких пов'язана з організацією та проведенням гірничорятувальних робіт, є воєнізованими.

Непрофесійні об'єктові АРС створюються з числа інженерно-технічних та інших досвідчених працівників суб'єкта господарювання, які мають необхідні знання та навички у проведенні АРІНР і здатні за станом здоров'я виконувати роботи в екстремальних умовах.

Метою діяльності служби є:

- запобігання виникненню НС, мінімізація їх наслідків та захист населення і територій;
- термінове реагування на НС техногенного та природного характеру, проведення аварійно-рятувальних робіт на об'єктах і територіях;

- захист навколишнього природного середовища та локалізація зон впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час аварій та катастроф.

Основними принципами діяльності АРС є:

- пріоритетність завдань, пов'язаних з рятуванням життя і охороною здоров'я людей та збереженням довкілля;
- безумовне надання переваги забезпеченню раціональної та превентивної безпеки життєдіяльності населення;
- обов'язковість своєчасної реалізації заходів, спрямованих на запобігання виникненню НС техногенного та природного характеру і мінімізацію їх негативних наслідків;
- ефективне і комплексне використання наявних сил і засобів, призначених для організації запобігання НС і реагування на них;
- забезпечення комплексного обов'язкового аварійно-рятувального обслуговування об'єктів і територій, що розташовані в зоні відповідальності служби;
- взаємодія з іншими службами.

Працівники АРС поділяються на основних та допоміжних. До основних працівників АРС належать їх керівники, які організовують та забезпечують готовність АРС до проведення АРІНР, і рядові, що безпосередньо виконують ці роботи. До допоміжних працівників професійної служби належать працівники, які забезпечують її повсякденну діяльність.

Завдання і функції, організація та порядок повсякденної діяльності конкретних АРС місцевого рівня та функціонування їх під час виконання завдань за призначенням визначаються статутом АРС або положеннями про службу.

Статут або положення про службу розробляється на підставі Типового статуту або положення аварійно-рятувальної служби, затверджується відповідно місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання, які утворили службу, і є її основним керівним та організаційним документом.

Наказом МВС України від 12 липня 2024 р. № 484 «Про затвердження Типового статуту (положення) аварійно-рятувальної служби» рекомендовано органам місцевого самоврядування, громадським організаціям, а також керівникам підприємств, установ та організацій усіх форм власності під час

затвердження статутів (положень) APC керуватися положенням Типового статуту державної APC [55].

Державні, комунальні аварійно-рятувальні служби та аварійно-рятувальні служби громадських організацій набувають статусу юридичної особи з дня їх державної реєстрації у порядку, встановленому законом для державної реєстрації юридичних осіб. Статуту державних, комунальних APC та APC громадських організацій, що подаються державному реєстратору, погоджуються з центральним ОВВ, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері ЦЗ.

Основні завдання та функції аварійно-рятувальних служб

На APC покладається виконання таких завдань:

- аварійно-рятувальне обслуговування на договірній основі суб'єктів господарювання та окремих територій, на яких існує небезпека виникнення НС;

- подання місцевим ОВВ, органам місцевого самоврядування та суб'єктам господарювання пропозицій щодо поліпшення протиаварійного стану об'єктів господарювання і територій та усунення виявлених порушень щодо вимог дотримання техногенної безпеки;

- невідкладне інформування керівників суб'єктів господарювання, які експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки, про виявлення порушень вимог пожежної та техногенної безпеки на підпорядкованих об'єктах;

- проведення АРІНР, робіт з ліквідації наслідків НС у разі їх виникнення;

- виконання робіт із запобігання виникненню і мінімізації наслідків НС та із захисту від них населення і територій;

- захист навколишнього природного середовища та локалізація зони впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час аварій та катастроф;

- забезпечення готовності своїх органів управління, сил і засобів до дій за призначенням;

- пошук і рятування людей на уражених об'єктах і територіях, надання у можливих межах невідкладної, у тому числі медичної, допомоги особам, які перебувають у небезпечному для життя й здоров'я стані, на місці події та під час евакуації до лікувальних закладів;

- ліквідація особливо небезпечних проявів НС в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози

вибухів, обвалів, зсувів, затоплень, радіаційного та бактеріального зараження, інших небезпечних проявів;

- контроль за готовністю об'єктів і територій, що ними обслуговуються, до проведення робіт з ліквідації наслідків НС;

- участь у розробленні та погодженні планів локалізації і ліквідації аварій на об'єктах і територіях, що ними обслуговуються;

- організація ремонту та технічного обслуговування аварійно-рятувальних засобів, розроблення та виробництво їх окремих зразків;

- участь у підготовці працівників підприємств, установ та організацій і населення до дій в умовах НС.

АРС мають право на:

- отримання від місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання інформації, необхідної для виконання покладених на службу завдань;

- безперешкодний доступ на територію об'єктів для виконання АРІНР, робіт з ліквідації наслідків НС;

- встановлення вимог щодо додержання заходів безпеки для всіх осіб, які перебувають у зоні НС;

- проведення під час ліквідації наслідків НС документування, кіно- і відеозйомки, фотографування та звукозапису;

- тимчасову заборону або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та у межах зони НС.

Матеріально-технічне та фінансове забезпечення АРС.

Матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності АРС здійснюється за кошти державного та місцевого бюджетів, підприємств, установ, організацій, що створюють АРС, коштів від надання додаткових платних послуг, а також добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, інших не заборонених законодавством джерел.

6.2. Територіальні спеціалізовані служби цивільного захисту місцевого рівня

Згідно з статтями 22 та 25 Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI для проведення спеціальних робіт та забезпечення заходів ЦЗ місцевими ОБВ,

органами місцевого самоврядування на базі профільних підприємств, установ, організацій, з залученням фахівців певної спеціальності, техніки і майна спеціального призначення утворюються спеціалізовані служби ЦЗ.

Спеціалізовані служби ЦЗ – це позаштатні служби (підрозділи) відповідної функціональної спрямованості у складі сил ЦЗ, а саме: енергетики, захисту сільськогосподарських тварин і рослин, зв'язку і оповіщення, пожежно-рятувальні, технічні, транспортного забезпечення, охорони громадського порядку.

Як правило, територіальні спеціалізовані служби ЦЗ місцевого рівня (далі – спеціалізовані служби ЦЗ) утворюються за територіально-функціональним принципом шляхом об'єднання об'єктових спеціалізованих служб ЦЗ у відповідну спеціалізовану службу або на базі окремої спеціалізованої організації, управління, об'єднання, акціонерного товариства.

Порядок утворення, основні завдання та функції спеціалізованих служб ЦЗ

Нормативно-правовими засадами діяльності спеціалізованих служб ЦЗ є Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI, Положення про ЄДСЦЗ, розпорядження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, накази керівників підприємств, установ і організацій та відповідне Положення про спеціалізовану службу цивільного захисту затверджене постановою КМУ від 09 січня 2014 р. № 11 [56].

Порядок утворення та функціонування спеціалізованих служб ЦЗ визначається Положенням про спеціалізовані служби ЦЗ, яке затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 08 липня 2015 р. № 469 [57].

Положенні про спеціалізовану службу ЦЗ визначаються загальні принципи створення, основні завдання і функції, обов'язки та права служби, планування та функціонування діяльності спеціалізованих служб, організація управління службою, порядок матеріально-технічного забезпечення та фінансування.

Положення затверджується керівником ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ за погодженням з місцевим органом управління з питань НС та відповідною службою вищого рівня.

Утворення спеціалізованої служби ЦЗ місцевого рівня здійснюється згідно з розпорядженням керівника ланки територіальної підсистеми та відповідним наказом посадової особи, яка утворює службу.

За недостатності або відсутності необхідної бази однієї галузі до складу служб включають інші підприємства, установи, організації, об'єднання, служби, формування та підрозділи, що працюють на цій території (незалежно від їх форм власності, господарювання та підпорядкування) і які за своїми функціями та повсякденною сферою діяльності відповідають основним завданням, покладеним на спеціалізовану службу.

За неможливості або недоцільності створення служби місцевого рівня, але за необхідності виконання окремих її завдань, на базі наявних підприємств, установ, організацій тощо, за умови їх відповідності вищезазначеним вимогам та характерним функціям, створюється необхідна кількість формувань або підрозділів формувань служби з покладанням на них зазначених завдань та підпорядкуванням їх відповідній регіональній спеціалізованій службі ЦЗ.

Реорганізація та ліквідація служб відбувається відповідно до розпорядження керівників місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування згідно з чинним законодавством.

Основними завданнями та функціями територіальної спеціалізованої служби ЦЗ місцевого рівня є:

- організація та планування заходів діяльності відповідно до профілю служби на місцевому рівні;

- виконання завдань забезпечення заходів ЦЗ та захисту населення і території від наслідків НС за призначенням;

- організація та проведення навчань командно-начальницького та працівників з метою підготовки служби до дій у НС за призначенням.

- постійний моніторинг та оцінка техногенно-екологічної обстановки і урахування її у своїй діяльності;

- управління підпорядкованими силами та засобами, організація та координація їх повсякденної діяльності і підготовки до дій за призначенням.

За сферою діяльності місцева територіальна спеціалізована служба ЦЗ відповідно до покладених завдань здійснює таке:

бере участь у розробленні планів реагування на НС та ЦЗ району на особливий період;

забезпечує виконання заходів ЦЗ за умов функціонування служби у режимі НС та в особливий період;

організовує підготовку, контроль готовності органів управління служб, їх ланок, груп, команд до дій за призначенням та їх всебічного забезпечення;

забезпечує та проводить навчання за програмою спеціальної підготовки фахівців певної спеціальності, які входять до складу спеціалізованої служби;

підтримує у готовності техніку і майно спеціального призначення до вирішення завдань ЦЗ у мирний час та в особливий період;

готує пропозиції для прийняття рішення на проведення спеціальних робіт і заходів ЦЗ та їх забезпечення під час ліквідації наслідків НС та управління підрозділами спеціалізованої служби, що залучаються до таких робіт;

організовує та підтримує взаємодію з відповідними органами управління та силами ЦЗ функціональних і територіальних підсистем, їх ланок під час ліквідації наслідків конкретних НС;

створює та поповнює матеріальні та інші ресурси служби.

Органи управління, сили і засоби

Загальне керівництво спеціалізованою службою ЦЗ місцевого рівня покладається на керівника місцевої ланки територіальної підсистеми та його першого заступника – заступника голови комісії з питань ТЕБ та НС.

Безпосередньо спеціалізовану службу ЦЗ очолює і здійснює її керівництво – начальник служби або його заступник – керівник спеціалізованої профільної організації або суб'єкта господарювання (управління, служби, відділу, підприємства), що реалізує свою діяльність на території району, міста, селища.

Призначення начальника служби узгоджується з управлінням або відділом з питань НС району. Організаційна структура місцевої територіальної спеціалізованої служби ЦЗ визначається начальником служби залежно від наявності сил і засобів на підпорядкованій території.

Начальником служби формується штаб служби, до складу якого входять групи: оперативного планування, узагальнення та збору інформації, з питань ліквідації аварій, матеріального

забезпечення та ін., які підпорядковуються начальнику служби і керівнику штабу.

Штаб спеціалізованої служби цивільного захисту є основним робочим органом управління начальника служби і створюється із числа відповідальних працівників та посадових осіб структурних підрозділів виконавчого органу, об'єднання, підприємства, установи та організації, на базі якої (якого) цю службу створено, без звільнення зазначених осіб від виконання своїх штатних функціональних обов'язків за займаною посадою.

Начальник штабу служби ЦЗ призначається (за поданням начальника служби) відповідним розпорядженням керівника ланки з числа перших заступників (заступників) посадової особи, яка призначена начальником цієї служби, або, як виняток, із числа керівників структурних підрозділів ОВВ, підприємств, установ, організацій та об'єднань, які входять до складу служби.

Організаційну структуру та чисельність працівників штабу служби ЦЗ затверджує керівник місцевої ланки територіальної підсистеми за поданням начальника цієї служби на основі обґрунтованих пропозицій відповідного постійного структурного підрозділу суб'єкта господарювання, на базі якого створена служба.

На вищезазначений постійний структурний підрозділ (орган управління), уповноважений у справах ЦЗ, покладається безпосереднє повсякденне керівництво діяльністю служби цивільного захисту. Чисельність штатних працівників цього підрозділу визначається відповідно до вимог п. 2 ст. 20 Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI.

Начальник місцевої територіальної спеціалізованої служби ЦЗ відповідно до покладених завдань:

- здійснює керівництво підпорядкованою службою;
- розробляє План дій служби ЦЗ з організації забезпечення заходів ЦЗ району;
- бере участь у розробці плану евакуації населення району;
- проводить розрахунки щодо необхідності створення спеціалізованих формувань, необхідних для вирішення покладених на службу завдань;
- визначає можливості формувань у виконанні АРІНР, їх організаційно-штатну структуру, потрібну чисельність особового складу, техніки, матеріально-технічних запасів;

бере участь у підготовці особового складу до дій у НС з метою відпрацювання практичних навичок щодо виконання покладених завдань;

бере участь у розробці та удосконаленні системи управління службою;

бере участь в плануванні забезпечення підпорядкованої служби необхідними матеріально-технічними засобами та оснащенням;

підтримує необхідну взаємодію з органами управління ланки та іншими службами ЦЗ;

готує пропозиції для прийняття рішень на проведення аварійно-рятувальних робіт та участь в них підпорядкованих служб ЦЗ та спеціалізованих (невоєнізованих) формувань;

бере участь у плануванні заходів служби в особливий період;

забезпечує організацію виконання інших спеціальних заходів, що передбачаються в Положенні про конкретну службу;

Начальник спеціалізованої служби ЦЗ у межах своїх повноважень та компетенції має право:

приймати рішення, видавати накази, розпорядження, директиви, вказівки та інструкції з питань ЦЗ, виконання завдань і функціонування служби, обов'язкові для виконання всіма підпорядкованими інстанціями;

впроваджувати в установленому порядку План дій органів управління та сил служби;

здійснювати контроль за роботою, проводити комплексні та інші перевірки стану ЦЗ і готовності до дій за призначенням підпорядкованих інстанцій, а також комплексні, штабні та командно-штабні навчання і тренування з цих питань;

отримувати від місцевого ОВВ, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання інформації, необхідної для проведення відповідних робіт з ліквідації наслідків НС;

на безперешкодний доступ на об'єкти господарювання і їх територію для забезпечення заходів під час виконання АРІНР, робіт з ліквідації наслідків НС силами і засобами служби;

встановлювати вимоги щодо дотримання заходів безпеки для всіх осіб, які перебувають у зоні НС.

здійснювати інші повноваження, які не виходять за межі його компетенції та сфери діяльності.

Враховуючи вище, органи управління службою мають забезпечувати:

своєчасне здійснення забезпечення заходів ЦЗ, які сприяють підвищенню стійкості роботи підприємств, установ та організацій, підпорядкованих службі, в умовах надзвичайних ситуацій і в особливий період;

успішне вирішення завдань, покладених на службу, а також приведення в готовність сил і засобів служби до дій щодо забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт у зонах НС і в осередках ураження в особливий період;

своєчасне доведення до виконавців завдань щодо застосування сил і засобів служби в умовах обстановки, яка складається;

керівництво і контроль за виконанням поставлених завдань, надання виконавцям всебічної допомоги;

безперервну та чітку взаємодію сил служби та обмін базами даних з органами управління, уповноваженими у справах ЦЗ, органами військового командування та військовими частинами, іншими спеціалізованими службами ЦЗ, у ході спільного виконання завдань;

своєчасне маневрування силами та засобами служби у разі необхідності вирішення раптових завдань, що виникають.

Основними силами спеціалізованої служби ЦЗ є формування спеціалізованої служби ЦЗ.

Формування спеціалізованої служби ЦЗ створюються для виконання своїх спеціальних завдань у надзвичайних ситуаціях та у особливий період. Організаційно формування служби складаються із загонів, команд, груп, ланок та інших підрозділів, залежно від своєї специфіки.

Зазначені формування створюються на основі обґрунтування їх необхідності розрахунками, у яких враховуються характер та обсяги завдань у НС, наявність людських ресурсів, необхідних спеціалістів, техніки, матеріальних засобів, а також місцеві умови тощо. Чисельність формувань визначається з урахуванням чисельності працюючого персоналу в мирний та воєнний час.

Для забезпечення заходів ЦЗ з ліквідації наслідків НС техногенного та природного характеру у мирний час частина формувань служби (для кожної служби встановлюється окремо) утримується у підвищеній готовності.

Кількість таких формувань визначається рішенням керівника місцевої ланки територіальної підсистеми. Терміни приведення їх у готовність до дій за призначенням не повинні перевищувати 6–8 годин з часу надходження відповідного розпорядження.

Засобами спеціалізованої служби цивільного захисту є:

спеціальне обладнання, агрегати, механізми, спеціальна та інша техніка, що використовуються у виробництві, передбачена табелями та штатами формувань служби, і не підлягає поставкам до Збройних сил України, згідно з мобілізаційними планами;

табельна техніка та майно відповідно до номенклатури, затвердженої згідно з законодавством, (індивідуальні засоби захисту, радіометрична та дозиметрична апаратура, засоби та прилади хімічної розвідки, засоби зв'язку та оповіщення, інженерне, медичне та інше майно тощо).

Облік забезпеченості (укомплектованості) формувань особовим складом, табельною технікою та майном ведеться штабами спеціалізованої служби ЦЗ (постійними структурними підрозділами, органами управління, штатними працівниками) всіх рівнів (від міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади до об'єкта включно).

Планування та організація діяльності, режими функціонування.

Основою організації, діяльності та управління спеціалізованою службою ЦЗ є План дій органів управління та сил служби і рішення, що приймаються її начальниками служб у ході здійснення заходів ЦЗ, а також розпорядчі акти вищестоячих органів управління.

Забезпечення планової діяльності служби здійснюється шляхом розробки планових документів служби:

плану дій органів управління та сил спеціалізованої служби ЦЗ;

плану розвитку та удосконалення служби;

інших документів, необхідних для забезпечення діяльності служби.

План дій узгоджується з начальником управління з питань НС і затверджується начальником служби.

План вводиться в дію у разі загрози або виникненні НС рішенням начальника служби та періодично коригується (не

менше 1–го разу на пів року), про що робиться відмітка на листі коригування.

Підрозділи, що входять в службу, виконують завдання за своїм головним призначенням, перебуваючи в готовності до виконання завдань, що передбачені планом дій.

Спеціалізовані служби ЦЗ місцевого рівня, як складові сил ЄДСЦЗ, функціонують залежно від масштабів і особливостей НС, що прогнозуються або виникають у режимах функціонування ЄДСЦЗ.

Утримання та приведення в готовність сил та засобів служби покладається на начальника служби, який здійснює контроль за діяльністю спеціалізованої служби в режимах повсякденної діяльності, підвищеної готовності, надзвичайної ситуації та в особливий період.

Фінансування та матеріальне забезпечення

Матеріально-технічне та фінансове забезпечення служби здійснюється за кошти державного та місцевого бюджету, кошти суб'єктів господарювання, інших не заборонених законодавством джерел.

6.3. Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення місцевої та добровільної пожежної охорони

Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення місцевої та добровільної пожежної охорони утворюються та функціонують відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI, постанови КМУ від 07 квітня 2023 р. № 315 «Про затвердження Порядку утворення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення добровільної пожежної охорони», постанови КМУ від 07 квітня 2023 р. № 314 «Про затвердження Порядку утворення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої пожежної охорони» [58, 59].

Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення місцевої пожежної охорони

Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення місцевої пожежної охорони утворюються органами місцевого самоврядування за погодженням із ДСНС або його територіальними органами з метою захисту життя і здоров'я

населення, територій і об'єктів від пожеж, підтримання належного рівня пожежної безпеки в населених пунктах.

Основними завданнями пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої пожежної охорони є забезпечення пожежної безпеки, запобігання виникненню пожеж та нещасним випадкам під час пожеж, гасіння пожеж, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, а також надання допомоги в ліквідації наслідків інших надзвичайних ситуацій.

Пожежно-рятувальні підрозділи можуть утворюватися як юридичні особи або їх відокремлені підрозділи. Організаційно-правова форма пожежно-рятувальних підрозділів устанавлюється органом місцевого самоврядування.

Забезпечення діяльності пожежно-рятувального підрозділу, права та обов'язки його працівників визначаються положенням про пожежно-рятувальний підрозділ, що затверджується органом місцевого самоврядування, який його утворив, за погодженням з відповідним територіальним органом ДСНС.

Розрахунок потреби працівників пожежно-рятувальних підрозділів, місцонаходження пожежно-рятувальних підрозділів, кількість та види техніки, необхідної для виконання покладених на них завдань, визначаються органами місцевого самоврядування за погодженням з відповідним територіальним органом ДСНС на підставі результатів проведеного ними аналізу статичної звітності виникнення пожеж та надзвичайних ситуацій на відповідній території.

Пожежно-рятувальний підрозділ призначений для:

1) здійснення заходів із запобігання виникненню пожеж шляхом:

- розроблення за погодженням з територіальним органом ДСНС річних планів заходів із запобігання виникненню аварій, пожеж та інших небезпечних подій;

- організації та проведення профілактично-роз'яснювальної роботи, навчання населення правилам пожежної безпеки, діям під час виникнення пожежі;

- проведення занять з дотримання правил пожежної безпеки у класах безпеки, закладах освіти, охорони здоров'я, спортивних та санаторно-курортних закладах, згідно із сезонною потребою;

- участі в межах повноважень у роботі комісій, зокрема з розслідування пожеж;

- подання письмових пропозицій посадовим особам щодо покращення протипожежного стану об'єктів та підвищення рівня пожежної безпеки в населених пунктах;

- подання на розгляд органів місцевого самоврядування, відповідних місцевих комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій пропозицій щодо вирішення проблемних питань протипожежного захисту об'єктів та населених пунктів;

- чергування під час проведення пожежонебезпечних робіт, культурно-масових, спортивних, просвітницьких, святкових або інших заходів з масовим перебуванням людей;

- популяризації добровільного пожежного руху та пожежно-рятувальної справи серед населення, зокрема дітей (утворення та розвиток осередків юних рятувальників-пожежників);

2) гасіння пожеж, проведення евакуації, рятування людей та матеріальних цінностей, здійснення заходів для мінімізації або ліквідації наслідків пожеж самостійно та у взаємодії з пожежно-рятувальними підрозділами Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, відомчої та добровільної пожежної охорони, спеціалізованими службами та формуваннями цивільного захисту, а також підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, розташованими на відповідній території;

3) надання допомоги в ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, що становлять загрозу життю або здоров'ю населення чи призводять до завдання матеріальних збитків, з урахуванням наявних сил і засобів;

4) забезпечення підтримання належного рівня підготовки працівників пожежно-рятувального підрозділу для виконання покладених на них завдань;

5) участі у:

- перевірках джерел протипожежного водопостачання, інших заходах з питань запобігання пожежам разом з відповідними територіальними органами ДСНС;

- пожежно-тактичних навчаннях на об'єктах, розташованих на відповідній території, що організовуються органами та підрозділами Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту;

- командно-штабних навчаннях і штабних тренуваннях, що організовуються місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

б) здійсненні інших функцій, передбачених актами законодавства.

Функціонування пожежно-рятувального підрозділу організовується у цілодобовому режимі та постійній готовності до виконання завдань за призначенням. Порядок залучення до чергування працівників пожежно-рятувального підрозділу визначається його начальником. До роботи у складі пожежно-рятувального підрозділу на підставі відповідних договорів можуть залучатися члени пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення добровільної пожежної охорони.

З метою забезпечення належного функціонування, створення умов для цілодобового чергування працівників пожежно-рятувального підрозділу, розміщення пожежно-рятувальної, аварійно-рятувальної техніки та оснащення органом місцевого самоврядування надається (будується) пожежне депо.

Загальне керівництво місцевою пожежною охороною здійснює посадова особа виконавчого органу сільської, селищної, міської ради, до компетенції якого належать повноваження з організації та забезпечення цивільного захисту.

Безпосереднє керівництво пожежно-рятувальним підрозділом здійснює начальник, який призначається згідно з положенням про пожежно-рятувальний підрозділ. Начальник пожежно-рятувального підрозділу може мати заступників, які призначаються в порядку, визначеному положенням про пожежно-рятувальний підрозділ.

Начальник пожежно-рятувального підрозділу:

- забезпечує виконання покладених на пожежно-рятувальний підрозділ завдань і функцій;

- представляє у межах наданих йому повноважень пожежно-рятувальний підрозділ в органах державної влади, діє від імені пожежно-рятувального підрозділу у відносинах з іншими підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності та фізичними особами або дає відповідне доручення працівникам пожежно-рятувального підрозділу;

- організовує, забезпечує та контролює виконання вимог законодавства, рішень органів місцевого самоврядування, інших

нормативно-правових актів з питань забезпечення місцевої пожежної охорони;

- здійснює планування роботи пожежно-рятувального підрозділу;

- звітує перед органом місцевого самоврядування про виконання покладених на пожежно-рятувальний підрозділ завдань, планів роботи, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності пожежно-рятувального підрозділу, а також про притягнення до відповідальності підпорядкованих працівників, винних у допущених порушеннях;

- бере участь у доборі персоналу і забезпечує організацію роботи з комплектування пожежно-рятувального підрозділу кваліфікованими працівниками, подає пропозиції щодо їх призначення на посади;

- організовує роботу та забезпечує взаємодію пожежно-рятувального підрозділу з відповідним територіальним органом ДСНС та закладами освіти ДСНС з питань підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації працівників пожежно-рятувального підрозділу, а також проведення спільних навчань, тренувань;

- подає органу місцевого самоврядування пропозиції щодо створення для працівників пожежно-рятувального підрозділу належних умов для виконання покладених на них обов'язків, здійснює контроль за дотриманням розпорядку дня та порядку в приміщеннях, у яких розташовується пожежно-рятувальний підрозділ, а також пропозиції щодо організаційно-штатної структури пожежно-рятувального підрозділу, з фінансово-господарських та інших питань, покращення матеріально-технічного забезпечення пожежно-рятувального підрозділу, що сприяють підвищенню рівня праці та соціального захисту працівників;

- проводить огляд, планові та оперативні перевірки наявності, стану збереження і використання техніки, пального, інших матеріальних цінностей пожежно-рятувального підрозділу, їх готовності до виконання завдань за призначенням;

- дає доручення, обов'язкові до виконання працівниками пожежно-рятувального підрозділу, контролює їх виконання;

- ініціює застосування заохочень та накладення стягнень на працівників пожежно-рятувального підрозділу, відповідно до законодавства про працю;

- забезпечує взаємодію пожежно-рятувального підрозділу з підрозділами Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, спеціалізованими службами та формуваннями цивільного захисту, а також підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, розташованими на відповідній території;

- виконує інші функції відповідно до покладених на пожежно-рятувальний підрозділ завдань.

Під час гасіння пожеж та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій працівники пожежно-рятувального підрозділу підпорядковуються керівнику гасіння пожежі або робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

Працівники пожежно-рятувального підрозділу поділяються на основних і допоміжних.

Основні працівники пожежно-рятувальних підрозділів здійснюють гасіння пожеж, проводять аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи.

Допоміжні працівники пожежно-рятувальних підрозділів забезпечують повсякденну діяльність місцевої пожежної охорони.

Перелік посад допоміжних працівників пожежно-рятувального підрозділу визначається органом місцевого самоврядування з урахуванням організаційно-правової форми пожежно-рятувального підрозділу. Допоміжні працівники повинні відповідати кваліфікаційним вимогам до посади.

Основними працівниками пожежно-рятувального підрозділу можуть бути особи, які досягли 18-річного віку, мають повну цивільну дієздатність, здатні за станом здоров'я виконувати покладені на них обов'язки, що підтверджується попередніми та періодичними медичними оглядами.

Підготовка основних працівників пожежно-рятувального підрозділу здійснюється у закладах освіти ДСНС.

Порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації основних працівників пожежно-рятувального підрозділу встановлюється МВС України. Основні працівники пожежно-рятувального підрозділу, які не пройшли відповідної

підготовки, до гасіння пожеж, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт не допускаються.

Порядок проведення та періодичність медичних оглядів основних працівників пожежно-рятувальних підрозділів установлюються МОЗ України.

Фінансування та матеріально-технічне забезпечення пожежно-рятувальних підрозділів здійснюються за кошти місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

У разі коли в населеному пункті, розташованому на території однієї територіальної громади та з'єднаному з населеними пунктами іншої територіальної громади під'їзними шляхами загального користування, утворено пожежно-рятувальний підрозділ, який здатний виконувати завдання за призначенням на території населених пунктів іншої територіальної громади, на якій відсутні такі підрозділи, у відповідних місцевих бюджетах можуть передбачатися видатки на матеріально-технічне забезпечення таких підрозділів у рамках співробітництва відповідно до Закону України від 17 червня 2014 р. № 1508-VII «Про співробітництво територіальних громад».

Приміщення, засоби зв'язку, техніка, інше майно, а також кошти, що в установленому порядку надходять від юридичних та фізичних осіб (благодійна і гуманітарна допомога, плата за надання послуг тощо) для забезпечення діяльності пожежно-рятувального підрозділу, підлягають обліку та використанню згідно із законодавством.

Основні працівники пожежно-рятувального підрозділу в обов'язковому порядку підлягають особистому страхуванню за кошти відповідних органів місцевого самоврядування, що утворили такий підрозділ.

Трудові відносини, особливості праці (тривалість робочого часу та відпочинку) працівників пожежно-рятувального підрозділу регулюються законодавством про працю.

Питання щодо соціального захисту працівників пожежно-рятувальних підрозділів, покращення умов їх праці, життя і здоров'я та членів їх сімей вирішуються органом місцевого самоврядування відповідно до законодавства.

Координація та контроль діяльності пожежно-рятувального підрозділу здійснюються органом місцевого самоврядування, що його утворив, та територіальним органом ДСНС.

Припинення діяльності пожежно-рятувального підрозділу здійснюється за рішенням органу місцевого самоврядування, що його утворив, із завчасним (не менше ніж за 60 днів) інформуванням територіального органу ДСНС.

Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення добровільної пожежної охорони

Пожежно-рятувальні підрозділи для забезпечення добровільної пожежної охорони утворюються з метою здійснення заходів із запобігання виникненню пожеж, їх гасіння, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Завдання і повноваження пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення добровільної пожежної охорони, права та обов'язки їх членів і учасників визначаються положеннями про такі підрозділи, що затверджуються органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, керівниками суб'єкта господарювання, інших юридичних осіб, що їх утворили, за погодженням із ДСНС або його територіальними органами.

Пожежно-рятувальні підрозділи можуть утворюватися:

- органами місцевого самоврядування – із числа осіб, які постійно проживають на відповідній території;
- громадськими організаціями – із числа членів таких організацій;
- суб'єктами господарювання, іншими юридичними особами - із числа їх працівників.

У рішенні про утворення пожежно-рятувального підрозділу зазначаються:

- найменування, вид та місцезнаходження пожежно-рятувального підрозділу;
- інформація про матеріально-технічне забезпечення пожежно-рятувального підрозділу;
- межі території (об'єкта), на якій провадить діяльність пожежно-рятувальний підрозділ;
- прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) та посада особи, що здійснює облік членів і учасників пожежно-рятувального підрозділу.

Копія рішення про утворення пожежно-рятувального підрозділу подається територіальному органу ДСНС.

Пожежно-рятувальні підрозділи утворюються як:

- пожежна дружина – підрозділ у складі не менше трьох осіб, забезпечений пожежними мотопомпами та/або первинними засобами для гасіння пожеж;

- пожежна команда – підрозділ у складі не менше п'яти осіб, забезпечений пожежними автомобілями або іншою технікою для гасіння пожеж.

Пожежно-рятувальні підрозділи можуть утворюватися як юридичні особи або їх відокремлені підрозділи незалежно від підрозділів державної, відомчої чи місцевої пожежної охорони.

Включення пожежно-рятувальних підрозділів до планів залучення сил та засобів цивільного захисту для реагування на пожежі, надзвичайні ситуації та інші небезпечні події визначається порядком організації внутрішньої, гарнізонної та караульної служб в органах та підрозділах цивільного захисту.

Пожежно-рятувальні підрозділи постійних лісокористувачів та власників лісів проводять або залучаються до патрулювання лісів у дні з V класом пожежної небезпеки за умовами погоди, зокрема в місцях з високою природною пожежною небезпекою, високою щільністю джерел загоряння, місцях скупчення людей. Строки та маршрут проведення патрулювання погоджуються з постійним лісокористувачем або власником лісів.

Пожежно-рятувальний підрозділ очолює начальник, який має заступників.

Начальник пожежно-рятувального підрозділу та його заступники призначаються на посаду згідно з положенням про пожежно-рятувальні підрозділи.

Начальник пожежно-рятувального підрозділу здійснює керівництво діяльністю пожежно-рятувального підрозділу, відповідає за виконання покладених на пожежно-рятувальний підрозділ завдань, організацію його роботи та збір членів пожежно-рятувального підрозділу за потреби.

Для організації та забезпечення збору членів пожежно-рятувального підрозділу та виклику їх до місця пожежі, виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт начальник пожежно-рятувального підрозділу має право використовувати всі наявні на території (об'єкті) засоби зв'язку та оповіщення.

Членами пожежно-рятувальних підрозділів можуть бути особи, які досягли 18 років, мають повну цивільну дієздатність, здатні за станом здоров'я виконувати покладені на них

обов'язки, що підтверджується попередніми та періодичними медичними оглядами, та звернулися до суб'єкта, який утворив пожежно-рятувальний підрозділ для забезпечення добровільної пожежної охорони, з відповідною заявою.

Учасниками пожежно-рятувальних підрозділів можуть бути неповнолітні особи, прийняття яких здійснюється за письмовою згодою їх батьків або інших законних представників.

Учасники пожежно-рятувальних підрозділів не можуть брати участь у гасінні пожеж і проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Порядок проведення та періодичність медичних оглядів членів пожежно-рятувального підрозділу встановлюються МОЗ України.

Облік членів і учасників пожежно-рятувального підрозділу здійснюється суб'єктом, який утворив відповідний пожежно-рятувальний підрозділ.

Порядок обліку членів і учасників пожежно-рятувальних підрозділів та їх залучення до гасіння пожеж, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт устанавлюється МВС України.

Члени пожежно-рятувального підрозділу можуть залучатися до роботи у складі пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої пожежної охорони на підставі відповідних договорів.

Члени пожежно-рятувального підрозділу в обов'язковому порядку підлягають особистому страхуванню, що здійснюється за кошти суб'єктів, які утворили такі підрозділи, відповідно до закону.

Підготовка, перепідготовка членів пожежно-рятувальних підрозділів здійснюється в закладах освіти ДСНС України та не потребує присвоєння їм відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Порядок підготовки, перепідготовки членів пожежно-рятувальних підрозділів устанавлюється МВС України.

Члени пожежно-рятувальних підрозділів, які не пройшли відповідної підготовки, до гасіння пожеж, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт не допускаються.

Для участі в гасінні пожеж, проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт члени пожежно-рятувальних підрозділів забезпечуються спеціальним одягом,

спорядженням і засобами індивідуального захисту за кошти суб'єктів, які утворили такі підрозділи.

На період залучення членів пожежно-рятувальних підрозділів до гасіння пожеж, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, проходження підготовки, перепідготовки за ними зберігається місце роботи (посада) та середня заробітна плата за основним місцем роботи.

Залучати членів пожежно-рятувальних підрозділів та використовувати закріплену за ним пожежну техніку до виконання завдань, не передбачених цим Порядком, забороняється.

Протоколи про адміністративні правопорушення складаються членами пожежно-рятувальних підрозділів у межах їх повноважень, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення від 01 жовтня 1996 р №8073-Х, за порушення встановлених законодавством вимог у сфері пожежної безпеки [60].

Членам пожежно-рятувальних підрозділів, які залучалися до гасіння пожеж або проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, може бути виплачена винагорода за рахунок коштів місцевого бюджету, громадських організацій, суб'єктів господарювання, інших юридичних осіб та інших не заборонених законодавством джерел.

Розмір та умови виплати винагороди членам пожежно-рятувальних підрозділів встановлюються відповідно до частини 3 статті 126 Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI.

З метою забезпечення добровільної пожежної охорони Рада міністрів АР Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, суб'єкти господарювання, інші юридичні особи та громадяни можуть здійснювати матеріально-технічне забезпечення пожежно-рятувальних підрозділів та безоплатно надавати їм у користування будівлі, споруди, приміщення, транспортні засоби, засоби зв'язку та інше необхідне майно.

Фінансування і матеріально-технічне забезпечення пожежно-рятувальних підрозділів може здійснюватися також із інших не заборонених законодавством джерел.

Приміщення, засоби зв'язку, пожежна техніка, інше майно, а також кошти, що в установленому порядку надходять від

юридичних та фізичних осіб (благодійна та гуманітарна допомога, членські внески, плата за надання послуг) для забезпечення діяльності пожежно-рятувальних підрозділів, підлягають обліку та використанню згідно із законодавством.

Координація та контроль діяльності пожежно-рятувальних підрозділів здійснюються суб'єктами, які утворили такі підрозділи, та територіальними органами ДСНС.

6.4. Формування цивільного захисту місцевого рівня, їх основні функції та завдання, структура і діяльність формувань

Формування цивільного захисту являють собою позаштатні підрозділи, що входять до складу сил ЦЗ та утворюються як пости, ланки, групи, бригади, колони, команди та загони на непрофесійній основі з метою їх застосування у сфері ЦЗ для проведення великих обсягів робіт з ліквідації наслідків НС.

Формування ЦЗ місцевого рівня є однією з складових сил ЄДСЦЗ, на які покладаються проведення робіт та вжиття заходів щодо запобігання НС, захисту населення і територій від них, забезпечення проведення АРІНР.

Порядок створення формувань цивільного захисту місцевого рівня

Правові засади щодо порядку утворення, завдань та функцій формувань цивільного захисту визначено та затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2013 р. № 787 [61].

Залежно від призначення формування ЦЗ можуть бути рятувальні, аварійно-відновлювальні, аварійно-технічні, пожежні, інженерні, медичні, транспортні, ремонтні, а також формування радіаційного і хімічного спостереження, санітарної обробки людей, спеціальної обробки майна, одягу та транспорту, матеріально-технічного та продовольчого забезпечення, зв'язку, захисту сільськогосподарських тварин та рослин, обслуговування захисних споруд ЦЗ та інші.

Територіальні формування ЦЗ місцевого рівня утворюються шляхом об'єднання об'єктових формувань ЦЗ на відповідній території, у тому числі, за згодою центральних органів виконавчої влади, до сфери управління яких належать суб'єкти господарювання, що їх утворили:

Органи управління територіальних формувань ЦЗ місцевого рівня утворюються суб'єктами господарювання, що належать до сфери управління місцевих органів виконавчої влади або перебувають у комунальній власності.

Відповідно об'єктові формування ЦЗ утворюються суб'єктами господарювання, які мають чисельність працюючого персоналу понад 50 осіб та володіють транспортною, будівельною, комунальною, медичною, пожежною та іншою спеціальною технікою і відповідають одній з таких умов:

віднесені до відповідної категорії цивільного захисту (особливої важливості, першої або другої категорії);

мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави та (або) продовжують свою виробничу діяльність в особливий період;

експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки або потенційно небезпечні об'єкти.

Зазначені формування призначені для проведення значних обсягів робіт з ліквідації наслідків НС на територіях та об'єктах, у тому числі, що виникли внаслідок воєнних (бойових) дій чи терористичних актів, а також для проведення відновлювальних робіт, які потребують залучення великої кількості населення і техніки.

За рішенням Ради міністрів АР Крим, центрального органу виконавчої влади, місцевої державної адміністрації, органу місцевого самоврядування під час загрози або виникнення надзвичайних ситуацій для проведення допоміжних робіт із запобігання або ліквідації наслідків таких ситуацій утворюються добровільні формування цивільного захисту.

Правовими засадами діяльності добровільних формувань цивільного захисту є Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI (ст.27) та Положення про добровільні формування цивільного захисту, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 р. № 616 [62].

До добровільних формувань цивільного захисту залучаються громадяни на добровільних засадах.

Громадяни, які виконують завдання із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у складі добровільного формування цивільного захисту, зобов'язані:

виконувати завдання та обсяг робіт, визначені залежно від характеру НС;

дотримуватися заходів безпеки під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків НС, правил поведінки в зоні надзвичайної ситуації;

вивчати способи захисту від НС, надання домедичної допомоги, правила користування засобами захисту.

Добровільні формування цивільного захисту мають право:

на отримання від місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та АРС, що працюють у зоні надзвичайної ситуації, інформації, необхідної для проведення заходів і робіт із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

на безперешкодний доступ на об'єкти суб'єктів господарювання і їх територію для виконання АРІНР, робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

вимагати додержання заходів безпеки від усіх осіб, які перебувають у зоні надзвичайної ситуації.

Громадяни, які виконують завдання із запобігання або ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у складі добровільного формування цивільного захисту, мають право на:

- отримання інформації про надзвичайну ситуацію та про заходи необхідної безпеки;

- забезпечення і використання під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації засобів індивідуального захисту;

- відшкодування шкоди, заподіяної їхньому життю, здоров'ю під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

- медичну допомогу та медико-психологічну реабілітацію у разі отримання фізичних та психологічних травм під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків НС.

З метою виконання окремих функцій у сфері цивільного захисту можуть утворюватися громадські організації.

Громадські організації залучаються на добровільних або договірних засадах до робіт із запобігання та ліквідації наслідків НС за наявності в учасників ліквідації відповідного рівня підготовки.

Основні завдання територіальних формувань цивільного захисту

Основні завдання територіальних формувань ЦЗ визначаються з урахуванням наявної спеціальної техніки, майна та підготовлених працівників і можуть включати:

1. проведення АРІНР з ліквідації НС (крім аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів господарювання та окремих територій), у тому числі ситуацій, що виникли внаслідок бойових дій або терористичних актів;

2. проведення відновлювальних робіт, що потребують залучення великої кількості людей і техніки у мирний час та в особливий період;

3. здійснення заходів щодо життєзабезпечення населення, яке постраждало від НС, бойових дій або терористичних актів;

4. виконання робіт з локалізації зони впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час аварійних ситуацій і аварій на об'єктах підвищеної небезпеки;

5. гасіння великих пожеж;

6. проведення спеціальної обробки техніки, будівель, майна, територій та санітарної обробки людей;

7. інженерне, транспортне, матеріально-технічне забезпечення заходів цивільного захисту;

8. забезпечення функціонування системи зв'язку ЦЗ;

9. обслуговування захисних споруд ЦЗ.

Відповідно до покладених на них завдань основними функціями формувань цивільного захисту є:

- проведення загальної та спеціальної розвідки у зоні надзвичайної ситуації;

- пошук, рятування та надання домедичної допомоги постраждалим;

- здійснення заходів щодо локалізації надзвичайних ситуацій, у тому числі тих, що виникли внаслідок воєнних (бойових) дій або терористичних актів;

- рятування матеріальних та культурних цінностей;

- здійснення заходів щодо відновлення роботи пошкоджених об'єктів життєзабезпечення населення;

- санітарне очищення та знезараження територій.

Функції конкретних формувань ЦЗ визначаються в положеннях про ці формування.

Структура формувань цивільного захисту. Застосування формувань цивільного захисту у мирний час та особливий період.

Організаційна структура територіальних формувань ЦЗ, порядок їх оснащення технікою і майном визначаються в положеннях, що розробляються на основі Примірного положення про формування цивільного захисту, затвердженого наказом МВС України від 31 січня 2015 р. № 113 [63].

Положення для формувань місцевого рівня затверджуються місцевими держадміністраціями, міськими радами у містах обласного значення, для об'єктових формувань – керівниками суб'єктів господарювання, які ці формування створили.

Методичне керівництво та контроль за утворенням формувань цивільного захисту здійснює ДСНС.

Залучення формувань цивільного захисту до дій за призначенням здійснюється згідно з планами реагування на надзвичайні ситуації, планами взаємодії органів управління та сил цивільного захисту у разі виникнення надзвичайних ситуацій, планами локалізації і ліквідації наслідків аварії, а також планами цивільного захисту на особливий період.

Рішення про залучення об'єктових формувань цивільного захисту до дій за призначенням приймають керівники суб'єктів господарювання, які утворили ці формування.

Рішення про залучення територіальних формувань ЦЗ до дій за призначенням приймають відповідно Рада міністрів АР Крим, місцеві держадміністрації та міські ради у містах обласного значення, які утворили ці формування.

Комплектування формувань цивільного захисту працівниками та технічними засобами.

До формувань ЦЗ на добровільній основі залучаються працівники суб'єктів господарювання, які здатні за станом здоров'я виконувати роботи в умовах надзвичайної ситуацій, у тому числі чоловіки віком від 18 до 60 років та жінки – від 18 до 55 років, за винятком вагітних жінок, жінок, які мають дітей віком до 8 років, інвалідів I та II групи, та осіб, що входять до складу професійних АРС (далі – працівники).

У разі призову працівників на військову службу під час мобілізації формування цивільного захисту укомплектовуються працівниками, які не призначені для служби у Збройних силах, інших військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення та Державної спеціальної служби транспорту, а також не залучені до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення.

Призначення працівників до формувань ЦЗ та керівників цих формувань здійснюється відповідно до укладеного трудового договору суб'єктом господарювання згідно з рішенням про утворення таких формувань.

Чисельність працівників, які призначаються до складу формувань ЦЗ, не повинна перевищувати 10–15 відсотків загальної чисельності працюючих на підприємстві, в установі та організації.

Обов'язки керівного складу та працівників формувань цивільного захисту.

Виконання завдань ЦЗ, поставлених перед керівним складом та працівниками формувань, у значній мірі, залежить від рівня підготовки і оснащення формувань технікою і засобами, готовності їх до дій у НС, вмілого керування їх діями керівним складом формувань (загонів, підрозділів, ланок, груп, постів та ін.), організації взаємодії формувань та їх структурних підрозділів.

Командир формування є безпосереднім начальником особового складу формування і несе персональну відповідальність за спеціальну та морально-психологічну підготовку, готовності працівників формувань до виконання поставлених завдань. Командир формування підпорядковується вищому органу управління та її начальнику.

Основними завданнями, що покладаються на командира формування є підтримка дієздатності формування та своєчасне приведення формування у готовність у разі виникнення НС, організація злагодженої роботи всіх ланок формування та їх працівників під час виконання робіт.

Згідно з покладеними завданнями командир формування зобов'язаний:

- знати структуру і забезпечувати організацію управлінням підпорядкованим формуванням з урахуванням його можливостей та призначення;

- відповідати за порядок забезпечення та комплектування формування технікою, спеціальним майном, засобами індивідуального захисту;

- підтримувати необхідний рівень підготовки, підвищувати моральні та ділові якості підлеглих;

постійно вдосконалювати особисту підготовку з питань ЦЗ, організовувати та проводити заняття, навчання та тренування з особовим складом формування;

вміло керувати роботою формування, постійно підтримувати взаємодію з іншими формуваннями ЦЗ (під час проведення АРІНР);

рішуче та енергійно добиватися виконання поставлених завдань, підтримувати ініціативу виконавців, у випадку необхідності, самостійно приймати рішення залежно від перебігу подій та виникаючих обставин;

контролювати заходи виконання заходів безпеки у роботі з технікою, під час маршу, а також своєчасно приймати заходи щодо захисту від вторинних факторів ураження;

вивчати разом з працівниками формування засоби індивідуального захисту, прилади радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю, заходи з проведення знезараження та санітарної обробки людей;

здійснювати контроль за належним використанням, утриманням та зберіганням майна, спеціальної техніки, періодично особисто перевіряти їх справність та зберігання;

постійно заохочувати смілі, розумні та ініціативні дії підлеглих.

Особи, які зараховані у склад формувань ЦЗ зобов'язані:

- проходити навчання у групах підготовки з ЦЗ;
- брати участь в тренуваннях та навчаннях ЦЗ;
- утримувати закріплену за ними техніку, майно та інструмент у справному стані;
- знати стан техногенної безпеки на території району;
- знати обстановку на потенційно-небезпечних об'єктах та об'єктах підвищеної небезпеки на підпорядкованих територіях;
- підвищувати свою професійну, фізичну та морально-психологічну підготовку;
- брати участь в рятувальних роботах, виконувати інші завдання, які покладені на формування ЦЗ.

Працівники зобов'язані:

виконувати визначені завдання залежно від характеру НС;

дотримуватися під час проведення аварійно-відновлювальних робіт заходів безпеки, правил поведінки в зоні НС;

навчатися діям в умовах загрози і виникнення НС, а також оволодівати навичками надання першої допомоги потерпілим, користування засобами індивідуального і колективного захисту.

Працівники мають право на:

отримання інформації про НС та заходи необхідної безпеки;

забезпечення під час проведення аварійно-відновлювальних робіт засобами індивідуального захисту та спеціальним одягом;

інші права, визначені у Кодексі цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI.

Умови виконання працівниками покладених на них обов'язків, а також порядок їх заохочення обумовлюються у колективних договорах, укладених суб'єктами господарювання, і визначаються окремими наказами їх керівників.

Готовність формувань до дій

Підготовка формувань ЦЗ організовується і здійснюється згідно з Порядком підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту та Порядком здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, що затверджені постановами Кабінету Міністрів України.

Навчання та практична підготовка керівного складу та працівників формувань здійснюється відповідно до щорічних планів комплектування з навчання керівного складу та фахівців, згідно з щорічними планами основних заходів ЦЗ функціональних та територіальних підсистем і організаційно-методичних вказівок з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях, які затверджуються відповідно центральними ОВВ, Радою міністрів АР Крим, обласними, Київською та Севастопольською МДА.

Організація захисту особового складу формувань у ході виконання завдань за призначенням

Облік працівників, а також техніки і майна, визначених для використання під час проведення аварійно-відновлювальних робіт, ведеться суб'єктами господарювання, що утворили формування.

За працівниками закріплюються визначені для використання під час проведення аварійно-відновлювальних робіт техніка і майно суб'єктів господарювання, що утворили

формування, в обсягах, передбачених у положеннях про відповідне формування.

Забезпечення формувань цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної і хімічної розвідки та дозиметричного контролю здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. №1200 «Про затвердження Порядку забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю».

Створення сил та засобів цивільного захисту місцевою ланкою територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту дасть можливість забезпечити захист населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, що є одним з найважливіших завдань держави тобто органів управління з питань цивільного захисту.

Контрольні запитання

1. Для чого утворюються формування цивільного захисту?
2. Як поділяються аварійно-рятувальні служби?
3. Призначення спеціалізованих служб цивільного захисту.
4. Основні принципи діяльності аварійно-рятувальних служб.
5. Основні завдання та функції аварійно-рятувальних служб.
6. Основні завдання та функції територіальної спеціалізованої служби цивільного захисту місцевого рівня.
7. Права начальника спеціалізованої служби цивільного захисту.
8. Засоби спеціалізованої служби цивільного захисту.
9. Перелічіть планові документи служби для забезпечення планової діяльності.
10. Призначення пожежно-рятувальних підрозділів.
11. Функції начальника пожежно-рятувального підрозділу.
12. Як поділяються працівники пожежно-рятувальних підрозділів?

13. Як можуть створюватись пожежно-рятувальні підрозділи?
14. Що зобов'язані громадяни, які виконують завдання із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у складі добровільного формування цивільного захисту?
15. Основні завдання територіальних формувань цивільного захисту.

РОЗДІЛ 7

Підготовка органів управління та сил цивільного захисту місцевого рівня

Функціональне навчання є формою підвищення кваліфікації цільового призначення, що забезпечує своєчасне і систематичне оновлення, поглиблення спеціальних знань та практичних навичок, необхідних для виконання певних функцій щодо запобігання і реагування на надзвичайні ситуації та здійснення ефективного управління у сфері цивільного захисту.

Практична підготовка – це спеціальні навчання і тренування з питань цивільного захисту, що проводяться на місцевому рівні відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації, планів локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки та планів цивільного захисту на особливий період, затверджених в установленому законодавством порядку.

7.1. Організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації в сфері цивільного захисту керівного складу та фахівців місцевого рівня

Основними завданнями з підготовки органів управління та сил ЦЗ є:

- поглиблення теоретичних знань, набуття практичних умінь і відпрацювання практичних навичок, необхідних для проведення заходів з ЦЗ;
- відпрацювання злагодженості дій органів управління та сил ЦЗ під час проведення заходів з ЦЗ;
- проведення оцінки стану готовності органів управління та сил ЦЗ до дій, спрямованих на запобігання і реагування на НС;
- навчання керівного складу та фахівців органів управління та сил ЦЗ з питань застосування сучасних засобів зв'язку і автоматизації управління, спеціальної техніки, обладнання та інструментів;
- впровадження в практику передового досвіду з підготовки органів управління та сил ЦЗ.

Підготовка органів управління та сил ЦЗ здійснюється відповідно до планів основних заходів ЦЗ ланок територіальних підсистем ЄДСЦЗ.

Фінансування заходів з підготовки органів управління та сил ЦЗ місцевого рівня здійснюється за рахунок відповідних кошторисів місцевого бюджету, а також коштів суб'єкта господарювання.

Навчання осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту на місцевому рівні, здійснюється з метою набуття та систематичного оновлення спеціальних знань, умінь і навичок з питань цивільного захисту шляхом проведення функціонального навчання та практичної підготовки.

Порядок проведення функціонального навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту визначений та затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 р. № 819.

Для організації та проведення функціонального навчання ДСНС разом з місцевими держадміністраціями та органами місцевого самоврядування утворені бюджетні установи системи освіти у сфері цивільного захисту – навчально-методичні центри ЦЗ та безпеки життєдіяльності (НМЦ ЦЗ та БЖД). Функції головного навчально-методичного центру в системі освіти у сфері цивільного захисту виконує Інститут державного управління у сфері цивільного захисту.

Основні засади функціонування, завдання, повноваження та функції навчально-методичних центрів визначаються типовим положенням про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, що затверджується центральним органом виконавчої влади за погодженням з міністерством освіти і науки.

Місцеві держадміністрації, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання визначають щорічну потребу в навчанні керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, а також забезпечують періодичність його проведення.

Особи керівного складу та фахівці органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання,

діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, у перший рік призначення на посаду і періодично один раз на три – п'ять років зобов'язані проходити функціональне навчання.

Перелік категорій осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, та періодичність проходження функціонального навчання наведено у Додатку 5

Для організації проведення функціонального навчання керівного складу та фахівців місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання НМЦ ЦЗ та БЖД розробляються відповідні програми, що затверджуються керівниками територіальних підсистем ЄДСЦЗ.

Формування навчальних груп з функціонального навчання здійснюється згідно з планом комплектування навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту.

Функціональне навчання проводиться з відривом від виробництва із збереженням заробітної плати.

Особам, які пройшли функціональне навчання, видається посвідчення встановленого зразка. Відповідний запис про навчання вноситься у трудову книжку.

Облік осіб, які зобов'язані проходити функціональне навчання, ведеться центральними та місцевими ОБВ, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання.

Функціональне навчання осіб керівного складу та фахівців органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування проводиться відповідно до державного замовлення за рахунок коштів державного бюджету, передбачених для фінансування ДСНС.

7.2. Організація підготовки органів управління та сил цивільного захисту

Підготовка органів управління та сил цивільного захисту з питань надзвичайних ситуацій здійснюється у відповідності до вимог Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI, постанови Кабінету міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443 «Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту»,

наказу МВС України від 28 листопада 2019 р. № 991 «Про затвердження Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту», наказу ДСНС України від 29 січня 2014 р. № 44 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки та проведення командно-штабних навчань» та наказу ДСНС України від 29 вересня 2022 р. № 552 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки та проведення штабних тренувань з органами управління цивільного захисту».

Порядок дій органів управління та сил ЦЗ під час проведення заходів з підготовки визначається відповідно до планів цивільного захисту на особливий період, планів проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків НС державного рівня у мирний час, заходів з проведення цільової мобілізації, передбачених у мобілізаційних планах, планів реагування на НС, планів локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, інструкцій щодо дій персоналу суб'єкта господарювання у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій (з чисельністю персоналу 50 осіб і менше).

Види заходів з підготовки, періодичність та тривалість їх проведення, склад органів управління та сил ЦЗ, що залучаються до їх проведення, визначені у Додатку 6.

Методичне керівництво підготовкою органів управління та сил цивільного захисту, ведення обліку проведених заходів з підготовки на державному рівні здійснює ДСНС, а на регіональному та місцевому рівні – територіальний орган ДСНС.

Підготовка органів управління здійснюється шляхом проведення командно-штабних навчань, штабних тренувань та спеціальних об'єктових навчань (тренувань) з питань цивільного захисту.

7.2.1. Підготовка та проведення командно-штабних навчань

Командно-штабні навчання (далі – КШН) є формою підготовки органів управління цивільного захисту разом із підпорядкованими їм силами та проводяться з метою підвищення злагодженості, оперативності та взаємодії при виконанні завдань з організації управління в надзвичайних ситуаціях та захисту

населення і територій від їх наслідків, підтримки високого рівня та оцінки стану готовності до дій за призначенням.

Основними завданнями з підготовки та проведення КШН вважаються:

- поглиблення теоретичних знань та набуття практики керівним складом і фахівцями органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту у приведенні підпорядкованих органів управління і сил в готовність до дій за призначенням та управління ними в різних режимах функціонування ЄДСЦЗ;

- відпрацювання злагодженості, оперативності у роботі та взаємодії між органами управління і силами цивільного захисту під час організації, здійснення та всебічного забезпечення заходів із захисту населення і територій у разі загрози і виникнення надзвичайних ситуацій, реагування на них та ліквідації їх наслідків у мирний час і в особливий період;

- моделювання сценаріїв розвитку надзвичайних ситуацій та перевірка реальності і коригування розроблених документів із планування діяльності функціональних і територіальних підсистем ЄДСЦЗ та їх ланок;

- визначення стану готовності функціональних і територіальних підсистем ЄДСЦЗ та їх ланок до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та в умовах особливого періоду;

- дослідження проблемних питань, які призвели або можуть призвести до зниження рівня готовності, проведення аналізу причин їх виникнення та визначення шляхів вирішення.

КШН класифікуються:

- за рівнем проведення: загальнодержавні, регіональні та місцеві;

- за місцем проведення: на місцевості (об'єкті) за участі сил цивільного захисту та на картах (схемах);

- за формою проведення: планові, показові та експериментальні;

- за кількістю залучених органів управління: одноступеневі (залучаються органи управління і сили однієї ланки територіальної підсистеми) та багаступеневі (залучаються органи управління і сили територіальної підсистеми ЄДСЦЗ

разом з органами управління і силами однієї та більше ланок такої територіальної підсистеми).

Строки проведення КШН встановлюються планом основних заходів цивільного захисту України на відповідний рік, річними планами основних заходів цивільного захисту функціональних і територіальних підсистем ЄДСЦЗ та їх ланок.

На регіональні та місцеві КШН за рішенням керівника навчання рекомендовано залучати регіональну та не менш 50 відсотків загальної кількості місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. Для вирішення завдань евакуації рекомендовано залучати комісії з евакуації, інші евакуаційні та транспортні органи.

Разом з органами управління цивільного захисту, які беруть участь у проведенні регіональних та місцевих КШН, може залучатися інший керівний склад і фахівці відповідних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту, а також за необхідності оперативні групи від органів управління галузевих (територіальних регіонального рівня) служб цивільного захисту.

Для відпрацювання питань взаємодії між органами управління та силами функціональних і територіальних підсистем та їх ланок можуть залучатися оперативні групи галузевих (відомчих) органів управління (за згодою).

У регіональних та місцевих КШН рекомендовано залучати підприємства, установи та організації, на яких в рік проведення КШН заплановано проведення спеціальних об'єктових навчань (тренувань) з питань цивільного захисту.

Від сил цивільного захисту рекомендовано залучати до проведення КШН керівництво та відповідний орган управління підрозділами (частинами) Оперативно-рятувальної служби, аварійно-рятувальних служб, керівний склад територіальних спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту, а також їх особовий склад, який залучається за навчанням до виконання практичних заходів.

КШН можуть проводитися зі штатним складом органів управління і сил цивільного захисту, а також із залученням приписного (резервного) складу, вони організовуються і проводяться за принципом – постійно діючий орган управління

цивільного захисту вищого рівня навчає орган управління цивільного захисту нижчого рівня.

Організація керівництва КШН

Для підготовки та проведення КШН відповідно до законодавства призначається апарат керівництва навчанням і посередники, створюються контрольна та за необхідністю дослідницька групи. На показові КШН на місця показу рекомендується призначати відповідальних осіб за підготовку та проведення відповідних заходів.

До складу апарату керівництва КШН входять: керівник навчання, його заступники, штаб керівництва навчання. Кількісний склад керівництва навчання залежить від рівня навчання та від об'єму завдань, що заплановано вирішити під час його проведення.

Керівник КШН відповідає за підготовку та якісне проведення навчання.

Керівник загальнодержавного КШН та його заступники призначаються Кабінетом Міністрів України.

Керівник КШН з органами управління і силами цивільного захисту функціональних та територіальних підсистем ЄДСЦЗ та його заступники призначаються Головою ДСНС.

Керівник КШН з органами управління і силами цивільного захисту ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ призначається керівником територіальної підсистеми ЄДСЦЗ з числа своїх заступників. Особи, які очолюють структурний підрозділ з питань цивільного захисту обласної держадміністрації та територіальний орган ДСНС, призначаються заступниками керівника навчання.

Під час підготовки КШН керівнику рекомендовано: приймати рішення з основних питань підготовки та забезпечення проведення навчання; визначати вихідні дані для навчання, навчальну мету для різних категорій учасників навчання, етапи, навчальні питання, питання дослідження та загальний порядок проведення навчання; брати участь у розробці найбільш важливих документів; здійснювати підготовку своїх заступників та керівника штабу керівництва, розглянути та затвердити їх особисті плани.

Під час навчання керівнику рекомендовано: оцінювати методи роботи органів управління і сил, що залучені до навчання; особисто або через заступників, штаб керівництва

навчання здійснювати контроль за своєчасністю та правильністю дій учасників навчання, аналізувати зміст рішень, що приймають учасники навчання, та розпоряджень, які вони віддають; керувати нарощуванням обстановки; контролювати виконання поставлених завдань; проводити часткові розбори за етапами навчання з оцінкою дій тих, хто навчався.

Після закінчення навчання рекомендовано здійснити контроль за поверненням органів управління і сил у пункти постійного розташування, на підставі особистих спостережень, доповідей керівництва, посередників, контрольної та дослідницької групи визначити загальну оцінку і провести розбір навчання.

Штаб керівництва є основним органом, що забезпечує виконання усіх питань, пов'язаних з організацією, підготовкою і проведенням навчання.

Штаб розробляє необхідні документи з навчання, забезпечує підготовку до навчання посередницького апарату, спеціальних груп, керівного складу органів управління і залучених сил, місць проведення навчання та пунктів управління, організовує зв'язок і управління, роботу посередницького складу, здійснює нарощування обстановки та розіграш дій тих, хто навчається, аналізує та оцінює їх рішення, здійснює контроль за виконанням ними поставлених завдань, організовує проведення досліджень, готує матеріали до загального розбору та звіту про результати проведеного навчання, забезпечує документування під час навчання та збереження документів.

Стосовно учасників навчання штаб керівництва виконує функції органу управління цивільного захисту вищого рівня.

Штаб керівництва навчання очолює начальник, який за посадою є заступником керівника навчання.

Начальнику штабу керівництва навчання рекомендовано: організовувати роботу штабу та підготовку основних документів з організації та проведення навчання і доповідати їх керівнику навчання; контролювати своєчасність виконання плану підготовки навчання; проводити аналіз і оцінку рішень, прийнятих учасниками навчання; координувати діяльність посередницького апарату; контролювати своєчасне подання матеріалів до розбору навчання та оціночних відомостей для визначення стану готовності підсистеми (ланки) ЄДСЦЗ до вирішення завдань цивільного захисту.

У віддалені райони проведення навчання рекомендується призначати заступників начальника штабу керівництва, на яких покладати завдання, що визначаються керівником навчання.

Залежно від масштабів і цілей навчання у складі штабу можуть створюватися спеціальні групи або призначатися помічники начальника штабу керівництва.

Спеціальні групи (помічники) вирішують такі завдання:

Оперативна група (помічник з оперативних питань), як правило, здійснює підготовку навчання, розробляє необхідну для його проведення документацію, організовує підготовку до роботи та застосування систем управління, зв'язку та оповіщення, використання відомчих засобів і каналів зв'язку, керує роботою посередників з наروшування обстановки та розіграшу дій, організовує приймання, обробку та передачу сигналів, розпоряджень керівника навчання, оцінює діяльність оперативно-чергових, чергових та диспетчерських служб;

Група (помічник) з проведення практичних заходів, як правило, організовує підготовку місць проведення навчання, засобів імітації та позначень, забезпечення учасників транспортом, матеріалами, механізмами та іншими ресурсами, необхідними для виконання практичних заходів, здійснює контроль з підготовки і проведення практичних заходів та оцінює практичні дії тих, хто навчається, підготовлює узагальнені матеріали до розбору з цих питань;

Група (помічник) з підготовки розбору навчання, як правило, аналізує зміст донесень, доповідей і розроблених учасниками навчання документів, перевіряє відповідність часових та кількісних показників, узагальнює фактичний матеріал від посередників, підготовлює карти, схеми, інші необхідні матеріали керівнику навчання для проведення загального розбору та постановки завдань щодо усунення виявлених під час навчання недоліків, збирає, узагальнює показники за критеріями визначення стану готовності до вирішення завдань цивільного захисту та складає відповідну оціночну відомість.

Для надання допомоги керівнику КШН у проведенні і здійсненні контролю за роботою учасників навчання, оцінки їх дій та стану готовності функціональних і територіальних підсистем ЄДСЦЗ та їх ланок до вирішення завдань цивільного захисту рекомендується призначати посередників.

Посередників рекомендується призначати при комісіях з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, органах з евакуації, тимчасових органах з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, постійно діючих органах управління цивільного захисту та спеціалізованих службах цивільного захисту, утворених органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування.

Для підготовки натурних дільниць з відпрацювання практичних дій із залученням сил цивільного захисту, координації дій груп з імітації осередків ураження, оцінки практичних дій та забезпечення виконання заходів безпеки під час проведення рятувальних та інших невідкладних робіт рекомендується призначати дільничних посередників.

Посередники підпорядковуються керівнику навчання і начальнику штабу керівництва.

Посередникам рекомендується не втручатися у дії учасників навчання, крім випадків, що ведуть до порушення техніки безпеки, зриву розіграшу дій, можуть призвести до матеріальних збитків та порушення екології в районі проведення навчання.

З метою надання допомоги керівникам підприємств, установ та організацій у проведенні спеціальних об'єктових навчань (тренувань) з питань цивільного захисту та здійснення контролю за роботою учасників навчань (тренувань) і оцінки їх дій рекомендується призначати контрольну групу з числа працівників навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності.

Підготовка до проведення КШН

Підготовчі заходи здійснюються апаратом керівництва навчанням, посередниками, спеціальними групами, а також керівним складом, органами управління та силами цивільного захисту, участь яких передбачається у проведенні КШН.

До заходів з підготовки КШН рекомендується включати: розроблення документів з організації та проведення навчання; підготовку керівництва КШН, посередників та органів управління, сил цивільного захисту та суб'єктів господарювання, що залучаються до КШН; підготовку району (місць, об'єктів) КШН та засобів імітації.

Для організації та проведення КШН, як правило, розробляються організаційні, навчально-методичні та оперативні документи.

До організаційних документів належать: наказ (розпорядження) про підготовку та проведення КШН; організаційні вказівки органам управління цивільного захисту з розподілом завдань щодо підготовки та проведення навчання; План-календар основних заходів КШН.

До навчально-методичних документів належать: план проведення КШН з комплектом ввідних щодо нарошування обстановки та схемами проведення практичних заходів на КШН (для кожного навчального місця); особисті плани; плани участі сил цивільного захисту та їх органів управління у КШН; завдання на проведення дослідження (у разі утворення групи досліджень).

До оперативних документів належать: накази, розпорядження, у тому числі за видами забезпечення; таблиця сигналів; табель термінових донесень тощо.

Перелік документів, що розробляються при підготовці до КШН залежно від обстановки, може бути скорочений або розширений за рішенням керівника навчання.

До основних заходів, що проводяться до початку КШН, рекомендується включати: підготовку керівництва КШН, посередників, органів управління та сил цивільного захисту, що залучаються до КШН; оцінку стану готовності органів управління та сил цивільного захисту до виконання завдань за призначенням у режимі повсякденного функціонування.

Для організації проведення оцінки стану готовності органів управління та сил цивільного захисту штабом керівництва навчання може розроблятися окремий план, що затверджується керівником навчання.

Основні заходи, що проводяться під час навчання, складають базовий сценарій КШН та включають навчальні питання за етапами навчання і практичні заходи, що проводяться із залученням сил цивільного захисту та суб'єктів господарювання.

Етапи навчання представляють собою спеціально виділену за часом частину навчання, що характеризується відповідними режимами функціонування ЄДСЦЗ, в умовах якого відпрацьовується група послідовних, логічно взаємопов'язаних навчальних питань.

Практичні заходи проводяться безпосередньо під час відпрацювання навчальних питань на тлі розробленої обстановки за КШН.

До базового сценарію можуть додаватися підсценарії за етапами КШН, що розробляються текстуально на основі аналізу відомостей (паспортів) щодо районування території відносно об'єктів підвищеної небезпеки, наявності небезпечних геологічних, гідрологічних, метеорологічних явищ і процесів, функціонального стану інженерних споруд спеціального призначення, мереж, транспортних комунікацій, а також вихідних даних, що містяться у планувальних документах з питань цивільного захисту.

На підставі Плану-календаря основних заходів КШН штабом керівництва навчання відпрацьовується План проведення КШН та інші планувальні документи.

План проведення КШН є робочим документом керівництва навчання, який визначає хід його проведення. У ньому вказуються: тема та навчальні цілі КШН (у тому числі дослідницькі); час і місце проведення навчання; організація керівництва навчання; вихідна обстановка.

У табличній формі за днями і етапами КШН у плані визначається хід проведення КШН (порядок відпрацювання навчальних питань), а саме: найменування етапів, їх тривалість, навчальні питання, ввідні, практичні заходи і час на їх відпрацювання, дії тих, хто навчається при відпрацюванні навчальних питань і ввідних, заходи, що проводяться керівництвом навчання та посередниками.

Цілі КШН рекомендується формувати виходячи з теми навчання, вимог керівних документів, складу і рівня підготовки його учасників. За призначенням цілі навчання можуть поділятися на навчальні та контрольні; призначатися для всіх учасників навчання або розроблятися для кожної категорії тих, хто навчається.

Одночасно з формуванням навчальних цілей рекомендується визначати час початку та закінчення КШН з урахуванням реальної потреби часу на виконання наміченої роботи керівниками, органами управління і силами в цілому, в тому числі на оформлення документів та організацію і здійснення практичних заходів за навчанням.

Під час розроблення плану проведення КШН час рекомендується вказувати як в астрономічному, так і оперативному вимірі.

Астрономічний час – це час, відведений для відпрацювання навчальних питань навчання у реальному масштабі часу.

Оперативний час – це час, відведений для відпрацювання навчальних питань в умовному масштабі часу. Він включає астрономічний час та часовий інтервал оперативних стрибків.

Оперативний стрибок оголошується для розвитку оперативної обстановки за часовий проміжок, необхідний для виконання завдань, що неможливо показати в реальному масштабі часу.

План проведення КШН розробляється штабом керівництва навчання, підписується керівником цього штабу та затверджується керівником КШН. Ступінь деталізації плану залежить від масштабу і цілей навчання, складу його учасників, рівня підготовки штабу керівництва і посередників.

До плану проведення КШН, як правило, додаються: комплект ввідних щодо нарощування обстановки; схеми проведення практичних заходів на КШН (для кожного навчального місця); схема імітації (за необхідністю), інформаційно-довідковий матеріал.

На підставі Плану проведення КШН заступниками керівника навчання, заступниками і помічниками керівника штабу навчання, а також посередниками та працівниками зі складу контрольної групи розроблюються особисті плани роботи.

У них рекомендується вказувати: тему та тривалість проведення КШН; етапи навчання, їх найменування та тривалість; час проведення та стислий зміст заходів з оцінювання стану готовності, контролю дій, нарощування обстановки, інші заходи, що здійснюються відповідно до Плану-календаря проведення заходів КШН та плану його проведення; необхідні розрахункові та довідкові дані.

Особисті плани розглядає та затверджує: заступникам керівника навчання, заступникам і помічникам керівника штабу навчання – керівник КШН; посередникам і працівникам зі складу контрольної групи – заступники керівника КШН відповідно до розподілу обов'язків.

Плани участі сил цивільного захисту у КШН розробляються органами, у підпорядкуванні яких вони перебувають, з метою детального планування їх застосування при відпрацюванні

практичних заходів, введення їх в обстановку та проведення необхідних підготовчих робіт.

У планах участі сил цивільного захисту у КШН рекомендовано вказувати: найменування заходів, їх зміст, час і місце проведення, техніку, механізми і засоби, що плануються задіяти, відповідальних за організацію, проведення і контроль за виконанням.

Оперативні документи за своїм змістом і структурою розробляються відповідно до нормативних документів, чинних у системі цивільного захисту.

Підготовка керівництва КШН, посередників, органів управління, сил цивільного захисту та суб'єктів господарювання, що залучаються до КШН.

Підготовка керівництва КШН та посередників здійснюється як самостійно, так і на спеціально організованих заняттях.

Під час занять керівником штабу керівництва доводяться основні положення базового сценарію, завдання штабу керівництва і посередників, порядок надання доповідей і донесень у штаб керівництва, структура органів і організація управління на КШН, організація зв'язку і сигнали оповіщення, управління та взаємодії.

Для ознайомлення з територіальними особливостями вирішення питань цивільного захисту та рекогносцировки місцевості до району проведення майбутнього навчання рекомендується завчасно відряджати представників керівництва навчання.

Під час рекогносцировки уточнюються базовий сценарій навчання, послідовність навчальних питань, обсяг, місця та час проведення практичних заходів, порядок їх підготовки, уточнюються питання управління, оцінюються можливості засобів зв'язку та оповіщення, організовується заслуховування відповідних посадових осіб з підготовки до КШН, визначаються місця розташування штабу керівництва, пунктів управління органів управління та сил.

За рішенням керівника КШН безпосередньо перед навчанням з керівництвом навчання, посередниками та працівниками зі складу контрольної групи можуть додатково проводитися інструктажі.

Підготовку органів управління та сил цивільного захисту, що залучаються до проведення КШН, рекомендується здійснювати завчасно.

Перед виходом на КШН рекомендується проводити огляд готовності сил цивільного захисту, що залучені до навчання. Огляд готовності проводиться керівниками органів управління функціональних і територіальних підсистем та їх ланок у термін та за напрямками, визначеними в організаційних вказівках та Плані-календарі основних заходів КШН.

Зміст заходів з підготовки району та місць проведення заходів КШН включає: підготовку місць (ділянок) проведення практичних заходів та засобів імітації і позначень; підготовку засобів організації управління та зв'язку; проведення заходів із безпеки на КШН.

Район проведення навчання вибирається залежно від теми та навчальних цілей КШН, його характер та розміри повинні, з урахуванням існуючих меж забудови, посівів, лісових посадок та інших об'єктів, що потребують збереження, дозволяти: силам цивільного захисту, що залучаються до КШН, відпрацьовувати всі навчальні питання із застосуванням засобів імітації; реально розгортати необхідну інфраструктуру щодо захисту та життєзабезпечення населення за умов надзвичайної ситуації; пересувати засоби управління і зв'язку.

Підготовка місць (ділянок), як правило, включає: створення завалів у зруйнованих частинах будівель, над сховищами, укриттями, підвалами, імітацію пожеж, забруднених ділянок, розміщення статистів, позначення ушкоджених комунальних і енергетичних мереж, інших комунікацій, а також технологічних елементів об'єктів.

Для імітації пожеж використовуються імітаційні засоби, кожному статисти видається імітаційний талон, що вміщує дані про умовне ураження.

При підготовці засобів організації управління та зв'язку у призначених для розміщення учасників навчання робочих приміщеннях, як правило, установлюються необхідні обчислювальна техніка, оргтехніка, меблі та інше майно, перевіряється технічна справність засобів радіо- і дротового зв'язку, засобів забезпечення відео конференцій, телебачення, стан пунктів управління, їх інженерного обладнання і засобів зв'язку, усуваються виявлені несправності.

Розбір КШН

Розбір проведених навчань – це одна з форм аналізу та узагальнення досвіду підготовки органів управління і сил цивільного захисту.

Підготовку розбору рекомендується починати завчасно до початку навчання після затвердження Плану-календаря основних заходів КШН і вести паралельно з розробкою основних документів за навчанням. Вона здійснюється штабом керівництва за участю заступників керівника навчання, посередників і спеціальних груп.

Підготовка розбору включає: розробку і доведення до посередницького апарату методичних рекомендацій про порядок подання і зміст донесень за етапами навчання, а також відомостей з визначення стану готовності органів управління та сил цивільного захисту до виконання завдань за призначенням у режимі повсякденного функціонування та оцінки рівня підготовки органів управління та сил цивільного захисту до дій за призначенням у мирний час та в особливий період; збір, узагальнення та аналіз донесень за кожен етап навчання, їх доповідь керівнику навчання; підготовку тез доповіді та наочних матеріалів для розбору.

Заступники керівника навчання, посередники відпрацьовують та у строки, встановлені керівником КШН, представляють відомості з визначення стану готовності органів управління та сил цивільного захисту до виконання завдань за призначенням у режимі повсякденного функціонування.

Під час навчання до розбору готується основна текстуальна частина і, у разі необхідності, карти (схеми), що характеризують хід навчання, рішення і дії учасників навчання за його етапами, а також фото (відео) матеріали для демонстрування окремих епізодів КШН.

Основою розбору стають представлені під час навчання заступниками керівника навчання і посередниками донесення у вигляді короткого аналізу дій учасників навчання з наведенням фактів, цифрових показників, конкретних прикладів, висновків і пропозицій.

Надані заступниками керівника навчання і посередниками донесення узагальнюються Штабом керівництва навчання та за вказівкою керівника навчання разом із звітами працівників контрольної групи про результати проведених спеціальних

об'єктових навчань (тренувань) включаються до основної текстувальної частини матеріалів загального розбору.

Додатково (у разі проведення) до матеріалів загального розбору включаються: стан усунення недоліків з виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань цивільного захисту; попередні висновки керівника дослідницької групи.

Загальний розбір навчання проводиться на розширеному засіданні комісії з питань ТЕБ та НС відповідного рівня. Крім основної частини матеріалів з аналізу дій осіб керівного складу органів управління і сил цивільного захисту, що були залучені до навчання, та працівників суб'єктів господарювання, де проводилися спеціальні об'єктові навчання (тренування) з питань цивільного захисту, на загальному розборі доводиться: загальна відомість з оцінки стану готовності органів управління та сил цивільного захисту до виконання завдань за призначенням у режимі повсякденного функціонування та рівня їх підготовки до дій за призначенням у мирний час та в особливий період; пропозиції щодо підвищення стану готовності та рівня підготовки органів управління та сил цивільного захисту до виконання завдань за призначенням у мирний час та в особливий період; попередні результати з визначення стану готовності територіальної (функціональної) підсистеми (її ланки) ЄДСЦЗ до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та в особливий період.

Після обговорення результатів проведеного навчання та стану готовності до вирішення завдань цивільного захисту з метою усунення виявлених недоліків та впровадження позитивного досвіду оформлюється відповідне протокольне рішення комісії з питань ТЕБ та НС з визначенням конкретних заходів, строків їх виконання та відповідальних осіб.

Про проведення навчання та його результати керівництво навчання готує звіт. Звіт про проведення КШН з органами управління та силами цивільного захисту ЄДСЦЗ, її територіальних та функціональних підсистем подається до Кабінету Міністрів України, а з органами управління та силами цивільного захисту ланок територіальних підсистем ЄДСЦЗ – до ДСНС через Департамент організації заходів цивільного захисту. Звіт подається відповідному органу не пізніше 15 діб після закінчення КШН.

У звіті про проведення КШН рекомендується вказувати: тему навчання; склад та чисельність учасників навчання; особливості проведеного навчання і вимоги, що пред'являлися його учасникам; ступінь досягнення навчальних цілей; аналіз дій учасників навчання, позитивні сторони та основні недоліки у підготовці керівників, органів управління, служб, формувань та підрозділів; причини виникнення недоліків і шляхи їх усунення; стан готовності територіальної (функціональної) підсистеми ЄДСЦЗ та її ланок до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та в особливий період; основні напрямки підвищення готовності до дій за призначенням і мобілізаційної готовності, інші питання, висновки і пропозиції за результатами навчання, а також попередні результати проведених досліджень (у разі їх проведення).

За підсумками КШН органами управління і силами цивільного захисту складаються плани усунення недоліків та в установленому порядку вносяться уточнення і зміни у плани діяльності територіальних (функціональних) підсистем єдиної державної системи цивільного захисту та їх ланок.

Визначення стану готовності територіальної (функціональної) підсистеми (її ланки) ЄДСЦЗ до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та в особливий період.

Стан готовності територіальної (функціональної) підсистеми (її ланки) ЄДСЦЗ до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та в особливий період визначається:

ступенем готовності органів управління та сил цивільного захисту до виконання завдань за призначенням у режимі повсякденного функціонування (далі – ступінь готовності);

рівнем підготовки органів управління та сил цивільного захисту до дій за призначенням в умовах загрози і виникнення надзвичайних ситуацій та особливого періоду (далі – рівень підготовки).

При визначенні стану готовності територіальної (функціональної) підсистеми (її ланки) ЄДСЦЗ до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та в особливий період обов'язково враховуються результати планової перевірки виконання місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань цивільного захисту, техногенної і пожежної безпеки та діяльності аварійно-рятувальної служби.

Ступінь готовності органів управління та сил цивільного захисту до виконання завдань за призначенням у режимі повсякденного функціонування визначається як «готові до виконання завдань за призначенням», «в основному готові до виконання завдань за призначенням», «обмежено готові до виконання завдань за призначенням» та «не готові до виконання завдань за призначенням».

Рівень підготовки оцінюється як «високий рівень», «достатній рівень», «задовільний рівень» та «низький рівень».

У цілому стан готовності територіальної (функціональної) підсистеми (її ланки) до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та особливий період визначається як:

«готова до вирішення завдань цивільного захисту», якщо ступінь готовності визначено як «готові до виконання завдань за призначенням», рівень підготовки оцінено як «високий», а результати перевірки виконання центральними, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань цивільного захисту визначено як «відповідає вимогам»;

«в основному готова до вирішення завдань цивільного захисту», якщо ступінь готовності визначено не нижче ніж «в основному готові до виконання завдань за призначенням», а рівень підготовки оцінено як «достатній», або ступінь готовності визначено як «обмежено готові до виконання завдань за призначенням», за умови, що рівень підготовки оцінено як «високий», при цьому результати перевірки виконання центральними, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань цивільного захисту визначено не нижче ніж «обмежено відповідає вимогам»;

«обмежено готова до вирішення завдань цивільного захисту», якщо ступінь готовності визначено не нижче ніж «обмежено готові до виконання завдань за призначенням», а рівень підготовки оцінено як «задовільний», при цьому результати перевірки виконання центральними, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань цивільного захисту визначено не нижче ніж «обмежено відповідає вимогам»;

«не готова до вирішення завдань цивільного захисту», якщо не виконано умов оцінки «обмежено готова до вирішення завдань цивільного захисту».

7.2.2. Підготовка та проведення штабних тренувань

Штабні тренування (далі – ШТ) є формою практичної підготовки посадових осіб органів управління цивільного захисту, керівників підрозділів (служб, формувань) сил цивільного захисту, а також іншого керівного складу і фахівців органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту відповідно до компетенції.

ШТ організовуються згідно з Порядком підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443 і проводяться відповідно до плану основних заходів цивільного захисту України на відповідний рік, річних планів основних заходів цивільного захисту функціональних і територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту та їх ланок і субланок.

Основними завданнями з підготовки та проведення ШТ вважаються:

- поглиблення теоретичних знань та вироблення практичних навичок посадовими особами органів управління, керівниками підрозділів (служб, формувань) сил цивільного захисту, керівним складом і фахівцями із забезпечення цивільного захисту у відповідній сфері суспільного життя або на відповідній території;
- забезпечення злагодженості дій органів управління цивільного захисту та підвищення спроможності їх структурних підрозділів до виконання завдань відповідно до функціонального спрямування;
- відпрацювання оперативності у роботі та взаємодії між посадовими особами одного органу управління або посадовими особами кількох і більше органів управління та керівниками підрозділів (служб, формувань) під час організації, здійснення та всебічного забезпечення заходів із захисту населення і територій у разі загрози виникнення або виникнення НС, реагування на них та ліквідації їх наслідків у мирний час і в особливий період;

- навчання посадових осіб органів управління цивільного захисту, керівників підрозділів (служб, формувань) сил цивільного захисту, керівного складу і фахівців порядку підготовки і методики проведення заходів з підготовки органів управління та сил цивільного захисту до дій за призначенням;

- аналіз змісту та у разі необхідності коригування розроблених документів із планування діяльності функціональних і територіальних підсистем ЄДСЦЗ, їх ланок, субланок та інших форм об'єднань суб'єктів забезпечення цивільного захисту.

Залежно від основних завдань тренування можуть проводитися:

- у режимі самостійного вирішення завдань, без керування з боку верхнього рівня. У ході тренування учасники отримують можливість засвоїти у процесі багаторазового повторення певних дій порядок виконання завдань цивільного захисту, ознайомитися з чинними планами, положеннями, інструкціями, за необхідності обговорити, уточнити їх або виявити та вирішити проблемні питання шляхом внесення змін і доповнень або розробки нових документів;

- у режимі оперативного вирішення завдань за загальним планом в масштабі реального часу. У ході тренування виконується сукупність заходів, спрямованих на реалізацію документів з планування діяльності ЄДСЦЗ, з повною або частковою імітацією подій, обміном в спільному електронному середовищі завданнями та їх розв'язком, під час яких підсилюється спроможність органів управління та сил цивільного захисту до реагування на умовну НС та уточнюються їх ролі та сфери відповідальності;

- у комбінованому режимі – поєднання режимів самостійного та оперативного вирішення завдань, у тому числі з використанням онлайн платформ для проведення заходів тренування.

ШТ класифікуються: за рівнем проведення – загальнодержавні, регіональні та місцеві; за кількістю залучених органів управління – роздільні (залучаються посадові особи одного органу управління територіальної (функціональної) підсистеми ЄДСЦЗ або її ланки чи субланки) та спільні (залучаються посадові особи кількох органів управління територіальної (функціональної) підсистеми ЄДСЦЗ

або посадові особи одного органу управління територіальної підсистеми ЄДСЦЗ разом з органами управління однієї та більше ланок (субланок) такої територіальної підсистеми).

ШТ можуть проводитися в приміщеннях центрів управління в надзвичайних ситуаціях, стаціонарних і пересувних (рухомих) пунктах управління, а також у службових приміщеннях за місцем знаходження органів управління та в навчальних класах, із засобами зв'язку та без них.

Строки проведення ШТ встановлюються планом основних заходів цивільного захисту України на відповідний рік, річними планами основних заходів цивільного захисту функціональних і територіальних підсистем ЄДСЦЗ, їх ланок і субланок та інших форм об'єднань суб'єктів забезпечення цивільного захисту.

Безпосередніми учасниками загальнодержавного ШТ є: керівник тренування, штаб керівництва тренування, спостерігачі, апарат ДСНС (за рішенням Голови ДСНС), органи управління цивільного захисту функціональних і територіальних підсистем ЄДСЦЗ та відповідні оперативночергові служби забезпечення управління.

До участі у загальнодержавному ШТ рекомендується залучати (за згодою) членів Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (далі – ТЕБ та НС), для відпрацювання спеціальних питань – оперативні групи від відповідних органів державної влади. За кількістю залучених органів управління загальнодержавні ШТ проводяться тільки як спільні.

ШТ з органами управління функціональних і територіальних підсистем ЄДСЦЗ та їх ланок і субланок проводяться як спільні, так і роздільні.

Безпосередніми учасниками спільного ШТ з органами управління функціональної підсистеми ЄДСЦЗ є: керівник тренування, штаб керівництва тренування, спостерігачі, структурні підрозділи центрального органу виконавчої влади, що створив функціональну підсистему ЄДСЦЗ, та органи управління сил цивільного захисту функціональної підсистеми (за рішенням керівника тренування, але не менш як 50 відсотків загальної кількості сил цивільного захисту функціональної підсистеми), орган управління галузевої спеціалізованої служби цивільного захисту, її об'єктові підрозділи та оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби забезпечення

управління у системі відповідного центрального органу виконавчої влади.

Безпосередніми учасниками спільного ШТ з органами управління територіальної підсистеми ЄДСЦЗ є керівник тренування, штаб керівництва тренування, спостерігачі, структурні підрозділи органів управління цивільного захисту територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та її ланок і субланок, органи управління сил цивільного захисту територіальної підсистеми, регіональна комісія з питань ТЕБ та НС (за рішенням керівника тренування, але не менш як 50 відсотків загальної кількості), відповідні оперативно-чергові служби забезпечення управління. Для вирішення завдань евакуації до участі у ШТ з органами управління територіальної підсистеми ЄДСЦЗ рекомендується залучати відповідну комісію (оперативну групу) з питань евакуації.

Безпосередніми учасниками спільного ШТ з органами управління ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ є: керівник тренування, штаб керівництва тренування, спостерігачі, структурні підрозділи органу управління ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та інших форм об'єднань суб'єктів забезпечення цивільного захисту, розміщених в межах відповідної території, органи управління сил цивільного захисту ланки територіальної підсистеми, місцева комісія з питань ТЕБ та НС, відповідні оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби забезпечення управління. Для вирішення завдань евакуації рекомендується залучати відповідні комісії (оперативні групи) з питань евакуації, інші органи з евакуації та транспортні організації.

Безпосередніми учасниками спільного ШТ з органами управління субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ є: керівник тренування, штаб керівництва тренування, спостерігачі, структурні підрозділи органу управління субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та інших форм об'єднань суб'єктів забезпечення цивільного захисту, розміщених в межах відповідної території, органи управління сил цивільного захисту субланки територіальної підсистеми, місцева комісія з питань ТЕБ та НС, відповідні оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби забезпечення управління. Для вирішення завдань евакуації рекомендується залучати відповідні органи з евакуації та транспортні організації.

Разом з органами управління цивільного захисту, які беруть участь у проведенні спільних ШТ, за згодою може залучатися інший керівний склад і фахівці відповідних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту. Для відпрацювання питань взаємодії між органами управління та силами функціональних і територіальних підсистем та їх ланок і субланок можуть залучатися (за згодою) оперативні групи галузевих (відомчих) органів управління.

Роздільні ШТ проводяться з метою усунення виявлених при перевірці або попередніх командно-штабних навчаннях недоліків, освоєння працівниками функціональних обов'язків за займаною посадою або суміжних функціональних обов'язків, а також забезпечення злагодженості дій окремих підрозділів і органу управління цивільного захисту в цілому. Безпосередніми учасниками роздільного ШТ з органом управління є: керівник тренування та працівники структурних підрозділів відповідного органу управління цивільного захисту.

Методичне керівництво підготовкою органів управління шляхом проведення ШТ з керівним складом і фахівцями органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з цивільного захисту, ведення обліку проведених заходів на державному рівні здійснює ДСНС, а на регіональному рівні — територіальні органи ДСНС. Основу методичного керівництва становлять вказівки, завдання та методичні рекомендації щодо створення або впорядкування системи організації роботи з підготовки та проведення ШТ, участь у розробці найбільш важливих документів тренування, збирання статистичних і оперативних даних та іншої інформації, заслуховування звітів, організація зборів, занять, семінарів тощо із зазначеного питання. Методична допомога органам управління цивільного захисту з підготовки і проведення ШТ надається навчально-методичними центрами сфери цивільного захисту.

Організація керівництва ШТ

За підготовку та якісне проведення ШТ відповідає керівник тренування.

Керівник загальнодержавного ШТ призначається Кабінетом Міністрів України.

Керівником спільного ШТ з органами управління функціональної підсистеми ЄДСЦЗ є керівник відповідної функціональної підсистеми ЄДСЦЗ.

Керівником спільного ШТ з органами управління територіальної підсистеми ЄДСЦЗ або її ланки чи субланки є керівник відповідної територіальної підсистеми ЄДСЦЗ або її ланки чи субланки.

Керівником роздільного ШТ за рішенням керівника відповідної функціональної або територіальної підсистеми ЄДСЦЗ або її ланки чи субланки може призначатися керівник того органу управління, із складом якого проводиться тренування.

Під час підготовки ШТ керівнику рекомендовано: приймати рішення з основних питань підготовки та забезпечення проведення тренування; визначати вихідні дані тренування; брати участь у розробці найбільш важливих документів тренування. Під час тренування керівнику рекомендовано: особисто вести засідання комісії з питань ТЕБ та НС (у разі утворення); через штаб керівництва тренування оцінювати методи роботи органів управління, що залучені до навчання; керувати нарощуванням обстановки; контролювати виконання поставлених завдань. Після закінчення тренування рекомендовано на підставі особистих спостережень, доповідей штабу керівництва тренування, спостерігачів визначити загальну оцінку і провести розбір тренування.

Штаб керівництва тренування є основним органом, що забезпечує виконання усіх питань, пов'язаних з організацією, підготовкою та проведенням тренування.

Штаб керівництва розробляє необхідні документи з тренування, забезпечує підготовку керівного складу органів управління, місць проведення тренування, організовує зв'язок і управління, здійснює нарощування обстановки та розіграш дій тих, хто навчається, аналізує та оцінює їх рішення, здійснює контроль за виконанням ними поставлених завдань, готує матеріали до розбору та звіту про результати проведеного тренування, забезпечує документування під час тренування та збереження документів.

Кількісну більшість складу штабу керівництва тренування складають працівники ДСНС.

Керівництво роботою штабу здійснює начальник штабу керівництва тренування, який є заступником керівника тренування.

Спостерігачі здійснюють спостереження та аналіз проведених дій, фіксацію зауважень щодо роботи учасників тренування без втручання в оперативні дії персоналу органів управління цивільного захисту.

Після закінчення тренування спостерігачам рекомендовано на підставі наданих матеріалів до розбору ШТ взяти участь у підбитті підсумків тренування та складанні звіту про проведення тренування.

Підготовка до проведення ШТ

Підготовчі заходи здійснюються керівником ШТ та штабом керівництва тренування (посадовою особою з підготовки плану проведення тренування), а також керівним складом органів управління та сил цивільного захисту, участь яких передбачається у проведенні ШТ. До заходів з підготовки ШТ рекомендується включати: визначення вихідних даних, розроблення документів з організації та проведення тренування, підготовку місць проведення ШТ та засобів управління і зв'язку.

Відповідно до вихідних даних за вказівками керівника тренування здійснюється розробка документів, що визначають порядок підготовки та проведення тренування, основними з яких є: наказ (розпорядження) про підготовку та проведення ШТ; завдання на ШТ органам управління цивільного захисту, органам забезпечення управління, органам управління сил цивільного захисту; план проведення ШТ з комплектом ввідних щодо нарощування обстановки; таблиця сигналів та табель термінових донесень; особисті плани спостерігачів. Перелік документів, що розробляються при підготовці до ШТ залежно від завдань, що вирішуються під час проведення тренування, може бути скорочений або розширений за рішенням керівника тренування.

Наказ (розпорядження) про заходи з підготовки та проведення ШТ рекомендується видавати за місяць до початку проведення тренування. У наказі (розпорядженні), як правило, вказуються: строки проведення ШТ, керівник ШТ та склад штабу керівництва ШТ (у разі створення), терміни розроблення та затвердження основних документів з проведення ШТ, учасники ШТ, які беруть безпосередню участь у відпрацюванні

навчальних питань за сценарієм тренування та додатково залучаються до його проведення, завдання виконавцям щодо підготовки та всебічного забезпечення заходів ШТ та його учасників, а також інші питання. Наказ (розпорядження) доводиться до керівного складу органів управління, залучених до навчання, в частині, що їх стосується.

Завдання на ШТ доводиться до органів управління цивільного захисту, органів забезпечення управління, органів управління сил цивільного захисту в частині, що їх стосується, після видання наказу (розпорядження) про заходи з підготовки та проведення ШТ.

План проведення ШТ розробляється штабом керівництва тренування, підписується його керівником та подається на затвердження керівнику ШТ за 15 днів до його початку. До плану проведення ШТ додаються: комплект ввідних щодо нарощування обстановки, схема зв'язку керівництва тренуванням, інформаційно-довідковий матеріал.

Схема зв'язку керівництва тренуванням розробляється графічно. На схемі вказуються: прізвища з позивними по тренуванню посадових осіб – керівник тренування, начальник штабу керівництва, спостерігачі, керівники структурних підрозділів органів управління цивільного захисту та органів управління сил цивільного захисту, відповідальні секретаріати комісій з питань ТЕБ та НС, старші оперативних груп галузевих (відомчих) органів управління (у разі залучення), комісій з питань евакуації та інших підрозділів, що залучаються до виконання завдань під час проведення тренування; пункти управління, вузли зв'язку, їх позивні по тренуванню, а також розрахунок сил і засобів зв'язку, що реально або умовно розгортаються для управління у ході тренування; ресурси автоматизованих систем оповіщення, телекомунікаційних мереж загального користування, зокрема електронного та супутникового зв'язку, стаціонарного та рухомого (мобільного) радіо та провідного зв'язку, державної системи урядового зв'язку та Національної системи конфіденційного зв'язку (у разі використання); радіовідомості, таблиця сигналів та інші робочі документи.

Інформаційно-довідковий матеріал призначений для використання керівником тренування, штабом керівництва, спостерігачами.

Такий матеріал готується всіма органами управління цивільного захисту та органами управління сил цивільного захисту, з якими проводиться тренування. Зміст інформаційно-довідкового матеріалу визначається штабом керівництва тренування.

Таблиця сигналів призначена для забезпечення шляхом кодування інформації, що передається незахищеними каналами зв'язку та містить коди сигналів і перелік виконаних заходів. Табелі термінових донесень містить перелік доповідей (звітів), час їх представлення та спосіб передачі тими, хто навчається до штабу керівництва тренування.

На підставі Плану проведення ШТ спостерігачами розроблюються та підписуються особисті плани роботи.

Зміст заходів з підготовки місць проведення заходів ШТ включає: підготовку місць проведення засідань комісій з питань ТЕБ та НС, органів з евакуації; обладнання робочих місць для спеціальної групи, груп напрямків та інших груп і розрахунків, у тому числі засобами телефонного зв'язку та комп'ютерною технікою; приведення в готовність до використання за призначенням стаціонарних (рухомих) основних та запасних пунктів управління, зокрема засобів зв'язку у радіомережах ДСНС для обміну інформацією під час проведення ШТ; підготовка місць чергування та забезпечення функціонування системи збору, оброблення, узагальнення та аналізу інформації про обстановку (центрів управління в НС).

Проведення ШТ

ШТ проводяться як правило, на підставі планів реагування на НС, планів цивільного захисту на особливий період. Тренування рекомендується проводити у формі оперативних переговорів, які нібито ведуться за реальних умов, але перед кожним повідомленням додаються слова «по тренуванню». У ході тренувань ті, хто навчається, розроблюють оперативні документи, проводять необхідні розрахунки, готують пропозиції для прийняття рішень, беруть участь у плануванні заходів щодо запобігання і ліквідації НС та загальних заслуховуваннях керівного складу органів управління. Керівництву тренування рекомендується особисто проводити розіграш найбільш важливих навчальних питань та впливати на хід тренування шляхом доведення нових даних про обстановку або постановкою додаткових завдань чи внесенням необхідних виправлень в

рішення тих, хто навчається. За необхідності керівник ШТ може організувати переробку відпрацьованих документів та повтор дій тими, хто навчається. З цією метою під час тренування за рішенням керівника тренування або/та його заступника до плану проведення ШТ можуть вноситись необхідні зміни. Основними методами роботи керівника ШТ та штабу керівництва під час тренування є: спостереження, контроль за діями тих, хто навчається, нарощування обстановки, особисте спілкування та заслуховування доповідей, вивчення відпрацьованих документів та інших матеріалів по тренуванню.

Нарощування обстановки під час ШТ здійснюється для спонукання тих, хто навчається своєчасно реагувати на її зміни і коригувати намічені дії у напрямку необхідному керівнику, або для усунення недоліків у прийнятих рішеннях шляхом вручення додаткових ввідних чи постановки додаткових завдань.

Заслуховування доповідей здійснюється керівником тренування або/та його заступником на загальних заслуховуваннях керівного складу органів управління та керівників підрозділів (служб, формувань) сил цивільного захисту, у тому числі за допомогою засобів відеоконференцзв'язку та інших технічних засобів, а також на робочих місцях тих, хто навчається.

Керівництвом тренування оцінюються вміння керівників органів управління сил цивільного захисту організовувати оперативне розгортання та висування сил у визначені райони, управління діями (планування дій, висування оперативних (мобільних) груп, прийняття рішення, визначення завдань структурним підрозділам), роботу щодо взаємодії з іншими учасниками ліквідації наслідків НС та підтримання постійного зв'язку із відповідними органами управління, ведення під час ліквідації наслідків НС оперативно-технічної документації. Окремо керівником тренування та начальником штабу тренування вивчається робота керівника робіт з ліквідації наслідків НС щодо прийняття ним рішень про здійснення заходів з евакуації, обмеження доступу на територію зони НС, визначення необхідного складу і кількості сил, транспортних та інших технічних засобів підприємств, установ та організацій, які знаходяться у зоні НС, та порядку їх залучення до проведення робіт, розстановки сил на вирішальних та інших головних напрямках ліквідації наслідків НС. Оцінюються

відповідність сформованого складу штабу з ліквідації наслідків НС нормативним вимогам, організація діяльності його робочих груп з підготовки, реєстрації розпоряджень керівника робіт з ліквідації наслідків НС та організації доведення їх до відомих виконавців, координації і обліку залучених сил і засобів, ведення оперативно-технічної та звітної документації, застосування та організації роботи на пересувних пунктах управління, інформаційної взаємодії штабу з центром управління в надзвичайних ситуаціях.

У призначений термін (під час відпрацювання кожного навчального питання) керівник тренування і штаб керівництва заслуховують висновки з обстановки, що склалася, та прийняті відповідно до обстановки рішення.

Після заслуховування органи управління цивільного захисту приступають до планування і організації заходів із захисту населення і територій від НС та дій з ліквідації наслідків НС, забезпечують стійкість, надійність і безперервність управління силами та засобами в цілодобовому режимі з використанням систем автоматизації для прийому (передачі) інформації, уточнення завдань та контролю за їх виконанням. Органи управління сил цивільного захисту здійснюють планування дій відповідно до отриманих завдань, забезпечують надійне та своєчасне передавання наказів, розпоряджень, команд, сигналів та донесень засобами мобільного зв'язку (за наявності), радіозв'язку та додаткових технічних засобів зв'язку (дротового, супутникового зв'язку, передавання даних чи факсимільних повідомлень).

Про стан та повноту виконання заходів з послідовного переведення в режим функціонування за встановленими ступенями готовності керівний склад органів управління разом з керівниками спеціалізованих служб цивільного захисту, використовуючи розроблені картографічні документи, відомості та розрахунки, доповідають під час заслуховування керівнику тренування або/та його заступнику. В подальшому відповідно до отриманого розпорядження (ввідної) органами управління у взаємодії з відповідним військовим командуванням, виконуються завдання цивільного захисту під час реалізації оборонних заходів, зокрема у питаннях: встановлення порядку використання фонду захисних споруд цивільного захисту; проведення евакуації населення, якщо виникає загроза його

життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодженню або знищенню; обміну інформацією про наземну, повітряну, радіаційну, хімічну, бактеріологічну обстановку; виконання заходів цивільного захисту в зонах територіальної оборони, де запроваджено правовий режим «Воєнного стану»; НС та ліквідації їх наслідків, у тому числі із залученням військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення, які утворені відповідно до законів України, а також приведених у готовність до проведення відновлювальних робіт формувань цивільного захисту та сформованих добровільних формувань для проведення допоміжних робіт з ліквідації наслідків воєнних (бойових) дій.

У відбудовний період органи управління виконують завдання з проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків ведення воєнних дій, вжиття заходів для відновлення об'єктів критичної інфраструктури сфери життєзабезпечення населення, очищення (розмінування) територій населених пунктів та районів.

Відпрацювання питань управління заходами в умовах особливого періоду може проводитися безперервно у відведені терміни або з перервами, з оголошенням оперативних пауз. Тривалість оперативної паузи визначається керівником тренування.

Особливостями проведення роздільних ШТ є детальне вивчення тими, хто навчається документів з планування діяльності функціональних, територіальних підсистем ЄДСЦЗ, їх ланок та субланок, а також перевірка реальності наведених в них розрахунків та показників. В ході тренування керівник ШТ поєднує свої функції з посадою, яку він займає як безпосередній керівник тих, хто навчається. Керівник роздільного ШТ особливу увагу звертає на роботу структурних підрозділів органу управління цивільного захисту, взаємодію між ними та взаємозамінність працівників всередині них, відпрацювання ними необхідних розрахунків, таблиць, схем, відомостей, розпоряджень та інших документів з організації заходів цивільного захисту та управління підпорядкованими силами.

Розбір ШТ

Розбір ШТ є заключною складовою проведення тренування та спрямовується на аналіз та узагальнення досвіду підготовки

органів управління. Підготовка доповіді керівнику тренування та матеріалів на розбір ШТ здійснюється штабом керівництва тренування.

На підставі підготовлених матеріалів розбору керівником тренування визначається ступінь досягнення навчальних цілей під час проведення ШТ.

Навчальні цілі рекомендується вважати досягнутими, якщо інформування органів управління та сил цивільного захисту здійснено відповідно до планових показників, чергові діяли впевнено та у спосіб, визначений інструкціями, основні завдання у відповідних режимах функціонування виконано, роботу штабу з ліквідації наслідків НС, оперативної (мобільної) групи, центру управління в НС організовано без зауважень або мали місце незначні недоліки, які не вплинули на організацію та строки виконання завдань, прийняті рішення були оптимальні та повністю оформлені, інші документи відпрацьовано у повному обсязі, якісно та своєчасно представлено.

Навчальні цілі рекомендується вважати частково досягнутими, якщо інформування органів управління та сил ЦЗ здійснено з перевищенням планових показників але не більше ніж на 20%, чергові діяли впевнено та у спосіб, визначений інструкціями, основні завдання у відповідних режимах функціонування виконано не менше ніж на 70%, роботу штабу з ліквідації наслідків НС, оперативної (мобільної) групи, центру управління в НС організовано, але із зауваженнями, що вплинули на організацію та перевищили строки виконання завдань більше ніж на 30%, прийняті рішення було оформлено, але вони лише частково відповідали критеріям ефективності виконання завдань, відпрацьовані накази, розпорядження або інші документи мали суттєві недоліки чи були представлені із перевищенням термінів їх представлення більше ніж на 20%.

Навчальні цілі рекомендується вважати не досягнутими, якщо умови, що визначають навчальні цілі досягнутими або частково досягнутими, не виконано, що вказує на необхідність проведення додаткових заходів щодо відновлення готовності та спроможностей органу управління цивільного захисту до виконання завдань за призначенням.

Про проведення тренування та його результати керівництвом тренування готується звіт, в якому міститься опис та аналіз тренування, засновані на розборі та спостереженнях.

Звіт про проведення загальнодержавного ШТ подається до КМУ, спільного ШТ з органами управління функціональної підсистеми ЄДСЦЗ – до центрального органу виконавчої влади, що створив відповідну функціональну підсистему, спільного ШТ з органами управління територіальної підсистеми ЄДСЦЗ через Департамент організації заходів цивільного захисту – до ДСНС, спільного ШТ з органами управління ланки та субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ – до територіального органу ДСНС.

Звіт подається відповідному органу не пізніше 15 діб після закінчення ШТ. У звіті про проведення ШТ рекомендується вказувати: тему тренування; склад та чисельність учасників тренування; ступінь досягнення навчальних цілей; позитивні й негативні сторони у підготовці органів управління цивільного захисту та органів управління сил ЦЗ; висновки за результатами тренування. До звіту додається перелік проблемних питань, виявлених у ході ШТ, та пропозиції з їх усунення.

За підсумками ШТ органи управління складають плани усунення недоліків та в установленому порядку вносять уточнення і зміни у плани діяльності територіальних (функціональних) підсистем ЄДСЦЗ, їх ланок та субланок.

7.2.3. Підготовка та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту

Підготовка сил ЦЗ здійснюється шляхом проведення спеціальних, показових, експериментальних навчань (тренувань) з питань цивільного захисту.

Організація підготовки сил цивільного захисту здійснюється органами управління, а також органами управління суб'єктів господарювання, у складі яких вони перебувають.

Безпосередню підготовку сил цивільного захисту здійснюють їх керівники.

Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту є формою практичної підготовки працівників, зокрема керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, що загалом визначає готовність підприємств, установ та організацій до реалізації планів реагування на надзвичайні ситуації (інструкцій щодо дій

персоналу суб'єкта господарювання в разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій), локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

За своїм призначенням спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту можуть бути плановими, показовими та експериментальними.

Планові спеціальні об'єктові навчання і тренування завершують певний період об'єктової підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях. Графіки проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту затверджують щороку керівники підприємств, установ, організацій та відповідно до Порядку узгоджують з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та територіальними органами ДСНС.

Показові спеціальні об'єктові навчання і тренування проводять з метою досягнення єдності поглядів на організацію і методику проведення навчань, показу зразкових і найбільш доцільних дій його учасників під час вирішення покладених на них завдань.

Експериментальні спеціальні об'єктові навчання і тренування передбачають пошук або випробування і освоєння найбільш ефективних способів захисту персоналу, підвищення стійкості функціонування об'єкта в умовах надзвичайних ситуацій, прийомів проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Показові та експериментальні спеціальні об'єктові навчання і тренування проводять за потреби. Терміни проведення таких навчань і тренувань зазначені у таблиці 2

Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту проводять в робочий час за рахунок коштів роботодавця. Планування, організацію та проведення навчань і тренувань забезпечують керівники підприємств, установ, організацій.

З метою надання підприємствам, установам, організаціям допомоги в підготовці та проведенні спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту, а також залучення до їх проведення необхідних аварійно-рятувальних служб (пожежно-рятувальних підрозділів) місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування на

підставі графіків проведення таких навчань і тренувань складаються і затверджуються плани-графіки проведення практичної підготовки осіб керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту, на рік за формою, визначеною Положенням про організацію навчального процесу з функціонального навчання, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21 жовтня 2014 р. №1112 «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу з функціонального навчання» [64].

Допомогу підприємствам, установам, організаціям у підготовці та проведенні спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту надають навчально-методичні центри сфери цивільного захисту

Методичне керівництво практичною підготовкою працівників, зокрема керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, та облік проведених спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту здійснюють територіальні органи ДСНС.

Для здійснення обліку спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту керівники підприємств, установ та організацій у десятиденний строк після їх проведення надають до територіального органу ДСНС звіт про організацію підготовки та проведення спеціального об'єктового навчання (тренування) з питань цивільного захисту.

Залежно від цілей, завдань та складу тих, хто навчається, проводяться:

- спеціальні об'єктові навчання з питань цивільного захисту;
- спеціальні об'єктові тренування з питань цивільного захисту спеціалізованих служб та формувань цивільного захисту;
- об'єктові тренування з питань цивільного захисту закладів вищої освіти.

Спеціальні об'єктові навчання з питань цивільного захисту підприємств, установ, організацій

Спеціальні навчання проводять підприємства, установи, організації на завершальному етапі трирічного періоду об'єктової підготовки з цивільного захисту після опанування

працівниками теоретичного матеріалу програми загальної підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях.

Заняття за програмою загальної підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях організовуються безпосередньо у роботодавця. Для проведення занять всі працівники розподіляються на навчальні групи, які створюються за структурними підрозділами підприємства, установи, організації. Заняття проводять керівники навчальних груп, призначені наказом керівника підприємства, установи, організації. Для набуття методичних навичок у проведенні занять керівники в рік їх призначення відповідно до Порядку проходять спеціальну підготовку в навчально-методичних центрах сфери цивільного захисту [65].

Для підготовки та проведення спеціального навчання керівник підприємства, установи, організації призначає начальника, штаб керівництва спеціального навчання, а також посередників при тих, хто навчається. Керівником спеціального навчання є керівник підприємства, установи, організації.

Штаб керівництва спеціального навчання створюється як тимчасовий орган для забезпечення розробки необхідних документів зі спеціального навчання, підготовки місць його проведення, засобів управління, зв'язку і оповіщення, керівництва перебігом спеціального навчання, документування під час його проведення та координації діяльності посередників.

Посередники є представниками керівника спеціального навчання при тих, хто навчається, виконують функції контролю за дотриманням ними заходів безпеки під час спеціального навчання та надають пропозиції керівнику спеціального навчання щодо визначення рівня їх готовності до вирішення завдань цивільного захисту.

Чисельність працівників штабу керівництва спеціального навчання та посередників визначає керівник спеціального навчання, вона залежить від обсягу завдань, що вирішуються під час підготовки і проведення спеціального навчання.

До проведення спеціальних навчань залучаються:

- об'єктові комісії з питань надзвичайних ситуацій;
- органи з евакуації;
- штатні або позаштатні підрозділи (особи) з питань цивільного захисту підприємств, установ, організацій;

- особи, на яких у разі виникнення надзвичайної ситуації покладаються функції керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та працівників штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації об'єктового рівня;

- об'єктові аварійно-рятувальні служби (у разі утворення);
- об'єктові спеціалізовані служби цивільного захисту;
- чергові (диспетчерські) служби (у разі утворення);
- об'єктові формування цивільного захисту (у разі утворення);

- об'єктові добровільні пожежні дружини (команди);
- працівники підприємства, установи, організації, яких планується залучити до проведення практичних заходів.

Тривалість проведення спеціальних навчань на суб'єктах господарювання, віднесених до однієї із категорій цивільного захисту або тих, хто продовжує виробничу діяльність в особливий період чи має в користуванні хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки – до двох діб, на інших суб'єктах господарювання – від 4 до 8 годин.

Для організації та проведення спеціальних навчань підприємства, установи, організації розробляють організаційні та навчально-методичні документи:

- наказ керівника підприємства, установи, організації, яким визначаються вихідні дані (тема, навчальні цілі, строк та місце проведення), призначається керівництво спеціального навчання, а також визначаються склад тих, хто навчається, посередники при них, порядок їх підготовки і допуску до спеціального навчання, строки та обсяг робіт з підготовки місць (ділянок) проведення практичних заходів, відповідальні виконавці, матеріально-технічне забезпечення, кошторис на підготовку та проведення спеціального навчання;

- план проведення спеціального об'єктового навчання з питань цивільного захисту, що розробляється текстуально і визначає перебіг спеціального навчання та послідовність відпрацювання навчальних питань. До плану додаються схема об'єкта з графічним показом ділянок, рубежів, пунктів відтворення обстановки та переліком засобів імітації; почасовий графік нарощування обстановки з переліком ввідних; схема розгортання сил і засобів у місцях (на ділянках) відпрацювання практичних заходів та їх зміст; таблиць термінових донесень за спеціальним навчанням.

Підготовка керівництва спеціального навчання та посередників на суб'єктах господарювання, віднесених до однієї із категорій цивільного захисту або тих, хто продовжує виробничу діяльність в особливий період чи має в користуванні хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки, здійснюється на спеціально організованих керівниками підприємств, установ, організацій інструктивно-методичних заняттях та цільових інструктажах, що проводять працівники навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту.

Під час таких занять керівництво спеціального навчання відпрацьовує документи з проведення спеціального навчання, посередники під час інструктажів відпрацьовують особисті плани роботи.

Для інших суб'єктів господарювання навчально-методичні центри сфери цивільного захисту створюють зручні та доступні умови для отримання керівництвом спеціального навчання необхідної інформації, а також можуть надавати консультації або інші послуги з практичної підготовки відповідно до запиту підприємства, установи, організації.

Навчально-методичні центри сфери цивільного захисту надають безоплатні послуги з практичної підготовки керівництва спеціального навчання та посередників.

Оцінку готовності (допуск) персоналу до проведення спеціального навчання здійснює комісія підприємства, установи, організації, до складу якої включаються посадові особи, які виконують обов'язки, пов'язані із забезпеченням цивільного захисту, охорони праці, а також представник пожежно-рятувального підрозділу (територіального органу ДСНС), що обслуговує відповідну територію, підприємство, установу, організацію. Очолює комісію заступник керівника підприємства, установи, організації відповідно до затвердженого розподілу обов'язків.

Під час допуску проводять:

- перевірку документів та особисту підготовленість працівників штабу керівництва спеціальним навчанням та посередників;
- вибіркову перевірку знань з питань цивільного захисту в обсязі загальної програми підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях;

- перевірку знання заходів безпеки працівниками, які залучаються до відпрацювання практичних питань спеціального навчання;

- огляд спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту з визначенням їх готовності до проведення спеціального навчання .

За результатами роботи комісія складає акт, який затверджує керівник підприємства, установи, організації.

Підготовка місць (ділянок) проведення практичних заходів включає позначення на період проведення спеціальних навчань (знаками, покажчиками, прапорами, пояснювальними написами) умовно ушкоджених комунальних і енергетичних мереж, інших комунікацій, а також технологічних елементів об'єктів, імітацію пожеж, забруднених ділянок, зруйнованих частин будівель, споруд, сховищ, укриттів, підвалів з урахуванням специфіки діяльності та особливостей територіального розміщення підприємства, установи, організації.

Під час спеціального навчання виконуються заходи, що дають змогу перевірити реальність планів реагування на надзвичайні ситуації (інструкцій щодо дій персоналу суб'єкта господарювання в разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій), локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період, визначити рівень готовності до вирішення завдань цивільного захисту керівного складу і фахівців підприємства, установи, організації, забезпечити взаємодію між об'єктовими спеціалізованими службами, формуваннями, аварійно-рятувальними службами (пожежно-рятувальними підрозділами) місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та органами управління ними, відпрацювати практичні дії персоналу, застосовуючи засоби оповіщення, колективного та індивідуального захисту, у режимах підвищеної готовності, надзвичайної ситуації та воєнного стану.

Під час відпрацювання питання евакуації здійснюється комплекс заходів щодо розгортання органів з евакуації, практичного проведення евакуації окремих категорій працівників за визначеними маршрутами руху та їх розміщення і всебічного забезпечення в безпечному районі (пункті).

На об'єктах підвищеної небезпеки під час спеціального навчання додатково відпрацьовується доведення сигналів з оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та інформації про поведінку, якої потрібно дотримуватися, до населення, яке проживає в зонах можливого негативного впливу, та до працівників підприємств, установ і організацій, територія яких потрапляє до таких зон.

На об'єктах з масовим перебуванням людей під час спеціального навчання проводяться тренування з евакуації людей з елементами пожежогасіння.

Підсумки проведеного спеціального навчання обговорюють на засіданні об'єктової комісії з питань надзвичайних ситуацій, на підставі рішення якої керівник підприємства, установи, організації видає наказ про стан готовності підприємства, установи, організації до вирішення завдань цивільного захисту.

За потреби за результатами спеціального навчання вносяться уточнення та зміни до відповідних планів реагування на надзвичайні ситуації (інструкцій щодо дій персоналу суб'єкта господарювання в разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій), локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

Спеціальні об'єктові тренування з питань цивільного захисту спеціалізованих служб та формувань цивільного захисту

Спеціальні тренування спеціалізованих служб та формувань цивільного захисту проводять підприємства, установи, організації з метою набуття працівниками, які входять до їх складу, навичок з виконання спеціальних робіт і заходів за умов надзвичайних ситуацій, пожеж, формування їх здатності до колективних дій, а також перевірки загальної готовності спеціалізованих служб і формувань до дій за призначенням.

Керівником спеціального тренування є керівник відповідної спеціалізованої служби цивільного захисту, формування цивільного захисту.

До проведення спеціального тренування залучають:

- працівників, які входять до складу спеціалізованої служби цивільного захисту, формування цивільного захисту;
- чергову (диспетчерську) службу підприємства, установи, організації (у разі утворення);
- об'єктову добровільну пожежну дружину (команду).

Тривалість проведення спеціального тренування – до 8 годин.

Для підготовки, організації та проведення спеціального тренування його керівник розробляє план-календар з підготовки та проведення спеціального тренування, що за погодженням зі штатним (позаштатним) працівником з питань цивільного захисту підприємства, установи, організації затверджує заступник керівника підприємства, установи, організації відповідно до затвердженого розподілу обов'язків.

План-календар визначає тему спеціального тренування, навчальну мету, дату та місце проведення, склад учасників, матеріально-технічне забезпечення, технічну документацію, перебіг підготовки і проведення (найменування заходу, навчального питання, період проведення, відповідальні виконавці). До плану-календаря додаються схема практичного виконання робіт, завдання з виконання практичних робіт для працівників служби, формування.

Підготовку керівника спеціального тренування організовує штатний (позаштатний) працівник з питань цивільного захисту підприємства, установи, організації. За потреби на підставі запиту підприємства, установи, організації керівнику спеціального тренування надаються консультації або інша необхідна допомога навчально-методичним центром сфери цивільного захисту.

Для оцінки готовності персоналу до проведення спеціального тренування штатний (позаштатний) працівник з питань цивільного захисту підприємства, установи, організації в термін, визначений планом-календарем з підготовки та проведення спеціального тренування, проводить огляд спеціалізованої служби, формування цивільного захисту.

Під час спеціального тренування виконуються заходи, що дають змогу перевірити реальність положень про спеціалізовані служби цивільного захисту, положень та планів приведення в готовність формувань цивільного захисту, відпрацьовуються навчальні вправи щодо прийомів і способів дій за призначенням, нормативи із застосування засобів цивільного захисту, а також здійснюється практичне виконання робіт.

Для досягнення взаємодії між спеціалізованою службою та формуваннями цивільного захисту однієї функціональної спрямованості за рішенням керівника підприємства, установи,

організації може проводитися спільне спеціальне тренування спеціалізованої служби з відповідним (відповідними) формуванням (формуваннями) цивільного захисту. Керівником спільного спеціального тренування наказом керівника підприємства, установи, організації призначається штатний (позаштатний) працівник з питань цивільного захисту підприємства, установи, організації.

Після відпрацювання всіх навчальних питань керівник спеціального тренування доводить до тих, хто навчався, аналіз їх дій з наведенням конкретних фактів і цифрових показників, також обговорюються пропозиції щодо усунення виявлених недоліків.

Результати проведеного спеціального тренування, а також індивідуальні оцінки працівників заносяться до журналів обліку підготовки спеціалізованих служб, формувань цивільного захисту та доповідаються заступнику керівника підприємства, установи, організації відповідно до затвердженого розподілу обов'язків.

Учасники спеціального тренування, які отримали за свої дії незадовільні оцінки, проходять на підприємстві, в установі, організації позачергову перевірку знань з питань цивільного захисту.

За потреби за результатами спеціальних тренувань вносяться уточнення та зміни до відповідних положень про спеціалізовані служби та планів приведення в готовність формувань цивільного захисту.

Об'єктові тренування з питань цивільного захисту закладів вищої освіти

У закладах вищої освіти з метою комплексного відпрацювання дій учасників освітнього процесу в разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій щороку проводяться тренування тривалістю до 8 годин.

Організація підготовки та проведення тренування здійснюються на підставі наказу закладу вищої освіти, яким призначаються керівник тренування (керівник закладу вищої освіти), штаб керівництва тренуванням (начальником штабу керівництва тренуванням призначається один із заступників керівника закладу вищої освіти), помічники керівника тренування (за потреби).

Склад учасників та місце проведення тренування визначаються особисто керівником закладу вищої освіти залежно від тематики та масштабу тренування. Залучення студентів до відпрацювання навчальних питань, які потребують їх участі, проводиться в найбільш зручний для закладу вищої освіти час.

З метою підготовки та проведення тренування розробляється план підготовки та проведення тренування, який затверджує керівник закладу вищої освіти.

План підготовки та проведення тренування визначає тему тренування, навчальну мету, дату та місце проведення; склад учасників тренування; засоби і майно, що використовуються для імітації, зв'язку, оповіщення, захисту учасників освітнього процесу; заходи з підготовки і проведення тренування (найменування заходу, навчального питання, період проведення, відповідальні виконавці).

Підготовка керівництва тренування здійснюється на спеціально організованих керівником закладу вищої освіти інструктивно-методичних заняттях та цільових інструктажах, що проводять на базі закладу вищої освіти працівники навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту.

Під час таких занять відпрацьовуються документи з підготовки та проведення тренування, а також особисті плани роботи.

Тренування в закладах вищої освіти проводять без припинення освітнього процесу. Під час їх проведення відпрацьовуються заходи з приведення в готовність органів управління, сил і засобів цивільного захисту закладів вищої освіти, укриття у захисних спорудах цивільного захисту учасників освітнього процесу, радіаційного, хімічного і біологічного захисту, організації гасіння пожежі на початковому етапі із застосуванням первинних засобів пожежогасіння, евакуації, домедичної допомоги, а також взаємодії учасників освітнього процесу з пожежно-рятувальними підрозділами та підрозділами екстреної медичної допомоги.

З метою залучення пожежно-рятувальних підрозділів до проведення заходів тренування керівник закладу вищої освіти на початку кожного навчального року надає заявки до органу управління освітою місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Органи управління освітою місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування узагальнюють відомості щодо залучення пожежно-рятувальних підрозділів до проведення заходів тренування та надсилають до територіальних органів ДСНС графік проведення тренувань у закладах вищої освіти разом із зведеним планом-графіком проведення Днів цивільного захисту у закладах професійної (професійно-технічної) і загальної середньої освіти та Тижнів безпеки дитини у закладах дошкільної освіти.

Підсумки проведених тренувань обговорюють на засіданнях об'єктових комісій з питань надзвичайних ситуацій, на підставі рішення яких керівники закладів вищої освіти видають наказ про стан готовності закладу вищої освіти до вирішення завдань цивільного захисту.

За результатами тренувань (за потреби) вносяться уточнення та зміни до відповідних планів реагування на надзвичайні ситуації (інструкцій щодо дій персоналу суб'єкта господарювання у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій), планів цивільного захисту на особливий період.

Особливості проведення показових та експериментальних спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту

Основна особливість в організації та методиці проведення показових спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту полягає в тому, що в них бере участь попередньо підготовлений до зразкового показу дій склад учасників. Для показу таких дій завчасно створюються місця показу, обсяг і характер підготовки яких залежить від задуму та масштабів конкретного спеціального об'єктового навчання і тренування.

До показових спеціальних об'єктових навчань і тренувань рішенням керівників, за розпорядженням яких вони проводяться, можуть залучатися представники інших суб'єктів забезпечення цивільного захисту.

Основним документом показового спеціального об'єктового навчання і тренування є план проведення такого навчання або тренування, у якому обов'язково визначаються місця показу, час та зміст виконуваних заходів або робіт.

Навчально-методичні документи, що доводяться під час показових спеціальних об'єктових навчань і тренувань, мають бути ретельно розробленими та взірцево оформленими.

Під час розіграшу навчальної обстановки дії керівника мають бути чіткими та впевненими. Керівник повинен мати високий рівень фахових знань та методичної майстерності.

Під час показових спеціальних об'єктових навчань і тренувань виконання навчальних вправ (практичне виконання робіт) на окремих навчальних місцях здійснюється послідовно. Для залучених представників інших суб'єктів забезпечення цивільного захисту ведеться коментар дій учасників показу. Керівник може зупиняти показ для виправлення допущених під час показу помилок, а також після завершення практичних дій на навчальних місцях робити перерви для проведення їх розбирання (обговорення) та відповідей на запитання.

Порядок проведення експериментальних спеціальних об'єктових навчань і тренувань, їх цілі, питання, що підлягають дослідженню (експериментальній перевірці), склад учасників та засобів, що залучаються, райони (місця) проведення практичних робіт і заходів визначаються організаційними вказівками керівників, за розпорядженням яких вони проводяться.

Для пошуку ефективних способів захисту виробничого персоналу, вивчення можливостей підвищення стійкості функціонування об'єкта в умовах надзвичайних ситуацій на період проведення експериментальних спеціальних об'єктових навчань і тренувань рішенням керівників, за розпорядженням яких вони проводяться, створюються дослідницькі групи.

Дослідження проводять відповідно до планів проведення експериментальних спеціальних об'єктових навчань і тренувань, у яких конкретизуються цілі, питання і методи досліджень, порядок проведення експериментів, випробувань, збору інформації, узагальнення і оформлення отриманих результатів та відповідальні за це особи.

На експериментальних спеціальних об'єктових навчаннях і тренуваннях проводиться необхідна кількість різноманітних за формою і змістом експериментів, випробувань, відшукуються можливі способи вирішення питань, що досліджуються, допускається багатократне повторення прийомів і способів дій залучених сил.

Під час відпрацювання питань, що досліджуються, оголошуються тимчасові зупинки для обговорення отриманих результатів і уточнення подальшого порядку дій.

На основі отриманих даних у місячний строк формуються загальні висновки і практичні рекомендації з питань, що досліджувалися та/або підлягали експериментальній перевірці.

Організація підготовки до дій за призначенням сил ЦЗ місцевого рівня покладається відповідно на місцеві органи виконавчої влади та на органи місцевого самоврядування, у сфері управління яких вони перебувають. Порядок організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту викладені у наказі МВС України від 28 листопада 2019 р. № 991 «Про затвердження Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту».

Існуюча система підготовки керівного складу та сил ЦЗ до дій у надзвичайних ситуаціях передбачає проведення її на державному, регіональному, місцевому та об'єктовому рівнях.

Підготовка органів управління та сил цивільного захисту на місцевому рівні здійснюється з метою забезпечення їх готовності до виконання завдань ЦЗ в мирний час і особливий період та складається з проведення функціонального навчання та практичної підготовки.

Контрольні запитання

1. Основні завдання з підготовки органів управління та сил цивільного захисту.
2. Основні завдання з підготовки та проведення командно-штабних навчань.
3. Класифікація командно-штабних навчань.
4. Організація керівництва командно-штабними навчаннями.
5. Заходи з підготовки командно-штабних навчань.
6. Як визначається стан готовності територіальної (функціональної) підсистеми (її ланки) ЄДСЦЗ до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та в особливий період?
7. Основні завдання з підготовки та проведення штабних тренувань.

8. Режими проведення штабних тренувань.
9. Рівні проведення штабних тренувань.
10. Хто є безпосередніми учасниками загальнодержавного штабного тренування?
11. Як розробляється схема зв'язку керівництва штабного тренування.
12. Кому подається звіт про проведення загальнодержавного штабного навчання?
13. Хто залучається до проведення спеціальних навчань?
14. Організаційні та навчально-методичні документи, які розробляються для організації і проведення спеціальних навчань підприємства, установи, організації.
15. Кого залучають до проведення спеціальних тренувань?

РОЗДІЛ 8

Організація нагляду і контролю за діяльністю територіальної підсистеми цивільного захисту органів місцевого самоврядування

8.1. Порядок організації та здійснення контролю за виконанням органами державної влади та органами місцевого самоврядування вимог законодавства у сфері цивільного захисту

Загальні положення

У цьому Порядку терміни вживаються у такому значенні: керівник об'єкта перевірки – будь-яка посадова особа, на яку функціональними обов'язками або статутом (положенням) покладені функції управління об'єктом перевірки;

об'єкт перевірки – центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів АР Крим, Київська міська та інші місцеві держадміністрації (військові адміністрації), інші органи державної влади та органи місцевого самоврядування, органи управління та підпорядковані їм сили цивільного захисту;

підвідомчі об'єкти – підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління об'єктів перевірки.

Предметом перевірки є перевірка документів щодо організації роботи із забезпечення цивільного захисту об'єктами перевірки, виконання планів відповідно до статті 130 Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI, наявності матеріальних резервів для запобігання виникненню та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, їх наповненості, якісного та кількісного складу, стану приміщень, будівель, готовності сил та засобів цивільного захисту до реагування на надзвичайні ситуації, фонду захисних споруд цивільного захисту тощо [66].

Загальні вимоги до проведення перевірки

Основною метою перевірки є аналіз стану виконання об'єктом перевірки вимог законодавства у сфері цивільного захисту.

Загальними вимогами до проведення перевірки є:

- об'єктивність та неупередженість перевірки;

- максимальне охоплення питань, що виконуються об'єктом перевірки відповідно до законодавства;
- можливість усунення об'єктом перевірки недоліків, виявлених під час перевірки, до моменту складення акта перевірки;
- неперешкоджання повсякденній (фаховій) діяльності об'єктів перевірки.

Організація та проведення перевірки:

у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, Київській міській та інших місцевих держадміністраціях (військових адміністраціях), інших органах державної влади, органах місцевого самоврядування покладається на ДСНС. Такі перевірки проводяться комісією ДСНС;

у територіальних органах центральних органів виконавчої влади, районних держадміністраціях (військових адміністраціях) і органах місцевого самоврядування покладається на територіальні органи ДСНС. Такі перевірки проводяться комісіями територіальних органів ДСНС (далі – територіальна комісія).

До складу комісії ДСНС залучаються посадові особи апарату ДСНС і територіальних органів ДСНС відповідно до їх повноважень та напрямів перевірки.

До складу територіальних комісій залучаються посадові особи територіальних органів ДСНС та безпосередньо підпорядкованих їм підрозділів.

До роботи в складі територіальних комісій територіальними органами ДСНС можуть залучатися представники структурних підрозділів з питань цивільного захисту відповідних місцевих держадміністрацій (військових адміністрацій) за згодою.

У разі проведення перевірки об'єктів перевірки, на яких здійснюється спеціальний режим захисту та доступу до інформації, голова комісії ДСНС (територіальної комісії) та її члени повинні пред'явити довідку про наявність необхідної форми допуску до державної таємниці відповідно до законодавства.

З метою перевірки готовності органів управління та сил цивільного захисту до виконання завдань цивільного захисту в мирний час та особливий період під час перевірки за рішенням

керівника комісії ДСНС (територіальної комісії) можуть відпрацьовуватися практичні дії з ліквідації умовних надзвичайних ситуацій.

Перевірка проводиться в присутності керівника об'єкта перевірки за умови повідомлення про проведення перевірки.

Не пізніше ніж за два дні до початку перевірки голова комісії ДСНС (територіальної комісії) проводить загальний інструктаж, під час якого вирішуються організаційні питання, перевіряється готовність членів комісії ДСНС (територіальної комісії) до роботи, уточнюються строки і порядок інформування про хід перевірки, а також питання, що підлягають обов'язковому відображенню в акті перевірки.

Особливості проведення комплексних перевірок.

Комплексні перевірки є плановими і проводяться один раз на п'ять років згідно з планом основних заходів цивільного захисту на відповідний календарний рік.

Строк проведення комплексної перевірки комісією ДСНС (територіальною комісією) не може перевищувати 10 робочих днів.

ДСНС не пізніше ніж за 30 календарних днів до початку комплексної перевірки листом або в електронній формі за допомогою засобів інформаційних, електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем з накладенням електронного підпису, до якого додається програма перевірки, повідомляє керівнику об'єкта перевірки про її проведення.

Комплексні перевірки проводяться з питань:

наведених у Додатку 7 – щодо центральних органів виконавчої влади та інших органів державної влади;

наведених у Додатку 8 – щодо Ради міністрів Автономної Республіки Крим, Київської міської та інших місцевих держадміністрацій (військових адміністрацій);

наведених у Додатку 9 – щодо Ради міністрів Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування.

Протягом п'яти років між комплексними перевітками Ради міністрів Автономної Республіки Крим, Київської міської та інших місцевих держадміністрацій (військових адміністрацій), які проводяться комісією ДСНС, територіальними комісіями, перевіряється виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту районними держадміністраціями

(військовими адміністраціями) та органами місцевого самоврядування.

Повноваження представників місцевих держадміністрацій (військових адміністрацій), які можуть залучатися до комплексних перевірок, не повинні перевищувати повноваження, визначені Конституцією та законами України.

Під час комплексних перевірок Ради міністрів Автономної Республіки Крим, Київської міської та інших місцевих держадміністрацій (військових адміністрацій), які проводяться комісією ДСНС, насамперед перевіряється їх робота та за рішенням керівника комісії ДСНС (територіальної комісії) вибірково перевіряється виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту районними держадміністраціями (військовими адміністраціями) та органами місцевого самоврядування.

Особливості проведення контрольних перевірок

Контрольні перевірки Ради міністрів Автономної Республіки Крим, Київської міської, інших місцевих держадміністрацій (військових адміністрацій) та органів місцевого самоврядування проводяться у наступному плановому році для здійснення контролю за станом усунення недоліків, виявлених під час комплексної перевірки, у строки, визначені відповідним актом перевірки, але не раніше ніж через 12 місяців після завершення комплексної перевірки.

Контрольна перевірка комісією ДСНС проводиться за рішенням ДСНС у разі виявлення недоліків протягом комплексної перевірки центральних органів виконавчої влади, інших органів державної влади.

ДСНС не пізніше ніж за 30 днів до початку контрольної перевірки листом або в електронній формі за допомогою засобів інформаційних, електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем з накладенням електронного підпису повідомляє керівнику об'єкта перевірки про її проведення.

Особливості проведення цільових перевірок

Цільові перевірки проводяться з метою контролю виконання органами державної влади та органами місцевого самоврядування цільових завдань у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, зокрема масштабної пожежі, здійснення заходів цивільного захисту та життєзабезпечення населення, яке потрапляє в зону ураження.

Цільові перевірки проводяться згідно з рішенням Державної комісії з питань ТЕБ та НС та відповідних регіональних комісій.

ДСНС не пізніше ніж за два дні до початку цільової перевірки листом або в електронній формі за допомогою засобів інформаційних, електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем з накладенням електронного підпису повідомляє керівнику об'єкта перевірки про її проведення.

Акт цільової перевірки комісією ДСНС (територіальною комісією), загальні висновки та пропозиції не пізніше 10 робочих днів з дня завершення цільової перевірки надсилаються керівнику об'єкта перевірки та органу, за дорученням якого проведено цільову перевірку, для прийняття відповідних рішень.

Оформлення результатів перевірок.

За результатами цільових перевірок, метою яких є визначення ступеня здійснення заходів за одним напрямом чи особливості міжсезонної готовності до реагування на надзвичайні ситуації, допускається оформлення результатів перевірки у вигляді інформаційної довідки з відповідними висновками та пропозиціями. Зазначена довідка за результатами перевірки протягом 10 робочих днів надсилається об'єкту перевірки листом ДСНС чи її територіального органу або в електронній формі за допомогою засобів інформаційних, електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем з накладенням електронного підпису.

Про результати комплексної чи контрольної перевірки в останній день її проведення комісія ДСНС (територіальна комісія) інформує керівника об'єкта перевірки.

За результатами комплексної чи контрольної перевірки комісія ДСНС (територіальна комісія) складає акт перевірки у двох примірниках з описом виконання основних питань, визначених додатками 1-3, для конкретного виду перевірки чи із зазначенням ступеня усунення недоліків, виявлених під час попередньої комплексної перевірки.

Акт перевірки складається у формі, яка дає змогу відобразити всі питання, визначені програмою перевірки.

В акті перевірки визначаються дата та місце складення акта, підстава, мета, термін перевірки, перелік всіх об'єктів перевірки, перелік питань перевірки з відображенням недоліків, виявлених під час перевірки щодо кожного об'єкта перевірки з посиланням на нормативно-правові акти з питань техногенної та пожежної

безпеки, ЦЗ і діяльності АРС, чи досягнута мета перевірки, робляться загальні висновки та вносяться конкретні пропозиції щодо усунення виявлених недоліків із зазначенням рекомендованих строків їх усунення.

В акті комплексної перевірки також зазначається загальна оцінка діяльності об'єкта перевірки. В акті контрольної перевірки зазначається ступінь усунення недоліків, виявлених під час попередньої комплексної перевірки. Ступінь усунення недоліків визначається відповідно до розділу «Оцінювання результатів перевірки» цього Порядку.

Акт перевірки у двох примірниках підписується всіма членами комісії ДСНС (територіальної комісії) та затверджується головою комісії ДСНС (територіальної комісії) не пізніше п'яти робочих днів після закінчення перевірки.

Один примірник акта перевірки надсилається керівнику об'єкта перевірки для вжиття заходів щодо усунення виявлених порушень (недоліків). Пропозиції щодо усунення недоліків, зазначених в акті перевірки, є рекомендаційними та висловлюються з метою методичної та практичної допомоги керівнику об'єкта перевірки.

Другий примірник акта зберігається в ДСНС або її територіальному органі відповідно до вимог законодавства.

Акт за результатами комплексної перевірки комісією ДСНС Ради міністрів АР Крим, Київської міської та інших місцевих держадміністрацій (військових адміністрацій) та ОМС щодо виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, ЦЗ і діяльності АРС із пропозиціями надсилається до КМУ для інформування та прийняття відповідних рішень.

У разі незгоди з висновками, викладеними в акті, керівник об'єкта перевірки робить в ньому відповідний запис. Оскарження акта у разі незгоди відбувається у встановленому законодавством порядку.

8.2. Оцінювання результатів перевірки

За результатами комплексних перевірок виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту об'єктам перевірки комісією ДСНС (територіальною комісією) виставляється загальна оцінка. Загальна оцінка складається із оцінок виконання

вимог законодавства об'єктом перевірки за розділами, наведеними у відповідному додатку. Оцінювання питань у розділах відбувається шляхом фіксації наявності чи відсутності зауважень.

У разі коли із змісту розділу вбачається оцінювання виконання вимог розпорядчих документів, що не є законами чи підзаконними актами, проводиться оцінювання виконання активів центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, Київської міської та інших місцевих держадміністрацій (військових адміністрацій) чи органів місцевого самоврядування, що не суперечать вимогам законодавства у відповідній сфері.

Розділ оцінюється як такий, що виконується (немає зауважень), якщо за результатами перевірки відсутні пункти, що не виконуються, та понад 95 відсотків критеріїв оцінки виконано.

Розділ оцінюється як такий, що обмежено виконується (є пункти, до виконання яких є зауваження), якщо за результатами перевірки відсутні пункти, що не виконуються, та виконано від 50 до 95 відсотків критеріїв оцінки.

Розділ оцінюється як такий, що не виконується, якщо за результатами перевірки виконано менше 50 відсотків вимог критеріїв оцінки або є хоча б один пункт, що не виконується.

За результатами вимог перевірок може бути виставлено такі оцінки:

вимоги законодавства у сфері цивільного захисту виконано - якщо відсутні розділи, які оцінено як такі, що не виконуються, та понад 90 відсотків розділів оцінено як такі, що виконуються;

вимоги законодавства у сфері цивільного захисту в основному виконано – якщо відсутні розділи, які оцінено як такі, що не виконуються, або не більше одного розділу оцінено, як такий, що не виконується, та кількість розділів, що оцінено як такі, що виконуються, становить більше 50 відсотків;

вимоги законодавства у сфері цивільного захисту не виконано – якщо три і більше розділів оцінено, як такі, що не виконуються, або один розділ оцінено, як такий, що не виконується, та кількість розділів, що оцінено як такі, що виконуються, становить менше 50 відсотків.

За результатами контрольних та цільових перевірок виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту об'єктам перевірки оцінка не виставляється.

В акті за результатами контрольної перевірки описується ступінь усунення порушень вимог законодавства у сфері цивільного захисту та зазначається загальний висновок про це (порушення усунуто, в основному усунуто чи не усунуто).

В акті за результатами цільової перевірки описуються результати перевірки та зазначається загальний висновок (вимоги законодавства у сфері цивільного захисту виконуються, в основному виконуються чи не виконуються) з відповідними пропозиціями щодо усунення недоліків.

Цей Порядок визначає механізм організації та здійснення ДСНС та її територіальними органами контролю виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими держадміністраціями (військовими адміністраціями), іншими органами державної влади (далі – органи державної влади) та органами місцевого самоврядування.

Контроль виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту органами державної влади та органами місцевого самоврядування здійснюється шляхом проведення комплексних, контрольних і цільових перевірок (далі – перевірка).

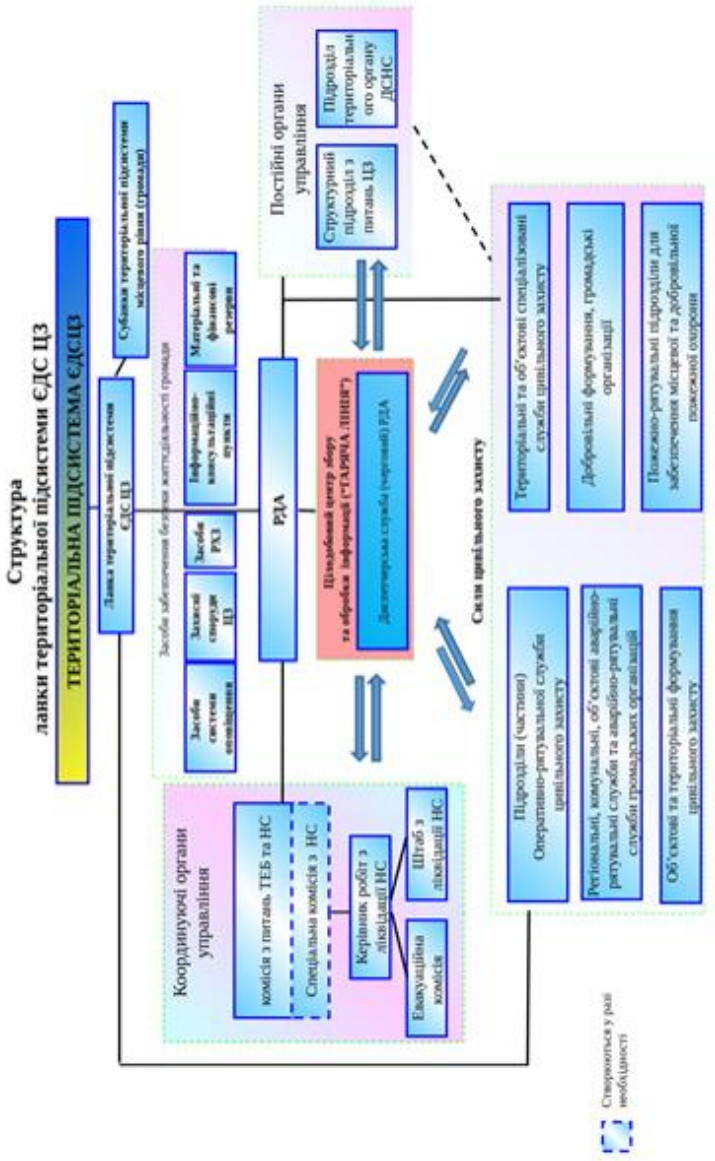
Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечувати безперешкодний доступ уповноважених посадових осіб ДСНС та її територіальних органів для здійснення контролю виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту.

Контрольні запитання

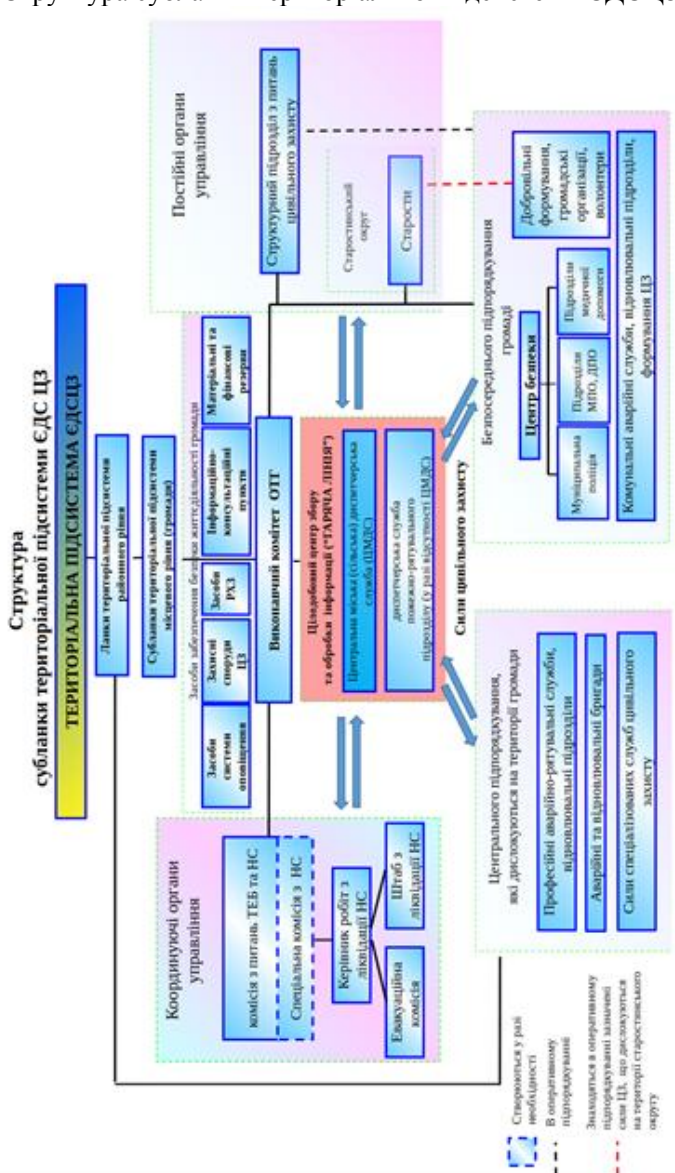
1. Поясніть значення терміну керівник об'єкта перевірки.
2. Що є предметом перевірки?
3. Основна мета перевірки?
4. Загалі вимоги до проведення перевірки.
5. Строк проведення комплексної перевірки комісією ДСНС.
6. З якою метою проводяться цільові перевірки?
7. За результатами якої перевірки, комісія складає акт перевірки?
8. Що визначається в акті перевірки?
9. Кількість примірників акту перевірки.

10. Як оцінюється розділ, якщо за результатами перевірки відсутні пункти, що не виконуються, та понад 95% критеріїв оцінки виконано?
11. Як оцінюється розділ, якщо за результатами перевірки відсутні пункти, що не виконуються, та виконано від 50 до 95% критеріїв оцінки?
12. Як оцінюється розділ, якщо за результатами перевірки виконано менше 50% вимог критеріїв оцінки або є хоча б один пункт, що не виконується?
13. Чи виставляється оцінка за результатами контрольних та цільових перевірок виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту об'єктам перевірки?
14. Що описується в акті за результатами цільової перевірки?
15. Як здійснюється контроль виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту органами державної влади та органами місцевого самоврядування?

Структура ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ

Структура субланки територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ

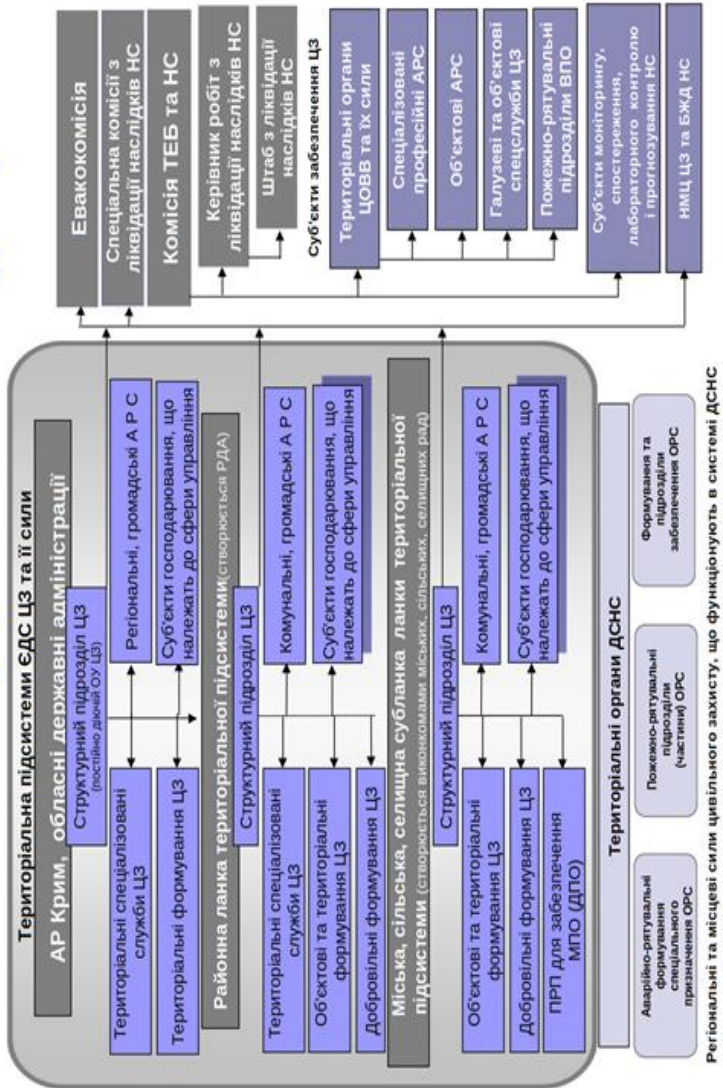
Періодичність та тривалість проведення заходів з підготовки органів управління та сил цивільного захисту

№	Найменування заходу	Періодичність проведення заходу	Тривалість проведення заходу
1.	Загальнодержавне КШН з органами управління та силами цивільного захисту ЄДСЦЗ	відповідно до плану основних заходів ЦЗ України на рік	три доби
2.	Загальнодержавне ШТ з органами управління цивільного захисту ЄДСЦЗ	відповідно до плану основних заходів ЦЗ України на рік	дві доби
3.	Командно-штабне навчання з органами управління та силами цивільного захисту функціональної підсистеми ЄДСЦЗ	один раз на п'ять років	дві доби
4.	Штабне тренування з органами управління функціональної підсистеми ЄДСЦЗ	один раз на три роки	одна доба
5.	Регіональне КШН з органами управління та силами ЦЗ територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	один раз на п'ять років	три доби
6.	Штабне тренування з органами управління територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	один раз на три роки	одна доба
7.	КШН з органами управління та силами ЦЗ ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	один раз на п'ять років	дві доби

8.	ШТ з органами управління ЦЗ ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	один раз на три роки	одна доба
8-1.	ШТ з органами управління ЦЗ субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	щороку	одна доба
9.	Спеціальне навчання (тренування) формувань АРС функціональної підсистеми ЄДСЦЗ	-“-	-“-
10.	Спеціальне навчання (тренування) формувань центрального підпорядкування ОРС ЦЗ	-“-	-“-
11.	Спеціальне навчання (тренування) регіональної спеціалізованої служби ЦЗ (територіального формування ЦЗ)	один раз на три роки	одна доба
12.	Спеціальне об’єктове навчання з питань ЦЗ	-“-	до двох діб
13.	Спеціальне об’єктове тренування (об’єктове тренування закладу вищої освіти) з питань ЦЗ	не менше одного разу на рік	одна доба
14.	Показове, експериментальне навчання (тренування) з питань ЦЗ	за необхідністю	визначається керівником навчання (тренування)

Система управління ТП ЄДСЦЗ

Система управління ТП ЄДС ЦЗ

ПЕРЕЛІК

категорій осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, та періодичність проходження функціонального навчання

Категорія	Періодичність проходження навчання
Особи керівного складу органів управління цивільного захисту	
Керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування і їх заступники	у перший рік призначення на посаду і в подальшому один раз на п'ять років
Керівники структурних підрозділів (департаментів, управлінь, відділів, секторів) центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування, які забезпечують у межах законодавства виконання завдань цивільного захисту у певній сфері суспільного життя (крім штатних підрозділів (посадових осіб) з питань цивільного захисту, та осіб, які очолюють територіальні спеціалізовані служби і формування цивільного захисту)	-“-
Посадові особи місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які виконують обов'язки секретарів комісій з питань евакуації, комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій	-“-
Особи, які очолюють спеціалізовані служби цивільного захисту, утворені центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, та їх заступники	у перший рік призначення на посаду і в подальшому один раз на три роки
Особи, які очолюють територіальні формування цивільного захисту та їх структурні підрозділи	-“-

Керівники суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх заступники, функціональні обов'язки яких пов'язані із забезпеченням цивільного захисту	у перший рік призначення на посаду і в подальшому один раз на три роки
Особи, які очолюють спеціалізовані служби цивільного захисту, утворені суб'єктами господарювання незалежно від форми власності	-“-
Особи, які очолюють об'єктові формування цивільного захисту (крім осіб, які очолюють структурні підрозділи територіальних формувань цивільного захисту)	-“-
Фахівці, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту	
Працівники чергово-диспетчерських служб центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування і диспетчерських служб суб'єктів господарювання, у власності або у користуванні яких є хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки	-“-
Особи, які входять до складу спеціалізованих служб та формувань цивільного захисту і які залучаються до організації та проведення робіт з дегазації, дезактивації територій і об'єктів, інших видів спеціальної обробки, дозиметричного контролю та радіаційно-хімічної розвідки	-“-
Інженерно-технічні працівники, які очолюють ланки, групи тощо з обслуговування захисних споруд цивільного захисту	-“-
Посадові особи, на яких покладені обов'язки з питань цивільного захисту (за відсутності окремої штатної одиниці) у центральних та місцевих органах виконавчої влади, органах виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування та суб'єктах господарювання незалежно від форми власності	-“-
Особи, відповідальні за роботу консультаційних пунктів при органах місцевого самоврядування	

Періодичність та тривалість проведення заходів з підготовки органів управління та сил цивільного захисту і склад таких органів та сил

№	Найменування заходу	Періодичність проведення заходу	Тривалість проведення заходу	Керівник заходу	Склад учасників
1.	Загальнодержавне КШПН з органами управління та силами цивільного захисту ЄДСЦЗ	відповідно до плану основних заходів ЦЗ України на рік	три доби	Призначається КМУ	посадові особи РНБО України (за згодою) члени Державної комісії з питань ТЕБ та НС (за згодою) органи управління та сили ЦЗ функціональних і територіальних підсистем ЄДСЦЗ (за рішенням керівника навчання) апарат та територіальні органи ДСНС, формування ОРС ЦЗ (за рішенням Голови ДСНС)
2.	Загальнодержавне ШТТ з органами	відповідно до плану основних заходів	дві доби	-“-	члени Державної комісії з питань ТЕБ та НС (за згодою) органи управління ЦЗ функціональних та територіальних

	управління ЦЗ ЄДСЦЗ	ЦЗ України на рік			
					підсистем ЄДСЦЗ (за рішенням керівника навчання)
					апарат та територіальні органи ДСНС (за рішенням Голови ДСНС)
3.	Командно- штабне навчання з органами управління та силами ЦЗ функціональної підсистеми ЄДСЦЗ	один раз на п'ять років	дві добы	Призначається керівник ЦОВВ, що створив відповідну функціональну підсистему ЄДСЦЗ	органи управління та сили ЦЗ функціональної підсистеми ЄДСЦЗ (за рішенням керівника навчання, але не менш як 50% загальної кількості сил ЦЗ функціональної підсистеми) відповідні формування ОРС ЦЗ (за рішенням Голови ДСНС)
4.	Штабне тренування з органами управління функціональної	один раз на три роки	одна доба	керівник функціональної підсистеми ЄДСЦЗ	структурні підрозділи ЦОВВ, що створив функціональну підсистему ЄДСЦЗ, та органи управління сил ЦЗ функціональної підсистеми (за рішенням керівника навчання, але не менш як 50% загальної кількості сил ЦЗ)

	підсистеми ЄДСЦЗ			функціональної підсистеми) орган управління гагузевої спеціалізованої служби ЦЗ та її об'єктові підрозділи у системі відповідного ЦОВВ
5.	Регіональне КПН з органами управління та силами ЦЗ територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	один раз на п'ять років	три доби	призначається Головою ДСНС
6.	Штабне тренування з органами управління територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	один раз на три роки	одна доба	керівник територіальної підсистеми ЄДСЦЗ
				структурні підрозділи органів управління ЦЗ територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та її ланок і субланок, органи управління сил ЦЗ територіальної підсистеми, регіональна комісія з питань ТЕБ та НС (за рішенням керівника навчання, але не менш як 50% загальної кількості)

7.	КШН з органами управління та силами ЦЗ ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	один раз на п'ять років	дві доби	Призначається керівником територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	органи управління та сили ЦЗ ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та її субланок, місцеві комісії з питань ТЕБ та НС відповідні формування ОРС ЦЗ (за рішенням Голови ДСНС)
8.	ШТ з органами управління ЦЗ ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	один раз на три роки	одна доба	керівник ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	місцеві комісії з питань ТЕБ та НС, відповідні структурні підрозділи органу управління ланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та її субланок, а також органи управління сил ЦЗ ланки територіальної підсистеми та її субланок
8-1.	ШТ з органами управління ЦЗ субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	щороку	одна доба	керівник субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	місцева комісія з питань ТЕБ та НС, відповідні структурні підрозділи органу управління субланки територіальної підсистеми ЄДСЦЗ та органи управління сил ЦЗ субланки територіальної підсистеми
9.	Спеціальне навчання (тренування)	-“-	-“-	Призначається керівником відповідної	АРС відповідної функціональної підсистеми ЄДСЦЗ відповідні формування ОРС ЦЗ (за рішенням

	формувань АРС функціональної підсистеми ЄДСЦЗ			функціональної підсистеми ЄДСЦЗ	Голови ДСНС)
10.	Спеціальне навчання (тренування) формувань центрального підпорядкування ОРС ЦЗ	-“ -“	-“	Призначається Головою ДСНС	відповідні формування центрального підпорядкування, спеціальне авіаційне, морське або інше формування ОРС ЦЗ не більш як 30% підрозділів відповідного формування, що залучаються до практичних дій під час навчання (тренування) (за рішенням Голови ДСНС)
11.	Спеціальне навчання (тренування) регіональної спеціалізованої служби ЦЗ (територіального формування ЦЗ)	один раз на три роки	одна доба	Призначається керівником відповідної територіальної підсистеми ЄДСЦЗ	орган управління регіональної спеціалізованої служби ЦЗ, органи управління територіальних спеціалізованих служб місцевого рівня відповідної функціональної спрямованості та їх об'єктові підрозділи (відповідні територіальні формування ЦЗ)
12.	Спеціальне об'єктове навчання з	-“ -“	до двох днів	керівник суб'єкта господарювання	члени комісії з питань НС, керівний склад і фахівці, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з ЦЗ

	питань ЦЗ			керівник спеціалізованої служби ЦЗ, формування ЦЗ суб'єкта господарювання	суб'єкта господарювання, спеціалізовані служби ЦЗ, до третини формувань ЦЗ суб'єкта господарювання
13.	Спеціальне об'єктове тренування (об'єктове тренування закладу вищої освіти) з питань ЦЗ	не менше одного разу на рік	одна доба	керівник спеціалізованої служби ЦЗ, формування ЦЗ суб'єкта господарювання, керівник ЗВО	керівний склад і фахівці, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з ЦЗ суб'єкта господарювання, відповідні спеціалізовані служби ЦЗ, формування ЦЗ учасники освітнього процесу
14.	Показове, експериментальне навчання (тренування) з питань ЦЗ	за необхідністю	Визначена частка керівників навчання (тренування)	керівник функціональної (територіальної) підсистеми ЄДСПЗ або її ланки, який прийняв рішення про проведення навчання (тренування)	визначається керівником навчання (тренування)

ПЕРЕЛІК

питань для перевірки виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту центральними органами виконавчої влади та іншими органами державної влади (у межах їх повноважень)

Питання перевірки	Критерій оцінки		
	є зауваження	немає зауважень	не виконуються
1. Планування діяльності, організація роботи з виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту і діяльності аварійно-рятувальних служб			
1. Наявність організаційно-розпорядчого документа про створення функціональних підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту та виконання ними завдань цивільного захисту з урахуванням відповідних режимів функціонування ЄДСЦЗ			
2. Наявність (уточнення) положень про функціональні підсистеми, інших нормативно-правових актів, необхідних для функціонування функціональних підсистем			
3. Наявність (уточнення) положень про галузеві спеціалізовані служби цивільного захисту			
4. Наявність (уточнення) положень про об'єктові формування цивільного захисту на об'єктах суб'єктів господарювання, що належать до сфери			

	управління відповідного центрального органу виконавчої влади, іншого органу державної влади			
5.	Навчність (уточнення) планів реагування на надзвичайні ситуації (інструкції щодо дій персоналу суб'єкта господарювання у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій)			
6.	Навчність (уточнення) планів локалізації та ліквідації аварій їх наслідків на об'єктах підвищеної небезпеки, що належать до сфери управління відповідного центрального органу виконавчої влади, іншого органу державної влади			
7.	Навчність (уточнення) планів цивільного захисту на особливий період			
8.	Навчність (уточнення) та стан виконання плану основних заходів цивільного захисту на відповідний рік			
9.	Навчність (уточнення) планів взаємодії органів управління та сил цивільного захисту у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій			
10.	Навчність та забезпечення реалізації галузевих програм, зокрема спрямованих на захист населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки			
II. Організація оповіщення та інформування керівного складу про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій				

1.	Готовність використання централізованої системи оповіщення та інформування керівного складу про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій			
III. Стан інженерного захисту території, укриття населення в захисних спорудах цивільного захисту				
1.	Визначення організаційно-розпорядчим документом загальної потреби в захисних спорудах цивільного захисту для суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління			
2.	Наявність організаційно-розпорядчого документа щодо створення, утримання та використання об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління			
3.	Облік фонду захисних споруд цивільного захисту територіальних органів та підвідомчих об'єктів і захисних споруд цивільного захисту державної власності, що перебувають на балансі суб'єктів господарювання приватної форми власності			
4.	Доведення до працівників інформації щодо місць розміщення об'єктів фонду захисних споруд та порядку укриття у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій			
5.	Стан впровадження вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту, включених до проектної документації об'єктів будівництва			
6.	Утворення підрозділів з обслуговування захисних споруд цивільного захисту та забезпечення їх функціонування			

7.	Віднесення відповідно до основних показників суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, до категорії цивільного захисту та затвердження їх переліку			
8.	Нааявність (уточнення) розрахунків укриття працівників в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту			
IV. Організація заходів з евакуації				
1.	Створення органів з евакуації, наявність розпорядчих документів, що регламентують діяльність органів з евакуації (наказ про створення, положення про діяльність органів з евакуації)			
2.	Наявність плану проведення заходів з евакуації працівників, матеріальних і культурних цінностей у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій			
3.	Наявність у плані цивільного захисту на особливий період окремого розділу, де визначаються особливості проведення обов'язкової евакуації працівників та матеріальних і культурних цінностей у разі виникнення збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій у безпечні райони)			
4.	Наявність переліку матеріальних і культурних цінностей, що перебувають у державній власності та підлягають обов'язковій евакуації з районів можливих бойових дій, згідно з додатком 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 "Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій" (Офіційний вісник, 2013 р., № 92, ст. 3386)			

V. Організації радіаційного і хімічного захисту населення і територій			
Стан завчасного накопичення і підтримання в постійній готовності засобів індивідуального захисту, приладів радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю для працівників центральних органів виконавчої влади, інших органів державної влади, формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту			
1.	Наявність приміщення і можливість його пристосування для проведення санітарної обробки працівників та населення і спеціальної обробки одягу, техніки, обладнання, засобів захисту, будівель, споруд і територій, які зазнали радіоактивного, хімічного забруднення чи біологічного зараження		
2.			
VI. Медичний, біологічний захист, забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення			
Наявність організаційно-розпорядчих документів з виконання вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань медичного захисту населення (для МОЗ) щодо створення функціональної підсистеми медичного захисту населення ЄДСЦЗ, наявність положення			
1.	Забезпечення виконання завдань цивільного захисту утвореною функціональною підсистемою медичного захисту населення з урахуванням відповідних режимів функціонування ЄДСЦЗ:		
2.			
1)	організації надання екстреної медичної допомоги постраждалим у разі виникнення надзвичайних ситуацій відповідно до Закону України “Про екстрену медичну допомогу”		

2)	організація та здійснення медичних профілактичних заходів серед населення			
3)	створення резерву лікарських засобів та виробів медичного призначення для забезпечення заходів під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій			
4)	забезпечення підвищення кваліфікації медичного персоналу системи екстреної медичної допомоги, організації навчання та тренування підрозділів системи екстреної медичної допомоги та медицини катастроф діям у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій			
3.	Забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення (заходи, що здійснюються органи управління та підпорядковані їм сили цивільного захисту, суб'єкти господарювання у сфері охорони здоров'я, підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління МОЗ, заходи щодо захисту сільськогосподарських тварин і рослин, запобігання надзвичайним ситуаціям у сфері громадського харчування і торгівлі (для МОЗ та Держпродспоживслужби у межах компетенції):			
1)	створення функціональної підсистеми забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення ЄДСПЗ, наявність положення			
2)	забезпечення виконання завдань цивільного захисту у межах компетенції утвореними функціональними підсистемами забезпечення			

	санітарного та епідеміологічного благополуччя населення (МОЗ), захисту сільськогосподарських рослин і тварин, запобігання надзвичайним ситуаціям у сфері громадського харчування і торгівлі (Держпродспоживслужба) з урахуванням відповідних режимів функціонування ЄДЦПЗ			
3)	моніторинг стану забруднення радіоактивними та небезпечними хімічними речовинами, біологічними засобами продукції тваринництва, рослинництва, поверхневих вод			
4)	створення сил цивільного захисту функціональної підсистеми та їх підготовка до дій за призначенням			

VII. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення заходів цивільного захисту.
Створення, збереження і раціональне використання матеріальних резервів, необхідних для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і ліквідації їх наслідків

1.	Організація роботи з питань створення, збереження і використання матеріальних резервів, визначення відповідальних осіб			
2.	Визначення центральними органами виконавчої влади, іншими органами державної влади номенклатури резерву із належними обґрунтуваннями, проведення роботи з її затвердження, визначення відповідності зазначених у переліку номенклатури матеріальних цінностей, що відповідають характеру та масштабам можливих надзвичайних ситуацій			
3.	Наявність фактично створених обсягів матеріальних резервів			

4.	Визначення місць зберігання матеріальних резервів, стан їх утримання, відповідність складських приміщень умовам, що забезпечують їх цінність та якість			
5.	Наявність сертифікатів відповідності матеріальних цінностей			
VIII. Створення аварійно-рятувальних служб та керівництво ними				
1.	Наявність організаційно-розпорядчих документів щодо створення аварійно-рятувальних служб			
2.	Стан організації керівництва створеними аварійно-рятувальними службами, спеціалізованими службами цивільного захисту, забезпечення їх діяльності та здійснення контролю за готовністю до дій за призначенням			
3.	Стан матеріального та фінансового забезпечення виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт			
4.	Забезпечення атестації аварійно-рятувальних служб, утворених центральним органом виконавчої влади, іншим органом державної влади, та рятувальників, наявність підтверджених свідоцтв про їх атестацію та книжок рятувальника			
IX. Штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації				
1.	Наявність документів (рішень) щодо утворення штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації (у разі необхідності його створення)			
2.	Наявність списку осіб, які можуть включатися до складу штабу з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, та доведення його до таких осіб			

3.	Навчальність розроблених зразків оперативно-технічної і звітної документації для штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації		
Х. Підготовка органів управління, посадових осіб та працівників з питань цивільного захисту			
1.	Дотримання періодичності проходження навчання у навчально-методичних центрах сфери цивільного захисту посадових осіб центральних органів виконавчої влади, інших органів державної влади і працівників підвідомчих об'єктів з числа керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів цивільного захисту		
2.	Стан підготовки працівників галузевих спеціалізованих служб відповідно до вимог Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту		
3.	Організація навчання за місцем роботи працівників центральних органів виконавчої влади, інших органів державної влади за програмами підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях. Навчальність груп з навчання, планувальної, облікової і звітної документації, стан їх забезпечення навчальними посібниками та готовність керівників до проведення занять		
4.	Навчальність матеріалів із забезпечення контролю проведення на суб'єктах господарювання, що належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади та інших органів державної влади, навчання працівників за програмами підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях		
5.	Стан забезпечення навчання з питань пожежної безпеки посадових осіб		

	центральних органів виконавчої влади, інших органів державної влади			
6.	Наявність документів (планів, розпоряджень, навчальних програм тощо) щодо здійснення підготовки органів управління та аварійно-рятувальних служб до дій за призначенням під час проведення командно-штабних (штабних) та інших навчань і тренувань з питань цивільного захисту (спеціальних, показових, експериментальних навчань і тренувань)			
7.	Відповідність періодичності та тривалості підготовки органів управління та сил цивільного захисту вимогам глави 19 Кодексу цивільного захисту України та Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443 (Офіційний вісник України, 2013 р., № 50, ст. 1787)			
8.	Наявність результатів оцінки стану готовності органів управління та сил цивільного захисту до виконання завдань цивільного захисту в мирний час та особливий період, інших звітних документів щодо проведених заходів			
XI. Діяльність із забезпечення техногенної безпеки, виконання вимог техногенної безпеки				
1.	Забезпечення реалізації вимог техногенної безпеки на об'єктах підвищеної небезпеки та інших суб'єктах господарювання, що належать до сфери їх управління, які можуть створити загрозу виникнення аварії			
2.	Стан виконання розпорядчих документів органу державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки			
3.	Забезпечення страхування цивільної відповідальності			

ХІІ. Заходи щодо забезпечення пожежної безпеки			
1.	Забезпечення реалізації вимог пожежної безпеки у центральних органах виконавчої влади та інших органах державної влади		
2.	Розроблення організаційно-розпорядчих документів з питань посилення пожежної безпеки підвідомчих об'єктів		
3.	Організація роботи із здійснення обліку пожеж та їх наслідків, наявність матеріалів службових розслідувань		
4.	Організація навчання посадових осіб і перевірка знань з питань пожежної безпеки, наявність погоджених у встановленому порядку програм навчання		
5.	Стан виконання розпорядчих документів органу державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки		
6.	Наявність документів, що визначають створення та організацію роботи служб пожежної безпеки МВС, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, Національної поліції, Державної кримінально-виконавчої служби, Адміністрації Держспецзв'язку, Адміністрації Держприкордонслужби, Держлісгоспства, Держспецтрансслужби, стан та ефективність здійснення ними контролю за виконанням правил пожежної безпеки на таких об'єктах		
ХІІІ. Особливості міжсезонної готовності до реагування на надзвичайні ситуації			
1.	Стан виконання плану основних заходів цивільного захисту на відповідний рік		

Додаток 8

ПЕРЕЛІК

питань для перевірки виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту Радою міністрів Автономної Республіки Крим, Київською міською та іншими місцевими держадміністраціями (військовими адміністраціями) (у межах їх повноважень)

Питання перевірки	Критерій оцінки		
	є зауваження	немає зауважень	не виконується
I. Планування діяльності, організація роботи з виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту і діяльності аварійно-рятувальних служб			
1. Наявність організаційно-розпорядчого документа про створення територіальних підсистеми Єдиної державної системи цивільного захисту (далі - ЄДСЦЗ) та їх ланок, інших організаційно-розпорядчих документів, необхідних для функціонування територіальних підсистем ЄДСЦЗ та їх ланок			
2. Забезпечення виконання завдань створеними територіальними підсистемами ЄДСЦЗ та їх ланками з урахуванням відповідних режимів функціонування ЄДСЦЗ			
3. Створення на регіональному та місцевому рівнях комісій з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій			
4. Наявність організаційно-розпорядчих документів щодо утворення			

	територіальних та об'єктових спеціалізованих служб цивільного захисту			
5.	Наявність (уточнення) положень про територіальні формування цивільного захисту			
6.	Наявність (уточнення) планів локалізації та ліквідації наслідків аварій та їх наслідків на об'єктах підвищеної небезпеки, що належать до сфери управління відповідного місцевого органу виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим			
7.	Наявність (уточнення) планів цивільного захисту на особливий період			
8.	Наявність (уточнення) та стан виконання плану основних заходів цивільного захисту на відповідний рік			
9.	Наявність планів роботи комісій з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій, забезпечення їх роботи та ефективного контролю за виконанням прийнятих ними рішень			
10.	Наявність та забезпечення реалізації регіональних, місцевих програм та планів заходів у сфері цивільного захисту, зокрема спрямованих на захист населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки			
11.	Наявність (уточнення) планів реагування на надзвичайні ситуації (інструкцій щодо дій персоналу суб'єкта господарювання у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій)			
12.	Подання звітності до ДСНС відповідно до вимог законодавства			

II. Організації оповіщення та інформування керівного складу і населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та дії в умовах надзвичайних ситуацій				
1.	Створення за погодженням із ДСНС та підтримання в постійній готовності територіальної системи централізованого оповіщення, здійснення її модернізації та забезпечення функціонування			
2.	Наявність пунктів управління (міський, міський запасний, позаміський запасний тощо), передбачених законодавством, їх готовність до використання			
3.	Інформування населення органами управління цивільного захисту про надзвичайні ситуації, що прогнозуються або виникли, з визначенням їх класифікації, меж поширення і наслідків, про способи та методи захисту від них, а також про свою діяльність з питань цивільного захисту, зокрема з урахуванням особливостей оповіщення осіб з фізичними, психічними, інтелектуальними та сенсорними порушеннями			
III. Стан інженерного захисту територій, укриття населення в захисних спорудах цивільного захисту				
1.	Підготовка пропозицій щодо віднесення територій та населених пунктів до груп цивільного захисту та подання їх ДСНС			
2.	Наявність організаційно-розпорядчого документа щодо віднесення суб'єктів господарювання комунальної та приватної форми власності, що розташовані на території області (міста державного значення), до відповідної категорії цивільного захисту та затвердження за			

	погодженням із ДСНС відповідного переліку			
3.	Стан впровадження вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту, включених до відповідних видів містобудівної документації			
4.	Організація виконання вимог законодавства щодо створення, використання, утримання та реконструкції фонду захисних споруд цивільного захисту			
5.	Визначення потреби фонду захисних споруд цивільного захисту			
6.	Планування та організація роботи з дообладнання або спорудження в особливий період підвальних та інших заглиблених приміщень для укриття населення			
7.	Прийняття рішень про подальше використання захисних споруд цивільного захисту державної та комунальної власності			
8.	Організація обліку фонду захисних споруд цивільного захисту			
9.	Здійснення контролю за утриманням та станом готовності захисних споруд цивільного захисту			
10.	Організація проведення технічної інвентаризації захисних споруд цивільного захисту, виключення їх за погодженням з ДСНС з фонду таких споруд			
11.	Враховання можливих проявів небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів та негативних наслідків аварій			
12.	Вжиття заходів щодо будівництва протизсувних, протиповеневих,			

	протииселєвих, протиглавиєних, протигерозійних та інших інженєрних споруд спеціального призначєння, їх утримання у функціональному стані			
13.	Контроль за виконанням інженєрно-технічних заходів цивільного захисту під час будівництва будинків, споруд, розміщення інших господарських об'єктів, інженєрних та транспортних комунікацій			
14.	Довєдєння до населєння та працівників інформації щодо місць розміщення об'єктів фонду захисних споруд та порядку укриття у разі загрози виникєння або виникєння надзвичайних ситуацій			

IV. Організація заходів з евакуації

	Організація проведення заходів з евакуації населєння, матеріальних та культурних цінностей у безпечні райони, їх розміщення, вжиття заходів щодо життєзабезпечєння населєння:			
1)	нааяність рішення про створєння органів з евакуації (комісії з питань евакуації, збірних пунктів евакуації, проміжних пунктів евакуації, приймальних пунктів евакуації)			
2)	нааяність документів комісії з питань евакуації, збірних пунктів евакуації, проміжних пунктів евакуації, приймальних пунктів евакуації			
3)	провєдєння заходів з евакуації населєння, матеріальних і культурних цінностей у разі загрози виникєння або виникєння надзвичайних ситуацій			
4)	визначєння зон можливої евакуації населєння			

5)	визначення і підготовка безпечних районів, придатних для розміщення евакуйованого населення та матеріальних і культурних цінностей			
6)	наявність плану приймання та розміщення евакуйованого населення, яке прибуває з небезпечних районів			
7)	стан підготовки збірних, проміжних та приймальних пунктів евакуації			
8)	стан обладнання станцій, портів, пунктів висадки населення, сховищ для захисту евакуйованого населення, передбачених планами приймання та розміщення евакуйованого населення			
9)	організації підготовки життя, закладів охорони здоров'я, інших об'єктів для розміщення і життєзабезпечення евакуйованого населення, організації ведення обліку таких об'єктів			
10)	наявність документів та стан виконання заходів, що плануються для забезпечення радіаційної і хімічної розвідок на маршрутах евакуації і в районах розміщення населення, організації дозиметричного контролю, санітарної обробки населення, спеціальної обробки одягу, майна і транспорту			
11)	організації оповіщення керівників суб'єктів господарювання і населення про початок евакуації			
12)	порядок управління заходами з евакуації у разі її проведення			
13)	наявність документів щодо навчання населення діям під час проведення евакуації			
2.	наявність у плані проведення заходів з евакуації населення, матеріальних			

	і культурних цінностей окремого розділу щодо особливостей евакуації осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення			
V. Організації радіаційного і хімічного захисту населення і територій				
1.	Наявність організаційно-розпорядчого документа про організацію радіаційного та хімічного спостереження			
2.	Наявність та впровадження типових режимів радіаційного захисту			
3.	Організації та здійснення дозиметричного і хімічного контролю			
4.	Вжиття заходів щодо забезпечення класифікації адміністративно-територіальних одиниць та хімічно небезпечних об'єктів щодо їх віднесення до ступенів хімічної небезпеки			
5.	Стан завчасного накопичення і підтримання в постійній готовності засобів індивідуального захисту для непрацюючого населення, яке проживає у прогнозованих зонах хімічного забруднення і зонах спостереження об'єктів радіаційної небезпеки І і II категорій			
6.	Стан завчасного накопичення і підтримання в постійній готовності засобів індивідуального захисту, приладів дозиметричного та хімічного контролю для працівників територіальних формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту			
VI. Стан організації медичного, біологічного захисту, забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення				
1.	Організація заходів щодо:			

1)	виконання вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань медичного захисту населення;			
2)	забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення відповідно до статей 36, 37 Кодексу цивільного захисту України			
2.	Діяльність системи екстреної медичної допомоги та медицини катастроф відповідно до Закону України "Про екстрену медичну допомогу" та Порядку дій працівників системи екстреної (швидкої) медичної допомоги на випадок надзвичайної ситуації, затвердженого наказом МОЗ від 24 вересня 2020 р. № 2179			

VII. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення заходів цивільного захисту. Створення, збереження і раціональне використання матеріальних резервів, необхідних для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків, надання допомоги постраждалому населенню, проведення невідкладних відновлювальних робіт і заходів

1.	Організація роботи з питань створення, збереження і використання матеріальних резервів, визначення відповідальних осіб			
2.	Визначення відповідним місцевим органом виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим номенклатури резерву із належними об'єктуваннями, здійснення роботи з її затвердження, відповідність у переліку номенклатури матеріальних цінностей, що відповідають характеру та масштабом можливих надзвичайних ситуацій, обсягам робіт з ліквідації їх наслідків, розмірам завданих збитків, забезпечення життєдіяльності постраждалого населення			

3.	Наявність фактично створених обсягів матеріальних резервів			
4.	Здійснення роботи з поповнення резервів, сплановані заходи з поповнення резервів у програмах і заходах з виконання повноважень місцевими органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим			
5.	Визначення місць зберігання матеріальних резервів, стан їх утримання, відповідність складських приміщень умовам, що забезпечують їх цілісність та якість			
6.	Наявність сертифікатів відповідності матеріальних цінностей			
7.	Облік і контроль наявних матеріальних резервів, перевірка їх наявності, якості, умов зберігання, готовності до використання матеріальних цінностей за призначенням			
8.	Подання звітності до ДСНС відповідно до вимог законодавства			
9.	Планування резервного фонду бюджету (обсяги резервного фонду)			
VIII. Організація робіт із запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та реагування на них, підвищення сталого функціонування об'єктів в умовах надзвичайних ситуацій				
1.	Організація постійного та обов'язкового аварійно-рятувального обслуговування об'єктів та окремих територій комунальної форми власності			
2.	Наявність та стан виконання державних, регіональних та місцевих цільових програм, спрямованих на запобігання виникненню надзвичайним ситуаціям, забезпечення сталого функціонування			

	підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління місцевої держадміністрації (військової адміністрації), Ради міністрів Автономної Республіки Крим, зменшення можливих матеріальних втрат			

IX. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій

1.	Наявність (уточнення) планів реагування на надзвичайні ситуації			
2.	Організація функціонування оперативно-чергової служби пункту управління (чергової служби місцевої держадміністрації (військової адміністрації), Ради міністрів Автономної Республіки Крим			
3.	Розроблення (уточнення) планів реагування на надзвичайні ситуації			
4.	Розроблення (уточнення) регіонального плану взаємодії під час виконання спільних заходів з протидії загрозам ускладнення дорожнього руху в зимовий період			

X. Сили цивільного захисту

1.	Наявність організаційно-розпорядчих документів щодо створення сил цивільного захисту			
2.	Стан готовності місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим та підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на надзвичайні ситуації			
3.	Організація керівництва створеними аварійно-рятувальними службами, формуваннями та спеціалізованими службами цивільного захисту, місцевою та добровільною пожежною охороною, забезпечення їх діяльності та здійснення контролю за готовністю до дій за призначенням			

XI. Атестація аварійно-рятувальних служб, служб медицини катастроф, рятувальників та видача їм свідоцтва про атестацію				
1.	Забезпечення атестації аварійно-рятувальних служб, утворених відповідним місцевим органом виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, та рятувальників			
XII. Заходи щодо визначення керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації				
1.	Наявність організаційно-розпорядчих документів щодо призначення керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації			
2.	Наявність відповідних рішень (розпоряджень) керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, стан їх оформлення та реєстрації (за результатами надзвичайних ситуацій, що склалися протягом 5 років)			
XIII. Штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації				
1.	Наявність організаційно-розпорядчого документа щодо утворення штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, який є робочим органом керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації			
2.	Наявність списку осіб, які можуть включатися до складу штабу з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, та доведення його до виконавців			
3.	Наявність розроблених зразків оперативно-технічної і звітної документації для штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації			
XIV. Підготовка органів управління та фахівців з питань цивільного захисту				

1.	Організація роботи місцевих державних (військових) адміністрацій, Ради міністрів Автономної Республіки Крим з визначення показників щорічної потреби в навчанні керівного складу та фахівців та їх відповідність розрахунковій чисельності осіб, які зобов'язані проходити таке навчання			
2.	Навчальність затверджених місцевими держадміністраціями (військовими адміністраціями), Радою міністрів Автономної Республіки Крим планів комплектування територіальних курсів, навчально-методичних центрів цивільного захисту і безпеки життєдіяльності та стан їх виконання			
3.	Дотримання періодичності проходження навчання на територіальних курсах, у навчально-методичних центрах посадових осіб і працівників місцевих державних адміністрацій (військових адміністрацій), Ради міністрів Автономної Республіки Крим, суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, з числа керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів цивільного захисту			
4.	Стан забезпечення навчання з питань пожежної безпеки посадових осіб місцевих держадміністрацій (військових адміністрацій), Ради міністрів Автономної Республіки Крим, суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, наявність навчальних та звітних документів			
5.	Наявність організаційно-розпорядчих документів щодо здійснення підготовки органів управління та сил цивільного захисту до дій за призначенням під час проведення командно-штабних (штабних) та			

	інших навчань і тренувань з питань цивільного захисту			
	Відповідність питань періодичності та тривалості підготовки органів управління та сил цивільного захисту вимогам глави 19 Кодексу цивільного захисту України та Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443 (Офіційний вісник України, 2013 р., № 50, ст. 1787)			

XV. Навчання населення дім у надзвичайних ситуаціях

	Розроблення і затвердження місцевими держадміністраціями (військовими адміністраціями), Радою міністрів Автономної Республіки Крим організаційно-методичних вказівок з навчання населення дім у надзвичайних ситуаціях на відповідний рік та організації контролю за їх реалізацією			
1.	Організації підготовки працівників територіальних спеціалізованих служб за програмами спеціальної підготовки за місцем роботи			
2.	Виконання місцевими держадміністраціями (військовими адміністраціями), Радою міністрів Автономної Республіки Крим вимог з підготовки працівників територіальних формувань цивільного захисту на територіальних курсах, у навчально-методичних центрах цивільного захисту і безпеки життєдіяльності та за місцем роботи за програмами спеціальної підготовки. Наявність навчальних та звітних документів			
3.	Наявність у місцевих держадміністраціях (військових адміністраціях) та			
4.				

	Раді міністрів Автономної Республіки Крим груп з навчання, планувальної, облікової і звітної документації, стан забезпечення їх навчальними посібниками та готовність керівників до проведення занять			
5.	Організація навчання до дій у надзвичайних ситуаціях та правилам пожежної безпеки дітей дошкільного віку, учнів та студентів під час освітнього процесу			
6.	Стан організації проведення у закладах дошкільної освіти “тижнів безпеки дитини”, у закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти “днів цивільного захисту”			
7.	Організація видання навчальних, навчально-наочних посібників, брошур та розповсюдження інформаційних матеріалів, буклетів тощо для задоволення потреби в самостійному вивченні загальної програми навчання населення для у надзвичайних ситуаціях			
8.	Стан інформаційно-просвітницької роботи з населенням щодо правил поведінки в умовах надзвичайних ситуацій шляхом запровадження постійних рубрик у засобах масової інформації, зокрема друкованих, а також за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, аудіовізуальних та інтерактивних засобів та соціальної реклами			
9.	Залучення громадських організацій для сприяння пропаганді знань серед населення щодо власної та колективної безпеки в разі виникнення надзвичайної ситуації			
XVI. Діяльність із забезпечення техногенної безпеки,				

виконання вимог техногенної безпеки				
1.	Забезпечення реалізації вимог техногенної безпеки на об'єктах підвищеної небезпеки та інших об'єктах господарської діяльності, які можуть створити реальну загрозу виникнення аварії, що належать до сфери управління місцевих держадміністрацій (військових адміністрацій), Ради міністрів Автономної Республіки Крим			
2.	Організаційні заходи із забезпечення страхування цивільної відповідальності підприємствами, що належать до сфери управління місцевої держадміністрації (військової адміністрації), Ради міністрів Автономної Республіки Крим, у користуванні яких є об'єкти підвищеної небезпеки, за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки, включаючи пожежовибухонебезпечні об'єкти та об'єкти, господарська діяльність на яких може призвести до аварій екологічного і санітарно-епідеміологічного характеру			
3.	Стан виконання розпорядчих документів органу державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки			
XVII. Заходи із забезпечення пожежної безпеки				
1.	Проведення попереджувальних, інформаційно-роз'яснювальних заходів щодо забезпечення пожежної безпеки			
2.	Організація роботи із здійснення обліку пожеж, які виникають на їх території та підвідомчих об'єктах			
3.	Стан здійснення контролю за станом пожежної безпеки підвідомчих			

	об'єктів			
4.	Наявність відповідальних осіб, на яких покладено забезпечення пожежної безпеки, наявність таких положень у посадових інструкціях (функціональних обов'язках)			
5.	Організації навчання посадових осіб і перевірка знань з питань пожежної безпеки, наявність погоджених у встановленому порядку програм навчання			
6.	Стан виконання розпорядчих документів органу державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки			
7.	Організації моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій, зокрема пожеж			
8.	Здійснення аналізу причин виникнення пожеж			
9.	Наявність переліку об'єктів, будівель, споруд, що підлягають оснащення автоматичними установками протипожежного захисту			
ХVІІІ. Особливості міжсезонної готовності до реагування на надзвичайні ситуації				
1.	Стан виконання плану основних заходів цивільного захисту на відповідний рік			

ПЕРЕЛІК

питань для перевірки виконання вимог законодавства у сфері цивільного захисту Радою міністрів Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування (у межах їх повноважень)

Питання перевірки	Критерій оцінки		
	є зауваження	немає зауважень	не виконуються
І. Планування діяльності, організація роботи з виконання вимог законів та інших нормативно-правових актів з питань техногенної та пожежної безпеки, цивільного захисту і діяльності аварійно-рятувальних служб			
1. Забезпечення цивільного захисту на відповідній території			
2. Наявність (уточнення) положень про субланки ланок територіальних підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту, інших нормативно-правових актів, необхідних для їх функціонування			
3. Наявність (уточнення) положень про територіальні формування цивільного захисту			
4. Наявність (уточнення) планів реагування на надзвичайні ситуації			
5. Наявність (уточнення) планів локалізації та ліквідації аварій та їх наслідків на об'єктах підвищеної небезпеки, що належать до сфери управління відповідного органу місцевого самоврядування, Ради міністрів Автономної Республіки Крим			

6.	Наявність (уточнення) планів цивільного захисту на особливий період			
7.	Наявність (уточнення) та стан виконання плану основних заходів цивільного захисту на відповідний рік			
8.	Наявність (уточнення) планів взаємодії між органами управління та силами цивільного захисту суб'єктів ланок територіальних підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту під час ліквідації наслідків конкретних надзвичайних ситуацій			
9.	Наявність та забезпечення реалізації програм та планів заходів у сфері цивільного захисту, зокрема спрямованих на захист населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, забезпечення техногенної та пожежної безпеки			
10.	Наявність організаційно-розпорядчих документів про створення місцевих комісій з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій та забезпечення їх роботи			
11.	Забезпечення ефективного контролю за виконанням прийнятих ними рішень			
12.	Подання звітності до територіального органу ДСНС відповідно до вимог законодавства			
II. Організація оповіщення та інформування керівного складу і населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та дій в умовах надзвичайних ситуацій				
1.	Створення за погодженням з територіальним органом ДСНС та підтримання в постійній готовності місцевої системи централізованого			

	оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, здійснення її модернізації та забезпечення функціонування			
2.	Інформування населення органами управління цивільного захисту про надзвичайні ситуації, що протікають або виникли, з визначенням їх класифікації, меж поширення і наслідків, про способи та методи захисту від них, а також про свою діяльність з питань цивільного захисту, зокрема з урахуванням особливостей оповіщення осіб з фізичними, психічними, інтелектуальними та сенсорними порушеннями			
3.	Організація оповіщення на пунктах управління (у разі їх створення), готовність місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення до використання			
III. Стан інженерного захисту територій, укриття населення в захисних спорудах цивільного захисту				
1.	Наявність та здійснення заходів, спрямованих на забезпечення сталого функціонування в особливий період суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління			
2.	Підготовка організаційно-розпорядчих документів щодо віднесення територій та населених пунктів до відповідних груп цивільного захисту та подання їх відповідним місцевим держадміністраціям (військовим адміністраціям)			
3.	Надання пропозицій щодо віднесення суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, до категорій цивільного захисту відповідно до основних показників			

4.	Визначення потреби фонду захисних споруд цивільного захисту			
5.	Наявність та включення вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту до відповідних видів містобудівної документації			
6.	Організація виконання вимог законодавства щодо створення, використання, утримання та реконструкції фонду захисних споруд цивільного захисту			
7.	Планування та організація роботи з дообладнання або спорудження в особливий період підвальних та інших заглиблених приміщень для укриття населення			
8.	Прийняття рішень про подальше використання захисних споруд цивільного захисту державної та комунальної власності в разі банкрутства (ліквідації) суб'єкта господарювання, на балансі якого вона перебуває, та безхазайних захисних споруд			
9.	Організація обліку фонду захисних споруд цивільного захисту			
10.	Здійснення контролю за утриманням та станом готовності захисних споруд цивільного захисту			
11.	Організація проведення технічної інвентаризації захисних споруд цивільного захисту, включення їх за погодженням з ДСНС з фонду захисних споруд цивільного захисту			
12.	Вжиття заходів з будівництва протизсувних, протиповеневих, протиселевих, протипаливних, протипорозових та інших інженерних споруд спеціального призначення, їх утримання у функціональному стані			

13.	Врахування можливих проявів небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів та негативних наслідків аварій			
14.	Доведення до населення та працівників інформації щодо місць розміщення об'єктів фонду захисних споруд та порядку укриття у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій			

IV. Організація заходів з евакуації

1.	Організація, планування та проведення заходів з евакуації населення, матеріальних і культурних цінностей у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайних ситуацій:			
1)	наявність планів проведення заходів з евакуації населення, матеріальних і культурних цінностей у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій			
2)	наявність рішення про створення органів з евакуації (комісії з питань евакуації, збірних пунктів евакуації, проміжних пунктів евакуації, приймальних пунктів евакуації)			
3)	наявність документів щодо участі в командно-штабних навчаннях та об'єктових тренуваннях			
4)	наявність документів комісії з питань евакуації, збірних пунктів евакуації, проміжних пунктів евакуації, приймальних пунктів евакуації			
5)	визначення і підготовка безпечних районів, придатних для розміщення евакуйованого населення та матеріальних і культурних цінностей			
6)	наявність плану приймання та розміщення евакуйованого населення,			

	яке прибуває з небезпечних районів			
7)	стан підготовки збірних, проміжних та приймальних пунктів евакуації			
8)	стан обладнання станцій, портів, пунктів висадки населення, сховищ для захисту евакуйованого населення, передбачених планами приймання та розміщення евакуйованого населення			
9)	організація підготовки житла, медичних закладів, інших об'єктів для розміщення і життєзабезпечення евакуйованого населення, організації ведення таких об'єктів			
10)	організація оповіщення керівників суб'єктів господарювання і населення про початок евакуації			
11)	організація управління та зв'язку під час евакуації			
12)	наявність документів щодо організації життєзабезпечення евакуйованого населення в місцях його безпечного розміщення			
13)	визначення зон можливої евакуації населення			
14)	наявність документів щодо навчання населення діям під час проведення евакуації			
V. Організація радіаційного і хімічного захисту населення і територій				
1.	Організація радіаційного та хімічного спостереження			
2.	Наявність організаційно-розпорядчих документів щодо організації проведення санітарної обробки населення та спеціальної обробки одягу, майна і транспорту			

3.	Навність та впровадження типових режимів радіаційного захисту			
4.	Організація та здійснення дозиметричного і хімічного контролю			
5.	Стан завчасного накопичення і підтримання в постійній готовності засобів індивідуального захисту для непрацюючого населення, яке проживає в прогнозованих зонах хімічного забруднення і зонах спостереження об'єктів радіаційної небезпеки І і II категорій			
6.	Стан завчасного накопичення і підтримання в постійній готовності засобів індивідуального захисту, приладів дозиметричного та хімічного контролю для працівників територіальних формувань цивільного захисту			
VI. Стан організації медичного та біологічного захисту населення, забезпечення його санітарного та епідеміологічного благополуччя				
1.	Організація заходів з виконання вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань медичного, біологічного захисту, забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя територіальної громади відповідно до статей 36, 37 Кодексу цивільного захисту України			
2.	Організація роботи щодо забезпечення готовності медичних сил і засобів цивільного захисту до дій за призначенням у разі виникнення надзвичайних ситуацій відповідно до Закону України "Про екстрену медичну допомогу" та Порядку дій працівників системи екстреної (швидкої) медичної допомоги на випадок надзвичайної ситуації,			

затвердженого наказом МОЗ від 24 вересня 2020 р. № 2179				
VII. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення заходів цивільного захисту. Створення, збереження і раціональне використання матеріальних резервів, необхідних для запобігання і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, надання допомоги постраждалому населенню, проведення невідкладних відновлювальних робіт і заходів				
1.	Наявність організаційно-розпорядчих документів щодо організації роботи з питань створення, збереження і використання матеріальних резервів, визначення відповідальних осіб			
2.	Визначення органами місцевого самоврядування номенклатури резерву з належними обґрунтуваннями, проведення роботи з її затвердження, відповідність у переліку номенклатури матеріальних цінностей, що відповідають характеру та масштабам можливих надзвичайних ситуацій, обсягам робіт з ліквідації їх наслідків, розмірам завданих збитків, обсягам забезпечення життєдіяльності постраждалого населення			
3.	Наявність фактично створених обсягів матеріальних резервів			
4.	Здійснення заходів з поповнення резервів, планування заходів з поповнення резервів у програмах і заходах з виконання поновлень Радою міністрів Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування			
5.	Визначення місць зберігання матеріальних резервів, стану їх утримання, відповідність складських приміщень умовам, що забезпечують їх цінність та якість			

6.	Наявність сертифікатів відповідності матеріальних цінностей			
7.	Облік і контроль наявних матеріальних резервів, перевірка їх наявності, якості, умов зберігання, готовності до використання матеріальних цінностей за призначенням			
8.	Планування резервного фонду бюджету (обсягів резервного фонду)			

VIII. Сили цивільного захисту

1.	Наявність нормативних, розпорядчих та інших документів щодо створення сил цивільного захисту			
2.	Організація керівництва створеними аварійно-рятувальними службами, формуваннями, пожежно-рятувальними підрозділами для забезпечення місцевої та добровільної пожежної охорони, забезпечення їх діяльності та здійснення контролю за готовністю до дій за призначенням			

IX. Атестація аварійно-рятувальних служб, служб медицини катастроф, рятувальників та видача їм свідоцтва про атестацію

1.	Забезпечення атестації аварійно-рятувальних служб, утворених Радою міністрів Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, та рятувальників			

X. Заходи щодо призначення керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації

1.	Наявність організаційно-розпорядчих документів щодо призначення керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації			
2.	Наявність відповідних рішень (розпоряджень) керівника робіт з			

ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, стан їх оформлення та рестрації (за результатами надзвичайних ситуацій, що склалися протягом 5 років)			

XI. Штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації

1.	Наявність організаційно-розпорядчого документа щодо утворення штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, який є робочим органом керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації			
2.	Наявність списку осіб, які можуть включатися до складу штабу з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, та доведення його до виконавців			
3.	Наявність розроблених зразків оперативно-технічної і звітної документації для штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації			

XII. Підготовка органів управління та фахівців з питань цивільного захисту

1.	Рівень організації роботи органів місцевого самоврядування з визначення показників щорічної потреби в навчанні керівного складу та фахівців і їх відповідність розрахунковій чисельності осіб, які зобов'язані проходити таке навчання. Наявність відповідних документів			
2.	Стан забезпечення проходження в установлені строки на територіальних курсах, у навчально-методичних центрах навчання посадових осіб, працівників Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання комунальної власності з числа керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з			

	організаціїєю та здійсненням заходів цивільного захисту			
3.	Стан забезпечення навчання з питань пожежної безпеки посадових осіб і працівників Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, що належать до сфери їх управління, наявність навчальних та звітних документів			
4.	Забезпечення навчання з питань цивільного захисту посадових осіб Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання комунальної власності, здійснення підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях			
5.	Відповідність питань періодичності та тривалості підготовки органів управління та сил цивільного захисту вимогам глави 19 Кодексу цивільного захисту України та Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443 (Офіційний вісник України, 2013 р., № 50, ст. 1787)			
XIII. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях				
1.	Стан розроблення і затвердження Радою міністрів Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування організаційно-методичних вказівок з навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях на відповідний рік та організації контролю за їх реалізацією			
2.	Організація виконання вимог з підготовки працівників формувань цивільного захисту на територіальних курсах, у навчально-методичних			

	центрах та за місцем роботи за програмами спеціальної підготовки. Наявність навчальних та звітних документів			
3.	Формування планів проведення і облік проведених спеціальних об'єктових навчань та тренувань з питань цивільного захисту на відповідній території			
4.	Організація навчання за місцем роботи працівників Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування за програмами підготовки населення діям у надзвичайних ситуаціях. Наявність груп з навчання, планувальної, облікової і звітної документації, стан забезпечення їх навчальними посібниками та готовність керівників до проведення занять			
5.	Організація навчання діям у надзвичайних ситуаціях та правилам пожежної безпеки дітей дошкільного віку, учнів та студентів під час освітнього процесу			
6.	Стан організації проведення у закладах дошкільної освіти "тижнів безпеки дитини", у закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти "днів цивільного захисту"			
7.	Створення Радою міністрів Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування консул'таційних пунктів для надання населенню за місцем проживання інформації з питань цивільного захисту, призначення осіб, відповідальних за організацію їх роботи та матеріально-технічне забезпечення			

8.	Організація видання навчальних, навчально-наочних посібників, брошур та розповсюдження інформаційних матеріалів, буклетів тощо для задоволення потреби в самостійному вивченні загальної програми навчання населення дим у надзвичайних ситуаціях			
9.	Стан інформаційно-просвітницької роботи з населенням щодо правил поведінки в умовах надзвичайних ситуацій шляхом запровадження постійних рубрик у засобах масової інформації, зокрема друкованих, а також за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, аудіовізуальних та інтерактивних засобів та соціальної реклами			

XIV. Діяльність із забезпечення техногенної безпеки, виконання вимог техногенної безпеки

1.	Забезпечення реалізації вимог техногенної безпеки на об'єктах господарської діяльності, що належать до сфери їх управління			
2.	Стан виконання розпорядчих документів органу державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки			
3.	Вжиття заходів щодо влаштування та функціонування на об'єктах з масовим перебуванням людей об'єктових систем оповіщення			

XV. Заходи із забезпечення пожежної безпеки

1.	Реалізація заходів, спрямованих на поліпшення пожежної безпеки суб'єктів господарювання комунальної форми власності			
2.	Організація моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій, зокрема пожеж			

3.	Здійснення аналізу причини виникнення надзвичайних ситуацій та пожеж			
4.	Ступінь реагування керівництва на інформації органу державного нагляду у сферах пожежної та техногенної безпеки щодо посилення стану пожежної безпеки підвідомчих об'єктів			
5.	Створення та функціонування служби пожежної безпеки, організації її роботи, наявність відповідних положень, затверджених у встановленому порядку			
6.	Організація роботи із здійснення обліку та аналізу пожеж, що сталися на підвідомчих об'єктах, наявність матеріалів службових розслідувань			
7.	Порядок здійснення контролю за станом пожежної безпеки підвідомчих об'єктів			
8.	Організація навчання посадових осіб і перевірка знань з питань пожежної безпеки, наявність погоджених у встановленому порядку програм навчання			
9.	Стан виконання розпорядчих документів органу державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки			
10.	Організація роботи пожежно-технічних комісій, відомчої, місцевої, добровільної пожежної охорони, їх страхування			
11.	Наявність переліку об'єктів, будівель, споруд, що підлягають оснащення автоматичними установками протипожежного захисту			

XVI. Місцева та добровільна пожежна охорона

1.	Стан діяльності добровільних пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої та добровільної пожежної охорони на територіях населених пунктів			
2.	Наявність рішення та інших документів Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування щодо утворення та діяльності пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення функціонування добровільної пожежної охорони			
3.	Наявність рішення та інших документів Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування щодо утворення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої пожежної охорони, забезпечення їх належної діяльності			
4.	Забезпечення утворених підрозділів місцевої пожежної охорони пожежними депо, пожежною технікою, пально-мастильними матеріалами, засобами зв'язку та організації їх цілодобового чергування			
XVII. Особливості міжсезонної готовності до реагування на надзвичайні ситуації				
1.	Стан виконання плану основних заходів цивільного захисту на відповідний рік			

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України.
2. Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні».
3. Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації».
4. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року № 994_036.
5. Всесвітня Декларація місцевого самоврядування: прийнята 23–26.09.1985 р., м. Ріо-де-Жанейро//Місьцеве та регіональне самоврядування в Україні. К., 1994. Вип. 1–2 (6–7). С. 67–84.
6. Куйбіда В.С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування: монографія. К.: МАУП, 2004. 432 с.
7. Телицька В.А. Взаємодія органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади у сфері надання адміністративних послуг: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.04 / Телицька Віталіна Анатоліївна. – К., 2016. 257 с.
8. Загальні засади місцевого самоврядування в Україні: підруч./[авт.-упоряд.: О. В. Батанов, Н. М. Батанова, В. М. Вакуленко та ін.]; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К.: НАДУ, 2010. 368 с.
9. Закон України від 05 лютого 2015 р. № 157-VIII «Про добровільне об'єднання територіальних громад».
10. Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII «Про національну безпеку України».
11. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. №5403-VI.
12. Закон України від 11 вересня 2003 р. №1160-IV «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».
13. Закон України від 13 грудня 2022 р. №2849-IX «Про медіа».
14. Податковий кодекс України від 02 жовтня 2012 р. №2755-VI.
15. Закон України від 17 грудня 2020 р. №1116-IX «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні».

16. Закон України від 17 червня 2014 р. № 1508-VII «Про співробітництво територіальних громад».
17. Закон України від 21 лютого 2006 р. №3447-IV «Про захист тварин від жорстокого поводження».
18. Закон України від 03 липня 2012 р. №5029-VI «Про засади державної мовної політики».
19. Закон України від 07 лютого 2017 р. №1834-VIII «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку електронних комунікаційних мереж».
20. Закон України від 14 грудня 2012 р. № 2778-VI «Про культуру».
21. Серії практичних poradників Вид. ДСНС України Інститут державного управління та наукових досліджень з ЦЗ «Перші кроки щодо організації ЦЗ на базовому рівні місцевого самоврядування». Серія 1. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері цивільного захисту.
22. Постанова КМУ 11 березня 2015 р. № 101 «Типові положення про функціональну і територіальну підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту».
23. Серії практичних poradників Вид. ДСНС України Інститут державного управління та наукових досліджень з ЦЗ «Перші кроки щодо організації ЦЗ на базовому рівні місцевого самоврядування». Серія 6. Потреба та організація створення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів місцевої (добровільної) пожежної охорони, комунальних аварійно рятувальних служб, організацію діяльності Центрів безпеки громадян.
24. Серії практичних poradників. Вид. ДСНС України інститут державного управління та наукових досліджень з ЦЗ «Перші кроки щодо організації ЦЗ на базовому рівні місцевого самоврядування», Серія 5. Організація планування заходів у сфері цивільного захисту.
25. Закон України від 16 березня 2000 р. № 1550-III « Про правовий режим надзвичайного стану».
26. Постанова КМУ від 26 січня 2015 р. № 18 «Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій».

27. Постанова КМУ від 17 червня 2015 р. № 409 «Про затвердження Типового положення про регіональну та місцеву комісію з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій».
28. Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану».
29. Постанова КМУ від 27 вересня 2017 р. № 733 «Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту».
30. Постанова КМУ від 10 березня 2017 р. № 138 «Деякі питання використання об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту».
31. Наказ МВС України від 09 липня 2018 р. № 579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту».
32. Постанова КМУ від 30 жовтня 2013 р. № 841 «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій».
33. Наказ МВС України від 10.07.2017 р. № 579 «Про затвердження Методики планування заходів з евакуації».
34. Наказ МНС України від 11 серпня 2010 р. № 649 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації роботи розрахунково-аналітичної групи та Методичних рекомендацій щодо організації роботи поста радіаційного і хімічного спостереження».
35. Постанова Головного ДСЛУ від 01 грудня 1997 р. № 62 «Про введення в дію Державних гігієнічних нормативів «Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97)»».
36. Постанова КМУ від 19 серпня 2002 р. №1200 «Про затвердження Порядку забезпечення населення засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю».
37. Постанова КМУ від 26 червня 2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».
38. Постанова КМУ від 23 жовтня 2013 р. № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного

- складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту».
39. Постанова КМУ від 26 червня 2013 р. № 443 «Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту».
  40. Наказ МВС України від 28 листопада 2019 р. № 991 «Про затвердження Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту».
  41. Наказ ДСНС України від 29 січня 2014 р. № 44 «Методичні рекомендації щодо підготовки та проведення командно-штабних навчань».
  42. Наказ ДСНС України від 29 вересня 2022 р. № 552 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки та проведення штабних тренувань з органами управління цивільного захисту».
  43. Серії практичних poradників Вид. ДСНС України Інститут державного управління та наукових досліджень з ЦЗ «Перші кроки щодо організації ЦЗ на базовому рівні місцевого самоврядування». Серія 12. Організація навчання з питань цивільного захисту та діям в надзвичайних ситуаціях
  44. Наказ МВС України від 26 грудня 2014 р. № 1406 «Про затвердження Положення про штаб з ліквідації надзвичайної ситуації та Видів оперативно-технічної і звітної документації штабу з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій».
  45. Наказ ДСНС України від 08 травня 2020 р. № 288 «Про порядок залучення, зони оперативного реагування територіальних органів та зони відповідальності аварійно-рятувальних формувань центрального підпорядкування Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту».
  46. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. №2341-III.
  47. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (ETS №90) від 15 травня 2003 р. № 994_331.
  48. Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом від 15 грудня 1997 р. № 995_374.

49. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09 грудня 1999 р. № 995_518.
50. Постанова КМУ від 27 листопада 2013 р. № 874 «Про затвердження критеріїв утворення державних пожежно-рятувальних підрозділів частин) ОПС ЦЗ в АТО та переліку СГ, де утворюються такі підрозділи (частини)».
51. Наказ ДСНС України від 24 березня 2020 р. № 224 «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення планів реагування на надзвичайні ситуації Автономної Республіки Крим, області, м. Києва та Севастополя».
52. Постанова КМУ від 9 серпня 2017 р. № 626 «Про затвердження Положення порядку розроблення планів діяльності єдиної державної системи цивільного захисту».
53. Наказ МНС України від 16 липня 2009 р. № 494 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо розроблення планів цивільного захисту підприємств, установ, організацій на особливий період».
54. Наказ ДСНС України від 12 липня 2016 р. № 335 «Про затвердження Примірного переліку документів з питань цивільного захисту, що розробляються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання».
55. Наказ МВС України від 12 липня 2024 р. № 484 «Про затвердження Типового статуту (положення) аварійно-рятувальної служби».
56. Постанова КМУ від 09 січня 2014 р. № 11 «Положення про єдину державну систему цивільного захисту».
57. Постанова КМУ від 08 липня 2015 р. № 469 «Про затвердження Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту».
58. Постанова КМУ від 07 квітня 2023 р. № 314 «Про затвердження Порядку утворення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення добровільної пожежної охорони».
59. Постанова КМУ від 07 квітня 2023 р. № 315 «Про затвердження Порядку утворення та функціонування пожежно-рятувальних підрозділів для забезпечення місцевої пожежної охорони».

60. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 01 жовтня 1996 р №8073-X.
61. Постанова КМУ від 09 жовтня 2013 р. № 787 «Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту».
62. Положення КМУ від 21 серпня 2013 р. № 616 «Про затвердження Положення про добровільні формування цивільного захисту».
63. Наказ МВС від 31 січня 2015 р. № 113 «Про затвердження Примірною положення про формування цивільного захисту».
64. Наказ МВС України від 21 жовтня 2014 р. №1112 «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу з функціонального навчання».
65. Наказ ДСНС України від 06 червня 2014 р. № 310 «Про затвердження Програми загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях».
66. Постанова КМУ від 23 січня 2024 р. № 70 «Про Порядок організації та здійснення контролю виконання органами державної влади та органами місцевого самоврядування вимог законодавства у сфері цивільного захисту».

Навчальне видання

**Роголя А.О., Яковчук Р.С., Лоїк В.Б.,
Гаврись А.П., Карабин В.В.**

**ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ НА ТЕРИТОРІЇ
ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Видано в авторській редакції

Підписано до друку 05.06.2025 р.
Формат 60х84/16 Папір офсетний. Друк цифровий.
Умовн. друк. арк. 17,21 Обл.-вид. арк. 12,89
Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач: ТзОВ «Растр-7»
79005, м. Львів, вул. Кн. Романа, 9/1
тел./факс: +38(032) 235 72 13
email: rastr.sim@gmail.com   www.rastr-7.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ЛВ № 22 від 19.11.2002 р.